

KÉZIKÖNYV A 2. VILÁGHÁBORÚ HADTÖRTÉNETÉHEZ.

TÉNYEK, ADATOK, FORRÁSOK

KISS GÁBOR FERENC

**KÉZIKÖNYV A 2. VILÁGHÁBORÚ HADTÖRTÉNETÉHEZ.
TÉNYEK, ADATOK, FORRÁSOK**

BELVEDERE
MÉRIDIONALE

2014

Kötet megjelenését támogatta: NEMZETI KULTURÁLIS ALAP

Szerkesztő: *Kiss Gábor Ferenc*

Borítóterv: *Majzik Andrea*

Köszönetnyilvánítás

Egykori és mai hallgatóimnak a gondolatébresztő szemináriumokért
Maléth Ágnesnek az inspirációért

ISBN 978-615-5372-20-9 (print)

ISBN 978-615-5372-21-6 (pdf)

© Kiss Gábor Ferenc, 2014

© Belvedere Meridionale, 2014

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	7
Diplomáciai források a második világháború történetéhez	9
Gazdasági adatok a második világháború történetéhez.....	43
A világháború források tükrében.....	67
Hadijog, háborús bűncselekmények, áldozatok.....	113
Haditechnikai adatok	145
Térképek	199
Irodalomjegyzék, ajánlott szakirodalom	233
Részletes tartalomjegyzék.....	239

ELŐSZÓ

Manapság a kézikönyvek, az információkat tömören, lényegretörően közlő, rendszerező művek korát éljük. A könyvtárakban, a könyvespolcokon, az interneten tömegesen találhatunk kézikönyveket, adattárakat, enciklopédiákat, lexikonokat és egyéb, összefoglaló tudást tartalmazó alkotásokat. Az információs forradalom különösen kedvez ennek a folyamatnak: gyorsan, lényegi információkat nyerni. A kézikönyvesíthető témák közül különösen népszerű a második világháború története.

Mi lehet a célja, egy újabb kézikönyvnek? Szükség van rá? Ha az idegen nyelvű könyvtér-mést nézzük, akkor adjuk azt a válasz, hogy nem. Azonban anyanyelvünkön az utóbbi években nem készült hasonló feldolgozás, így a szélesebb olvasóközönség számára is hasznos lehet egy könnyen elérhető, adatokra koncentráló kézikönyv.

Szintén fontos tényező, hogy több mint másfél évtizede vezetek egyetemi stúdiumokat a második világháború történetéről. Téma népszerűségét mutatja, hogy a hadtörténeti eseményekről magyar nyelven is viszonylag bőséges szakirodalmi háttér áll rendelkezésre. Ha azonban a pusztán eseménytörténeten túl tekintünk, nem ilyen kedvező a helyzet. A katonai események megértéséhez, elemzéséhez fontosak, vagy bizonyos esetekben nélkülözhetetlenek a konkrét számok, adatok. A kötet másik célja tehát az, hogy egyetemi hallgatók, oktatók kezébe az oktatásban is használható adattárat adjon.

A kötet összeállítása is ezen kettős cél szellemében történt. Bízunk benne, hogy a kötet mind a szélesebb olvasóközönség, mind az egyetemi hallgatók és oktatók számára hasznos segédanyag lesz a második világháborúban való elmélyüléshez.

Kiss Gábor Ferenc

DIPLOMÁCIAI FORRÁSOK A MÁSODIK
VILÁGHÁBORÚ TÖRTÉNETÉHEZ

Kölcsönös garanciális szerződés Németország, Belgium, Franciaország, Nagy-Britannia és Olaszország között

Locarno, 1925. október 16.

A Német Birodalom elnöke, Ófelsége a belgák királya, a Francia Köztársaság elnöke, Ófelsége Nagy-Britannia és Írország Egyesült Királyság és a Tengerentúli Brit Területek királya, India császára, Ófelsége Olaszország királya,

arra törekedve, hogy eleget tegyenek a biztonságra és oltalomra irányuló óhajnak, amely áthatja mindazokat a nemzeteket, amelyeknek az 1914-1918-as háború csapásait el kellett szenvedniük;

megállapítva, hogy a Belgium semlegesítéséről szóló szerződések hatályukat veszítették, és átérzve annak szükségességét, hogy biztosítsák a békét azon a területen, amely annyiszor volt európai viszályok színhelye; és ugyanígy áthatva attól az őszinte óhajtól, hogy a Nemzetek Szövetsége Egyezségokmányának, valamint a közöttük érvényben levő szerződéseknek keretében az összes érdekelt aláíró hatalmak kiegészítő biztosítékokat nyújtsanak;

elhatározták, hogy e célból szerződést kötnek, és meghatalmazottaikként kijelölték:

A Német Birodalom elnöke: dr. Hans Luther birodalmi kancellárt, dr. Gustav Stresemann külügyminisztert;

Ófelsége, a belgák királya: Emile Vandervelde külügyminisztert;

A Francia Köztársaság elnöke: Aristide Briand miniszterelnököt, külügyminisztert;

Ófelsége Nagy-Britannia és Írország Egyesült Királyság és a Tengerentúli Brit Területek királya, India császára: Stanley Baldwin titkos tanácsost, a Parlament tagját, a Kincstár első lordját, miniszterelnököt, Joseph Austen Chamberlain titkos tanácsost, a Parlament tagját, külügyminisztert;

Ófelsége Olaszország királya Vittorio Scialoja szenátort, akik jó és kellő alakban talált meghatalmasaikkal kicserélése után az alábbi rendelkezésekben állapodtak meg:

1. cikk.

A Magas Szerződő Felek a következő cikkekben meghatározott módon egyenként és együttesen garantálják a Németország és Belgium, valamint a Németország és Franciaország közötti határokon alapuló területi status quo fenntartását és ezeknek a határoknak a sérthetlenségét, úgy, amint azokat az 1919. június 28-án Versailles-ban aláírt békeszerződésben vagy ennek végrehajtása során megállapították, garantálják továbbá a nevezett szerződésnek a demilitarizált övezetre vonatkozó 42. és 43. cikkei rendelkezéseinek megtartását.

2. cikk.

Németország és Belgium, valamint Németország és Franciaország kölcsönösen kötelezik magukat, hogy egymás ellen nem intéznek támadást vagy betörést, és semmi esetre sem indítanak háborút egymás ellen.

Mindazonáltal ez a kikötés nem nyer alkalmazást, amennyiben a következő esetekről van szó:

1. a jogos önvédelem gyakorlásáról, azaz az előző bekezdésben foglalt kötelezettség megsértésével vagy a versailles-i szerződés 42. vagy 43. cikkai flagrns megszegésével szemben tanúsított ellenállásról, amennyiben az említett cikkek megszegése nem provokált támadó cselekményt jelent, és fegyveres erőknél a demilitarizált övezetben történt összevonása miatt azonnali cselekvésre van szükség;

2. a Nemzetek Szövetsége Egyezségokmánya 16. cikkének alkalmazásaként indított akcióról;

3. a Nemzetek Szövetsége Közgyűlésének vagy Tanácsának határozata alapján vagy a Nemzetek Szövetsége Egyezségokmánya 15. cikke 7. bekezdésének alkalmazásaként indított akcióról, feltéve, hogy utóbbi esetben ez az akció olyan állam ellen irányul, amely elsőnek folyamosított támadáshoz.

3. cikk.

Figyelemmel a jelen szerződés 2. cikkében kölcsönösen vállalt kötelezettségekre, Németország és Belgium, valamint Németország és Franciaország kötelezik magukat, hogy békés úton és az alább megjelölt módon rendeznek minden olyan kérdést, bármilyen természetű legyen is az, amely nézeteltérést okozhatna közöttük, és rendes diplomáciai eljárás útján nem volna megoldható.

Minden olyan kérdést, amelyben a felek valamely jog tekintetében vitában állanak egymással, bírák elé terjesztenek, és a felek kötelezik magukat, hogy a bírák határozatához alkalmazkodnak.

[...]

Forrás: A locarnoi szerződések. *Grotius*. Dokumentumtár. http://www.grotius.hu/doc/pub/VFJVET/2013-02-08_a-locarnoi-szerzodesek.pdf

Barátságai szerződés Németország és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége között

1926. április 24.

A német kormány és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének kormánya, attól az óhajtól vezérelve, hogy mindent megtegyenek, ami az általános béke fenntartását előmozdítja, és abban a meggyőződésben, hogy a német népnek és a Szovjet Szocialista

Köztársaságok Szövetsége népeinek érdeke állandó bizalomteljes együttműködést követel meg, megállapodtak abban, hogy a közöttük fennálló baráti kapcsolatokat külön szerződéssel megerősítik, és ebből a célból meghatalmazottaikat kinevezték, és pedig

(...)

akik jó és kellő alakban talált meghatalmazásaik kicserélése után az alábbi rendelkezésekben állapodtak meg.

1. cikk. A Németország és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége közötti kapcsolatok alapja a rapallói szerződés marad. A német kormány és a Szovjet Szocialista Köztársaságok

Szövetségének kormánya barátságos érintkezésben maradnak egymással avégből, hogy országukat közösen érintő minden politikai és gazdasági természetű kérdésben egyetértésre jussanak.

2. cikk. Ha a szerződő felek valamelyikét békés magatartása ellenére harmadik hatalom vagy több harmadik hatalom részéről támadás érné, a másik szerződő fél a viszály egész tartama alatt semleges marad.

3. cikk. Ha a 2. cikkben említett jellegű viszály következtében, vagy akár olyankor is, amikor a szerződő felek egyike sincs háborús bonyodalmakba belevonva, harmadik hatalmak között szerződés jönne létre abból a célból, hogy a szerződő felek egyikével szemben gazdasági vagy pénzügyi bojkottot alkalmazzanak, a másik szerződő fél ilyen szövetkezéshez nem fog csatlakozni.

4. cikk. Ezt a szerződést meg kell erősíteni, és a megerősítő okiratokat Berlinben kell kicserélni.

A szerződés a megerősítő okiratok kicserélésével lép hatályba, és öt év tartamára szól.

A két szerződő fél e határidő lejárta előtt idejében megállapodásra fog jutni egymással politikai kapcsolataik további kialakítását illetően.

Ennek hitelül a meghatalmazottak ezt a szerződést aláírták.

Készült két eredeti példányban, Berlinben, 1926. április 24. napján.

Forrás: Német–szovjet barátsági szerződés. 1926. 04. 24. *Grotius*. Dokumentumtár. http://www.grotius.hu/doc/pub/WMLPNN/2013-02-08_nemet-szovjet-baratsagi-szerzodes.pdf

Az angol–német flottaegyezmény

1935. június 18.

Jegyzékváltás a német és a brit kormány között a tengeri fegyverkezés korlátozásáról

Sir Samuel Hoare Ribbentrop úrhoz

Foreign Office, 1935. június 18.

Excellenciás Uram,

1. Az utóbbi napok folyamán a német kormánynak és Őfelsége egyesült királyságbeli kormányának képviselői tárgyalásokat folytattak, amelyeknek fő célja az volt, hogy egyengessék az utat a tengeri fegyverkezés korlátozása tárgyában megtartandó általános értekezlet felé. Most örömmel közölhetem Excellenciáddal, hogy Őfelsége egyesült királyságbeli kormánya kifejezetten elfogadta a német kormánynak a fenti tárgyalásokon megvitattott azon javaslatát, hogy a német hadiflotta ereje a Brit Nemzetközösség tagjai összes haditengerészeti erejéhez viszonyítva a jövőben a 35:100 aránynak feleljen meg. Őfelsége egyesült királyságbeli kormánya ezt a javaslatot úgy tekinti, mint legnagyobb fontosságú hozzájárulást a tengeri fegyverkezés jövőendő korlátozásának ügyéhez. Úgy véli továbbá, hogy a megegyezés, amelyre most a német kormánnyal jutottak, és amelyet a két kormány között a mai naptól hatályosnak tartva végleges megegyezésnek tekint, meg fogja könnyíteni a tengeri fegyverkezés korlátozására vonatkozó általános egyezmény megkötését a világ összes tengeri hatalmai között.

2. Őfelsége Egyesült Királyságbeli kormánya ugyancsak egyetért azokkal a magyarázatokkal, amelyeket a német megbízottak a legutóbbi londoni tárgyalások folyamán ezen alapterv alkalmazásának módja tekintetében adtak. Ezek a magyarázatok a következőkben foglalhatók össze:

a) A 35:100 arányszám állandó arány, azaz a német flotta bruttó regisztertonna-tartalma sohasem haladhatja meg a Brit Nemzetközösség tagjai tengeri hadereje szerződésileg meghatározott bruttó regisztertonna tartalmának 35 százalékát, vagy amennyiben ez a tonnatartalom a jövőben nem esik szerződési korlátozás alá, a Brit Nemzetközösség tagjai tényleges bruttó regisztertonna-tartalmának 35 százalékát.

b) Ha a tengeri fegyverkezés korlátozására vonatkozó jövőbeni általános szerződés nem fogadná el a korlátozásnak azt a módszerét, amely a különböző hatalmak flottái között arányszámot állapít meg, a német kormány nem fog ragaszkodni ahhoz, hogy a megelőző alponthan említett arányszámot ilyen jövőbeni általános szerződésbe belefoglalják, feltéve, hogy a tengeri fegyverkezés jövőbeni korlátozásának abban elfogadott módszere olyan természetű, hogy teljes biztosítékot nyújt Németországnak aziránt, hogy ez az arányszám fenntartható lesz.

c) Németország minden körülmények között tartja magát a 35:100 arányszámhoz, vagyis ezt az arányszámot más hatalmak flottaépítkezései nem fogják befolyásolni. Amennyiben a tengeri fegyverkezésnek a múltban rendes körülmények között fenntartott általános egyensúlyát más hatalmak bármilyen rendkívüli és kivételes flottaépítkezésekkel erőszakosan felborítanák, a német kormány fenntartja magának azt a jogot, hogy felhívja Őfelsége egyesült királyságbeli kormányát az így keletkezett új helyzet megvizsgálására.

d) A német kormány a tengeri fegyverkezés korlátozása tekintetében azt a módszert részesíti előnyben, amely a hadihajókat kategóriákba sorolja, minden egyes kategóriában megállapítva a hajók maximális tonnatartalmát és/vagy a lövegek maximális űrméretét, és amely az egyes hatalmak részére engedélyezendő tonnatartalmat hajókatóriákként osztja el. Következésképpen a német kormány kész arra, hogy alapvetően és az alábbi f) pont rendelkezéseinek fenntartásával mindegyik fenntartandó hajókatória tonnatartalmánál a 35 százalékos arányt alkalmazza, és hogy ettől az arányszámtól egy vagy több kategóriában való bármilyen eltérést a tengeri fegyverkezés korlátozásáról a jövőben kötendő általános szerződés erre vonatkozó esetleges olyan rendelkezéseitől teszi függővé, amelyek azon az alapon fognak felépülni, hogy az egyik kategóriában történő emelést más kategóriákban történő megfelelő csökkentéssel kell kiegyenlíteni. Amennyiben nem kötnének a tengeri fegyverkezés korlátozásáról szóló általános szerződést, vagy ha a jövőbeni általános szerződés a kategóriánkénti korlátozásra vonatkozóan nem tartalmazna rendelkezést, azt a módot és mértéket, amely szerint a német kormánynak joga lesz egy vagy több kategóriában a 35 százalékos arányt megváltoztatni, a német kormány és Őfelsége egyesült királyságbeli kormánya, az akkor fennálló flottahelyzet figyelembevételével, egyezmény útján fogja szabályozni.

e) Amennyiben és ameddig más jelentős tengeri hatalmak a cirkálók és rombolók részére egyetlen kategóriát tartanak fenn, Németországnak jogában van e két hajóosztály részére egyetlen kategóriát fenntartani, habár jobban szeretné e két osztályt két kategóriában látni.

f) A tengeralattjárók tekintetében mindazonáltal Németországnak joga van arra, hogy – a bruttó regisztertonna tartalomra vonatkozó 35:100 arányszám túllépése nélkül – a Brit Nemzetközösség tagjai összes tengeralattjáróinak tonnatartalmával egyenlő tonnatartalmú tengeralattjárókkal rendelkezzen. A német kormány azonban kötelezi magát, hogy az alább következő mondatban jelzett körülmények kivételével tengeralattjáróinak tonnatartalma nem fogja meg-

haladni a Brit Nemzetközösség tagjai birtokában levő tengeralattjárók összes tonnatartalmának 45 százalékát. Arra az esetre, ha olyan helyzet állna elő, amely a német kormány véleménye szerint szükségessé teszi, hogy érvényesítse a fent említett 45 százalékot meghaladó százaléku tengeralattjáró-tonnatartalomra vonatkozó igényét, a német kormány fenntartja magának a jogot arra, hogy erről Őfelsége egyesült királyságbeli kormányát értesítse, és egyetért azzal, hogy a kérdés barátságos megbeszélés tárgya legyen, mielőtt a német kormány ezen jogát gyakorolná.

g) Mivel nagyon valószínűtlen, hogy a 35 százalékos arány kiszámítása minden egyes hajókatagóriára nézve olyan tonnaszámokat ad, amelyek az ezen kategóriába tartozó hajókra engedélyezett maximális egyedi tonnatartalommal pontosan oszthatók, szükségessé válhat, hogy kiigazításokat eszközöljenek avégett, hogy Németország ne legyen korlátozva teljes tonnatartalmának kihasználásában. Következésképpen megegyezés jött létre aziránt, hogy a német kormány és Őfelsége egyesült királyságbeli kormánya közös egyetértéssel fogják megállapítani, hogy ebből a célból milyen kiigazításra van szükség, és egyetértés van arra nézve is, hogy ez az eljárás nem vezethet a 35:100 aránytól való semmilyen lényeges vagy állandó eltérésre a bruttó regisztertonna-tartalomra vonatkozóan.

3. Hivatkozással a fentebb említett magyarázat c) alpontjára, tisztelettel értesítem Önt, hogy Őfelsége Egyesült Királyságbeli kormánya a fenntartást tudomásul vette és elismeri a benne foglalt jogot, miközben egyetértés van arra nézve, hogy a 35:100 arányszámot – hacsak a két kormány ellenkező értelmű megegyezést nem köt – fenntartják.

4. Tisztelettel kérem Excellenciádat, tájékoztasson arról, egyetért-e a német kormány azzal, hogy e jegyzék fenti pontjai helyesen adják vissza a német kormány javaslatát.

Samuel Hoare

Von Ribbentrop, a Német Birodalom rendkívüli és meghatalmazott nagykövete Sir Samuel Hoare brit külügyi államtitkárhoz
London, 1935. június 18.

Excellenciás Uram,

Tisztelettel igazolom Excellenciád mai napon kelt levelének vételét, amelyben szíves volt Őfelsége egyesült királyságbeli kormánya nevében a következőket közölni:

[Következik Sir Samuel Hoare levelének megisméltése.]

Tisztelettel igazolom Excellenciádnak, hogy a fenti levél helyesen adja vissza a Német Birodalom kormányának javaslatát, és örömmel veszem tudomásul, hogy Őfelsége egyesült királyságbeli kormánya ezt a javaslatot elfogadja.

A Német Birodalom kormánya a maga részéről is úgy véli, hogy a megegyezés, amelyre Őfelsége Egyesült Királyságbeli kormányával most jutottak, és amelyet a két kormány között a mai naptól hatályos tartós és végleges megegyezésnek tekint, meg fogja könnyíteni a világ valamennyi tengeri hatalma között ezen kérdésekre vonatkozó általános egyezmény megkötését.

Fogadja, Excellenciás Uram, megkülönböztetett nagyrabecsülésem kifejezését.

von Ribbentrop

Forrás: Az angol–német flottaegyezmény. 1935.06.18. Grotius. Dokumentumtár. <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=RJTJKT>

Az antikomintern paktum

1936. november 25.

Megállapodás a Kommunista Internacionálé ellen

A Német Birodalom Kormánya és a Japán Császári Kormány felismerve, hogy a Komin-ternnek nevezett Kommunista Internacionálé célja a fennálló államoknak minden rendelkezés-re álló eszközzel való szétbomlasztása és erőszakos elnyomása,

abban a meggyőződésben, hogy a Kommunista Internacionálé által a nemzetek belügyeibe gyakorolt beavatkozásnak türése nemcsak azoknak a belső békéjét és szociális jólétét veszélyezteti, hanem általában a világbékét is fenyegeti,

attól az óhajtól indítva, hogy a kommunista bomlasztó munka elleni védekezésben együttműködjenek, a következőkben állapodtak meg:

I. cikk.

A Magas Szerződő Államok megegyeznek abban, hogy egymást kölcsönösen tájékoztatni fogják a Kommunista Internacionálé tevékenységéről, tanácskozni fognak a szükséges védekező rendszabályok felől és ezeket szoros együttműködésben fogják végrehajtani.

II. cikk.

A Magas Szerződő Államok olyan harmadik államokat, amelyeknek belső békéjét a Kommunista Internacionálé bomlasztó munkája fenyegeti, közösen fel fogják kérni arra, hogy ennek a Megállapodásnak szellemében védekező rendszabályokat fogantossanak, vagy hogy ehhez a Megállapodáshoz csatlakozzanak.

III. cikk.

E Megállapodásnak mind a német, mind a japán szövege eredeti szövegnek tekintendő. E Megállapodás aláírásának napján lép életbe és öt évig fog érvényben maradni. A Magas Szerződő Államok e határidő előtt megfelelő időben meg fognak egyezni együttműködésük további módjairól.

Ennek hitelül az alulírottak, kormányaiktól jó és kellő alakban meghatalmazva, a Megállapodást aláírták s pecsétjeikkel ellátták.

Készült két példányban, Berlinben, 1936. évi november hó 25-én, illetőleg a Syowa korszak 11. évi november hó 26-én.

Joachim von Ribbentrop
a Német Birodalom rendkívüli és meghatalmazott nagykövete

Vicomte Kintomo Mushakoji
japán császári rendkívüli és meghatalmazott nagykövet

Pótjegyzőkönyv

a Kommunista Internacionálé elleni Megállapodáshoz

A Kommunista Internacionálé elleni Megállapodás mai aláírása alkalmával az alulírott meghatalmazottak a következőkben állapodtak meg:

a) Mindkét Magas Szerződő Állam illetékes hatóságai a Kommunista Internacionálé tevékenységére vonatkozó híryanag kicserélése, valamint a Kommunista Internacionálé elleni felvilágosító és védekező rendszabályok tekintetében szorosan együtt fognak működni.

b) Mindkét Magas Szerződő Állam illetékes hatóságai a fennálló törvények keretei között szigorú rendszabályokat fognak alkalmazni azok ellen, akik belföldön vagy külföldön, közvetlenül vagy közvetve a Kommunista Internacionálé szolgálatában tevékenykednek vagy annak bomlasztó munkáját előmozdítják.

c) Abból a célból, hogy a két Magas Szerződő Állam illetékes hatóságainak az a) alatt megállapított együttműködése megkönnyíttessék, állandó bizottság fog felállítani. E bizottság fogja a Kommunista Internacionálé bomlasztó munkájának leküzdésére szükséges további védekező rendszabályokat fontolóra venni és megbeszélni.

Berlin, 1936. évi november hó 25-én, illetőleg a Syowa korszak 11. évi november hó 25-én.

Joachim von Ribbentrop
Vicomte Kintomo Mushakoji

Jegyzőkönyv

Olaszország csatlakozásáról

A Német Birodalom Kormánya, az Olasz Kormány és a Japán Császári Kormány

fontolóra véve, hogy a Kommunista Internacionálé a művelt világot Nyugaton és Keleten állandóan tovább veszélyezteti, békéjét és közrendjét zavarja és pusztítja,

meggyőződve arról, hogy e veszélyt csak minden, a béke és rend fenntartásában érdekelt államnak szoros együttműködése tudja csökkenteni és elhárítani,

fontolóra véve, hogy Olaszország, amely állam a fasiszta kormányzás kezdete óta e veszély ellen tántoríthatatlan határozottsággal küzdött és a Kommunista Internacionálét területéről kiirtotta, elhatározta, hogy Németországgal és Japánnal, amely államok a maguk részéről a Kommunista Internacionáléval szemben ugyanazzal a védekező szellemmel vannak eltöltve, vállalva szembeszáll a közös ellenséggel,

a Berlinben, 1936. évi november hó 25-én Németország és Japán között a Kommunista Internacionálé ellen kötött Megállapodás II. cikkével egybehangozóan a következőkben állapodtak meg:

I. cikk.

Olaszország hozzájárul az 1936. évi november hó 25-én Németország és Japán között a Kommunista Internacionálé ellen kötött és szó szerinti szövegében idecsatolt Megállapodáshoz és Pótjegyzőkönyvhöz.

II. cikk.

A jelenlegi Jegyzőkönyvet aláíró három Hatalom megegyezik abban, hogy Olaszország az előző cikkben említett Megállapodás és Pótjegyzőkönyv eredeti aláírója gyanánt tekintendő, minélfogva a jelenlegi Jegyzőkönyv aláírása egyértelmű a hivatkozott Megállapodás és Pótjegyzőkönyv eredeti szövegének aláírásával.

III. cikk.

E Jegyzőkönyv a fent említett Megállapodás és Pótjegyzőkönyv szerves kiegészítő részének tekintendő.

IV. cikk.

E Jegyzőkönyv német, olasz és japán nyelven van kiállítva, mindegyik szöveg eredeti szövegnek tekintendő. E Jegyzőkönyv aláírásának napján lép életbe.

Ennek hitelül az alulírottak, kormányaiktól jó és kellő alakban meghatalmazva, e Jegyzőkönyvet aláírták és pecsétjeikkel ellátták. Készült három példányban Rómában, 1937. évi november hó 6-án - a fasiszta időszámítás XVI. évében, illetőleg a Syowa korszak 12. évi november hó 6-án.

Joachim von Ribbentrop
Ciano
M. Hotta

Titkos pótegyezmény

a Kommunista Internacionálé elleni megállapodáshoz
Berlin, 1936. november 25.

A Német Birodalom Kormánya és a Japán Császári Kormány, felismerve, hogy a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Kormánya a Kommunista Internacionálé céljának megvalósításán dolgozik, és ebből a célból be kívánja vetni hadseregét,

abban a meggyőződésben, hogy ez a tény nemcsak a Magas Szerződő Államok fennállását, hanem általában a világbékét is a legkomolyabb módon fenyegeti;

közös érdekeik védelmére a következőkben állapodtak meg:

I. cikk.

Abban az esetben, ha a Magas Szerződő Államok egyike a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége részéről nem provokált támadás vagy nem provokált támadással való fenyegetés tárgya lenne, a másik Magas Szerződő Állam kötelezi magát, hogy nem tesz semmiféle olyan intézkedéseket, amelyek hatásukban alkalmasak volnának arra, hogy a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége helyzetét tehermentesítsék.

Ha az I. cikkben említett eset bekövetkeznék, a Magas Szerződő Államok azonnal tanácskozni fognak arról, hogy milyen intézkedéseket tesznek közös érdekeik védelmére.

II. cikk.

A Magas Szerződő Államok a jelen Egyezmény tartalma alatt kölcsönös egyetértés nélkül

nem fognak a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségével semmiféle olyan politikai szerződések kötni, amelyek nem egyeznek meg a jelen Egyezmény szellemével.

III. cikk.

A jelen Egyezménynek mind a német, mind a japán szövege eredeti szövegnek tekintendő. Az Egyezmény a Kommunista Internacionálé ellen a mai napon aláírt Megállapodással egyidőben lép életbe és azzal azonos ideig fog érvényben maradni.

Ennek hiteléül az alulírottak, kormányaiktól jó és kellő alakban meghatalmazva, ezen Egyezményt aláírták és pecsétjeikkel ellátták.

Készült két példányban, Berlinben, 1936. november hó 25-én, illetőleg a Syowa korszak 12. évi november 25-én.

Joachim von Ribbentrop
Vicomte Kintomo Mushakoji

Forrás: HALMOSY 1983. 407–411. o.

A Németország, az Egyesült Királyság, Franciaország és Olaszország között Münchenben létrejött egyezmény *1938. szeptember 29.*

Németország, az Egyesült Királyság, Franciaország és Olaszország, tekintetbe véve a szudétánémet terület elcsatolására vonatkozólag elvben már elért megállapodást, megegyezett ennek az elcsatolásnak alább következő feltételeiben és módozataiban, valamint az ennek következtében foganatosítandó intézkedésekben, és a jelen Egyezménnyel egyenként felelősséget vállalnak az Egyezmény végrehajtásának biztosításához szükséges lépésekért.

1. A kiürítés október 1-jén kezdődik.

2. Az Egyesült Királyság, Franciaország és Olaszország megállapodnak abban, hogy a terület kiürítése október 10-ig befejeződjék, mégpedig anélkül, hogy a meglevő berendezések bármelyikét lerombolnák, és hogy a csehszlovák kormány felelős azért, hogy a kiürítés az említett berendezések megrongálása nélkül menjen végbe.

3. A kiürítés módozatait részleteiben egy Németország, az Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország és Csehszlovákia képviselőiből álló bizottság fogja meg állapítani.

4. A túlnyomórészt németek lakta területnek német csapatok által való fokozatos megszállása október 1-jén kezdődik. A mellékelt térképen megjelölt négy zónát a német csapatok a következő sorrendben fogják megszállni: Az I. számmal jelzett övezetet október 1-jén és 2-án, a II. számmal jelzettet október 2-án és 3-án, a III. számmal jelzettet október 3-án, 4-én és 5-én, és a IV. számmal jelzettet október 6-án és 7-én. A többi, túlnyomórészt német jellegű területeket a fent említett nemzetközi bizottság fogja haladéktalanul meghatározni, és azokat a német csapatok október 10-ig szállják meg.

5. A 3. pontban említett nemzetközi bizottság határozza meg azokat a területeket, amelyeken népszavazást kell tartani. Ezeket a területeket a népszavazás lezárulásáig nemzetközi alakulatok szállják meg. Ugyanaz a bizottság fogja megállapítani a népszavazás megtartásának módozatait, figyelemmel a Saar-vidéken megejtett népszavazás módozataira. A bizottság állapítja meg a népszavazás napját is, ez azonban nem eshetik későbbre, mint november végére.

6. A határok végleges megállapítását a nemzetközi bizottság fogja elvégezni. Ennek a bizottságnak joga van arra, hogy bizonyos kivételes esetekben a négy nagyhatalomnak – Németországnak, az Egyesült Királyságnak, Franciaországnak és Olaszországnak – a népszavazás nélkül átadandó zónák szigorúan néprajzi alapon történő meghatározásától jelentéktelen eltéréseket ajánljon.

Forrás: A müncheni egyezmény. *Grotius*. Dokumentumtár. <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=WTNPXN>

A müncheni angol–német közös nyilatkozat *1938. szeptember 30.*

Angol–német nyilatkozat

Mi, a Führer és birodalmi kancellár, valamint a brit miniszterelnök újabb megbeszélést tartottunk, és egyetértünk annak felismerésében, hogy az angol–német viszony mind a két ország, mind Európa számára elsőrendű jelentőséggel bír.

A tegnap este aláírt egyezményt és az angol–német flottaegyezményt úgy tekintjük, mint népeink ama óhajának szimbólumát, hogy egymás ellen soha többé ne viseljenek háborút.

Elhatároztuk, hogy az országainkat érdeklő egyéb kérdéseket is a tanácskozások módszerével kezeljük, és továbbra is arra törekszünk, hogy az esetleges nézeteltérések okait kiküszöböljük, és ilyen módon is hozzájáruljunk Európa békéjének biztosításához.

Adolf Hitler
Neville Chamberlain

Forrás: A müncheni angol–német közös nyilatkozat. 1938.09.30. *Grotius*. Dokumentumtár. <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=QYQGDH>

Megnemtámadási szerződés Németország és a Szovjetunió között

1939. augusztus 23.

A Német Birodalmi Kormány és a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetségének Kormánya attól az óhajtól vezérelve, hogy a béke ügyét Németország és a Szovjet Köztársaságok Szövetsége között erősítsék, és kiindulva az 1926 áprilisában a Németország és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége között kötött semlegességi szerződés alapvető rendelkezéseiből, a következő megállapodásra jutottak:

1. cikk. A két Szerződő Fél kötelezi magát, hogy tartózkodik az egymás ellen irányuló minden erőszakos ténykedéstől, minden támadó cselekménytől és minden támadástól, akár külön, akár más hatalmakkal együtt.

2. cikk. Amennyiben a Szerződő Felek egyike egy harmadik hatalom részéről háborús cselekedetek tárgyává lenne, a másik Szerződő Fél ezt a harmadik hatalmat semmilyen formában nem fogja támogatni.

3. cikk. A két Szerződő Fél kormányai a jövőben tanácskozás céljából folyamatosan érintkezésben maradnak egymással, hogy egymást kölcsönösen tájékoztassák a közös érdekeiket érintő kérdésekről.

4. cikk. A két Szerződő Fél egyike sem fog részt venni semmiféle olyan hatalmi csoportosulásban, amely közvetve vagy közvetlenül a másik fél ellen irányul.

5. cikk. Amennyiben a Szerződő Felek között bárminő kérdés tekintetében viták vagy viszályok keletkeznek, a két Fél ezeket a vitákat vagy konfliktusokat kizárólag baráti eszmecsere vagy szükség esetén békéltetőbizottságok útján fogja tisztázni.

6. cikk. A jelen szerződést tíz év időtartamra kötik meg, azzal a kikötéssel, hogy amennyiben azt egy esztendővel e határidőnek a lejárta előtt egyik Szerződő Fél sem mondja fel, ennek a szerződésnek a hatálya automatikusan további öt évre meghosszabbítottnak tekintendő.

7. cikk. A jelen Szerződést a lehető legrövidebb időn belül ratifikálni kell. A ratifikációs okmányokat Berlinben kell kicserélni. A szerződés aláírásával haladéktalanul hatályba lép.

Kelt két eredeti példányban, német és orosz nyelven.

Moszkva, 1939. augusztus 23.

von Ribbentrop
V. Molotov

Titkos kiegészítő jegyzőkönyv

A Német Birodalom és a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetsége közötti megnemtámadási szerződés aláírásának alkalmával a Két Fél aláíró meghatalmazottai szigorúan bizalmas megbeszélésen megvitatták a kétoldalú érdekszférák elhatárolásának kérdését Kelet-Európában. Ez a megbeszélés a következő eredményre vezetett:

1. A balti államokhoz (Finnország, Észtország, Lettország, Litvánia) tartozó területek területi-politikai átformálása esetén Litvánia északi határa alkotja egyúttal Németország és a Szovjetunió érdekszférájának határát. Egyúttal mindkét részről elismerik Litvánia érdekét a vilnai területen.

2. A lengyel államhoz tartozó területek területi-politikai átformálása esetén Németország és a Szovjetunió érdekszféráját hozzávetőleg a Narev, a Visztula és a Szan folyók vonala határolja el.

Azt a kérdést, hogy a kétoldalú érdekek kívánatosnak tüntetik-e fel egy független lengyel állam fenntartását, és melyek lennének ezen állam határai, végleg csak további politikai fejlemények során lehet tisztázni.

A két kormány ezt a kérdést mindenesetre barátságos megegyezés útján fogja megoldani.

3. Délkelet-Európa vonatkozásában szovjet részről hangsúlyozzák érdeküket Besszarábiát illetően. Német részről hangsúlyozzák a teljes politikai érdektelenséget ezeken a területeken.

4. Ezt a jegyzőkönyvet mindkét fél szigorúan titkosan fogja kezelni.

Moszkva, 1939. augusztus 23.

*A Német Birodalmi Kormány részéről v. Ribbentrop
A Szovjetunió Kormányának meghatalmazásában W. Molotov*

Forrás:

A német- szovjet megneemtámadási szerződés. 1939.08.23. *Grotius*. Dokumentumtár. <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=UJYOHQ&lg=1>

Német–szovjet határ- és barátsági szerződés

1939. szeptember.28.

Német-szovjet határ- és barátsági szerződés

A Német Birodalmi Kormány és a Szovjetunió Kormánya a lengyel állam szétesése után kizárólagos feladatuknak tekintik, hogy helyreállítsák ezeken a területeken a nyugalmat és a rendet, és biztosítsák az ott élő nemzetiségeknek a népi sajátosságaiknak megfelelő létet. Ebből a célból megegyeztek a következőkben:

1. cikk. A Német Birodalmi Kormány és a Szovjetunió Kormánya a kétoldalú birodalmi érdekek határául a lengyel állam területén meghatározza azt a vonalat, mely a mellékelt térképen be van rajzolva, és amelyet közelebről a kiegészítő jegyzőkönyvben le kell írni.

2. cikk. Mindkét fél véglegesnek ismeri el a kétoldalú birodalmi érdekeknek az 1. cikkben megállapított határát, és elutasítja harmadik hatalom mindennemű beavatkozását ebbe a rendezésbe.

3. cikk. A szükséges állami újjárendezést az 1. cikkben megadott vonaltól nyugatra eső területeken a Német Birodalmi Kormány, az ettől a vonaltól keletre eső területeken a Szovjetunió Kormánya vállalja.

4. cikk. A Német Birodalmi Kormány és a Szovjetunió Kormánya a fentebbi rendezést a népek közötti baráti kapcsolatok fokozódó fejlődése biztos alapjának tekinti.

5. cikk. Ezt a szerződést ratifikálják és a ratifikációs okmányokat a lehető leghamarább

Berlinben kicserélik. A szerződés az aláírásával életbe lép.

Készült két példányban, német és orosz nyelven.

Moszkva, 1939. szeptember 28.

von Ribbentrop

V. Molotov

A Német Birodalmi Kormány és a Szovjetunió Kormányának nyilatkozata

1939. szeptember 28.

Miután a Német Birodalmi Kormány és a Szovjetunió Kormánya a ma aláírt szerződéssel véglegesen szabályozta a lengyel állam széthullásából adódó kérdéseket, és ezzel biztos alapot teremtett a tartós békére Kelet-Európában, kifejezésre juttatják egybehangzó véleményüket, hogy valamennyi nép igazi érdekeinek felelne meg, ha jelenleg egyfelől Németország, másfelől Anglia és Franciaország között fennálló háborús állapot véget érne. A két kormány ezért arra irányítja közös erőfeszítéseit, adandó alkalommal más baráti hatalmakkal egyetértésben, hogy ezt a célt, mihelyt lehetséges, elérje.

Amennyiben a két kormány fáradozásai mégis eredménytelenek maradnának, ezáltal megállapítást nyerne az a tény, hogy Anglia és Franciaország felelős a háború folytatásáért, Németország és a Szovjetunió kormányai kölcsönösen konzultálni fognak a szükséges rendszabályokról.

Moszkva, 1939. szeptember 28.

von Ribbentrop

V. Molotov

Titkos kiegészítő jegyzőkönyv

Alulírott meghatalmazottak a német-szovjet határ- és barátsági szerződés megkötésekor megállapították egyetértésüket a következőkben:

Egyik fél sem tűri területén a másik fél területére ható lengyel agitációt. Ilyen agitáció minden kiindulását megakadályozzák területükön, és kölcsönösen tájékoztatják egymást az erre irányuló rendszabályokról.

Moszkva, 1939. szeptember 28.

von Ribbentrop

V. Molotov

Forrás: Német–szovjet határ- és barátsági szerződés. 1939.09.28. *Grotius*. Dokumentumtár.
<http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=CWDABT>

A háromhatalmi egyezmény

1940. szeptember 27.

Japán, Németország és Olaszország kormányai a tartós béke előfeltételének tekintik, hogy a világ minden nemzete hozzájusson a neki járó térhez. Ezért elhatározták, hogy a nagy kelet-ázsiai térre és az európai területekre vonatkozó törekvéseiket illetően válllvetve együtt fognak működni, legfőbb céljuk az lévén, hogy a dolgoknak olyan rendjét teremtsék meg és tartsák fenn, amely alkalmas az ottani népek fejlődésének és jólétének előmozdítására.

Óhaja továbbá a három kormányának, hogy az együttműködést a világ más részeiben olyan államokra is kiterjesszék, amelyek készek arra, hogy fáradozásaiknak az övékhez hasonló irányt adjanak, hogy ezáltal a világbékére, mint végső célra irányuló törekvéseik megvalósíthatók legyenek. Ennek megfelelően Japán, Németország és Olaszország kormányai a következőkben állapodtak meg:

I. cikk

Japán elismeri és tiszteletben tartja Németország és Olaszország vezetését Európában az új rend megteremtésénél.

II. cikk

Németország és Olaszország elismerik és tiszteletben tartják Japán vezetését a nagy kelet-ázsiai térben az új rend megteremtésénél.

III. cikk

Japán, Németország és Olaszország megegyeznek abban, hogy fáradozásaik során a megelőzőkben megjelölt alapon együtt fognak működni. Kötelezettséget vállalnak továbbá arra, hogy egymást minden politikai, gazdasági és katonai eszközzel kölcsönösen támogatják abban az esetben, ha a három szerződő fél egyikét olyan hatalom támadja meg, amely jelenleg nem vesz részt az európai háborúban vagy a kínai-japán konfliktusban.

IV. cikk

A jelen egyezmény végrehajtása céljából haladéktalanul közös szakbizottságok fognak összeülni, amelynek tagjai Japán, Németország és Olaszország kormányai által nevezendők ki.

V. cikk

Japán, Németország és Olaszország kijelentik, hogy a fenti megállapodások semmiképpen sem érintik azt a politikai állapotot, mely jelenleg a három szerződő fél mindegyike és Szovjet-Oroszország között fennáll.

VI. cikk

A jelen egyezmény az aláírással azonnal életbe lép, és életbelépésének napjától számított 10 éven át érvényben marad.

Megújítása felől a magas szerződő felek, amennyiben valamelyikük úgy kívánja, az említett határidő lejárta előtt kellő időben tárgyalásokba fognak bocsátkozni.

Ennek hitelül az alulírottak, kormányaik által kellően meghatalmazva, a jelen egyezményt aláírták, és pecsétjeikkel ellátták.

Kelt három eredeti példányban, Berlinben 1940. év – a fasiszta korszak XVIII. éve¹ – szeptember havának 27-én, ami megfelel a Syowa 15. éve 9. hónapja 27. napjának.²

Forrás: HALMOSY 1983. 502–503. o.

Az Atlanti Charta

Az Elnök és a Miniszterelnök közös nyilatkozata

1941. augusztus 12.

Az Amerikai Egyesült Államok elnöke és az Egyesült Királyság kormányát képviselő Churchill miniszterelnök úr találkozájukon szükségesnek tartják nyilvánosságra hozni a két ország nemzeti politikájának bizonyos elveit, amelyekre a világ jobb jövőjébe vetett reményeiket alapozzák.

Először, országaikat sem területileg, sem más módon nem kívánják gyarapítani.

Másodszor, nem kívánnak olyan területi változásokat, amelyek nincsenek összhangban az érintett népek szabadon kinyilvánított óhajával.

Harmadszor, tiszteletben tartják minden népnek azt a jogát, hogy megválassza, milyen kormányzati formában kíván élni; továbbá azt kívánják, hogy helyreállítsanak mindazon népek szuverén jogai és önkormányzata, amelyeket erőszakkal fosztottak meg ezektől.

Negyedszer, fennálló kötelezettségeiket tiszteletben tartva iparkodnak előmozdítani, hogy a nagy és kis államok, a győztesek és a legyőzöttek, egyenlő feltételekkel vehessenek részt a világkereskedelemben és juthassanak hozzá a világ nyersanyagaihoz, amelyekre gazdasági virágzásukhoz szükségük van.

Ötödször, azt óhajtják, hogy gazdasági téren megvalósuljon valamennyi nemzet legteljesebb együttműködése abból a célból, hogy mindannyiuk számára megteremthessék a jobb munkakörülményeket, a gazdasági haladást, a szociális biztonságot.

Hatodszor, a náci zsarnokság teljes megsemmisítése után olyan békét remélnek, amely minden nemzetnek lehetővé teszi, hogy határain belül biztonságban éljen, s amely szavatolja, hogy az emberek a világ minden részén félelem nélkül éljenek és ne szenvedjenek szükségét.

1 A fasiszta Olaszországban az időszámítást 1922. október 28-ától, az ún. „római menetelés”-ről, Mussolini hatalomra jutásától számították.

2 A Syowa-korszakot Hirohito japán császár trónralépésétől, 1925. december 28-ától számították. Syowa, azaz „világító béke”, Hirohito császár kormányzási jelszava volt.

Hetedszer, ez a béke minden ember számára lehetővé kell hogy tegye az akadálytalan hajózást a tengereken és az óceánokon.

Nyolcadszor, úgy vélik, hogy a világ nemzeteinek mind gyakorlati, mind eszmei megfontolásból le kell mondaniuk az erő alkalmazásáról. Minthogy a jövőben nem tartható fenn a béke, ha a határainkon kívül agresszióval vagy annak lehetőségével fenyegetőző országok folytatják a szárazföldi, tengeri és légi fegyverkezést, úgy vélik, hogy addig is, amíg átfogóbb és állandóbb általános biztonsági rendszer nem jön létre, ezeket az országokat feltétlenül le kell fegyverezni. Hasonlóképpen segítenek és bátorítanak minden olyan gyakorlati intézkedést, amely könnyíteni hivatott a békeszerető népekre nehezedő súlyos fegyverkezési terheken.

Forrás: Az Atlanti Charta. 1941. 08. 12. *Grotius*. Dokumentumtár. <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=GIFSIU&lg=1>

Az Egyesült Nemzetek Nyilatkozata

Az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyság, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, Kína, Ausztrália, Belgium, Kanada, Costa Rica, Kuba, Csehszlovákia, a Dominikai Köztársaság, El Salvador, Görögország, Guatemala, Haiti, Honduras, India, Luxemburg, Hollandia, Új-Zéland, Nicaragua, Norvégia, Panama, Lengyelország, Dél-Afrika és Jugoszlávia részéről.

Az alulírott kormányok, magukévá téve a céloknak és elveknek közös programját, amelyet az Amerikai Egyesült Államok elnökének, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyság miniszterelnökének 1941. augusztus 14-én kelt, Atlanti Charta néven ismert közös nyilatkozata foglal magában,

meg lévén győződve róla, hogy az ellenségeik feletti teljes győzelem elengedhetetlenül szükséges az élet, a szabadság, a függetlenség és a vallásszabadság megvédéséhez, valamint az emberi jogok és a törvényesség fenntartásához, mind saját országaikban, mind más országokban, tudatában lévén továbbá annak, hogy jelenleg olyan nyers és durva erők ellen folytatnak közös harcot, amelyek a világ leigázására törnek, a következőket nyilatkoztatják ki:

1) Mindegyik kormány kötelezi magát, hogy teljes katonai és gazdasági erejét beveti a háromhatalmi egyezmény azon tagjai és támogatói ellen, amelyekkel hadban áll.

2) Mindegyik kormány kötelezi magát, hogy a többi aláíró kormányokkal együttműködik, és nem köt külön fegyverszünetet vagy különbékét az ellenséggel.

Ehhez a nyilatkozathoz csatlakozhatnak más olyan nemzetek, amelyek anyagi segítséget és hozzájárulást nyújtanak vagy nyújthatnak a hitlerizmus felett aratandó győzelemért folyó harcban.

Kelt Washingtonban, 1942. január 1-én.

Forrás: HALMOSY 1983. 533–534. o.

A casablancai értekezlet

1943. január 14–24.

Hivatalos közlemény, 1943. január 26.

Az Egyesült Államok elnöke és Nagy-Britannia a miniszterelnöke január 14-től kezdve Casablanca közelében tanácskozásokat folytatta. Elkísérték őket a két ország egyesített vezérkarának főnökei, nevezetesen

az Egyesült Államok részéről: George C. Marshall tábornok, az Egyesült Államok hadseregének vezérkari főnöke, Ernest J. King tengernagy, az Egyesült Államok haditengerészetének főparancsnoka, H. H. Arnold tábornok, az Egyesült Államok légierijének parancsnoka és

Nagy-Britannia részéről: Sir Dudley Pound tengernagy, a haditengerészet első lordja, Sir Alan Brooke tábornok, a birodalmi vezérkar főnöke és Sir Charles Portal légimarsall, a légierők vezérkari főnöke.

(Itt következik a konferencián részt vevő egyéb katonai és polgári személyek nevének felsorolása)

Az egyesített vezérkarok tíz napon át folyamatosan üléseztek, naponta két-három ülést is tartottak és tanácskozásaik előmeneteléről időnként beszámoltak az elnöknek és a miniszterelnöknek.

Hadszintérről hadszintérré megvizsgálták a katonai helyzetet az egész világon és számba vették mindazokat az erőforrásokat, amelyeket a háborúnak szárazföldön, tengeren és levegőben való erőteljesebb folytatása céljából felhasználni kívánnak.

Ilyen hosszan tartó megbeszélésre a két szövetséges között még nem került sor. A két ország vezetői és vezérkari főnökeik teljes megegyezésre jutottak azon haditervek és vállalkozások tekintetében, amelyeket Németország, Olaszország és Japán ellen 1943-ban indítandó hadműveletek folyamán végre fognak hajtani, abból a célból, hogy a legmesszebbmenően kihasználják az események szemlátomást kedvező alakulása következtében 1942 végén előállott helyzetet.

Sztálin miniszterelnököt szívélyesen meghívták, hogy találkozzék az elnökkel és a miniszterelnökkel, amely esetben a találkozókat valamely jóval keletebbre fekvő helyen tartották volna meg. De Sztálin a jelen időpontban nem hagyhatta el Oroszországot, tekintettel a nagy offenzívára, amelyet főparancsnoki minőségében személyesen irányít.

Az elnök és a miniszterelnök teljes mértékben elismerik annak a háború tehernek óriási voltát, amelyet Oroszország szárazföldi frontjának egész hosszában eredményesen visel, és fő céljuknak tekintik, hogy a lehető legnagyobb mértékben tehermentesítsék az orosz haderőket azáltal, hogy az ellenséget a lehető legerősebben lekössék a legjobban kiválasztott pontokon.

Sztálin miniszterelnököt a katonai tervekről kimerítően tájékoztatták. Az elnök és a miniszterelnöknek állandó érintkezésben állottak Csang Kai-sek tábornaggal. Értesítették azokról az intézkedésekről, amelyeket annak érdekében tesznek, hogy támogassák őt Kínának a közös ügy győzelméért vívott nagyszerű és fáradhatatlan harcában.

Az elnöknek és a miniszterelnöknek ez a találkozója időszerűvé tette, hogy Giraud tábornokot az egyesített vezérkarok főnökeivel való tárgyalásokra meghívják, és találkozót hozzanak létre közte és de Gaulle tábornok között. A két tábornok beható tanácskozásokat folytatott.

Az elnök és a miniszterelnök, valamint egyesített vezérkarai, miután az 1943. évre szóló offenzív hadműveleti tervei kidolgozását befejezték, azzal váltak el egymástól, hogy ezeket a terveket tevékenyen és összehangolva hajtják végre.

Forrás: HALMOSY 1983. 551–552. o.

Az olasz katonai fegyverszünet feltételei

Fairfield Camp, Szicília

1943. szeptember 3.

Dwight D. Eisenhower tábornok, a szövetséges erők főparancsnoka, az Egyesült Államok és Nagy-Britannia kormányai nevében, valamint az Egyesült Nemzetek érdekében eljárva az alábbi fegyverszüneti feltételeket terjesztette elő, és azokat Pietro Badoglio marsall, az olasz kormány elnöke elfogadta.

1. Az olasz fegyveres erők haladéktalanul beszüntetnek minden ellenséges tevékenységet.
2. Olaszország minden tőle telhetőt megtesz, hogy a németektől megvonjon minden olyan kedvezményt, amelyet azok az Egyesült Nemzetek ellen felhasználhatnak.
3. Az Egyesült Nemzetek összes hadifoglyait és internáltjait haladéktalanul át kell adni a szövetséges főparancsnoknak és közülük senkit sem lehet most vagy bármely más időpontban Németországba áttelepíteni.
4. Az olasz hadiflottát és az olasz légierőt haladéktalanul átadják a szövetséges főparancsnokság által megjelölt helyeken és az általa meghatározott részletes leszerelési előírások szerint.
5. Az olasz kereskedelmi flottát a szövetséges főparancsnok lefoglalhatja, hogy katonai-haditengerészeti programjának szükségleteit kielégíthesse.
6. Korzika és Olaszország egész területe, a szárazföld és a szigetek egyaránt haladéktalanul megadják magukat a szövetségeseknek, hogy azok e területeket hadműveleti bázisként és a szövetségesek által célszerűnek tartott más célokra felhasználhassák.
7. Haladéktalanul biztosítják valamennyi olasz területen lévő repülőtérrnek és tengeri kikötőnek szabad használatát a szövetségesek részére, tekintet nélkül arra, hogy a német erők milyen ütemben ürítik ki Olaszország területét. E kikötőket és repülőtereket az olasz fegyveres erők védelmezik mindaddig, amíg ezt a feladatot tőlük a szövetségesek át nem veszik.
8. Az olasz fegyveres erőknek a folyó háborúban való mindennemű részvételét megszüntetik és e fegyveres erőket minden területről, bárhol tartózkodjanak is jelenleg azok, haladéktalanul visszavonják Olaszországba.
9. Az olasz kormány szavatolja, hogy szükség esetén minden rendelkezésre álló fegyveres erejét felhasználja arra, hogy a jelen fegyverszünet rendelkezéseinek azonnali és pontos teljesítését biztosítsa.

10. A szövetséges erők főparancsnoka fenntartja magának a jogot, hogy megtegye mindazokat az intézkedéseket, amelyek véleménye szerint szükségesek lehetnek a szövetséges erőknek a háború folytatásával kapcsolatos érdekeinek védelmére, és az olasz kormány kötelezi magát, hogy megteszi mindazokat az igazgatási vagy más lépéseket, amelyeket a főparancsnok megkövetelhet, különösképpen, ha a főparancsnok szövetséges katonai kormányzatot kíván létesíteni Olaszország területének olyan részein, ahol azt a Szövetséges Nemzetek katonai érdekei szempontjából szükségesnek tartja.

11. Az szövetséges erők főparancsnoka teljhatalmat kap arra, hogy a lefegyverzésre, leszerelésre és demilitarizálásra vonatkozó intézkedéseket elrendelje.

12. Az egyéb politikai, gazdasági és pénzügyi természetű feltételeket, amelyeket Olaszország teljesíteni köteles, későbbi időpontban határozzák meg.

A jelen fegyverszünet feltételeit a szövetséges főparancsnok előzetes jóváhagyása nélkül nem hozzák nyilvánosságra. Az angol nyelvű szöveg tekintendő hivatalos szövegnek.

Pietro Badoglio
marsall, az olasz kormány elnöke
Dwight D. Eisenhower
tábornok, a szövetséges erők parancsnoka
Giuseppe Castellano
az olasz főparancsnoksághoz beosztott tábornok
Walter B. Smith
vezérkari főnök

Forrás: HALMOSY 1983. 554–555. o.

A moszkvai értekezleten (1943. október 19–30.) elfogadott nyilatkozatok

1943. október 19–30.

1. Négy nemzet nyilatkozata az általános biztonságról

Az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, a Szovjetunió és Kína kormányai: egységesen abbéli elhatározásukban, hogy az Egyesült Nemzetek 1942. január 1-i nyilatkozatának és az ezt követő nyilatkozatoknak megfelelően a hadműveleteket azon tengelyhatalmak ellen, amelyekkel az illető kormányok hadiállapotban vannak, mindaddig folytatják, amíg ezek a hatalmak a feltétel nélküli kapitulációt alapján le nem tették a fegyvert;

tudatában aziránti felelősségüknek, hogy megszabadítsák saját népeiket, valamint a velük szövetkezett népeket az agresszió fenyegetésétől;

felismerve annak szükségességét, hogy biztosítsák a háborúból a békebe való gyors és rendezett áttérést és megteremtsék és fenntartsák a nemzetközi békét és biztonságot, a világ embertartalékainak és gazdasági erőforrásainak fegyverkezési célokra való lehető legkisebb igénybevétele mellett;

együttesen kijelentik, hogy:

1. Egyesített akciójukat, amelynek a saját ellenségeik ellen viselt háború szolgálatába való állítására kötelezték magukat, a béke és biztonság megszervezésének és fenntartásának érdekében folytatni fogják.

2. Közülük azok, amelyek közös ellenséggel vannak hadiállapotban, az ellenség kapitulációjával és lefegyverzésével kapcsolatos minden kérdésben együttesen járnak el.

3. Megtesznek minden olyan intézkedést, amelyet szükségesnek tartanak az ellenségre kényszerített feltételek bármilyen megsértésének megelőzésére.

4. Elismerik annak szükségességét, hogy a lehető legrövidebb időn belül a nemzetközi béke és biztonság fenntartására általános nemzetközi szervezetet létesítsenek, amely az összes békeszerető államok szuverén egyenlőségén alapul és nyitva áll minden ilyen - nagy és kis - állam tagként való belépésére.

5. Addig is, amíg a törvény és rend uralmát újra helyre nem állítják és egy általános biztonsági rendszert meg nem teremtenek, a nemzetközi béke és biztonság fenntartása céljából tanácskoznivaló fognak egymással és szükség szerint az Egyesült Nemzetek más tagjaival is azzal a szándékkal, hogy a nemzetek közössége nevében együttesen járjanak el.

6. Az ellenségeskedések befejezése után fegyveres erőiket más államok területén csak a jelen nyilatkozatban jelzett célok és csak együttes tanácskozás után fogják felhasználni.

7. Tanácskoznivaló és együttműködni fognak egymással és az Egyesült Nemzetek más tagjaival abból a célból, hogy egy gyakorlatilag megvalósítható általános egyezményt hozzanak létre a fegyverkezés szabályozásáról a háború utáni időszakban.

2. Nyilatkozat Olaszországról

Az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és a Szovjetunió külügyminiszterei megállapították, hogy kormányaik teljesen egyetértenek abban, hogy a szövetségesek Olaszországgal szemben követendő politikájának azon az elven kell alapulnia, hogy a fasizmust és annak minden káros befolyását és következményét teljesen megsemmisítsék és hogy az olasz népnek minden lehetőséget megadjanak arra, hogy demokratikus elveken alapuló állami és egyéb intézményeket hozzon létre.

Az Amerikai Egyesült Államok és az Egyesült Királyság külügyminiszterei kijelentik, hogy kormányaik akciója, amióta Olaszország területének invázióját megkezdték, ezen a politikán alapult, amennyire az elsőrendű katonai követelmények ezt megengedték.

Ennek a politikának jövőbeni elősegítése érdekében a három kormány külügyminiszterei megegyeztek, hogy az alábbi intézkedések fontosak és azokat vgre kell hajtani:

1. Lényeges követelmény, hogy az olasz kormányt demokratikusabbá tegyék az olasz nép azon rétegei képviselőinek bevonásával, akik mindig szemben állottak a fasizmussal.

2. A szólásszabadságot, valamint a vallásgyakorlat, a politikai véleménynyilvánítás szabadságát, a sajtó- és a gyülekezési szabadságot teljes mértékben vissza kell adni az olasz népnek, amelynek joga kell hogy legyen arra is, hogy antifasiszta politikai csoportokat alakítson.

3. A fasiszta rendszer által teremtett összes intézményeket és szervezeteket fel kell oszlatni.

4. Az összes fasiszta vagy fasisztabarát elemeket a közigazgatásból, a közintézményekből és szervezetekből el kell távolítani.

5. A fasiszta rendszer összes politikai foglyait szabadon kell bocsátani és teljes amnesztiában kell részesíteni.

6. Meg kell teremteni a helyi önkormányzat demokratikus szerveit.

7. A fasiszta vezetőket és más háborús bűnösökként ismert vagy gyanúsított személyeket le kell tartóztatni és az igazságszolgáltatásnak átadni.

A három külügyminiszter ezzel a nyilatkozattal kapcsolatban elismeri, hogy amíg az Olaszországban folyó tényleges hadműveletek folynak, azt az időpontot, amikor a fentebb lefektetett elveknek teljes mértékben érvényt lehet majd szerezni, a főparancsnokok határozzák meg azoknak az utasításoknak alapján, amelyeket az egyesített vezérkaroktól kapnak. A jelen nyilatkozatot tevő három kormány e tárgyban bármelyikük kérésére tanácskozni fog egymással.

Egyetértés áll fenn továbbá a tekintetben, hogy ennek a határozatnak egyetlen része sem csorbíthatja az olasz népnek azt a jogát, hogy végül is maga válassza meg kormányformáját.

3. Nyilatkozat Ausztriáról

Az Egyesült Királyság, a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok kormányai meg egyeztek abban, hogy Ausztriát, a hitleri agresszió áldozatául esett első szabad országot fel kell szabadítani a német uralom alól.

Ausztriának Németország által 1938. március 15-én történt bekebelezését semmisnek és meg nem történtnek tekintik. Ez időpont óta Ausztriában bekövetkezett bárminemű változásokat semmiképpen sem tekintik magukra nézve kötelezőnek. Kinyilvánítják azt az óhajukat, hogy Ausztria szabad és független országgént visszaállítsassék, és ezáltal az osztrák nép részére éppúgy, mint azon szomszédos államok részére, amelyek hasonló problémákkal kerülnek majd szembe, megnyissák az utat, amelyen megtalálhatják azt a politikai és gazdasági biztonságot, amely a tartós béke egyedüli alapja.

Ausztriát mindazonáltal emlékeztetik arra, hogy a hitleri Németország oldalán viselt háborúban való részvétele miatt felelősség terheli, amely alól nem szabadulhat, és hogy a végső rendezés során elkerülhetetlenül figyelembe fogják venni, mennyiben járult hozzá önmaga felszabadításához.

4. Háromhatalmi nyilatkozat a kegyetlenkedésekről

Az Egyesült Királyság, az Egyesült Államok és a Szovjetunió sok helyről bizonyítékokat kaptak a hitleri fegyveres erők által elkövetett kegyetlenkedésekről, mészárlásokról és hidegvérrel végrehajtott tömeges kivégzésekről sok olyan országban, amelyeket ezek az erők lerohantak és amelyekből most folyamatosan kiűzik őket. A hitleri uralom erőszakoskodásai nem új dolgok, és a karmaik közé került összes népek vagy területek kénytelenek voltak elszenvedni a terror útján való kormányzás legszörnyűbb formáit. Új helyzet állott elő annyiban, hogy most sok ilyen területet a felszabadító hatalmak előrenyomuló csapatai felmentenek, a visszaözönlő hitlerista hunok pedig kétségbeesésükben megkétségbeesik kegyetlenkedéseiket. Ezt most különösen szemléltetően tanúsítják a hitleristáknak a Szovjetunió most felszabaduló területén, valamint Franciaország és Olaszország területén elkövetett szörnyű gaztettei.

Ennélfogva a fent nevezett három szövetséges hatalom, a harminckét Egyesült Nemzetek érdekében szólva, ezennel ünnepélyesen kinyilvánítja és komoly figyelmeztetésnek szánja az alábbi nyilatkozatot:

Amikor majd fegyverszünetet engedélyeznek valamely Németországban megalakuló kormánynak, azokat a német tiszteket és katonákat, valamint náci párttagokat, akik a fent említett kegyetlenkedésekért, mézárásokért és kivégzésekért felelősek vagy azokban beleegyezően részt vettek, visszaküldik azokba az országokba, amelyekben förtelmes bűntetteiket elkövették, avégből, hogy a felszabadított országok és az ott megalakuló szabad kormányok törvényei szerint ítélkezhesenek felettük és büntethessék meg őket. Ezekben az országokban lehetőleg minden részletre kiterjedő listákat fognak összeállítani, különös tekintettel a Szovjetunió előzőlött részeire, Lengyelországra és Csehszlovákiára, Jugoszláviára és Görögországra, ideértve Kréta szigetét és más szigeteket, továbbá Norvégiára, Dániára, Hollandiára, Belgiumra, Luxemburgra, Franciaországra és Olaszországra.

Így azok a németek, akik részt vesznek olasz tiszték tömeges agyonlövésében vagy francia, holland, belga vagy norvég túsok vagy krétoi parasztok kivégzésében, vagy akik részt vettek a lengyel nép soraiban vagy a Szovjetunió azon területein elkövetett öldöklésekben, amelyekről most söprik ki az ellenséget, tudni fogják, hogy vissza fogják őket vinni bűncselekményeik színhelyére, és az általuk gyalázatosan bántalmazott népek fognak ítélkezni felettük. Azok pedig, akik eddig még nem mocskolták be kezüket ártatlanok vérével, óvakodjanak attól, hogy csatlakozzanak a bűnösök soraihoz, mert a három szövetséges hatalom teljes biztonsággal a világ legtávolabbi bűvölyéig üldözni fogja őket és kiszolgáltatja őket vádlóiknak, hogy elvegyék igazságos büntetésüket.

Fenti nyilatkozat semmiképpen sem érinti azoknak a főbűnösöknek az esetét, akiknek bűncselekményei nincsenek földrajzilag helyhez kötve és akiket a szövetséges országok kormányai együttes döntésének megfelelően fognak megbüntetni.

Forrás: HALMOSY 1983. 557–561. o.

A kairói értekezlet

1943. november 22–25.

Hivatalos nyilatkozat

A különböző katonai missziók megállapodtak a Japán ellen folytatandó jövőbeni katonai műveletekben. A Három Nagy szövetséges kinyilvánította abbéli elhatározását, hogy brutális ellenségeiket a tengeren, a szárazföldön és a levegőben kérelmetlenül nyomásnak vetik alá. Ez a nyomás máris egyre erősödik.

A Három Nagy Szövetséges avégből viseli ezt a háborút, hogy japán agresszióját megfékezze és megtorolja. a maguk számára nem törekednek semmiféle nyereségre és nem gondolnak területi terjeszkedésre. Céljuk, hogy Japánt megfosszák mindazoktól a csendes-óceáni szigetektől, amelyeket az 1914-es első világháború kezdete óta birtokba vett vagy elfoglalt, és hogy mindazokat a területeket, amelyeket Japán Kínától elrabolt, úgymint Mandzsúriát, Formozát és a

Pescadores-szigeteket visszaadják a Kínai Köztársaságnak. Japánt ki fogják űzni mindazokról az egyéb területekről is, amelyeket erőszakkal és kapzsisággal elvett. A fent említett három nagyhatalom, figyelembe véve Korea népének leigázottságát, elhatározta, hogy Korea annak idején szabad és független lesz.

Ezeket a célkitűzéseket szem előtt tartva a Három Szövetséges, egyetértve a Japánnal hadban álló Egyesült Nemzetekkel, rendületlenül folytatja a súlyos és kiterjedt hadműveleteket, hogy kikényszerítse Japán feltétel nélküli megadását.

*Roosevelt
Churchill
Csang Kai-sek*

Forrás: HALMOSY 1983. 562–563. o.

Közlemény a három szövetséges hatalom vezetőinek teheráni konferenciájáról

1943. november 28. – december 1.

A három hatalom nyilatkozata

Mi, az Egyesült Államok elnöke, Nagy-Britannia miniszterelnöke és a Szovjetunió Népbiztosi Tanácsának elnöke az elmúlt négy nap folyamán több ízben találkoztunk szövetségünk, Irán fővárosában, hogy kialakítsuk és megerősítsük közös politikánkat.

Kifejezzük azt a szilárd elhatározásunkat, hogy országaink együttműködnek mind a háború idején, mind pedig az azt követő békés időkben.

Ami a háborút illeti, vezérkaraink képviselői részt vettek kerekasztal-tárgyalásainkon, s összehangoltuk a német fegyveres erők megsemmisítésére irányuló terveinket. Teljes megállapodásra jutottunk a kelet, nyugat és dél felől megindítandó hadműveletek méreteit és időpontjait illetően.

Itt elért egyetértésünk biztosítja számunkra a győzelmet.

Ami a békeidőket illeti, bizonyosak vagyunk abban, hogy megegyezésünk biztosítja a tartós békét. Teljes mértékben elismerjük felelősségünket és az Egyesült Nemzetek felelőségét egy olyan béke megvalósításáért, amelyet a világ népeinek túlnyomó többsége meglelégedéssel fogad majd, s amely nemzedékekre kiküszöböli a háború csapásait és borzalmaikat.

Diplomáciai tanácsadóinkkal közösen megvizsgáltuk a jövő problémáit. Arra törekszünk, hogy minden olyan ország, legyen akár nagy, akár kicsi, amelynek népei a mi népeinkhez hasonlóan szívvel és értelemmel hajlandó harcolni a zsarnokság, a rabság, az elnyomás és a türelmetlenség megszüntetéséért, együttműködjön velünk és tevékenyen részt vegyen munkánkban. Szívesen befogadjuk majd őket a világ demokratikus országainak nagy családjába, mihelyt csatlakozni kívánnak hozzá.

Nincs a földön olyan hatalom, amely megakadályozhatja bennünket abban, hogy megsemmisítsük Németország haderőit a szárazföldön, tengeralattjáróit a tengeren és szétromboljuk hadianyaggyárait a levegőből.

Támadásaink könyörtelenek és egyre erőteljesebbek lesznek.

Baráti tanácskozásaink végeztével bizakodva várjuk azt a napot, amikor a világ valamennyi népe szabadon élhet, minden zsarnokságtól mentesen, saját törekvéseinek és lelkiismeretének megfelelően.

Reménységgel és elszántsággal telve jöttünk ide. Gondolkodásunkban és céljainkban igaz barátokként távozunk innen.

Kelt Teheránban, 1943. december 1-én

Churchill
Roosevelt
Sztálin

A három hatalom nyilatkozata Iránról

Az Egyesült Államok elnöke, a Szovjetunió Népbiztosai Tanácsának elnöke és az Egyesült Királyság miniszterelnöke az egymással és Irán miniszterelnökével folytatott tanácskozásaik után kifejezésre óhajtják juttatni a három kormány közös megegyezését Iránnal való kölcsönös kapcsolataikat illetően.

Az Egyesült Államok, a Szovjetunió és az Egyesült Királyság kormánya elismeri azt a segítséget, amelyet Irán a közös ellenség elleni háborúban nyújtott, különösen azáltal, hogy megkönnyítette a tengerentúli szállítmányok továbbítását a Szovjetunióba.

A három kormány tisztában van azzal, hogy a háború speciális gazdasági nehézségek elé állította Iránt, s megállapodtak abban, hogy Irán kormányának továbbra is minden gazdasági segítséget megadnak, amennyire ezt a hadműveletekkel kapcsolatban világszerte rájuk háruló nagy terhek és a szállítóeszközökben, nyersanyagban és polgári fogyasztási cikkekben világszerte mutatkozó nagy hiányok megengedik.

A háború utáni időszakot illetően az Egyesült Államok, a Szovjetunió és az Egyesült Királyság kormánya egyetért Irán kormányával abban, hogy a hadi cselekmények befejeztével Irán előtt felmerülő összes gazdasági problémák, az Egyesült Nemzetek más tagjainak gazdasági problémáival együtt, teljes egészükben a nemzetközi gazdasági kérdések megtárgyalására összehívott konferenciákon, illetve az ilyen céllal megalakított nemzetközi szervezetekben rendezendők.

Az Egyesült Államok, a Szovjetunió és az Egyesült Királyság kormánya egyetért Irán kormányával abban, hogy meg kell őrizni Irán teljes függetlenségét, szuverenitását és területi épségét. Számítanak arra, hogy a háború után Irán a többi békeszerető nemzettel együtt részt vesz a nemzetközi béke, a biztonság és a haladás feltételeinek megteremtésében, a négy kormány által aláírt Atlanti Charta elveinek megfelelően.

1943. december 1.

Churchill
Roosevelt
Sztálin

A teheráni értekezlet katonai következtetései³

A konferencián:

1. Megegyeztek abban, hogy a jugoszláv partizánokat utánpótlás és felszerelés szállításával, valamint kommandó-hadműveletekkel is a lehető legnagyobb mértékben támogatni kell.

³ A titkos jegyzőkönyvet csak 1947. március 24-én hozták nyilvánosságra.

2. Megegyeztek abban, hogy katonai szempontból fölöttébb kívánatos, hogy Törökország az év vége előtt a szövetségesek oldalán belépjen a háborúba.

3. tudomásul vették Sztálin marsall abbeli nyilatkozatát, hogy abban az esetben, ha Törökország háborúba kerülne Németországgal és ennek következtében Bulgária hadat üzenne Törökországnak vagy megtámadná azt, a Szovjetunió azonnal hadiállapotba kerülne Bulgáriával. A konferencia továbbá tudomásul vette, hogy ezt a tényt kifejezetten meg lehetne említeni azokon a tárgyalásokon, amelyeket abból a célból fognak folytatni, hogy Törökországot rábírják a háborúba való belépésre.

4. Tudomásul vették, hogy az Overlord-hadműveletet 1944 májusában indítják meg, egy dél-franciaországi hadművelettel kapcsolatban. Utóbbi hadműveletet olyan nagy erővel hajtják végre, amint azt a rendelkezésre álló partraszálló eszközök lehetővé teszik. A konferencián tovább tudomásul vették Sztálin marsall nyilatkozatát, hogy a szovjet haderők ugyanezen időpont körül támadást indítanak abból a célból, hogy megakadályozzák német haderők átszállítását a keleti frontról a nyugati frontra.

5. Megegyeztek aziránt, hogy a három hatalom katonai vezérkarainak, tekintettel a különbözően álló európai hadműveletekre, ezentúl szoros érintkezésben kell maradniok egymással. Megegyeztek aziránt is, hogy a vezérkaroknak ezekkel a hadműveletekkel kapcsolatban az ellenség megtévesztése és félrevezetése céljából egy fedőtervet is ki kell dolgozniok.

Teherán, 1943. december 1.

Franklin D. Roosevelt

Joszif V. Sztálin

Winstone S. Churchill

Forrás: HALMOSY 1983. 565–568. o.

A „százalékos megállapodás”

Moszkvai értekezlet.

1944. október 9–17.

„A pillanat alkalmas volt rá, hogy dologhoz lássunk, ezért azt mondtam: „Jussunk dűlőre a balkáni ügyekben. Az Önök seregei Romániában és Bulgáriában vannak. Nekünk érdekeltségeink, képviseliteink és ügynökeink vannak ott. Ne keresztezzük jelentéktelen ügyekkel egymás útját. Ami Nagy-Britanniát és Oroszországot illeti, mit szólna hozzá, ha önöknek kilencven százalékos túlsúlyuk volna Romániában, nekünk ugyancsak kilencven százalékunk Görögországban, Jugoszlávián pedig fele-fele arányban osztoznánk?” Miközben ezt fordították, egy fél ív papírra felírtam:

Románia

Oroszország 90% a többiek 10%

Görögország

Nagy-Britannia 90% Oroszország 10%

(az USA-val egyetértésben)

Jugoszlávia

50-50%

Magyarország

50-50%

Bulgária

Oroszország 75% a többiek 25%

Az asztalon odacsúszttam Sztálin elé, aki közben meghallgatta a fordítást. Pillanatnyi szünet következett. Sztálin akkor fogta a kék ceruzáját, vastagon kipipálta a feljegyzést, majd visszacsúsztotta felénk. Az egész nem tartott tovább, mint amennyi idő alatt most leírtam.”

Forrás: CHURCHILL 2. 476.

Vacsora Sztálin villájában **Sztálin és Tito tárgyalásai. Moszkva,** *1944. szeptember 21–28.*

Sztálin: „Ez a háború eltér a múltbeli háborúktól; ha valaki területeket foglal el, ezekre a területekre rákényszeríti a saját társadalmi rendszerét. Ahova a hadserege eljut, ott a saját rendszerének szerez érvényt. Másképp nem is volna lehetséges.”

Forrás: DILASZ 1989. 105. o.

Nyilatkozat a három szövetséges hatalom - a Szovjetunió, az Egyesült Államok és Nagy-Britannia - vezetőinek krími konferenciájáról

Az elmúlt nyolc nap folyamán W. Churchill, Nagy-Britannia miniszterelnöke, F. D. Roosevelt, az Egyesült Államok elnöke, J. V. Sztálin, a Szovjetunió Népbiztosai Tanácsának elnöke, a külügyminiszterek, a vezérkari főnökök és más tanácsadók kíséretében értekezletet tartottak a Krím-félszigeten.

A krími értekezlet eredményeiről az Egyesült Államok elnöke, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Népbiztosai Tanácsának elnöke és Nagy-Britannia miniszterelnöke a következő nyilatkozatot tették:

1. Németország szétzúzása

Megvizsgáltuk és megállapítottuk a három szövetséges hatalomnak a közös ellenség végleges szétzúzására irányuló haditerveit. Az értekezlet tartama alatt a három szövetséges hatalom katonai vezérkarai naponta tanácskozára ültek össze. E tanácskozások minden tekintetben a legnagyobb mértékben kielégítőek voltak, és a három szövetséges katonai erőfeszítéseinek minden eddiginél szorosabb összehangolására vezettek. Teljes mértékben kölcsönösen tájékoztattuk egymást. Teljes egyetértéssel jóváhagytuk és részleteiben megterveztük azoknak az új és még sokkal hatalmasabb csapásoknak időpontjait, méreteit és koordinációját, amelyeket hadseregeink, valamint légierőink kelet, nyugat, észak és dél felől fognak Németország szívére mérni.

Közös haditerveink csak akkor válnak ismeretessé, amikor már végrehajtjuk őket, de meg vagyunk győződve arról, hogy a három vezérkar között ezen az értekezleten elért igen szoros tevékeny együttműködés közelebb hozza a háború végét. A három vezérkar a jövőben is tanácskozára ül össze, valahányszor erre szükség lesz.

A náci Németország sorsa meg van pecsételve. A német nép, ha megkísérli folytatni a reménytelen ellenállást, csak tovább súlyosbítja vereségének következményeit.

II. Németország megszállása és ellenőrzése

Megegyeztünk a közös politikában és tervekben, amelyek a feltétel nélküli kapituláció rendelkezéseinek végrehajtására irányulnak, s ezeket a rendelkezéseket közösen fogjuk előírni a náci Németországnak, és közösen fogjuk rákényszeríteni, miután a német fegyveres ellenállást végképp megtörtük. E rendelkezések addig nem kerülnek nyilvánosságra, amíg Németországot teljesen szét nem zúztuk. Az összehangolt terv értelmében a három hatalom fegyveres erői külön-külön övezetet szállnak meg Németországban. A terv egybehangolt igazgatást és ellenőrzést irányoz elő Központi Ellenőrző Bizottság útján, amely a három hatalom főparancsnokaiból áll, Berlin székhellyel. Elhatároztuk, hogy a három hatalom felhívja Franciaországot, hogy - amennyiben óhajta - vállalja egy övezet megszállását, és vegyen részt negyedik tagként az Ellenőrző Bizottságban. A francia övezet határát a négy érdekelt kormány fogja megállapítani az Európai Tanácskozó Bizottságban működő képviselőik útján.

Megmásíthatatlan célunk a német militarizmus és nácizmus megsemmisítése és olyan biztosítékok megteremtése, hogy Németország soha többé ne zavarhassa meg a világ békéjét. Eltöreltük, hogy az egész német fegyveres erőt leszereljük és elbocsátjuk; a német vezérkart, amely ismételten elősegítette a német militarizmus újjáéledését, mindörökre feloszlátjuk; az egész német hadfelszerelést elszállítjuk vagy megsemmisítjük; a haditermelésre felhasználható egész német ipart megsemmisítjük, vagy ellenőrzés alá helyezzük; az összes háborús bűnösöket bíróság elé állítjuk, gyorsan és igazságosan megbüntetjük, ugyanakkor megköveteljük a németek által okozott pusztításokból eredő károk természetbeni jóvátételét, eltöröljük a föld színéről a náci pártot, a náci törvényeket, szervezeteket és intézményeket; kiküszöböljük a nácizmus és a militarizmus mindennemű befolyását a közhivatalokból, a német nép kulturális és gazdasági életéből, és közösen megtesszük mindazokat az egyéb intézkedéseket Németországban, amelyek szükségesnek mutatkoznak a jövő békéjének és a világ biztonságának érdekében. Nem célunk a német nép megsemmisítése, de csak a nácizmus és militarizmus gyökeres kiirtása után lesz remény arra, hogy a német nép méltó életet éljen, és beilleszkedhessen a nemzetek közösségébe.

III. A Németország által teljesítendő jóvátétel

Megvizsgáltuk a Németország által a háború folyamán a szövetséges nemzeteknek okozott károk kérdését, és méltányosnak találtuk, hogy Németországot az okozott károk lehetőleg nagyobb mértékű természetbeni megtérítésére kötelezzük.

Jóvátételi bizottságot fogunk létesíteni, és megbízuk, hogy vizsgálja meg a Németország által a szövetséges országoknak okozott károk megtérítésének mértékét és módozatait. A bizottság székhelye Moszkva lesz.

IV. Az Egyesült Nemzetek konferenciája

Elhatároztuk, hogy szövetségeseinkkel együtt a legközelebbi jövőben egyetemes nemzetközi szervezetet létesítünk a béke és biztonság fenntartása céljából. Úgy véljük, hogy ez lényeges mind az agresszió megelőzése, mind a háború politikai, gazdasági és szociális okainak kiküszöbölése szempontjából, az összes békeszerető népek szoros és állandó együttműködése révén.

Ehhez Dumbarton Oaksban lefektették az alapokat. A szavazási eljárás fontos kérdésében azonban ott még nem jött létre megegyezés. A jelenlegi értekezleten sikerült megoldani ezt a nehézséget. Megegyeztünk abban, hogy 1945. április 25-ére az egyesült államokbeli San Franciscóba összehívjuk az Egyesült Nemzetek értekezletét, hogy az előkészítse ennek a szervezetnek az alapokmányát, a Dumbarton Oaksban tartott nem hivatalos megbeszéléseken kidolgozott irányelveknek megfelelően.

Kína kormányával és Franciaország ideiglenes kormányával haladéktalanul konzultálunk, és felszólítjuk őket, hogy az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége kormányával együtt vegyenek részt a többi országnak az értekezletre való meghívásában.

Mihelyt Kínával és Franciaországgal befejeződnek a konzultációk, nyilvánosságra hozzuk a szavazás rendjére vonatkozó javaslatok szövegét.

V. Nyilatkozat a felszabadított Európáról

Kidolgoztunk és aláírtunk egy nyilatkozatot a felszabadított Európáról. E nyilatkozat előirányozza a három hatalom politikájának egybehangolását és közös eljárását a felszabadított Európa politikai és gazdasági kérdéseinek demokratikus elvek szerint történő megoldása tekintetében. A nyilatkozat szövege a következő:

„A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének miniszterelnöke, az Egyesült Királyság miniszterelnöke és az Amerikai Egyesült Államok elnöke tanácskozásokat folytattak országaik népeinek, valamint a felszabadított Európa népeinek közös érdekében. Együttesen kinyilvánítják kölcsönös egyetértésüket aziránt, hogy a felszabadított Európa átmeneti bizonytalanságának időszakában a három kormány egybehangolt politikájával segíti a náci Németország uralma alól felszabadított európai népeket és a tengely volt európai csatlós államainak népeit abban, hogy sürgős megoldásra váró politikai és gazdasági kérdéseiket demokratikus eszközökkel oldják meg.

Európában a rend helyreállítását és a nemzetgazdasági élet átszervezését úgy kell megoldani, hogy az lehetővé tegye a felszabadított népeknek a náciizmus és fasizmus utolsó maradványainak megsemmisítését és a maguk választotta demokratikus intézmények megteremtését. Az Atlanti Charta ama alapelvének megfelelően, amely szerint minden népnek joga van arra, hogy megválassza azt a kormányformát, amelyben élni akar, vissza kell állítani mindazoknak a népeknek szuverén jogait és önkormányzatát, amely népeket ettől az agresszív nemzetek erőszakkal megfosztottak.

Ama feltételek javítása érdekében, amelyek mellett a felszabadított népek érvényesíthetik ezeket a jogait, a három kormány, valahányszor a körülmények azt megkövetelik, együttesen támogatni fogja bármely felszabadított európai államnak vagy a tengely volt európai csatlós államainak népet abban,

- a) hogy megteremtsék a belső béke feltételeit;
- b) hogy szükségintézkedéseket foganatosítsanak az ínséget szenvedő népek megsegítésére;
- c) hogy a lakosság összes demokratikus elemeit széleskörűen képviselő ideiglenes kormányhatalmat létesítsenek, amely köteles minél előbb szabad választások útján a nép akaratának megfelelő kormányt alakítani;
- d) hogy elősegítsék ilyen választások megtartását mindenütt, ahol ez szükségesnek mutatkozik.

A három kormány tanácskozni fog a többi egyesült nemzettel és az európai ideiglenes hatóságokkal vagy más európai kormányokkal, valahányszor az őket közvetlenül érdeklő kérdések megvizsgálására sor kerül.

Ha a három kormány úgy véli, hogy valamely felszabadított európai államban, vagy a tengely valamely volt európai csatlós államában a körülmények ilyen eljárást szükségessé tesznek, a három kormány haladéktalanul megtanácskozza a szükséges intézkedéseket, hogy eleget tegyen a jelen nyilatkozatban lefektetett közös felelősségének.

Ezzel a nyilatkozatunkkal újból hitet teszünk az Atlanti Charta elvei mellett, megerősítjük az Egyesült Nemzetek nyilatkozatához való hűségünket, valamint azon elhatározásunkat, hogy a többi békeszerető nemzettel együttműködve felépítjük a jog elvein alapuló nemzetközi rendet, amely a békét, a biztonságot, a szabadságot és az emberiség általános jólétét szolgálja.

Midőn a három hatalom ezt a nyilatkozatot közzéteszi, egyben kifejezést ad ama reményének, hogy a Francia Köztársaság ideiglenes kormánya csatlakozhat majd hozzájuk a javasolt eljárásban.

VI. Lengyelország

Azzal az elhatározással jöttünk a krími konferenciára, hogy rendezzük nézeteltéréseinket a lengyel kérdésben. Részletesen megtárgyaltuk a kérdés minden oldalát. Újból megerősítettük egy erős, szabad, független és demokratikus Lengyelország megteremtésére irányuló közös óhajunkat. Tárgyalásaink eredményeképpen megegyeztünk azokban a feltételekben, amelyek alapján megalakulhat egy olyan új lengyel kormány, az ideiglenes lengyel nemzeti egységkormány, amelyet mind a három nagyhatalom elismer majd.

Létrejött a következő megállapodás:

„Lengyelországnak a Vörös Hadsereg által történt teljes felszabadítása folytán, ebben az országban új helyzet állott elő. Ez megköveteli egy olyan ideiglenes lengyel kormány megalakí-

tását, amely szélesebb bázisra támaszkodhatik, mint az Lengyelország nyugati részének nemrég történt felszabadítása előtt lehetséges volt. A Lengyelországban jelenleg működő ideiglenes kormányt ezért szélesebb demokratikus alapon át kell szervezni, mind Lengyelországban élő, mind külföldön tartózkodó demokratikus személyiségek bevonásával. Ezt az új kormányt ennek megfelelően ideiglenes lengyel nemzeti egységkormányknak kell nevezni.

V. M. Molotov, V. A. Harriman és Sir Archibald C. Kerr meghatalmazást kapnak arra, hogy bizottságot alkotva tanácskozzanak Moszkvában, elsősorban a jelenlegi ideiglenes lengyel kormány tagjaival, valamint más lengyelországi és külföldi lengyel demokratikus politikusokkal a jelenlegi kormányknak a fentiek szerinti átalakítása céljából. Az ideiglenes lengyel nemzeti egységkormány köteles lesz a lehető legrövidebb időn belül szabad és semmi által nem gátolt választásokat kiírni általános választójog és titkos szavazás alapján. E választásokon minden antifasiszta és demokratikus pártnak joga lesz részt venni és jelölteket állítani.

Miután az ideiglenes lengyel nemzeti egységkormány a fentieknek megfelelően megalakult, a Szovjetunió kormánya - amely ez idő szerint Lengyelország jelenlegi ideiglenes kormányával tart fenn diplomáciai kapcsolatot -, valamint az Egyesült Királyság kormánya és az Egyesült Államok kormánya felveszik a diplomáciai kapcsolatot az új lengyel kormányval, az ideiglenes lengyel nemzeti egységkormányval, és nagykövetekeket cserélnek vele, akiknek jelentései alapján az illető kormányok tájékozottak lesznek a lengyelországi helyzetről.

A három kormányfő úgy véli, hogy Lengyelország keleti határának a Curzon-vonalat kell követnie, bizonyos szakaszokon öt-nyolc kilométeres eltérésekkel Lengyelország javára. A három kormányfő elismeri, hogy Lengyelország területének jelentékenyen növekednie kell északon és nyugaton. Úgy vélik, hogy e területnövekedés terjedelme felől megfelelő időpontban ki kell kérni az ideiglenes lengyel nemzeti egységkormányknak a véleményét, és hogy Lengyelország nyugati határainak végleges megállapítását a békekonferencián el kell halasztani.”

VII. Jugoszlávia

Szükségesnek tartottuk Tito marsallnak és dr. Subasicnak azt javasolni, hogy azonnal lépessék életbe a közöttük létrejött egyezményt; és hogy ezen egyezmény alapján alakítsák meg az egyesített ideiglenes kormányt.

Javasoljuk továbbá, hogy mihelyt az új kormány megalakult, nyilatkoztassa ki, hogy

1. Jugoszlávia Népi Felszabadító Antifasiszta Tanácsát (AVNOJ) kiszélesítik az utolsó jugoszláv parlament (szkupszina) azon tagjaival, akik nem kompromittálták magukat az ellenséggel való együttműködés által, és ekként egy ideiglenes parlamentnek nevezett szervet hoznak létre;
2. a Jugoszlávia Népi Felszabadító Antifasiszta Tanácsa által hozott törvényeket később az alkotmányozó nemzetgyűlés elé terjesztik megerősítés végett.

Az értekezleten általánosságban áttekintettek más balkáni kérdéseket is.

VIII. A külügyminiszterek értekezletei

A konferencia tartama alatt, a kormányfők és a külügyminiszterek mindennapos ülésein kívül, a három külügyminiszter tanácsadók bevonásával naponta külön üléseket is tartott.

Ezek az értekezletek igen hasznosaknak bizonyultak, és a konferencián megegyezés jött létre arról, hogy a három külügyminiszter közötti rendszeres tanácskozások céljából állandó szervezet kell létrehozni. Ezért a külügyminiszterek ezentúl olyan gyakran találkoznak majd, valahányszor ez szükségesnek mutatkozik, és pedig valószínűleg minden három vagy négy hónapban. E találkozókat felváltva a három fővárosban fogják megtartani; az első találkozó Londonban lesz az Egyesült Nemzeteknek a nemzetközi bizottsági szervezetet megalakító konferenciája után.

IX. Egység a béke megszervezésében, akárcsak a háború viselésében

Krími találkozásunk újból megerősítette azt a közös eltökéltségünket, hogy az elkövetkezendő békés időszakban fenntartsuk és megerősítsük céljainknak és cselekvésünknek azt az egységét, amely az Egyesült Nemzetek győzelmét ebben a háborúban lehetővé és kétségtelenné tette. Úgy hisszük, hogy ez kormányaink szent kötelessége népeink, valamint a világ összes népei iránt.

Csak a három ország és az összes békeszerető népek közötti állandó és egyre erősödő együttműködés és kölcsönös megértés útján valósítható meg az emberiség legmagasztosabb törekvése: a szilárd és tartós béke, amely az Atlanti Charta szavai szerint „biztosítékot nyújt arra, hogy minden ember minden országban félelem és szükség nélkül élhessen”.

A háború győzelmes befejezése és a tervezett nemzetközi szervezet megalakítása az emberiség történetének eddigi legnagyobb lehetőségét nyújtja arra, hogy a legközelebbi években létrejöjjenek az ilyen béke legfontosabb feltételei.

1945. február 11.

*Winston Churchill
Franklin D. Roosevelt
I. Sztálin*

Forrás:

Teherán, Jalta, Potsdam. Dokumentumgyűjtemény. Budapest, 1972, Kossuth. 179–187. Idézi: SZTE Hadtörténeti Gyűjtemény. www.bibl.u-szeged/bibl/mil/ww2/doksi/jaltai_nyilatkozat.html

A német kapituláció okmánya

1. Mi alulírottak, a német véderőfőparancsnokság nevében ezennel kijelentjük, hogy az összes ez idő szerint német parancsnokság alatt álló szárazföldi, tengeri és légierők feltétel nélkül kapitulálnak a szövetséges expedíciós erők főparancsnoka és egyidejűleg a Vörös Hadsereg főparancsnoksága előtt.

2. A német véderőfőparancsnokság haladéktalanul kiadja a parancsot az összes német katonai, haditengerészeti és légügyi hatóságoknak, valamint az összes német ellenőrzés alatt álló fegyveres erőknek, hogy 1945. május 8-án közép-európai idő szerint 23 óra 01 perckor szüntessenek be minden aktív katonai műveletet, maradjanak az ebben az időpontban elfoglalt állásaikban és teljesen fegyverezzék le magukat, átadva fegyvereiket és felszerelésüket a helyi

szövetséges parancsnokoknak vagy a szövetséges főparancsnokságok által kijelölt tiszteknek. Egyetlen hajót, tengeri járművet vagy repülőgépet sem szabad elsüllyeszteni, illetőleg elpusztítani, sem azok törzsét, gépezetét vagy felszerelését, sem pedig különféle gépeit, fegyverzetét, készülékeit és általában semminemű hadviselésre alkalmas technikai eszközeit megrongálni.

3. A német véderőfőparancsnokság haladéktalanul továbbítja az illetékes parancsnokokhoz a szövetséges expedíciós erők főparancsnoka és a Vörös Hadsereg főparancsnoksága által kiadott további parancsokat és gondoskodik azok végrehajtásáról.

4. Ez a katonai kapitulációs okmány nem érinti azt a lehetőséget, hogy olyan általános kapitulációs okmány jöjjön létre és lépjen ennek helyére, amelyet az Egyesült Nemzetek részéről vagy nevében előírnak Németország, valamint a német fegyveres erők egészére vonatkozóan.

5. Abban az esetben, ha a német véderőfőparancsnokság vagy az ellenőrzése alatt álló egyes fegyveres alakulatok nem járnának el a jelen kapitulációs okmány értelmében, a szövetséges expedíciós erők főparancsnoka és a Vörös Hadsereg főparancsnoksága meg fogják tenni az általuk célszerűnek tartott megtorló egyéb intézkedéseket.

6. A jelen okmány angol, orosz és német nyelven készült. Csak az angol és az orosz szöveg a hiteles.

Kelt Berlinben, 1945. május 8-ik napján.

A német véderőfőparancsnokság részéről:

von Friedeburg

Keitel

Stumpff

Jelen voltak

A szövetséges expedíciós
haderők főparancsnoka részéről:

A. W. Tedder

légimarsall

A Vörös Hadsereg főparancsnoksága részéről:

G. Zsukov

a Szovjetunió marsallja

aláírásnál tanúként jelen voltak:

J. de Lattre de Tassigny

tábornok, az első francia

hadsereg főparancsnoka

Carl Spaatz

tábornok, az Egyesült Államok

stratégiai légierőinek parancsnoka

Forrás: HALMOSY 1983. 623–624. o.

GAZDASÁGI ADATOK
A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ TÖRTÉNETÉHEZ

Az ipari termelés éves mutatói 1913–1938 között.
(1913=100)

Év	Világ	Amerikai Egyesült Államok	Németország	Nagy-Britannia	Franciaország	Szovjetunió	Olaszország	Japán
1913	100	100	100	100	100	100	100	100
1920	93.2	122.2	59	92.6	70.4	12.8	95.2	176
1921	81.1	98	74.4	55.1	61.4	23.3	98.4	167.1
1922	99.5	125.8	81.8	73.5	87.8	28.9	108.1	197.9
1923	104.5	141.4	55.4	79.1	95.2	35.4	119.3	206.4
1924	111	133.2	81.8	87.8	117.7	47.5	140.7	223.2
1925	120.7	148	94.9	86.3	114.3	70.2	156.8	221.8
1926	126.5	156.1	90.9	78.8	129.8	100.3	162.8	264.9
1927	134.5	154.5	122.1	96	115.6	114.5	161.2	270
1928	153.3	162.8	118.3	95.1	134.4	143.5	175.2	300
1929	153.3	180.8	117.3	100.3	142.7	181.4	181	324
1930	137.5	148	101.1	91.3	139.9	235.5	164	294.9
1931	122.5	121.6	85.1	82.4	122.6	292.9	145.1	288.1
1932	108.4	93.7	70.2	82.5	105.4	326.1	123.3	309.1
1933	121.7	111.8	79.4	83.3	119.8	363.2	133.2	360.7
1934	136.4	121.6	101.8	100.2	111.4	437	134.7	413.5
1935	154.5	140.3	116.7	107.9	109.1	533.7	162.2	457.8
1936	178.1	171	127.5	119.1	116.3	693.3	169.2	483.9
1937	195.8	185.8	138.1	127.8	123.8	772.2	194.5	551
1938	181.7	143	149.3	117.6	114.6	857.3	195.2	552

Forrás: KENNEDY 1992. 283. o.

Hadviselő felek katonai kiadásai 1933–1938 között

(millió font sterling)

Ország	Katonai kiadások
Németország	2868
Szovjetunió	2808
Japán	1266
Nagy-Britannia	1200
Amerikai Egyesült Államok	1175
Franciaország	1088
Olaszország	930

Forrás: MILWARD 2000. 40. o.

A nagyhatalmak 1937-es nemzeti jövedelme és a védelmi ráfordítás aránya

Ország	Nemzeti jövedelem (milliárd dollár)	Védelmi ráfordítások (százalékban)
Amerikai Egyesült Államok	68	1.5
Nagy-Britannia	22	5.7
Franciaország	10	9.1
Németország	17	23.5
Olaszország	6	14.5
Szovjetunió	19	26.4
Japán	4	28.2

Forrás: KENNEDY 1992. 312. o.

A világ ipari termelésének megoszlása 1929–1938 között

(százalék)

Ország	1929	1932	1937	1938
Amerikai Egyesült Államok	43.3	31.8	35.1	28.7
Szovjetunió	5	11.5	14.1	17.6
Németország	11.1	10.6	11.4	13.2
Nagy-Britannia	9.4	10.9	9.4	9.2
Franciaország	6.6	6.9	4.5	4.5
Japán	2.5	3.5	3.5	3.8
Olaszország	3.3	3.1	2.7	2.9

Forrás: KENNEDY 1992. 310. o.

A nagyhatalmak repülőgépgyártása 1932–1939 között

(darab)

Ország	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
Amerikai Egyesült Államok	593	466	337	459	1141	949	1800	2195
Szovjetunió	2595	2595	2595	3578	3578	3578	7500	10382
Nagy-Britannia	445	633	740	1140	1877	2143	2827	7940
Franciaország	600*	600*	600*	785	890	743	1382	3163
Németország	36	368	1968	3183	5112	5606	5235	8295
Olaszország	500*	500*	750*	1000*	1000*	1500*	1850	1800*
Japán	691	766	688	952	1181	1511	3201	4467

*-al jelölt adatok becslések

Forrás: KENNEDY 1992. 306. o.

Részesedés a világ gépjárműgyártásából

(százalék)

Ország	1935	1936
Amerikai Egyesült Államok	74.1	77.2
Nagy-Britannia	9.1	7.8
Franciaország	5.3	3.5
Németország	4.7	4.8
Kanada	3.1	3.4
Olaszország	1.2	0.9
Más országok	2.5	2.4

Forrás: GUDERIAN 1999. 249. o.

Szövetségi rendszerek földrajzi erőforrásai

	Lakosság (millió)	Terület (km ²)	GDP 1990-es árakon (milliárd dollár)	
			Összes	Egy főre eső
Szövetségesek				
1938				
Szövetségesek összesen	689.7	47.6	1024	1485
Nagy-Britannia, Franciaország	89.5	0.8	470	5252
1942				
Szövetségesek összesen	783.5	68.0	1749	2232
Nagy-Britannia, Amerikai Egyesült Államok, Szovjetunió	345.0	29.3	1444	4184
Tengelyhatalmak				
1938				
Tengelyhatalmak összesen	258.9	6.3	751	2902
Németország, Olaszország, Japán	190.6	1.2	686	3598
1942				
Tengelyhatalmak összesen	634.6	11.2	1552	2446
Németország, Olaszország, Japán	190.6	1.2	686	3598

BROADBERRY – HARRISON 2008. 17. o.

A nagyhatalmak hadianyag-termelésének értéke

(milliárd dollár)

Ország	1941	1942	1943	1944
Amerikai Egyesült Államok	4.5	20	38	48
Nagy-Britannia	6.5	9	11	11
Németország	6.4	8.5	13.5	17
Szovjetunió	8.5	11.5	14	16

Forrás: RÁNKI 1990. 20. o

Harcipülőgépgyártás 1939–1945

(darab)

Ország/ Év	Németország	Japán	Olaszország	Összesen (német, olasz, japán)	Amerikai Egyesült Államok	Nagy- Britannia	Brit Nemzetköz- össég	Szovjetunió	Összesen (USA, szovjet, brit)	Tengely: szövetséges
1939	8295	4467	1800	14 562	5856	7940	250	10 382	24 428	1:1.67
1940	10 247	4768	1800	16 815	12 804	15 049	1100	10 565	39 518	1:2.35
1941	11 776	5088	2400	19 264	26 277	20 094	2600	15 735	64 706	1:3.35
1942	15 409	8861	2400	26 670	47 836	23 672	4575	25 536	101 619	1:3.81
1943	24 807	16 693	1600	43 100	85 898	26 263	4700	34 900	151 761	1:3.52
1944	39 807	28 180	-	67 987	96 318	26 461	4575	40 300	167 654	1:2.46
1945	7540	11 066	-	18 606	49 761	12 070	2075	20 900	84 806	1:4.55
Összesen (1939– 1945)	117 881	79 123	10 000	207 004	324 750	131 549	19 875	158 317	634 491	1:3.06

Forrás: KENNEDY 1992. 333.

Harcokosi, rohamlőveg és önjárólőveg gyártás 1939–1945 (darab)

Ország/ Év	Németország	Japán	Olaszország	Összesen	Amerikai Egyesült Államok	Nagy- Britannia	Szovjetunió	Összesen	Tengely: szövetséges
1939	217	570	100	887	18	969	2950	3793	1:4.2
1940	1812	1138	300	3250	365	1399	3152	4916	1:1.51
1941	3800	1397	1050	6247	900*	4841	10 912	16 623	1:2.66
1942	6300	1395	900	8595	27 000	8611	24 446	60 057	1:6.98
1943	12 015	1522	500	14 037	38 500	7476	24 089	71 557	1:5.09
1944	19 099	925	-	20 024	20 500	4600	28 963	54 063	1:2.69
1945**	3918	256	-	4174	12 600	2100	20 500	35 200	1:8.43
Összesen (1939– 1945)	47 161	7203	2850	57 214	98 600	29 996	115 012	246 209	1:4.3

* 1941. december

** 1945 január – augusztus

Forrás: SIPOS 1994. 82. o.; NESS 2002. 13. o.; ZALOGA 2007. 17.

Nagyhatalmak haditermelése

(ezer darab)

Amerikai Egyesült Államok								
	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	Összesen
Hónapok száma	..	..	1	12	12	12	8	45
Puska, karabély	..	..	38	1542	5683	3489	1578	12 330
Géppisztoly	..	..	42	651	686	348	207	1933
Géppuska	..	..	20	662	830	799	303	2614
Löveg	..	..	3	188	221	103	34	549
Aknavető	..	..	0.4	11.0	25.8	24.8	40.1	102.1
Főbb hadihajó típusok (darab)	..	..	544	1854	2654	2247	1513	8812
Nagy-Britannia								
	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	Összesen
Hónapok száma	4	12	12	12	12	12	8	72
Puska, karabély	18	81	79	595	910	547	227	2457
Géppisztoly	..	..	6	1438	1572	672	231	3920
Géppuska	19	102	193	284	201	125	15	939
Löveg	1	10	33	106	118	93	28	390
Aknavető	1.3	7.6	21.7	29.2	17.1	19.0	5.0	100.9
Főbb hadihajó típusok (darab)	57	148	236	239	224	188	64	1156
Szovjetunió								
	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	Összesen
Hónapok száma	..	..	6	12	12	12	8	50
Puska, karabély	..	..	1567	4049	3436	2450	637	12 139
Géppisztoly	..	..	90	1506	2024	1971	583	6174
Géppuska	..	..	106	356	459	439	156	1516
Löveg	..	..	30	127	130	122	72	482
Aknavető	..	..	42.3	230.	69.4	7.1	3.0	351.8
Főbb hadihajó típusok (darab)	..	33	62	19	13	23	11	161

Németország								
	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	Összesen
Hónapok száma	4	12	12	12	12	12	4	68
Puska, karabély	451	1352	1359	1370	2275	2856	665	10 328
Géppisztoly	40	119	325	232	234	229	78	1257
Géppuska	20	59	96	117	263	509	111	1176
Löveg	2	6	22	41	74	148	27	320
Aknavető	1.4	4.4	4.2	9.8	23.0	33.2	2.8	78.8
Tengeralattjáró (darab)	15	40	196	244	270	189	0	954
Olaszország								
	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	Összesen
Hónapok száma	..	6	12	12	8	..	..	38
Puska, karabély	..	..	..	..	..	..	..	..
Géppisztoly	..	..	..	..	..	..	..	..
Géppuska	..	..	..	..	..	..	..	125
Löveg	..	..	..	..	..	..	..	10
Aknavető	..	..	..	..	..	..	..	17.0
Főbb hadihajó típusok (darab)	40	12	41	86	148	..	..	327
Japán								
	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	Összesen
Hónapok száma	4	12	12	12	12	12	8	72
Puska, karabély	83	449	729	440	634	885	349	3570
Géppisztoly	..	..	..	..	..	3	5	8
Géppuska	6	21	43	71	114	156	40	450
Löveg	1	3	7	13	28	84	23	160
Aknavető	0.5	1.6	1.1	1.5	1.7	1.1	0.3	7.8
Főbb hadihajó típusok (darab)	21	30	49	68	122	248	51	589

Forrás: HARRISON 1998. 29–32. o.

Szovjet harckocsigyártás és veszteségek

(darab)

Év	Német becslés		Szovjet adatok	
	Gyártás	Veszteség	Gyártás	Veszteség
1941	4900	21 000	5600	20 500
1942	14 400	16 197	28 000	15 100
1943	20 250	17 333	27 300	23 500
1944	25 500	19 050	34 700	23 700
1945	23 450	Nincs adat	13 500	13 700
Teljes	88 500		109 100	96 500

Forrás: DUNN 1995. 85. o.

Lend-lease szállítások a Szovjetuniónak 1941. október 1. és 1946. március 31. között

(darab)

Termék	Nagy-Britannia, Kanada	Amerikai Egyesült Államok
Harckocsi	5218	7537
Teherautó	4020	375 883
Bren Carrier	2560	
Motorkerékpár	-	35 170
Dzsip	-	51 503
Vontató	-	8701
Repülőgép	7411	14 795
Tankelhárító ágyú	4932	-
Légvédelmi löveg	-	8218
Géppisztoly	-	131 633
Csizma (millió pár)	-	15
Gyapjú ruha (millió négyzetyard)	-	62.5
Pamut ruha (millió négyzetyard)	-	106.9
Bőr (tonna)	-	49 000
Élelmiszer (ezer tonna)	-	4478
Mozdony	-	1981
Vasúti kocsi	-	11 155

Forrás: DUNN 1995. 61. o.

A Szovjetunióknak szállított repülőgépek típus szerinti megoszlása

(darab)

Nagy-Britannia		Amerikai Egyesült Államok	
Típus	Darabszám	Típus	Darabszám
Hurricane	2952	P-39 Aircobra	5707
Spitfire	1331	P-63 Kingcobra	2400
Hampden	23	P-40 Tomahawk, Warhawk	2397
Albemarle	14	P-47 Thunderbolt	195
Mosquito	1	A-20 Boston	2908
		B-25 Mitchell	862
		B-24 Liberator	1
		C-47 Dakota	708

Forrás: GEUST et al. 1979. 41. o.; GEUST et al. 1981. 43. o.; OFFICE, CHIEF OF FINANCE. WAR DEPARTMENT. *Quantities of Lend-Lease Shipments.*

A Szovjetuniónak szállított harckocsik és páncélozott járművek típus szerinti megoszlása

(darab)

Nagy-Britannia			
Típus	Szállított	Tengeren elveszett	Beérkezett
Tetrarch	20	0	20
Matilda	1183	252	931
Valentine	3665	667	2998
Churchill	301	43	258
Cromwell	6	0	6
Valentine (hídvető)	25		
Amerikai Egyesült Államok			
Típus	Szállított	Tengeren elveszett	Beérkezett
M3A1	1676	443	1323
M3A3	1386	417	5081
M4 (75 mm)	2007		
M4 (76mm)	2095		
M15A1	100		
M17	1000		
T48	650	54	1824
M10	52		
M2	342		
M5	421		
M9	413		
T16	96		
M3A1	3340	22	3318

Forrás: NESS 2002. 160. o

Lend-lease szállításai a Brit Nemzetközösségnek az Egyesült Államok összetermelésének arányában

(százalék)

Termék	1942	1943	1944	1945 (első hat hónap)
Repülőgép és repülőgép-felszerelések	12.4	11.9	13.5	11.8
Hajók, hajófelszerelése, javítások	5.5	11.8	6.7	5.4
Tüzérségi eszközök és lőszer	10.4	10	8.8	4.5
Járművek és felszerelések	9.8	26.7	29.4	12.1
Összes hadianyag	7.6	11.2	11.7	7.6
Élelmiszer	4.3	4.4	5.4	3.9
Egyéb mezőgazdasági termékek	4.3	5.6	4.4	5.0
Gépek	2.6	5.7	7.1	4.2
Fémek	3.9	4.2	3.4	3.5
Egyéb késztermékek	0.7	0.6	1.1	0.7

Forrás: MILWARD 2000. 93. o.

A Brit Nemzetközösségnek szállított amerikai repülőgépek típus szerinti megoszlása

(darab)

Típus	Darabszám
A-20 Boston	455
A-28 Hudson	1007
A-35 Vengeance	1064
P-39 Aircobra	2701
P-47 Thunderbolt	825
P-51 Mustang	2334
C-47 Dakota	300
B-17 Flying Fortress	168
B-24 Liberator	2229
B-25 Mitchell	811
B-26 Marauder	510

Forrás: OFFICE, CHIEF OF FINANCE, WAR DEPARTMENT. *Quantities of Lend-Lease Shipments.*

A Brit Nemzetközösségnek szállított amerikai harckocsik és páncélozott járművek típus szerinti megoszlása

(darab)

Típus	Darabszám
M3	4377
M4 (75 mm)	18079
M4 (76 mm)	3430
M4 (105 mm)	593
M14 AA	1600
M17 AA	1000
M3 Gun Motor Carriage	2143
M7	1115
M51 AA	448
M8 páncélgépkocsi	1209
T17E1 páncélgépkocsi	2837
T17E2 páncélgépkocsi	999
M2 szállító	454
M3A1 Scout	8025

Forrás: OFFICE, CHIEF OF FINANCE, WAR DEPARTMENT. *Quantities of Lend-Lease Shipments.*

A női munkaerő aránya a termelésben (%)

Év	Németország	Nagy-Britannia	Amerikai Egyesült Államok	Japán	Szovjetunió	
					Ipar	Mezőgazdaság
1939	37.3	26.4	-	-	-	52
1940	41.4	29.8	25.8	39.4	41	-
1941	42.6	33.2	26.6	-	-	-
1942	46	36.1	28.8	-	53	-
1943	48.8	37.7	34.2	-	57	73
1944	51.6	37.9	35.7	41.9	-	-

Forrás: *Oxford Companion* 1160. o.

A külföldi munkaerő Németországban

(ezer fő, minden év május 31-én, arányuk az aktív munkaerőhöz viszonyítva)

Foglalkoztatott külföldiek	1939		1940		1941		1942		1943		1944	
	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)	Száma	Aránya (%)
Mezőgazdaság	120	1.1	681	6.4	1459	13.6	1978	17.6	2293	20.3	2478	22.1
Ipar	110	1	256	2.6	965	9.5	1401	14.3	2829	25.7	3163	29.3
Kézműipar	29	0.5	108	2.6	310	7.7	296	8.5	430	12.7	537	16.4
Fuvarozás	16	0.7	35	1.8	97	4.5	171	7.7	289	12.6	407	17.4
Összesen	301	0.8	1148	3.2	3020	8.4	4115	11.7	6260	17.1	7126	19.7

Forrás: MILWARD 2000. 259. o.

Stratégiai anyagok termelése évenkénti megoszlásban

(millió tonna, alumínium: ezer tonna)

Ország	Nyersanyag	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945
Nagy-Britannia	szén	235	227.78	209.6	208.1	202	195.7	185.7
	acél	13.41	13.1	12.5	12.9	13.3	12.3	12
	alumínium	25.3	19.2	22.9	47.4	56.4	35.9	32.4
	olaj	0.52	0.66	0.79	0.96	1.06	1.07	1.01
Amerikai Egyesült Államok	szén	358.16	418	466.3	528.6	535.4	562	523.9
	acél	42.72	54.25	67.04	69.67	71.94	72.57	64.5
	alumínium	148.32	187.15	280.41	472.74	834.8	704.35	450.42
	olaj	197	210.2	217.9	215.4	233.9	260.7	266.3
Szovjetunió	szén	146.2	165.9	151.4	75.5	93.1	121.5	149.3
	acél	17.6	18.3	17.9	8.1	8.5	10.9	12.3
	alumínium	-	-	-	51.7	62.3	82.7	86.3
	olaj	30.3	31.1	33	22	18	18.2	19.4
Németország	szén	240.3	267.7	315.5	317.9	340.4	347.6	-
	acél	23.7	21.4	28.2	28.7	30.6	25.8	-
	alumínium	199.4	211.2	233.6	264	250	245.3	
	olaj	3.6	4.8	5.7	6.6	7.6	5.5	1.3
Japán	szén	52.4	57.3	55.6	54.1	55.5	49.3	-
	acél	5.5	5.3	5.1	5.1	5.6	4.3	-
	alumínium	29.5	40.8	71.7	103	141	110.3	-
	olaj	2.3	2.0	1.8	1.7	1.8	1.6	0.8

Forrás: *Oxford Companion* 1062. o.; SIPOS 1994. 80.

Szovjetunió gazdasági termelése

(millió tonna – kivéve: elektromos áram milliárd kW)

Termék	1940	1941	1942	1943	1944	1945
Elektromos áram	48.3	46.6	29.1	32.3	39.2	43.3
Szén	165.9	151.4	75.5	93.1	121.5	149.3
Olaj	31.1	33.0	22.0	18.0	18.3	19.4
Nyersvas	14.9	13.8	4.8	5.6	7.3	8.8
Nyersacél	18.3	17.9	8.1	8.5	10.9	12.3
Hengerelt acél	13.1	12.6	5.4	5.7	7.9	8.5

Forrás: DUNN 1995. 28. o.

A Szovjetunió keleti területeinek részesedése a termelésből

(százalék)

Termék	1941	1943
Nyersvas	37	98
Acél	40	83
Hengerelt áru	40	85
Szén	45	79
Kőolaj	12	16
Elektromos áram	28	52
Repülőgép	7	77
Harckocsi	25	65

Forrás: SIPOS 1994. 81. o.

Németország vasércellátása 1940–1944. között

(ezer tonna)

Év	Hazai termelés						Behozatal							
	1938 előtti határokon belül		1940 végi határokon belül*		Megszállt területek		Összes hazai termelés		Svédországból		Más országokból		Összes behozatal	
	Tonna	%	Tonna	%	Tonna	%	Tonna	%	Tonna	%	Tonna	%	Tonna	%
1940	5019	37.5	2354	17.6	0	0	7373	55.1	5339	39.5	666	5.4	6005	44.9
1941	4755	25.4	5960	31.9	2664	14.2	13379	71.5	5027	26.9	298	1.6	5325	28.5
1942	4137	22.8	5979	32.9	3026	16.7	13142	72.4	4205	23.2	806	4.4	5011	27.6
1943	4080	20.1	6702	33.1	3636	18.0	14418	71.2	5568	27.5	264	1.3	5832	28.8
1944	2636	24.0	4403	40.1	1230	11.2	8269	75.3	2628	23.9	83	0.8	2711	24.7

* Ausztria, Cseh- és Morvaország, Elzász, Lotharingia

Forrás: MILWARD 2000. 359. o.

Németország olajellátása

(ezer tonna)

Év	Hazai termelés		Teljes behozatal			Hadizsákmány
	Természetes	Szintetikus	Összesen	Szovjet-unióból	Romániából	
1939	888	2200	5165	5	974	745
1940	1465	3348	2075	617	1196	112
1941	1562	4116	2807	248	2114	n.a.
1942	1686	4920	2359	0	2192	140
1943	1883	5748	2766	0	2406	0
1944	1681	3822	961	0	1043*	0

* Közvetlenül a német fegyveres erőknek átadott olajmennyiséggel együtt.

Forrás: *Oxford Companion* 1061.; *The effects of strategic bombing on the German war economy*. 73–74. o.

Japán olajellátása

(ezer hordó*)

Év	Hazai termelés (Természetes és Szintetikus)	Behozatal		Otthoni készlet	Holland Kelet-India	
		Nyersolaj	Finomított olaj		Behozatal	Ottani termelés**
1939	2332	18843	11818	51398	kb. 3000	-
1940	2063	22050	15110	49581	kb. 3000	59109
1941	1941	3130	5242	48893	0	60100
1942	1690	8146	2378	38229	10524	25939
1943	1814	9848	4652	25327	14500	49626
1944	1585	1641	3334	13816	4975	36928
1945	809	0	0	4946	0	6546

* Kb. 7.5 hordó nyers olaj egy tonnával.

** 1942–1945 között a termelés jelentős részét az ott állomásozó japán haderő használta fel, vagy a tengeri szállítás közben süllyesztették el a szövetségesek.

Forrás: *Oxford Companion* 1061. o.

Nagy-Britannia olajellátása

(millió tonna)

Év	Hazai termelés	Teljes behozatal	Teljes behozatal forrásai (%)				
			Amerikai Egyesült Államok	Karibi térség	Irán	Közel-Kelet	Egyéb
1939	0.517	11618	19.2	46.2	23.8	7	3.8
1940	0.66	11271	16.9	47.7	16.8	11	7.6
1941	0.784	13128	54.5	41.7	0.8	0	3
1942	0.95	10258	60	40	-	-	-
1943	1.046	14795	75.7	24.3	-	-	-
1944	1.057	20344	79	21	-	-	-
1945	0.997	15617	n.a.	n.a.	-	-	-

Forrás: *Oxford Companion* 1061. o.; SIPOS 1994. 81.

Nemzeti jövedelem 1938–1945

(milliárd dollár, 1990-es árakon számolva)

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945
Szövetséges hatalmak								
Amerikai Egyesült Államok	800	869	943	1094	1235	1399	1499	1474
Nagy-Britannia	284	287	316	344	353	361	346	331
Franciaország	186	199	82	..	..	..	..	101
Olaszország	..	..	..	..	..	..	117	92
Szovjetunió	359	366	417	359	274	305	362	343
Összesen	1629	1721	1757	1798	1862	2064	2325	2342
Tengelyhatalmak								
Germany	351	384	387	412	417	426	437	310
Franciaország	..	..	82	130	116	110	93	..
Austria	24	27	27	29	27	28	29	12
Olaszország	141	151	147	144	145	137	..	..
Japán	169	184	192	196	197	194	189	144
Összesen	686	747	835	911	903	895	748	466
Tengely: szövetséges arány	1:2.37	1:2.3	1:2.1	1:1.97	1:2.06	1:2.3	1:3.1	1:5.02

Forrás: HARRISON 1998. 27. o.

A háború pénzügyi költségei nemzeti valutában

(milliárd)

Ország	Időszak	Pénznem	Kiadás (milliárd)
Amerikai Egyesült Államok	1941–1945	USA dollár	306
Szovjetunió	1941–1945	rubel	582
Nagy-Britannia	1939–1945	font sterling	20
Németország	1939–1945	birodalmi márka	414
Olaszország	1940–1943	lira	278
Japán	1941–1945	yen	174

Forrás: *Oxford Companion* 1159. o.

Kereskedelmi flották mérete

(ezer bruttóregisztertonna)

Ország	1939	1947
Amerikai Egyesült Államok (tartalékban)	9000	27 000 (11 000)
Brit Birodalom	21 000	17 500
Japán	5600	1100
Norvégia	4800	3400
Németország	4500	700
Olaszország	3400	700
Hollandia	3000	1900
Franciaország	2900	1700
Görögország	1800	700
Szovjetunió	1300	1200
Dánia	1200	700

Forrás: MILWARD 2000. 396. o.

Az Amerikai Egyesült Államok export (+) és import (-) egyenlegeinek mértéke és megoszlása

(millió dollár)

Térség	1938	1946	Változás
Európa	+380	+1653	+1273
Latin-Amerika	+39	+201	+162
Észak-Amerika	+104	+273	+169
Ázsia	-26	+218	+244
Afrika	+32	+91	+61
Óceánia	+39	-33	-72

Forrás: MILWARD 2000. 409. o.

A VILÁGHÁBORÚ FORRÁSOK TÜKRÉBEN

Tadeusz Rolski¹ a lengyel légierőről

„1939 áprilisában a német pilóták kezdtek szabadon berepülni lengyel felségterület, különösen az úgynevezett korridor fölé; a hírhedt korridor vágta el a német Pomerániát Kelet-Poroszországtól.”

...

„A »Pomorze«-hadsereg törzskarával egyetértésben az ezredes a 141. századot, vagyis az én századomat egy Bydgoszcz melletti repülőtérré akarta átvezényelni azzal a feladattal, hogy szervezzük meg az egész napos készenléteket. Repülőgépeinknek határsértés észlelése után azonnal a levegőbe kellett volna emelkedniük, hogy üldözőbe vegyék a németet. Ugyanakkor távbeszélőn riadóztatnom kellett az ezredparancsnokságot Toruńban. Stachoń ezrestől az összeköttetés fenntartására egy RWS–8²-as típusú gépet kértem, április derekára pedig berendezkedtem Bydgoszcz közelében.

A vadászat azonban nem volt egyszerű. Az idegen gép elfogásához jól működő földi és fedélzeti híradóeszközökre lett volna szükség. A híradószolgálat viszont siralmas állapotban volt. A századparancsnokok sem a légvédelem szervezetét és adott állapotát, sem pedig annak parancsnoki (vezénylési) hálózatát nem ismerték. A megfigyelő és jelentő szolgálat megszervezése még kísérleti stádiumban volt.

A háború küszöbén nem került sor olyan gyakorlatokra, melyek során pilótáink elsajátíthatták volna, hogyan kell az ismeretlen gépeket saját repülőgépeinkkel elfogniuk. Nem volt lehetőségünk tehát arra sem, hogy a földi személyzetet kiképezzük a segítő tevékenységre, így azt sem tudtuk, hogyan működnek a hírközlő berendezések.

Ami az osztályparancsnoksággal való kapcsolattartást illeti, a rendes postai távbeszélőhálózatra voltam utalva. Bydgoszcz és Toruń között csupán egyetlen telefonvonal működött, amely állandóan foglaltat jelzett. Ahhoz persze jogunk volt, hogy – bejelentve az erre megállapított jelszót a telefonos kisasszonynak – megszakítsuk a személyes jellegű beszélgetéseket. De ezzel sem mentünk sokra, ha a vonal elromlott, márpedig ez gyakran előfordult.

A repülőosztály felszerelésében rendszeresítve volt ugyan egy Nil típusú, gépkocsira szerelt rádió adó-vevő állomás, mivel azonban a mozgósítás még nem rendelték el, ezek az állomások a mozgósítási raktárakban porosodtak. Csak mellékesen jegyzem meg, hogy a Nil-rádióállomás igen sikerült berendezés volt, és nehéz terep-, illetve légköri viszonyok esetén is kielégítően működött. Alkalmassága később, hadműveletek alatt bebizonyosodott. Számos ellenséges gépet sikerült a segítségével megsemmisítenünk.

Nagyon hiányos volt az összeköttetés a levegőben tartózkodó pilótával is. A fedélzeti rádiókészülékek még kísérleti stádiumban voltak és gyakran felmondták a szolgálatot.

Ebben a helyzetben, amikor »ismeretlen származású« repülőgépekre vadásztunk – ezt a tevékenységet ugyanis hivatalosan így nevezték –, csak saját szemünkben és fülünkben bízhattunk. A németek viszont 7000–10 000 méter magasságban repültek, tehát gyakorlatilag az emberi látóképesség határán kívül.

1 1939-ben a lengyel légierő 141. vadászrepülő-századának a parancsnoka. A lengyel vereség után a nyugaton szervezett lengyel légierőben harcolt.

2 Kétüléses iskolarepülőgép, illetve futárepülőgép

Az ellenséget tehát vagy a »fűlünkkel« észleltük, vagyis meghallottuk a motor zúgását, vagy pedig észrevettük a »kondenzcsíkot«, azt a megfagyott vízpára által kialakított sávot, amely a nagyobb magasságban repülő objektumot jelzi. Mihelyt hallottunk vagy láttunk hát valamit, egy vagy készenlétben álló pilóta beugrott »Tizenegyesébe³«, beindította motort, majd vadászatra indult. Csakhogy olyan dolog volt ez, mintha árnyékot kergettünk volna, vagy inkább egy levegőben szálló madár nyomát kutattuk volna a szó legszorosabb értelmében.”

...

„A háború kitörését megelőző utolsó hetekben arra törekedtünk, hogy repülőgépeinket és a gépkocsiparkot rendbe hozzuk. Ez sikerült is, így már a nyári hónapokban elértük a teljes harcászaltszükségletet. A felszerelés pótlásának, a megrongált repülőgépek javításának, az üzemanyag-, valamint a lőszer- és alkatrészellátásának kérdései azonban továbbra is megoldatlanok maradtak.”

Forrás: ROLSKI 1977. 8–10. o.

Mannerheim marsall⁴ a finn–szovjet téli háborúról

„Védelmi harcunk általánosságban tekintve kedvezőbb körülmények között kezdődött, mint vártuk. Húsz éven keresztül a vezérkarra nyomasztóan hatott a kérdés, hogyan tudnák gyenge reguláris csapataink háború kitörésekor védelmezni a Karjalai-földszoros kapuit addig, amíg a mozgósított hadsereg főerői elfoglalják állásaikat. Ez a félelem elsősorban abból eredt, hogy az oroszok Pétervár közelsége miatt meglepetésszerűen jelentős erőket összpontosíthattak határunkra, ezenkívül előrelátó volt, hogy légierjük erősen zavarhatja a mozgósítást és a csapatfelvonulásokat.

Most azonban a kiindulási helyzet más volt – érzésem szerint az első menetet mi nyertük meg. Mind a reguláris hadsereget, mind a mozgósított haderőt idejében és a lehető legteljesebb rendben saját frontszakaszára tudtuk vezényelni. 4–6 héten át sikerült kiegészíteni a csapatok kiképzését, megismertetni velük a terepet, folytatni az állások megerősítését; előkészíteni a romboló munkát, tovább telepíteni az aknamezőket. Felbecsülhetetlenül fontos volt, hogy az egységek összetartozásának tudata egészen másképp teremtdjék meg, mint az sürgős mozgósításban lévő és hirtelen harcba vetett csapatok esetében történik. Ezek a körülmények alkalmasak voltak arra, hogy nyugalmat és bizakodást keltsenek a közelgő megpróbáltatásokkal szemben. Ezenkívül közeledett a tél, s azzal számoltunk, hogy a hó és a fagy megfelelő fölényt biztosít, ugyanakkor a napok rövidege kiegyenlíti a légierők aránytalanságát.

Ezen kedvező tényező mellett volt egy sor olyan is, amelyek következtében ellenfelünkkel szemben óhatatlanul gyöngébbek voltunk. Különösen szembeötlő volt az aránytalanság létszámokban. Olyan lehetőségek, hogy csapatainkat kiképzett tartalékosokkal töltsük fel, meglehetősen korlátozottak voltak. Anyagi hadikészültségünk, mint már szó esett róla, teljesen elégtelen volt, páncélelhárítás gyakorlatilag nem létezett, nehéz- és légvédelmi tüzérségünk mindössze néhány

3 A lengyel légierő által alkalmazott hazai gyártású, P–11 típusjelzésű vadászrepülőgép.

4 Carl Gustav von Mannerheim (1867–1951) marsall az 1939–1940 finn–szovjet téli háborúban a finn csapatok főparancsnoka.

ütegből állt. Lőszer-, üzemanyag- és kenőolaj tartalékunk jelentéktelensége kitér az alábbi táblázatból, amely érzékelteti, milyen hosszú időre lehet számolni velük a hadviselés folyamán:

Puska, golyószóró és gépfegyver töltény	2 ½ hónapig
81 mm-es aknavető lőszer	22 napig
76 mm-es táborigényű lőszer	21 napig
122 mm-es táborigényű lőszer	24 napig
Nehéztüzérségi lőszer	19 napig
Üzemanyag és kenőolaj	2 napig
Repülőgép benzin	1 napig

A légierők felszereltsége nem érte el az előírtak felét sem, tartalékgépekkel sem rendelkezünk. A hírközlő eszközök hiánya 45-100 %-os volt, és az, ami volt javarészt elavult! Az utász-felszerelésünk hiányosak voltak és a békeidőben meglévő 1500 tonna szögesdrótkészlet teljesében felhasználtuk októberben és novemberben. A harckocsiak hiánya égbekiáltó volt.

A ruházatban és szerelésben a hiány átlagban 80 %-os volt, ami miatt a mozgósított hadsereg a gyülekezőhelyre érkezéskor nagyrészt civil ruhában jelent meg, a sátrak száma pedig csak a szükségletek töredékét fedezte. Majdnem ugyanolyan rossz volt az ellátottság az egészségügyi felszerelésekben, de a hiányokat fel tudtuk tölteni az országban meglévő készletekből. A Finn Vöröskereszt rendelkezésünkre bocsátott 10 korszerűen felszerelt táborigényű kórházat és nagymennyiségű kelléket.”

Forrás: MANNERHEIM 1997. 28–29.o.

„Megvitattuk, hogyan könnyíthetnénk a helyzetet, és olyan elképzelés született, hogy hozunk létre különleges kézigranátkötegekkel és aknákkal felszerelt páncélelhárító osztagokat. Parancsot adtam, hogy minden században, zászlóaljban, ezredben és hadosztályban hozzanak létre ilyen osztagokat, és rövidesen még egy egyszerű, de hatékony fegyverrel láttuk el – a gyújtópalackkal.

A harckocsik ellen folytatott közelharc a Téli Háború legnagyobb hőstettei közé tartozott, mivel a harckocsi megközelítése mindössze egy gyújtópalackkal vagy kézigranátköteggel a kézben egyszerre követelt ügyességet és bátorságot.

Még a páncélelhárító osztagok létrehozás előtt csapataink december 5-éig – elsősorban páncéltörő ágyúk és táborigényű ágyúk – részben megsemmisítettek, részben működésképtelenné tettek 80 harckocsit, ezenfelül jó néhány közülük aknára futott. A hadifoglyok kihallgatásakor kiderült, hogy a terepen szétszórtan sok harckocsi feneklett meg és a politikai tisztok azt bizonygatták, azok finn harckocsik.

A halogató harcok végső szakaszára a finnek egyre növekvő aktivitása nyomta rá bélyegét. A gerilla vállalkozások igazán elszaporodtak, és a mieinknek különösen éjszakánként sikerült veszteséget okozniuk a táború mellett tanyázó oroszok körében. December 5-én és 6-án szívs és heves védelmi harcok robbantak ki, amelyekben kivették a részüket a fő védelmi vonal némely egységei is. Így az első lépcsőben kitűzött feladatot teljesítettük, és a halogató harcok csapatai teljesen harc képesen vonultak vissza a fő védelmi vonal mögé. Az ellenség veszteségei

jelentősek voltak, és a mi embervesztésünkkel összehasonlítva teljesen aránytalanok. Minden egységünk minőségileg fölényben volt az ellenséggel szemben, és ez bizakodást keltett. Eltekintve a reguláris hadsereg számos gyengeségétől, az ellenségnek majdnem egy hétre volt szüksége, hogy ezen a rövid úton a fő védőállásainkra felzárkózhasson.”

...

„Bár a helyzet fenyegetőnek tűnt, itt is megvoltak az aktív védekezés lehetőségei. Az ellenség menetoszlopokban nyomult előre, amelyeknek egyelőre nem volt lehetősége az együttműködésre, mivel több mérföldnyi vadon választotta el őket egymástól. Az erdős terep akadályozta az ellenséget számbeli és anyagi fölényének érvényesítésében úgy, ahogy ezt a szerteágazó úthálózatú Földszoroson tehette. Ez a körülmény nekünk olyan lehetőséget nyújtott, hogy egyenként támadjuk meg a hadoszlopokat, határozott csapást intézzünk a szárnyakra, és az ellenség hátában anélkül, hogy túlzottan veszélyeztettük volna saját összeköttetésünket. Az a körülmény, is, hogy a tél az északi frontokon előrehaladottabb szakaszában volt, növelte lehetőségeinket. Szét kellett verni a közeledő hadoszlopokat, még mielőtt elértek volna a határterületről a lakott vidékekre, ahol az úthálózat jobb összeköttetést biztosított volna és lehetővé tette volna a menetelés folytatását a Sortavala–Nurmes–Oulu vonalon.”

Forrás: MANNERHEIM 1997. 34–37. o.

Charles de Gaulle⁵ tábornok a nyugati hadjáratról

„... Az említett német hadosztályok manőverei helyrehozhatatlan zavart keltettek a szövetségesek 800 000 katonája között. Elmondhatjuk, hogy a sorsuk egy hét alatt megpecsételődött. A hadsereg, az állam, Franciaország szédítő iramban gördült lefelé azon a végzetes lejtőn, amelyre egy óriási tévedés már régen rávezette.

Pedig volt 3000 francia tank, 800, gépfegyverrel felszerelt páncélcocsi. A németeknek sem volt több. A mieink azonban az előzetes terv szerint szét voltak osztva a frontszakaszokon, azonkívül nagy részük egyáltalán nem arra készült, nem is olyan volt a fegyverzete, hogy egy mozgó sereg kötelékében működjön. Még a csatarendbe állított néhány nagy gépesített egységet is külön-külön vetették harcba. A Liège és Breda irányába szárnybiztosítás nélkül előrenyomuló három könnyű hadosztálynak is gyorsan vissza kellett fordulnia, és akkor ezeket is az álló arcvonal védelmére osztották be. Az 1. páncélos hadosztályt, amelyet egy lövész hadtesthez csatoltak és támogatás nélkül küldtek ellentámadásba, május 16-án Namurtól nyugatra a németek bekerítették és megsemmisítették. A 2. hadosztály, amelyet vonaton szállítottak Hirson felé, ahogy kirakodott, az általános zűrzavarban részenként őrlődött fel. A 3. hadosztály, amelyet felállítása után azon nyomban egy gyalogoshadosztály zászlóaljai között szórtak szét, egy nappal korábban, Sedantól délre egy sikertelen ellentámadás során megrekedt. Ha ezeket a gépesített egységeket előzőleg összevonták volna, akkor, hiányosságaik ellenére, súlyos csapásokat mérhettek volna betolakodókra. egymástól elszigetelve azonban a német páncélos alakulatok megindulása után hat nappal csak töredékek maradtak belőlük.

5 Charles de Gaulle francia tábornok (1890–1970), az 1940 májusában a 4. páncélos hadosztály parancsnoka. Később a francia ellenállás vezetője.

A csata azonban, lett légyen bármennyire katasztrofális, magával ragadja a katonát. Engem is elragadott. Május 11-én parancsot kaptam, hogy vegyem át a 4. páncélos hadosztály parancsnokságát. Hozzátették, hogy ez a hadosztály ugyan nem létezik, de egységeit, amelyek nagyon távoli pontokról érkeznek, fokozatosan rendelkezésemre bocsátják.”

Forrás: GAULLE 1973. 30–31. o.

Adolf Galland⁶ a stratégiai légiháború és a Luftwaffe viszonyáról

„Egy eljövendő háborúban légierő szerepét Németországban már akkor alapvetően és idejekorán helyesen ismerték fel.

Nem vitás, a légierő felépítésében történtek hibák, mindenekelőtt a túlzott sietségből és az elérhető lehetőségek túlértékeléséből adódóan. Kétségtelen, a légierő hadművelési lehetőségeiről és az akkori fegyverzetéről kialakított felfogás túlhajtottnak tűnt és megelőzte a technika fejlődését.

De az alapvető törekvés, melynek alapján Hitler – Göring tanácsára és sürgetésére – az önálló német légierőt megalkotta, jó volt és helyes.

Hitler ily módon olyan eszközzel rendelkezhetett, amely szorosan együttműködve a gépesített szárazföldi erőkkal – a villámháborús-stratégiájának zálogát, sikereinek forrását jelenthette. Ez az eszköz azonban – mai értelemben véve – eredeti állapotában még nem felelt meg hadászati alkalmazásra képes légierő követelményeinek. Amikor 1940 nyarán a korábbi szándékoktól eltérően a német hadvezetés stratégiai feladatokra vetette be Anglia ellen, a siker esélye természetesen erősen korlátozódott. Ennek okai az erők nem kielégítő nagyságában, a technikai felszereltség hiányosságaiban és a harceszközök fejlesztésének akkori adott szintjében rejlettek. Egyelőre nem voltak a stratégiai légihadműveletek hatáira, erőszükségleteire, és módszereire vonatkozó tapasztalatok. A spanyol polgárháború csak harcászati és technikai területen jutott bennünket bizonyos ismeretekhez, 1940 nyarán viszont stratégiai értelemben „szűzföldre” léptünk.

A Luftwaffe az angliai csata során a hadtörténelemben teljesen újszerű hadműveleteket folytatott. Közülük csak a legfontosabbakat említem meg:

- 1.) Korlátlan, a földi hadműveletekhez nem kapcsolódó harc az abszolút légi uralomért.
- 2.) Stratégiai méretű nappali légiháború bombázó kötelékekkel, vadászkísérettel.
- 3.) Stratégiai éjjeli légiháború, bombázó kötelékekkel
- 4.) Vadászbombázó bevetések
- 5.) Stratégiai légiháború az ellenfél ellátó és utánpótlási hajózási útvonalai ellen.

Ezek közül egyik sem járt teljes sikerrel. Egész egyszerűen azért nem, mert a Luftwaffe rendelkezésére álló eszközök ezeknek a feladatoknak a megoldására alkalmatlanok voltak. A felsorolt területeken voltaképpen harc közben kellett gyakorlati tapasztalatokra szert tenni, miután

⁶ Adolf Galland (1912–1996) német vadászpilóta 104 légyőzéssel. Az angliai csatában a 26. vadászpilóta ezred III. osztályának parancsnoka. Később a német vadászpilóták parancsnoka.

ezek előzetes tanulmányok révén nem voltak megszerezhetőek. A tapasztalatok persze nemcsak egyedül Németországnak jöttek jól; a háború többi részvevője is profitált belőlük. Amiközben a német hadipotenciált erőteljesebben lekötötték a háborús erőfeszítések, addig a szövetségesek lassan, de biztosan mozgósították saját tartalékaikat és erőforrásaikat. Erre támaszkodva és a német hibákból okulva, azokat elkerülve, ám a tapasztalatokat felhasználva, a háború végére létrehozták stratégiai légierejüket, amivel végül szétzúzták Németországot.

A német Luftwaffe az elhúzódozó angliai csatában az egész világ előtt nyilvánvalóvá tette teljesítőképességének határait és gyengéit, s ezzel búcsút mondott a legyőzhetetlenség nimbuszának. De ehhez még valaminek be kellett következnie, amit senki nem látott előre. Az első lépést Németország tette meg az angliai csatával a stratégiai légi hadviselés területén, a másodikikat már a nyugati szövetségesek. Az első lépés csupa kockázattal és veszéllyel járt; Németország megbotlott, de nem esett el. A következő lépés azonban a másik félnek sikert hozott, Németország számára pedig a pusztulást jelentette.”

Forrás: GALLAND 1991. 85–86. o.

Adolf Hitler titkos utasítása a Wehrmachtnak a Szovjetunió elleni támadás előkészítésére

(„Barbarossa-terv”)

„Bizalmas szolgálati ügy!”

A Führer és a Wehrmacht legfelsőbb parancsnoka

A Führer főhadiszállása.

1940. XII. 18.

OKW/WFSt(L/1) oszt. 33408. sz. vvkf.

A felső vezetés részére

9 példány

Csak tisztek kezébe!

4. példány

21. sz. utasítás

„Fall Barbarossa”

A német Wehrmachtnak fel kell készülnie rá, hogy még az Anglia elleni háború befejezése előtt gyors hadjáratban leverje Szovjet-Oroszországot (Fall-Barbarossa).

A hadseregnek erre a célra minden rendelkezésre álló alakulatát be kell majd vetnie, azzal a megkötéssel, hogy a megszállt területeket biztosítani kell a meglepetésekkel szemben.

A légielőőrnök a keleti hadjárat alatt akkora erőt kell a hadsereg támogatására bevetnie, hogy a földi hadműveletek gyors lefolyására lehessen számítani, és hogy a keleti német térséget az ellenséges légitámadások a lehető legkevesbé károsíthassák. E keleti súlypontképzésnek az a követelmény szab határt, hogy az ellenőrzésünk alatt álló teljes harci és felkészülési térséget

az ellenséges légitámadásokkal szemben megfelelő védelemben kell részesíteni, miközben az Anglia ellen, különösen annak utánpótlási vonalai ellen intézett támadásokat sem szabad szüneteltetni.

A haditengerészet bevetési súlypontja a keleti hadjárat alatt is egyértelműen Anglia.

A Szovjet-Oroszország elleni felvonulásra a hadművelet tervbe vett megkezdése előtt nyolc héttel adok parancsot.

Az ennél hosszabb időt igénylő előkészületeket – amennyiben még nem folynak – haladéktalanul meg kell indítani, és 1941. V. 15-ig be kell fejezni.

Döntő fontosságú azonban, hogy a támadó cél rejtve maradjon.

A főparancsnokságok a következő elvekre építsék az előkészületeket:

I. Általános cél

Az orosz hadsereg Nyugat-Oroszországban állomásozó tömegét merész hadmozdulatokkal, mélyen behatoló páncélos ékekkel meg kell semmisíteni, harc képes alakulatok visszavonulását a távoli orosz térségbe meg kell akadályozni.

Ezután gyors ütemben előre kell nyomulni addig a vonalig, ahonnan az orosz légierő már nem képes német birodalmi területet támadni. A hadművelet végcélja az ázsiai Oroszország elzárása, nagyjából a Volga–Arhangelszk vonalról. Innen a német légierő az orosz kézen maradó utolsó ipari körzetet, az Urál-vidéket szükség esetén megsemmisítheti.

E hadműveletek során az orosz balti-tengeri flotta gyorsan elveszti támaszpontjait és ezzel harcképességét is.

Az orosz légierő hatékony fellépését már a hadművelet kezdetén nagy erejű csapásokkal kell megakadályozni.

II. Valószínű szövetségesek és feladataik

1. Hadműveletünk szárnyain a Szovjet-Oroszország elleni háborúban Románia és Finnország tevékeny részvételére számíthatunk. Hogy e két ország fegyveres erői beavatkozásuk során milyen módon kerüljenek német parancsnokság alá, azt a hadsereg főparancsnoksága kellő időben tisztázza, és ebben megállapodik velük.
2. Románia feladata az lesz, hogy a német déli szárny támadását, legalábbis kezdetben, válogatott erőkkel támogassa, az ellenfelet ott, ahol német erőket nem vetnek be, lekösse, és egyébként a hátsó harcterületen kiegészítő tevékenységet végezzen.
3. Finnország feladata fedezni a Norvégiából átirányított (a XXI. csoport részeiből alakuló) német „Észak” hadseregcsoport felvonulását, és vele együtt részt venni a hadműveletekben. Ezenfelül Finnország dolga lesz Hangö⁷ megsemmisítése.
4. Számítani lehet rá, hogy legkésőbb a hadműveletek megkezdése után svéd vasútvonalak és utak állnak rendelkezésre a német északi csoport felvonulásához.

III. A hadműveletek vezetése

a) Hadsereg (az elem terjesztett tervek egyidejű jóváhagyásával):

A Pripjaty-mocsarak által déli és északi részre osztott hadműveleti térségben e területtől északra kell súlypontot képezni. Itt két hadseregcsoportra lesz szükség:

⁷ Szovjet haditengerészeti támaszpont Finnország területén.

E két hadseregszeregről a déli – az egész front közepe – kapja azt a feladatot, hogy a Varsó körüli és az attól északabba fekvő térségből különösen nagy erejű páncélos és gépesített alakulatokkal előretörve megsemmisítse a belorussziai ellenséges erőket. Ezzel meg kell teremteni a feltételeket ahhoz, hogy a gyorscsapatok erős részei észak felé forduljanak és a Kelet-Poroszsországból leningrádi általános irányból támadó „Észak” hadseregszeregről együttműködve megsemmisítsék a Baltikumban harcoló ellenséges erőket. Csakis ennek az elsőrendű feladatnak a teljesítése után, amelyet Leningrád és Kronstadt megszállásának kell követnie, folytatandók a támadó hadműveletek Moszkvának, a legfontosabb közlekedési és hadiipari központnak az elfoglalása céljából.

Kizárólag az orosz ellenállás váratlanul gyors összeomlása indokolhatná mindkét feladat egyidejű végrehajtását.

A XXI. csoport legfontosabb feladata a keleti hadművelet során is Norvégia védelme marad. Az ezen felül rendelkezésre álló erők északon (hegyivadász hadtest), elsősorban a Petsamo-vidék és ércbányái, valamint az északi-jeges-tengeri útvonal biztosítására vetendők be, hogy aztán finn erőkkel együtt előrenyomuljanak a murmanszki vasútvonal felé és elvágják a Murmanszk terület szárazföldi ellátási útjait.

Hogy az ilyen hadművelet jelentősebb német erőkkel (2-3 hadosztály) Rovaniemi körzetéből és tőle délről végrehajtható-e, az attól függ, hogy Svédország kész lesz-e az ilyen felvonuláshoz rendelkezésünkre bocsátani vasútjait.

A finn haderő zöme azt a feladatot kapja, hogy a német északi szárny előnyomulásával összhangban a Ladoga-tótól nyugatra vagy mindkét oldalán indított támadással minél nagyobb orosz erőket kössön le és elfoglalja Hangöt.

A Pripjaty-mocsaraktól délre bevetett hadseregszeregről a súlypont Lublin körzetében kijevi általános iránnyal képezendő, hogy jelentős páncélos erőkkel gyors ütemben az orosz erők mély szárnyába és hátába lehessen előnyomulni, és azokat a Dnyeper vonalában fel lehessen göngyölni.

A német-román erőcsoporthoz tartozóknak a jobbszárnyon az a feladat jut, hogy:

- a) védje a román térséget és ezzel az egész hadművelet déli szárnyát,
- b) a „Dél” hadseregszeregről északi szárnyának támadása során a szemben álló ellenséges erőket lekösse, és a helyzet kibontakozása során a légierejével együtt üldözve őket, megakadályozza rendezett visszavonulásukat a Dnyeszter mögé.

Mihelyt a Pripjaty-mocsaraktól délre, illetve északra vívott csaták véget értek, az üldözés során az alábbiak a követendő célok:

délen a hadigazdaságilag fontos Donyec medence mielőbbi birtokbavétele,

északon gyors előrenyomulás Moszkváig. A város elfoglalása politikailag és gazdaságilag döntő sikert jelent, amellyel kiegészül a legfontosabb vasúti csomópont.

b) Légierő

Az lesz a feladata, hogy amennyire csak lehet, megbénítsa és kiiktassa az orosz légierejét, továbbá, hogy támogassa a hadsereg műveleteit a súlypontokban, nevezetesen a középső hadseregszeregről, valamint a déli hadseregszeregről súlyponti szárnyán. Az orosz vasútvonalakat hadműveleti jelentőségük szerint el kell vágni, illetve a legfontosabb kapcsolódó pontjaikon (folyami átkelőhelyek) ejtőernyős vagy légi szállítási csoportok merész rajtaütéseivel el kell foglalni.

A fő hadművelet alatt a hadiipart nem támadjuk, hogy minden erőt az ellenséges légiő ellen és a hadsereg támogatására lehessen összpontosítani. Ilyen jellegű támadások elsősorban az Urál körzetében csak a mozgó hadműveletek lezárása után jöhetnek szóba.

c) Haditengerészet

A haditengerészetnek Szovjet-Oroszország ellen az lesz a feladata, hogy a saját partok védelmezése közben meggátolja ellenséges haditengerészeti erők kitörését a Balti-tengerre. Mínt hogy Leningrád elérésével a balti-tengeri orosz hadiflotta utolsó támaszpontja is elvész, és a flotta helyzete reménytelenné válik, a nagyobb tengeri hadműveleteket egyelőre kerülni kell.

Az orosz flotta kikapcsolása után az a cél, hogy a teljes balti-tengeri forgalmat, valamint a hadsereg északi szárnyának utánpótlását a tengeren át biztosítsuk (aknátlanítás!).

IV.

Mindazok a rendelkezések, amelyeket a főparancsnok urak jelen utasításom alapján kiadnak, kizárólag óvatossági intézkedéseknek tekintendők arra az esetre, ha Oroszország irányunkban tanúsított eddigi magatartását megváltoztatná. Az előkészületek korai szakaszába bevont tisztek számát a lehető legkisebbre kell korlátozni, más közreműködőket pedig csak a lehető legkésőbb és csak az egyes személyek tevékenységéhez szükséges mértékben szabad igénybe venni. Különben – ha kipattannának az előkészületek, amelyek végrehajtásának még ki sincs tűzve az időpontja – a legsúlyosabb politikai és katonai következményekkel kellene számolni.

V.

Várom a főparancsnok urak további elgondolásait jelen utasításom alapján.

Az összes haderőnemek tervezett intézkedéseiről, beleértve a készütség fokát is, a véderő-főparancsnokság útján nekem jelentsenek.

Adolf Hitler

Forrás : NÉMETH 2001. 408–411. o.

Tyimosenko⁸ – Zsukov⁹: Megfontolások a Szovjetunió haderői stratégiai felvonulási tervére a Németországgal és szövetségeseivel folyó háború esetére

„A Szovjetunó Honvédelmi Népbiztossága

1941. május

A Szovjetunió Népbiztosai Tanács elnökének,
Sztálin elvtársnak.

8 Szemjon Tyimosenko marsall (1895–1970) ekkor a Szovjetunió honvédelmi népbiztosa.

9 Georgij Konsztantyinovics Zsukov hadseregtábornok (1896–1974) ekkor a Vörös Hadsereg vezérkarának főnöke.

A betérjesztem az Önnek véleményezésre a Szovjetunió haderőinek stratégiai felvonulási tervére vonatkozó megfontolásokat a Németországgal és szövetségeseivel folyó háború esetére.

I. Jelenleg Németország körülbelül 230 gyalogos hadosztályt, 22 páncélos hadosztályt, 20 gépesített hadosztályt, 10 légi hadosztályt, és 4 lovashadosztályt – összesen kb. 286 hadosztályt – mozgósított. Ezekből 1941. május 15-én 94 gyalogos hadosztály, 13 páncélos hadosztály, 12 gépesített hadosztály, és 1 lovashadosztály – összesen 120 hadosztály – sorakozott fel a Szovjetunió határán.

Feltételezhető, hogy a jelenlegi politikai helyzetre való tekintettel Németország a Szovjetunió megtámadása esetén ellenünk 137 gyalogos hadosztályt, 19 páncélos hadosztályt, 15 gépesített hadosztályt, 4 lovas hadosztályt és 5 deszant hadosztályt – összesen 180 hadosztályt – tud felállítani. A fennmaradó 104 hadosztály az ország belsejében, a nyugati határon, Norvégiában, Afrikában, Görögországban és Olaszországban állomásozik.

Minden valószínűség szerint a német hadsereg fő erői – 76 gyalogos hadosztály, 11 páncélos hadosztály, 8 gépesített hadosztály és 5 légihadosztály – összesen 100 hadosztály – Demblintől délre vonul fel, hogy Kovel, Rovno és Kijev térségében mérjen csapást.

E csapással egyidejűleg Kelet-Poroszországból csapás indul északra, Vilnius és Riga irányába, valamint koncentrált támadás Suwalki és Breszt térségéből Volkoviszt és Baranovicsi térségébe.

Délen várható, hogy a román hadsereg, német hadosztályokkal támogatva, a német hadsereggel együtt támadást indít Smerinka általános irányába (*nagyrészt áthúzva – javítások*)

a) *(olvashatatlan)*

b) Munkács, Lvov irányába

c) Sanok, Lvov

Nem zárható ki a németeknek a San folyó térségéből Lvov irányába indított másik csapása sem.

Németország valószínű szövetségesei a Szovjetunió ellen a következő egységeket tudják felállítani: Finnország 20 gyalogos hadosztály, Magyarország 15 gyalogos hadosztály és Románia 25 gyalogos hadosztály.

Össességében Németország szövetségeseivel együtt 204 hadosztályt tud felvonultatni a Szovjetunió ellen. Ha figyelembe vesszük, hogy Németország hadseregét hátszágai összeköttetést biztosító szolgálatokkal mozgósításban tartja, akkor megelőzheti felvonulásunkat, és meg lehetésszerű csapást mérhet.

Ezt megakadályozandó és a német hadsereg szétzúzása érdekében (ez utóbbi áthúzva), szükségesnek tekintem, hogy semmi körülménye között ne engedjük át a kezdeményezést a német parancsnokságnak, előzzük meg az ellenfelet a felvonulásban, és német hadsereget akkor támadjuk meg, amikor még felvonulási szakaszban van, s nem tud frontot felépíteni és összefegyvernemi ütközetet megszervezni.

II. A Vörös Hadsereg csapatainak első stratégiai célja a Demblintől délre felvonult német főerők megsemmisítése, és az operáció 30. napjáig a általános frontvonal érje el Osztrolenka, a Narev folyó, Lodz, Kreuzburg, Oppeln és Olmütz vonalat, hogy

- a) a délnyugati front erőivel főcsapást mérjenek Krakkó, Katowice irányába s így Németországot elvágják déli szövetségeseitől;
- b) a nyugati front balszárnyával mellékcsapást mérjen Siedlice, Demblin irányban, hogy lekössék a Varsó körüli erőcsoportosítást és a nyugati frontot támogassák az ellenséges erőcsoportosítás megsemmisítésében.
- c) Finnország, Kelet-Poroszország, Magyarország és Románia ellen mozgékony védelmet kell folytatni, hogy kedvező helyzet esetén készen álljanak a Románia elleni csapásra.

III. A stratégia felvonulási terv szándékából kiindulva a Szovjetunió hadereje számára az alábbi erőcsoportosítások vannak előírányozva...

IV. A nyugaton felépítendő frontok összetétele és feladatai...

Északi front (Leningrád)...

Északnyugati front (főleg a Baltikum térsége)...

Nyugati front (főleg nyugat)...

Délnyugati Front...

C) Magyarország és Románia államhatára kitaróan védelmezendő, és a Románia elleni koncentrált csapatvezetés Csenovic és Kisinyov térségéből biztosítandó, hogy továbbmenve a román hadsereg északi szárnyát megsemmisítve elérjük a Moldova–Iasi folyó általános vonalát.

A fenti szándékok megvalósítása érdekében időben olyan intézkedések teendők, amelyek nélkül az ellenség elleni meglepetésszerű támadás vezetése a levegőből és a szárazföldön egyaránt lehetetlen.

1. A csapatok titkos mozgósítása a tartalékosok gyakorlatozásának leple alatt hajtandó végre.
2. Annak látszatával, mintha kiképzőtáborba vonulnának, titokban csapatösszevonások a nyugati határ közelében, s elsődlegesen valamennyi hadsereg a főparancsnokság tartaléka számára összevonandó.
3. A távoli katonai körzetekből a légierő titokban tábori repülőterekre vonandó össze, s azonnal meg kell kezdeni a légierő hátszói szolgálatainak felállítását.
4. A hátszói szolgálatok kiképzése és gyakorlatozásának leple alatt kiépítendő a hátszói szolgálatok és folyamatosan felszerelendő az orvosi ellátás bázisa.

V. A Főparancsnokság tartalékainak csoportosítása. A Főparancsnokság tartalékában 5 hadsereg marad...

VI. Az összevonás és felvonulás biztosítása: hogy biztosítsuk magunkat a meglepetésszerű ellenséges csapástól, leplezendő az erőösszevonás és a saját felvonulás, és előkészítendő a támadásra való átmenet. Ezért szükséges:

1. A határörkörzetek valamennyi rendelkezésre álló csapatának valamint a nyugati határra való felvonulásra kilátásba helyezett teljes légierő bevetésével az államhatárok szívós védelmének és biztosításának megvalósítása.

2. A hazai légvédelem részletes tervének kidolgozása és a légelhárító eszközök teljes készült-ségbe helyezése.

E kérdésekhez már számos rendelkezést kiadtam, s az államhatárok védelmére és légelhá-
rításra vonatkozó tervek kidolgozása 1941. június 1-éig lezárul...

VII. A flottának szóló utasítások az Ön által korábban jóváhagyott jelentés szerint történ-
tek.

VIII. A csapatok felvonulását és bevetésüket az alább kimutatott tartalékok biztosítják....

IX. kérem:

1. Jóváhagyni a Szovjetunió haderői stratégiai felvonulásra vonatkozó tervét a Németor-
szággal vonatkozó háború esetére.
2. A titkos mozgósítás és a titkos összevonás következetes végrehajtása, elsődlegesen a főpa-
rancsnokság és a légi erő valamennyi tartalékhadseregének időben történő engedélyezése.
3. Kötelezni az ipart arra, hogy a páncélosok és repülőgépek termelési tervét, valamint a
muníció- és üzemanyaggyártás és szállítás tervét a korábbi határidőn belül a legponto-
sabban teljesítsék...

*S. Tyimosenko, a Szovjetunió honvédelmi népbiztosa, a Szovjetunió marsallja
G. Zsukov, a Vörös Hadsereg vezérkari főnöke*

Forrás: NÉMETH 2001. 411–413. o.

Churchill¹⁰ rádióbeszéde 1941. június 22-én

„A náci rendszer megtevesztően hasonlít a kommunizmus legrosszabb vonásaira. Nem is-
mer más eszmét és más elvet, mint a mohóságét és a faji felsőbbrendűségét. Mindenféle emberi
gonoszságban élen jár, kegyetlensége és vérengző agresszivitása párját ritkítja. Nincs a kom-
munizmusnak következetesebb ellenfele, mint amilyen én voltam az elmúlt huszonöt évben.
Egyetlen szót sem vonok vissza abból, amit róla mondtam. De a most szemünk elé tárulkozó
látvány mellett mindez eltölpül. A múlt minden bűnével, örületével és tragédiájával együtt a
semmibe vész. Látom az orosz katonát, amint szülőföldjének mezsgyéjén áll, és azt a földet
védelmezi, ahol anyja és felesége a szeretteinek életéért, a család kenyérkeresőjének, hősének,
oltalmazójának hazatéréséért imádkozik – ó, igen, mert van pillanat, amikor mindenki imára
fakad –, látom az orosz falvak tízezreit, amelyekben verejtékes munkával préselik ki az anya-
földből mindazt, ami kell az élethez, de ahol még elevenek az ősi emberi örömök, s ahol lányok
kacagnak és gyermekek játszanak. Látom az undorító náci hadigépezetet, amint kardcsörtető,
bokacsattogató, páváskodó porosz tisztjeivel és tucatnyi ország leigázásában és gúzsbaköté-
sében friss tapasztalatot szerzett szakértőivel ráront erre a földre. Látom az eltompított agyú,
engedelmessé idomított, elállatiasított vandál germánok tömegét, amint sáskahadként lepik el

---

¹⁰ Winston Spencer Churchill 1940. május 10. és 1945. július 26. között Nagy-Britannia miniszterelnöke

a földet. Látom a német bombázórepülőket és vadászpilótákat, akikben még most is forr a düh, hogy a britek annyiszor helybenhagyták őket, s most örömmel vetik magukat rá az új prédára, mert azt hiszik, hogy ez könnyebb lesz és kevésbé veszedelmes.

De látom azt a maroknyi hitvány embert is, akik e hatalmas ézengés és földindulás mögött tervezik, szervezik és rászabadítják az emberiségre a szörnyűségeknek ezt az áradatát. Mindenkiel tudatom Őfelsége kormányának elhatározását, minthogy most azonnal, haladéktalanul, egyetlen nap késedelem nélkül hallatnunk kell szavunkat, és biztos vagyok benne, hogy ehhez az elhatározáshoz csatlakoznak a nagy domíniumok is. Tudatom tehát az elhatározást, de lehet-e kétségünk afelől, hogy milyen politikát választunk?

Egyetlenegy célunk van, egy, csak egy visszavonhatatlan törekvésünk. Eltökéltük, hogy elpusztítjuk Hitlert, és gyökerestül kiirtjuk a náci rendszert. Ettől semmi sem téríthet el bennünket: semmi. Sem Hitlerrel, sem bűntársaival nem bocsátkozunk alkuba, nem tárgyalunk. Harcolni fogunk ellene a szárazföldön, harcolni fogunk a tengeren, harcolni fogunk a levegőben, amíg csak Isten segítségével meg nem szabadítjuk árnyékától a Földet, és fel nem szabadítjuk igája alóla népeket. Minden ember és minden állam, aki és amely folytatja a harcot a náciizmus ellen, számíthat a segítségünkre. Minden ember és minden állam, aki és amely Hitlerrel tart, az ellenségünk...

Ez a mi politikánk, ez a mi nyilatkozatunk. Következésképpen minden tőlünk telhető segítséget megadunk Oroszországnak és az orosz népnek. Barátainkat és szövetségeseinket a világ minden részén arra szólítjuk fel, hogy ugyanezt az utat válaszzák, és akárcsak mi, hűségesen és szilárdan a végsőkig kitartsanak rajta..."

FORRÁS: CHURCHILL 1989. 528–530. o.

Moszkva felé... Az első tél a keleti fronton – ahogy német katonák látták

„Nagyon mérges voltam. Sem kesztyűkkel, sem téli lábbelikkal, semmiféle felszereléssel nem rendelkezünk, ami alkalmas lett volna a hideg elviselésére.”

...

„Figyelmen kívül hagyva az illemet, a nadrágok és az alsónadrágok fenékrészén egy 10-15 cm-es vágást csináltunk, hogy anélkül tudjanak magukon könnyíteni, hogy levetnék a ruhájukat. Ezt követően a hordagyvivők, vagy akár a saját bajtársaik is egy dróttal vagy madzaggal bekötötték a nyílást egészen a következő alkalomig. Az emberek nagyon lefogytak, így a nadrágok elég bővek lettek ahhoz, hogy ezt meg lehessen csinálni.”

...

„Mindezek következtében a harcképesség, vagy akár a biztosítás fenntartása is lehetetlenné vált. A zászlóaljknál átlagosan naponta 20 fagszérült jelentkezett. A fegyverek ápolása és harckész állapotba hozása sürgős volna, de csak nagy nehézségek árán hajtható végre. Egyes esetekben a lövegek kétharmada használhatatlan, mivel a csőfék és a hátrasikló mechanizmus befagyott. Csak sok munkával lehet azokat használható állapotban hozni. Mindkét gyalogezrednél szervezéseket hajtanak végre a harcképesség megőrzése érdekében... de a rendelkezésre álló századokat egyiknél sem lehet megfelelően feltölteni.”

...

„A kenyeret szekercével kellett felválni. Az egészségügyi csomagok olyan kemények lettek, mint a fa, az üzemanyag megfagyott, az optikai távmérők meghibásodtak és a kezünk odafagyott a puskához. A havon fekvő sebesült percek alatt megfagyott. Ezekben a napokban csak páran voltak olyan szerencsések, hogy az oroszok holttesteiről leszedett ruhához juthattak.”

Forrás: KERSHAW 2002. 224–226. o.

Maszanobu Cudzsi¹¹ a dzsungelháborúról

„A malájföldi támadás hihetetlen lendületét az tette lehetővé, hogy különös figyelmet fordítottunk a gyalogsági alakulatok kiképzésére, és hogy a műszaki egységek kiváló teljesítményt nyújtottak.

Amikor úgy döntöttünk, hogy az 5. és a 18. hadosztályt bevetjük a hadjárat során, lovaikat, amelyek a Kínában vívott harcok során nagy szolgálatot tettek, gépjárművekkel és kerékpárokkal váltottuk fel. Minden gyalogoszad kapott 50 teherautót a nehézgéppuskák, a zászlóalj fegyverei, az ezred fegyverei, a nehéz felszerelés, az ágyúk stb., valamint a lőszer szállítására.

Minden tiszt és katona, aki nem teherautón utazott, kapott egy kerékpárt. A hadosztály- és hadseregszintű alakulatokat, valamint a szállítóegységeket úgy szerveztük át, hogy azok teljes felszerelése teherautón szállítható legyen. Egy hadosztály nagyjából 500 gépjárművel és 6000 kerékpárral rendelkezett.

Malájföldön a britek szinte minden hidat elpusztítottak, amely előrenyomuló csapataink útjába került. Ha minden katonát és felszerelést gépjárművel szállítottunk volna, akkor ezek, mivel meg kellett várniuk, amíg megjavítják a hidakat, csak lépésben tudtak volna haladni. Így több mint egy évbe telt volna végignyomulni a félszigeten.

Mivel azonban a gyalogság kerékpárt használt, nem voltak sem forgalmi dugók, sem késések. Ahol a hidakat a britek felrobbantották, a gyalogság továbbvonult. Ehhez vagy vállukra vették kerékpárjukat és úgy gázoltak át a folyókon, vagy pedig a folyóban álló utászok vállár fektetett rönkökön keltek át. Ezért tudtuk az ellenséget folyamatosan üldözni az aszfaltutakon anélkül, hogy lélegzetvételnél szünethez juthattak volna.

Churchill úr, emlékiratában burkoltan céloz arra, hogy a japán hadsereg a hadműveleti körzetekben titkos előkészületeket tett az agresszióra, még a háború előtt. Azt állítja, kerékpárokat rejtettünk el az országban. Ez nem felel meg a valóságnak. Az igazság az, hogy a japán kerékpárok, mivel előállításuk igen olcsó volt, Japán legfontosabb exportcikkei közé tartoztak. Délkelet-Ázsia országai nagyon sokat vásároltak belőlük. Éppen ezért ezekből az utánpótlást, és a az alkatrészeket is könnyen beszerezhettük Malájföldön.

A legnagyobb probléma, amivel a kerékpár használatakor szembe kellett néznünk, a hőség volt, amitől a gumik nagyon hamar elhasználódtak. Minden századhoz tartozott egy kétfős kerékpárszerelő egység, akik naponta átlag 20 járművet javítottak meg. Ezek azonban csak szükségmegoldások voltak. Mikor egy nagyobb üldözés kellős közepén jártak, és szorított az idő, a defektes gumikat csak letépték

---

¹¹ Maszanobu Cudzsi ezredes (1901–1961) a Malájföldön harcoló japán 25. hadseregben szolgált, mint vezérkari tiszt. Nagy szerepet játszott a sikeres hadjárat előkészítésében és megtervezésében.

a kerekekről, és a katonák a felin tekertek tovább. Meglepő módon így is simán futottak a kiváló minőségű aszfaltutakon. A rengeteg kerékpár, néhányon volt gumi, néhányon nem, az úton haladva olyan zajt keltett, mint a harckocsik Éjszaka, mikor az ilyen kerékpáros egységek előretörték, többször is megesett, hogy az ellenség visszavonult, mert azt hitte, harckocsik közelednek.

Mikor bajba kerültek, katonáink vállukra kapták a kerékpárokat és belevetették magukat a dzsungelbe. Elképesztő, milyen nehéz lehetett áttörni az őserdőn úgy, hogy a katonák egyik kezükben a fegyverüket, másikban a kerékpárt vitték.

Mikor harcra került sor, a csapatok néhány ór társaságában hátrahagyták a kerékpárokat. Amint az ellenség megindult visszafelé, katonáinknak azonnal meg kellett kezdeniük az üldözést. A kerékpárokra vigyázó őröknek a malájji, indiai és kínai lakosok is segítettek előreszállítani a járműveket. Az ilyen kerékpárszállító egységeket egy japán katona vezette, aki a menetoszlop elején egy hatalmas japán zászlót tartott a kezében.

Minden egyes kerékpár nyergéhez oda volt rögzítve a katonák személyes holmija, amely maximum nyolc-tíz kan (4-5 kg) súlyú lehetett. Emellett a katonák egy könnyűgéppuskát és egy karabélyt is vittek vállukra akasztva. Nem volt könnyű dolog sokszor napi húsz órán át hajtani ezeket a kerékpárokat.

A brit hadsereg alakulatai szinte kivétel nélkül gépjárművekkel és teherautókkal voltak felszerelve. Minden alkalommal, mikor sikerült elébük kerülnünk és elfoglalnunk az előttük lévő hidakat, vagy tüzérségi tüzelt, illetve bombázással elpusztítanunk a járműveiket, a brit katonák kénytelenek voltak azokat hátrahagyni és gyalog folytatni a visszavonulást.

Még a hosszú lábú angolok sem menekülhettek kerékpáros csapataink elől. Ezért történhetett, hogy állandóan bezavartuk őket a dzsungelbe, ahonnan néhány nap múlva feltartott kézzel bújtak elő.”

Forrás: CUDZSI 1999. 139–140. o.

Pável Oszipov szovjet tüzérségi megfigyelő 1941 teléről.

„–30 °C-ban kellett gödröket ásunk, mikor a talaj felső 60-70 cm-e meg volt fagyva. Csak csákányok, feszítővasak és ásók álltak rendelkezésünkre a munkához. Főleg éjjelente kellett csinálni, mivel nappal megláthattak minket. Két napba tellett, mire beástuk magunkat. December 1-jén elfoglaltunk tüzelőállásainkat. Néhány nappal később megkaptuk a téli ruházatot, szőrme kabátok, kesztyűk, egyujjas kesztyűk, steppelt nadrágok és nemezcsizmák érkeztek. Most már sokkal jobb volt, hiszen így a lövegek mellett a hóba rakott lőszeresládák tetején alhattunk. Kényelmetlen volt ugyan, de nem fáztunk, és megmaradt a harckészségünk.”

Forrás: KERSHAW 2002. 230. o.

Először Európa. A szövetséges nagystratégia

„December¹² végén Churchill miniszterelnök Washingtonba érkezett. Kíséretében voltak a brit vezérkai főnökök: Sir Dudley Pound tábormok a haditengerészettől, Sir Alan Brooke tábormok a szárazföldi hadseregtől és Sir Charles Portal légi főmarsall.”

...

„A megbeszélésnek két fő célja volt. Először meg kellett szervezni egy működőképes rendszert, amelynek révén az amerikai és a brit főparancsnokság hatékonyan tevékenykedhet.”

...

„Hogy először az európai tengelyhatalmakat fogjuk megtámadni, ennek fő okai egyszerű szavakkal kifejezve a következők voltak:

A két, egymástól földrajzilag távol eső ellenség közül az európai volt az, amelyet az Egyesült Nemzetek három erős tagja – Oroszország, Nagy-Britannia és az Egyesült Államok – egyszerre megtámadhatott. Az Egyesült Államok volt a koalíció egyetlen olyan országa, amely szabadon választhatott, hogy melyik ellenségét támadja meg először. Amennyiben úgy határoztunk, hogy rögtön teljes erővel Japán ellen fordulunk, megosztottuk volna a szövetségeket, amelyek közül kettő a vereséget kockáztatja, vagy legjobb esetben döntés nélküli harcol Németország és szövetségesei ellen. Közben pedig az Egyesült Államok, mivel egyedül viselne háború Japán ellen, azzal a veszéllyel néz szembe, hogy a csendes-óceáni győzelem után Hitler birodalmát erősen meggyengült szövetségekkel kell legyőznie. Tovább, és ez életbevágóan fontos, ekkor még nem lehetett tudni, hogy Oroszország meddig tudja tartani magát a Wehrmacht ismételt támadásaival szemben. Esetleg semmilyen, Japán elleni erőfeszítés nem segíthetett Oroszországnak kitartania a háborúban. Ezen országon – hadianyag szállításán kívül – egyedül úgy segíthettünk, ha az európai konfliktusba a leghatékonyabb módon bekapcsolódunk. Végül az európai tengelyhatalmak legyőzése brit erőket szabadít fel, amelyeket Japán ellen lehet bevetni.”

Forrás: EISENHOWER 1998. 30–31. o.

A gazalai csatában bevetett brit páncélosok harcászataról egy brit törzstiszt véleménye

„Nem vakmerőségre lett volna szükség, hanem egy tökéletesen átgondolt harcászati terv alapján megindított, megfelelően összehangolt és minden tüzerőnk bevetésével végrehajtott támadásra az ellenség ágyúinak megsemmisítésére... Ha széles frontszakaszon mindenféle összehangolás nélkül végrehajtott (és a támadást vezető harcokcsik fel nem fedezett vagy nem kiiktatott páncéltörőágyúk általi kilövése után megtorpanó) támadások helyett egy kisebb frontszakaszon indítottunk koncentrált támadást, amit a harcokcsihadosztály összevont tüzérsége is támogat, miután alapos felderítést követően repesz-romboló lövedékekkel szisztematikusan kilövi a lőtávolságukon belül eső összes ellenséges páncéltörő ágyút, jobb eredményeket érünk

---

12 1941-ben.

el. A támadásainknak nem volt sem lendülete, sem mélysége, ráadásul semmi sem követte őket. Egy harcászati tervre lett volna szükségünk...

Átgondolt támadásokra, nem pedig faltörő kos módjára indított újabb »rohamokra.«

Forrás: GREEN – MASSIGNANI 2001. 131. o.

Az Empire Oil¹³ tartályhajó elsüllyesztése 1942. szeptember 11-én Edward Marshall, a hajó kapitányának beszámolója alapján

„Torpedó találta el a hajó jobb oldalán a gépházat... tompa puffanás hallatszott, roncsdarabokkal kevert füst és gőz szállt fölfelé, de villanást nem láttunk, vízoszlop sem lövellt föl. A hajó azonnal megállt, és két ponttal jobbra sodródott. Jones lövegirányzó a robbanástól súlyosan megsérült, az egyik mentőcsónakhoz vittük. A csónakokat már rég előkészítettük a leeresztéshez. Kiadtam az utasítást, hogy készüljenek föl a mentőcsónakok lebocsátásra, és hátramennem fölbecsülni a károkat. Kiderült, hogy az üzemanyagtartály és a kazántér válaszfala egyaránt kitart.

Egy vagy két percre rá torpedónyomot láttunk elhaladni, úgy ötven méterre a hajó előtt. A kis vízcsóva jól láthatóan szelte a vizet, de ártalmatlanul, anélkül, hogy felrobbant volna, elhúzott előttünk. Négy perccel az első robbanás után ért minket a második torpedó. Ez alkalommal baloldalt elől, a hetes, nyolcas és kilences szárnytartályoknál. A hajón ennek a torpedónak senki sem észlelte a nyomát, de két másikhajóról látták. Így látták, hogy a nyomdokvizünket keresztezve balról jobbra halad, a jobb oldal mentén a hajó orra előtt, aztán egy kört ír le a két oszlop között (melyek ekkor ötkábelyi távolságra [kb. 900 m] voltak egymástól), és a leírt módon találta el a hajót. Az Empire Moonbeam¹⁴ kapitánya és légvédelmi tisztje is látta, és a hadnagy géppuskával lőtt a torpedóra. A robbanást nem követte villanás, vízoszlop sem tört föl. A nyolcas tartálynál a fedélzet kicsit megrongálódott, a hajó közepén lévő egyik tartály tönkrement, akárcsak a szárnytartály, és súlyosan megrongálódott a hármas számú mentőcsónak, az első mélytartályból ömlött az üzemanyag, fővezeték széttört, a víz szivárgott szelepeken át, és hatalmas, a fedélzettől a vízvonala alá érő, nyolcméteres lék támadt a hajó bal oldalán. A híd körüli műanyag páncél sértetlen maradt.”

Forrás: EDWARDS 1998. 169–170. o.

¹³ 8029 tonnás, 1941-ben épült tartályhajó.

¹⁴ Ugyanabba a konvojba tartozó teherhajó. A következő nap, szeptember 12-én süllyed el torpedótalálat következtében.

Sztálin, Zsukov¹⁵ és Vasziljevskij¹⁶ tanácskozása a Kremlben 1942. szeptember 12 én

„A legfelsőbb főparancsnok figyelme hallgatta Vasziljevskij jelentését és a végén összegezte a lényegét:

– Hanyatt-homlok rohannak a groznij olajért. De most hallgassuk meg Zsukovot Sztálingrádról.

Én megismételtem mindazt, amit már telefonon jelentettem, és ezen kívül elmondtam, hogy a 24., az 1. gárda- és a 66. hadsereg, amelyek részt vettek a szeptember 5–11-i támadásban, harcképes seregtesteknek bizonyultak. Fő gyengeségük, hogy nincs elég megerősítő eszközük, kevés a tarackos tüzérségük és a harckocsisapatuk, amelyekre szükség van a gyalogság közvetlen támogatására.

És a Sztálingrádi Front szakaszán, csapataink támadása szempontjából a terep is rendkívül kedvezőtlen: nyílt terep, mély horhosok szegdelik át, amelyekben az ellenség jól meg tud bújni a tűz elől. Több uralkodó magaslatot tart megszállva, amelyekről messzebb tud tüzérségi megfigyelést folytatni és minden irányban manőverezni tud a tűzzel. Ezenkívül az ellenségnek módjában van nagy hatótávolságú lövegekkel tüzelni Kuzmicsi–Akatovka– »Ópitnoje polje« körzetéből. Ilyen körülmények között a 24., az 1. gárda- és a 66. hadsereg nem tudja áttörni az ellenség védelmét.

– Mi kell a Sztálingrádi Frontnak ahhoz, hogy felszámolja az ellenséges folyosót és egyesüljön a Délkeleti Fronttal? – kérdezte Sztálin.

– Legkevesebb még egy teljesen feltöltött összefegyvernemi hadsereg, egy harckocsihadtest,, három harckocsidandár, és legalább 400 tarack. Ezenkívül a hadművelet idejére még legalább egy légihadsereget kellene összpontosítani.

Vasziljevskij teljes mértékben támogatta számvetéseimet.

A legfelsőbb főparancsnok elővette térképét, amelyen rajta voltak a főhadiszállás tartalékainak elhelyezési körletei, s hosszan, figyelmesen szemlélte. Mi, Alekszandr Mihajlovicsal félrevonultunk és halkan arról beszéltünk, hogy úgy látszik valami más megoldást kell találni.

– No és milyen »más« megoldást? – kérdezte hirtelen Sztálin, fejét felvetve. Sohasem gondoltam, hogy Sztálinnak ilyen jó hallása van. Odamentünk az asztalhoz.

– Jól van – folytatta –, menjenek a vezérkarhoz, s alaposan gondolják meg, mit kell tenni Sztálingrád környékén. Honnan és milyen csapatokat lehet átdobni a sztálingrádi csoportosítás megerősítésére, és egyúttal a Kaukázusi Frontról is gondolkozzanak. Holnap este 9 órakor itt találkozunk.

Másnap Vasziljevskijjal egész nap dolgoztunk a vezérkarnál.

Minden figyelmünket arra összpontosítottuk, hogy hogyan lehetséges egy nagyarányú hadművelet végrehajtása, amely nem használja el a szervezés alatt álló és a már kész tartalékokat részhadműveletekre. Októberben befejeződnek a hadászati tartalékok megalakítása és elrendezése. Addigra iparunk jelentősen növeli a legújabb repülőgépek és tüzérségi lőszer gyártását.

Minden lehetséges változatot megtárgyalva elhatároztuk, hogy a következő haditervet fogjuk javasolni Sztálinnak: először – aktív védelemmel folytatni az ellenség felörlését; másodsor – megkezdeni az ellentámadás előkészítését, hogy az ellenségre Sztálingrádnál olyan csapást mérjünk, amely az ország déli részén erősen a mi javunkra változtatja meg a hadászati helyzetet.

15 Zsukov ekkor a Vörös Hadsereg legfelsőbb főparancsnokának, Sztálinnak a helyettese.

16 Alexander Vasziljevskij ekkor a Vörös Hadsereg vezérkarának főnöke

Ami pedig az ellentámadás konkrét tervét illeti, természetesen egy nap alatt nem tudtuk elvégezni a részletes számításokat, de világos volt a számunkra, hogy a főcsapásokat a sztálingrádi ellenséges csoportosítás románok által fedezett szárnyaira kell mérni.”

Forrás: ZSUKOV 1970. 303–304. o.

Vaszilij Csujkov tábornok, a Sztálingrádban harcoló szovjet 62. hadsereg parancsnoka az utcai harcokról.

„A városi harc – sajátos harc. Itt nem az erő a döntő, hanem a hozzáértés, a leleményesség, az ügyesség és a váratlanság. A városi építmények, akár a hullámtörők, megtörték a támadó ellenség harcrendjét, és az utcák hosszába irányították erőit. Ezért erősen ragaszkodtunk a különösen szilárd épületekhez, azokban kis létszámú erőket helyeztünk el, amelyek bekerítés esetén körkörös védelemre is képesek voltak. Ezek a különösen szilárd épületek lehetővé tették számunkra olyan támpontok kialakítását, amelyekből a város védői géppuskák és géppisztolyok tüzével kaszálták a támadó fasisztákat.

Ellencsapásaink során kerültük az egységekkel, sőt még a nagyobb alegységekkel végrehajtott ellenőkéseket is. Szeptember végére minden ezrednél megjelentek a rohamcsoportok, ezek a létszámra kicsiny, de csapásra erős, a támadásban ellenállhatatlan és kigyóként hajlékony csapatok. A fasiszták által megszáll objektumokat nyomban megrohamozták a rohamcsoportok. A fasiszták ritkán álltak helyt a tűzcsapással, a toluollal, gránátokkal szemben, amelyekhez még szurony és rohamkés járult. Épületekért folyt a harc, és az épületekben pincékért, szobákért, a folyosók minden hajlatáért. Az utca üres volt, a tér úgyszintén.

Harcosaink és parancsnokaink megtanultak az ellenséges légi és tüzérségi előkészítés alatt közvetlenül az ellenséges állások közelébe jutni, és ezzel elkerülni a pusztulást. A német repülőek és tüzérek nem kockáztatták állásaink megtámadását, féltek, hogy kárt tesznek sajátjaikban. Tudatosan vállaltuk a test-test elleni közelharcot.

A hitleristák nem szerették, pontosabban nem ismerték a közelharcot. Erkölcsileg nem bírták, egyszerűen nem tudtak szembenézni a Vörös Hadsereg egyenruháját viselő fegyveres emberrel. Az előretol állásban távolról észre lehetett venni az ellenséges katonát, különösen éjszaka; öt-tíz percenként sorozatot adott le géppisztolyából, nyilván saját vigasztalására. Harcosaink könnyen rájuk találtak, odakúsztak hozzájuk és golyóval vagy szuronnal ártalmatlanná tették őket.

A város védői megtanulták átengedni maguk fölött a német harcokocikat, hogy páncéltörő tüzérségünk, vagy páncéelhárítóink szétlőhessék őket, de ilyenkor tüzükkel feltétlenül levásztották a gyalogságot a páncélosokról, és ezzel megbontották az ellenség szervezett harcrendjét. A gyalogosokat külön irtották, az áttört páncélosokat ugyancsak külön: ez utóbbiak gyalogság nélkül nem sokat tehetek, és a sikerről lemondva nagy veszteségekkel tértek vissza.

Az éjszaka és az éjszakai harc a szövetségesünkkel szegődött. A területablók nem tudtak éjszaka harcolni, bennünket viszont a kíméletlen szükség tanított meg az éjszakai harcra: nappal a fasiszta légierő állandóan ott volt állásaink fölött, azt sem engedte meg, hogy fölemeljük a fejünket, ám éjszaka nem féltünk tőle. Nappal leginkább védekeztünk és visszavertük a fasiszták

rohamait, akik légielő és páncélosok támogatása nélkül ritkán támadtak. A rohamcsoportok valósággal beástál magukat az épületekbe és a földbe, és megvárták, amíg a fasiszták gránátvetésnyi távolságra jönnek.

Minden módon pusztítottuk a betolakodókat. Tudtuk például, hogy nem minden fasiszta leleskedik az ablakokban és a lőréséknél, nagy részük fedezékben pihen. Hogy kicsalogassuk őket a fedezékekből az ablakokhoz és a lőréséhez, éjszaka elkezdtünk hurrázni és robbantani a gránátokat. A németek riadalmukban az ablakokhoz és a lőréséhez rohantak, hogy visszaverjék a támadást. Tüzéreink és géppuskásaink ekkor nyitottak tüzet az ablakokra és a lőrésékre.”

Forrás: CSUJKOV 1977. 215–216. o.

Hisakichi Hara őrmester a japán 230. gyalogezredből így jellemzi az életkörülményeket Guadalcanalon¹⁷

„Fájdalmas időszakok szürkület előtt, tüskés indák csavarodnak a nyakunk köré, és lábujjaink állandóan fák gyökereibe és a kiálló sziklába ütköznek. Néhány ilyen nap után egyenruhaink cafatokban lógtak, és mindenütt nyílt sebek borítottak minket, amik a verítéktől átítatódva még inkább irritáltak. A dzsungel rothadó fákkal és világító bogarakkal volt teli, melyeket fogtunk és minden ember hátizsákján szétnyomtunk, így menet közben is láthattunk. Caplatunk a lomtenger fenekén, ami legnagyobb bosszúságunkra eltakarta előlünk az áldott napfényt. Az ösvény átvezetett minket a dzsungelen, de most magas és meredek hegyek tolakodtak elénk. Ömlött rólunk az izzadság, ahogy meneteltünk, és egy vízzel teli tábori kulacs volt a mentőövünk. Felfelé botorkálva, lefelé bukdácsolva, de haladtunk. Ha lezuhannánk, az a véget jelentené; de nem törődtünk a halállal, és bízattam magam, mondván »Még nem harcoltunk az ellenséggel. Itt meghalni a hiábavaló halált jelentene.«”

Forrás: JERSEY 2008. 46. o.

Tarawa

„Az egyik tengerészgyalogos átugrott a partfalon, és elkezdett TNT-tömböket dobálni a kókuszrönk bunkerba. Két másik tengerészgyalogos átmászott a falon [egy lángszóróval]. Épp amikor egy újabb TNT-töltet dőrent benn a bunkerben, füstöt és port terítve a környékre, khakiruhás alak rohant ki az oldalbejáraton. A lángszóró, amely pontosan órá várt, elkapta vad tüzével. Amikor a lángnyelv megérintette, a japán fellobant, mint egy darab celluloid. Azonnal meghalt, de az övéen hordott tölténytáskában még teljes hatvan másodpercig robbantak a puskalőszerék azután is, hogy ő már szinte semmivé szenesedett.”

Forrás: KEEGAN 2003. 513. o.

---

¹⁷ Guadalcanal szigetét 1942. augusztus 7. – 1943. február 7. közötti hadműveletben foglalták az Egyesült Államok fegyveres erői.

A páncélos hadsereg támadási terve

„A háború legmodernebb formáit bizonyosan az észak-afrikai hadszíntéren alkalmazták. A harcok terhét mindkét oldalon a teljesen gépesített kötelékek viselték, melyek alkalmazására az akadálytalan sivatagi terepek soha nem látott lehetőségeket kínáltak. Itt sikerült maradéktalanul megvalósítani, de mindenekelőtt továbbfejleszteni a páncélos harcászatnak azokat az alapelveit, melyeket a háború előtt csupán elméleti szinten oktattak. Csak itt játszódhattak le nagyobb egységek kizárólag harcokocsikkal vívott ütközetei. Ha az itteni háború időnként gyalogsági-, illetve állásharcokká merevedett is, legfontosabb szakaszaiban – az 1941/42-es Cunningham-offenzíva idején és 1942 nyarán (a marmaricai csata, Tobruk bevétele) – teljes mértékben érvényesült a mozgó háború elve.

A gyakorlat számára afféle katonai szűzterület volt az itteni, hiszen lengyelországi és nyugat-európai offenzívánk során olyan ellenséggel kerültünk szembe, akinek hadműveleti szempontból fokozottan tekintettel kellett lennie nem gépesített gyalogos hadosztályaira, amit – különösen visszavonulás esetén – katasztrofálisan korlátozta döntési szabadságát. Ennek következtében az ellenség gyakran kényszerült olyan döntésekre, amelyek alkalmatlanok voltak előrenyomulásunk feltartóztatására. A franciaországi áttöréskor gépesített alakulatainkkal egyszerűen átkaroltuk és bekerítettük ellenfelünk gyalogos hadosztályait. Aztán, hogy időt nyerjenek a gyalogsági alakulatok visszavonására, az ellenség hadművelési tartalékai gyakran kedvezőtlen harcászati pozíciókban morzsolgatták fel magukat támadó csoportosításainkkal.

A nem gépesített gyalogoshadosztályok csak kiépített állásokban állják meg a helyüket a gépesített, páncélos ellenféllel szemben. De ha áttörik vagy bekerítik az állásokat, visszavonulás közben tehetetlen kiszolgáltatottjai az ellenfélnek, illetve végső esetben az utolsó tőltenyig védik állásaikat. Visszavonulásuk hallatlan nehézséget okoz saját gépesített alakulatainknak, mert mint említettük, ezeknek kell időt nyerni számukra. Magam 1941/42 telén, páncélos csoportosulás Kireneikából való visszavonulásakor kényszerültem ilyen tapasztalatokat szerezni, amikor nem lévén gépjárműve az úgyszólván összes olasz és számos erős német gyalogosalakulatnak, ezeket részben ingajárral közlekedő oszlopokkal kellett elszállítani, vagy gyalogmenetben hátravonni. Kizárólag gépesített egységeim bravúrjának köszönhető, hogy a német–olasz gyalogságnak sikerült visszavonulnia, mert a teljesen gépesített britek igencsak nyomultak utána. Graziani¹⁸ kudarcának is az volt a fő oka, hogy a nagyrészt nem gépesített olasz hadsereg a nyílt sivatagban tehetetlen prédája volt a kisebb, ám teljesen gépesített briteknek. A gyenge olasz gépesített kötelékek tulajdonképpen azért nem tudtak sikeresen szembeszállni a britekkel, mert a gyalogságot kellett oltalmazniuk, és ezenközben megsemmisültek.

A kizárólag gépesített erőkre épített líbiai és egyiptomi hadvezetés törvényszerűségei alapvetően eltérnek más hadszínterek követelményeitől. A jövő számára, mely a teljesen gépesített alakulatoké lesz, mérvadók lehetnek.”

Forrás: ROMMEL 1991. 90–93. o.

¹⁸ Rodolfo Graziani (1882–1955). 1940. júniusa és 1941 márciusa között az észak-afrikai olasz erők főparancsnoka.

8. *Az ütközet általános vezetése*

Módszeres haladás; az ellenség részenkénti megsemmisítése, lassan és biztosan.

Lőni a páncélosokat és lőni a németeket.

Az nem képes hosszú harcra. Mi igen.

Ezért megállás nélkül keményen kell harcolnunk; egységparancsnokoknak nem szabad csökkentenie a nyomást. Előre fel kell készülni egyheti elkeseredett küzdelemre. Az egész hadművelet körülbelül 10 napig (12) fog tartani.

– Ne várjanak túl korán látványos eredményeket.

9. *Tevékenykedjenek erős támpontokról*

A feladatokra gyors átszervezés.

Legyenek kiegyensúlyozottak.

Tartsák fenn a támadószellemet.

Fokozzák a nyomás.

Ha mindezt megteesszük,

ez a győzelem biztos.

10. *Erkölcsei szellem – fenntartásának módjai. Beszéd.*

A hadsereg minden katonája harcoló katona

Ne legyenek nem harcolók. Mindenki kivan képezve a németek elpusztítására.

Az én beszédem a csapatokhoz-

11. *Mi fogrog kockán*

12. *A csapatokat emlékeztetni arra, mit mondjanak, ha fogságba kerülnek.”*

B. L. M.

Forrás: MONTGOMERY 1981. 118–119. o.

Montgomery tábornok üzenete a 8. brit hadsereghez az el alamein-i támadás előtt

„8. HADSEREG

A hadseregparancsnok személyes üzenete

1. Amikor átvettem a 8. hadsereg parancsnokságát, azt mondtam, a feladat az, hogy megsemmisítsük Rommelt és hadseregét, s ezt meg fogjuk tenni, amint felkészültünk.

2. Most készen állunk.

Az ütközet, amely nemsokára elkezdődik, a történelem egyik döntő ütközete lesz. Fordulatot hoz a háborúban. Az egész világ szeme rajtunk, aggódva fogja figyelni, kinek a javára dől el az ütközet.

Mi erre máris meg tudjuk adni a választ: a mi javunkra fog eldőlni.

3. Elsőrendű felszerelésünk, jók a páncélosaink, páncéltörő ágyúink, tüzérségünk és lőszerünk bőségesen van és a világ legjobb csapásmérő légiereje támogat bennünket.

Mindössze az a fontos, hogy mindegyikünk, minden tiszt és közlegény olyan eltökéltséggel lépjen ebbe az ütközetbe, hogy mindvégig kitart – harcol és küzd – és végül győz.

Ha mindezt megcsináljuk, csak egy lehet az eredmény – közös erővel kisöpörjük az elleniséget Észak-Afrikából.

4. Minél hamarabb nyerjük meg ezt az ütközetet, amely a háború fordulópontja lesz, annál hamarabb térünk haza családunkhoz.

5. Ezért minden tiszt és közlegény bátor szívvel és azzal az eltökéltséggel vívja ezt a csatát, hogy az utolsó lehetéig teljesíti kötelességét.

SENKI SE ADJA MEG MAGÁT ADDIG, AMÍG SÉRTETLEN ÉS HARCOLNI TUD.

Mindnyájan imádkozunk, hogy a mindenható Isten adjon nekünk győzelmet ebben az ütközetben.

*B. L. Montgomery
altábornagy, a 8. hadsereg parancsnoka
Közel-keleti Fegyveres Erők
1942. 10. 23.*

Forrás: MONTGOMERY 1981. 119–120. o.

Szigetről szigetre.

„Az 1943 májusában Washingtonban tartott Trident-tanácskozáson fogamzott meg a világot átfogó háború különleges hadászati terve és itt jött létre az az elhatározás, hogy Japán előrenyomulását meg kell e gátolni. Aztán, néhány hónappal később, 1943 augusztusában a Quadrant-tanácskozáson, Quebecben kidolgozták a Japán elleni előrenyomulás különleges módszereit. Mc Arthur tábornokot²⁰ utasították: folytassa hadműveleteit Új-Guinea partjainál, hogy Filippinákat 1944 őszén elérje. Megegyezés jött létre a Gilbert-, Marshall- és a Mariana-szigeteknél végzendő hadműveletekre vonatkozólag, és előre láttunk, hogy 1945 tavaszán Ryukyusnál, a Japán anyaország küszöbén megvethetjük lábunkat.

King tengernagy²¹ bízott benne, hogy az előrenyomulás folyamán – valószínűleg a Marianai- vagy Filippini szigetek irányában – az Egyesült Államok flottája megütközik majd a japán hajórajjal és döntő csapást mér rá. Nincs az a hosszan előkészített hadműveleti terv, amely pontosabban bevált volna.

Quadrant-tanácskozáson Arnold tábornok²² Japán megpuhítására légi-haditervet javasolt. Ezt később elfogadták és végre is hajtották. Kínában, a Marianákon és csendesóceáni szigeteiken támaszpontokat kellett ehhez létesíteni, ahonnan a még csak akkor gyártott óriási B–29 repülőgépek működhettek.

---

20 Douglas MacArthur (1880–1964) tábornagy, a Délnyugat-csendes-óceáni Terület Szövetséges Erőinek főparancsnoka.

21 Ernest Joseph King flottatengernagy (1878–1956) az Egyesült Államok Haditengerészetének főparancsnoka.

22 Henry Arnold tábornok (1886–1950), az Egyesült Államok Hadseregének Légiereje főparancsnoka

Csendesóceáni harapófogók. Az 1943 év fordulóján a délcsendesóceáni térségben lévő erőket Mac Arthur tábornok hadászati parancsoksága alá helyezték. A szövetséges vezérkari főnökök szándéka az volt, hogy megtartva a kezdeményezést, a délről és keletről a filippini és japáni szigetek ellen indított kombinált támadásokkal haladnak majd előre. A Közép-Csendes-óceán félelmetesen nagy térségein keresztül tervezett előrenyomulást Chester W. Nimitz tengernagyra bízta. A déli szárny hadműveleteinek két tengelye volt: az egyik Új-Guineában, Walthor Krueger altábornagy parancsnoksága alatt, a másik a Salamon-szigeteken William F. Halsey tengernagy alatt.

Mac Arthur terve az volt, hogy az előrenyomulás az újguineai tengerpart mentén és a Filippinákon sorozatos bekerítő hadműveletekkel történjék. Főlényünk mind a levegőben, mind a tengeren megvolt. Mac Arthurnak tehát módja volt csapatait ott partra szállítani, ahol a japánok a leggyengébbek, nagyobb erőket pedig zsákokba beszorítani, ahonnan a hihetetlenül nehéz terep és a mi légi és tengeri főlényünk miatt sohasem törhetnek ki. Ennek előrelátható volt az az eredménye, hogy a csendesóceáni szigetek őserdőiben elszigetelt, pusztulásra ítélt japán katonák százezerszámra meg fogják adni magukat, ha már császárujuknak úgy sem szolgálhatnak. Mac Arthur tábornok 1944 vége felé ezt jelentette:

»A Salamon-szigeteken és Új Guineában oldalt hagyott ellenséges helyőrségek nem fenyegethetik már most következő hadműveleteinket. Már nincs erejük támadó hadmozdulatokra. Aszerint adhatjuk majd ki végső rendelkezéseinket, hogy mennyire és hogyan őrlődnek fel. Megsemmisítésük most nem fontos, mert jelentőségük ebben a háborúban már megszűnt. Ha elpusztításukra azonnal támadó lépéseket tennénk, ez kétségtelenül súlyos véráldozatokkal járna, anélkül, hogy érte hadászati előnyökre tehetnénk szert.«

A mi nagy nemzetünk az utóbbi két évben az európai hadjáratban való erős részvétele mellett is állandóan növelni tudta csendesóceáni erőit, s a német összeomlás pillanatában Mac Arthur tábornok és Nimitz tengernagy meg vetették már a lábukat japán anyaország küszöbén, miközben Japán ipartelepei és városai elpusztultak légitámadásainkban. Az Egyesült Államok tengerészete uralkodott a Csendes-óceánon. A Fülöp-szigeteken az ottani köztársasági kormányt Osmena²³ elnökkel az élen visszahelyezték hatalmába és székhelyére.»

Forrás: MARSHALL 1946. 108. o.

Az alkohol öl, butít és...

„... A legmeggyőzőbb és leghatásosabb »komédiát« az alkohollal kapcsolatosan azonban a fronton láttam, akkor, amikor bevettük a Cservonij Prapor²⁴ nevű falut, ahol szeszfőzde működött.

Tartottunk a váratlan német »egérfogótól«, ezért a gyalogos és lovas felderítőink gondosan kifürkészték a falu környékét, de semmit sem találtak. A láthatatlan »katonai távirón« keresztül a zászlóaljaink megtudták, hogy a szeszfőzde most is kiválóan működik, ami azt jelentette, hogy tengernyi ott az alkohol! Még a támadás előtt a katonáink egymásra kacsintottak, tréfálkoztak és nevetgéltek: »mindent megteszünk, hogy elfoglaljuk a szeszfőzdet, de az Istenért, csak semmi tüzéségi előkészítés! el akarjuk kerülni a felesleges károkozást!«

23 Sergio Osmeña (1878–1961). 1944 augusztusától a Fülöp-szigetek elnöke.

24 Település Ukrajnában, Luhanszk mellett.

A törzsünk és a politikai osztályunk határozott utasítást adott a zászlóalj-, század- és szakasparancsnokoknak, párttitkároknak és Komszomol-titkároknak, hogy őket teszi személyesen felelőssé, ha csak egy katona is mámoros lesz. Ezenkívül figyelmeztettek, hogy az alkoholt meg is mérgezhették. A zászlóaljparancsnokok aztán megkapták a pontos vonulási útvonalat a falun keresztül: végig az egyik, a szeszfőzdétől távolabb eső főutcán, amely így mintegy két kilométernyire került tőlünk. Veszélyes lett volna megkerülni Cservonij Praport, mert a környéket aláaknázták. Így a menetért felelős tisztek szigorú felügyelete alatt, baj nélkül átjutottunk a falun. A szeszfőzde hamarosan a távolba veszett.

Tovább haladtunk, és követtük az előretolt és a szárnyakon vezetett szakaszainkat. Majdnem két kilométerrel a falu után a németek hatcsövű aknavetőikkel kezdték löni az előőrünket. Széthúzódtunk, lehasaltunk, és beástuk magunkat. Eljött az éjszaka.

Hajnal előtt a bombázás hirtelen megszűnt. Ez volt az a pillanat, amikor folytatnunk kellett volna az előrenyomulást, de szomorú hír érkezett a századoktól: a csapatok holtrészek. Néhányan tényleg halottak. Parancsot kaptunk az ezred vezetési pontjáról: »A zászlóaljnak meg kell támadnia a gyér hitlerista erőket«, a gyalogosainknak viszont negyedét lehetett rohamra mozgósítani!”

...

„Kiderült, hogy az éj leple alatt katonáink észrevétlenül és felváltva visszaszaladtak a szeszfőzdéhez, a sötétben megtöltötték kulacsaikat és csajkáikat mindennel, aminek alkoholszaga volt. Kartosenko, a zászlóaljparancsnokuk, nem tudta, mit tegyen. Elhatároztuk, lehasalunk és várunk, abban a reményben, hogy az emberek másnapra talán kijózanodnak. A németek, akik tökéletesen tisztában voltak nagylelkű természetünkkel és az alkohol iránti olthatatlan szenvedélyünkkel, nagyon pontos tervet állítottak össze!

Ahogy szürkülni kezdett, harckocsik és lángszórókkal felszerelt páncélos csapatállítók jelentek meg a látóhatáron. Két hullámzó sorban közeledtek. Egészen lassan mozogva gördültek oda holtrészeg katonáinkhoz és hidegvérűen tüzet zúdítottak rájuk. A vonalaink és védőik egy pillanat alatt lángra kaptak. Látni lehetett, ahogy az emberek égő fátkyaként rohantak fel-alá, miközben a tűz úgy emésztette fel őket, mint a lepkéket. Még józanul is nehéz volt menekülni ebből a pokolból. A német harckocsik kikapcsolták lángszóróikat és ugyanazon a folyosón száguldottak sértetlenül vissza, a mi vonalaink viszont egész éjjel lángoltak, amíg a gyúlékony keverék ki nem égett.

Nem szívesen idézem fel ezt az epizódot. Józanul, szilárdan két lábon állva el lehet rejtőzni vagy menekülni. Sok kitűnő, hősi katona pusztult el az elharapódzó tűzben. Az egészben az volt a legmegalázóbb, hogy a Cservonij Praporból visszavonuló náciknak egy percig sem volt kétségük, hogy a tervük beválik.”

Forrás: ABDULIN 2008. 130–132. o.

D-nap – Normandia, 1944. június 6.

„Rettentő mennyiségű lövedék hullott a partokra és az ütegekre. Az eredmény legnagyobb részt rettentően kiábrándító volt. Bárki, aki ellátogat a normandiai partokra, tanúsíthatja, hogy ennek nem az az oka, hogy pontatlan lett volna a tüzelés, hanem inkább az, hogy a németek

nagyon jól építették meg erődjeiket. Ian Mitchie matrónnak (a HMS *Orion* cirkálón szolgált) igaza volt, mikor azt mondta: »Nagyon pontosan lőttünk, és hamarosan több telitalálatot is jelentettek. Tizenhárom közvetlen találatot értünk el az ütegnél, mielőtt mást kezdtünk lőni.« Longues-sur-Mer-ben, Point-du-Hocnál, Port-en-Bessinnél, St.-Marcoufnál, Azeville-ben és máshol azonban, kissé megviselten, de sértetlenül, állnak még az ütegállások és a kazamataerődök. Számos telitalálatot kaptak, némelyik tucatjával, de még a 14 hüvelykes lövedékek sem tudtak áthatolni rajtuk. Kiragyázták a falakat, leverték róluk némi betont, itt-ott feltárták a betonvasakat, de át nem ütötték.

A betonfalak mögött rejtőző német tüzérek közül sok megsiketült vagy agrázkódást kapott. A brit hadiflotta egyik hivatalos jelentése elismerte, hogy »sem az erődök betonszerkezetét, sem ágyúit nem sikerült számottevően megrongálni«, ugyanakkor azonban rámutatott, hogy az ágyúzás »azáltal, hogy az erősségekben tartózkodókat megrettentette, és megakadályozta őket abban, hogy fegyvereikkel lőjék partraszálló katonáinkat, gyakorlatilag semlegesítette az ágyúállásokat«.

Ez azért inkább csak vágy volt. A flotta tüzelésének beszüntetése és a partraszállás első hulláma között sok német ágyú személyzetének sikerült tüzet nyitnia. Tegyük hozzá rögtön: pontatlanul lőttek. Nem voltak megfigyelő repülőgépeik, a sziklameredélyek peremén elhelyezett előretolt figyelőposztokat pedig elvakította a füst. Ezért aztán hiába bocsátkoztak tűzpárbajba a lehorgonyzott csatahajókkal és cirkálókkal, egyet sem találtak el.

A közvetlenül az Omaha-parton vagy sziklameredélyein álló kisebb erődítések, bunkerek és tobrukok²⁵ szintén állták az ágyútüzet. A parton lévő kőrés oldalra és nem a tenger felé néztek, így a partvonallal párhuzamosan tudtak géppuskatűzzel pásztázni, miközben ők maguk védve voltak a hadihajók ágyúitól.

Amint a támadók első hulláma partra szállt, a védők megsemmisítő tüzet zúdítottak a harcokocsikra és a gyalogságra.»

Forrás: AMBROSE 2002. 289–290. o.

Az amerikai 116. gyalogezred az Omaha-parton

„Ha volt hely, ahol a németek fel akarták tartóztatni az inváziót, akkor az a hely az Omaha-part volt. Egyetlen homokos partszakaszként a Douve torkolata és az Arromanches közötti csaknem negyven kilométeren, kínálózó partra szálló helynek látszott. Mindkét szélén csaknem függőleges sziklák emelkednek. Az Omaha-part arany szín homokja finom, szilárd talaj, strandolásra, homokozásra ideális, ezzel szemben meglehetősen keskeny. Enyhén félhold hajlatit, körülbelül tíz kilométer hosszú. Apály idején 3–400 méter széles, homokos sáv. A dagály tőzésekor a víz peremét alig néhány méter választja el az egy-három méter széles kavicsos sávtól.

1944-ben a mára már javarészt eltűnt kavicságy járművek számára járhatatlan volt. A part nyugati harmadán, a kavicsáv mögött egy fából-kőből rakott, egy-négy méter magas, ma már nem látható védőgát emelkedett. Ezen belül egy kövezett, part menti sétány húzódott, majd egy kétméteres, V keresztmetszetű harcokocsiárok, mögötte sík, ingoványos terület, majd egy

²⁵ Német megerődített bunkerek neve az angol és amerikai katonai szlengben.

harmincméteres vagy még magasabb meredély. Ez utóbbit az emberek meg tudták mászni, a járművek nem. A fűvel borított lejtők távolabbról simának tűntek, de valójában számos kis hajlatuk és szabálytalanságuk volt, amelyek harci szempontból később nagyon fontosnak bizonyultak.

A part fölött elterülő fennsíkhoz öt enyhén emelkedő kis szurdok vezetett. A part D-1-es kijáratától kövezett út indult Vierville felé; Les Moulins-tól (D-3-as kijárat) földúton lehetett St-Laurent-ba menni; a harmadik szurdok, az E-1-es kijárat csak egy keskeny ösvénnyel csatlakozott a platóhoz; a negyediktől, az E-3-astól Colleville-be indult földút; az utolsó szurdok pedig, az F-1-es szintén egy dűlőútban folytatódott.

Taktikus ennél jobban védhető pozícióról nem is álmodhatott. Keskeny, zárt csatatér, ahol az átkarolás lehetősége kizárt; számos természetes akadály a támadó előtt; a lejtőkön és a lejtők tetején ideális hely az erődítéseknek és az árokrendszereknek, ahonnan remekül be lehet lőni a senki földjét, azt a széles sávot, amelyen a gyalogságnak át kellene vergődnie.

A szövetségesek tervezői nagyon nem szívesen mondtak igent az Omaha-part elleni támadásra, de muszáj volt. Ez Rommel előtt ugyanolyan világos volt, mint Eisenhower előtt. Mindkét parancsnok felismerte, hogy ha a szövetségesek Normandiába törnek be, az Omahán is partra kell szállniuk, különben túlságosan nagy rész tátongana a Utah-part és a britek partszakaszai között.

A part menti vizekbe rengeteg aknát telepítettek, a parton, a sétányon (amellyel párhuzamosan még dróthenger akadályok is húzódtak) és a meredélyeken szintén. Rommel itt több parti akadályt telepített, mint a Utah-n. A partszakaszt tizenkét erőd vigyázta, 88-as és 75-ös ágyúkkal, valamint aknavetőkkal. Tucájával erősítették a védelmet a tobrukok és a beton gép-puskafészek, amelyeket kiterjedt, jól kiépített árokrendszer kötött össze.

Rommel az Omaha-parton mindent bevetett, amit csak a németek az első világháborúban megtanultak arról, hogyan lehet egy frontálisan támadó gyalogságot megállítani. A tüzelőállásokat úgy jelölte ki, hogy az árterületet és magát a partot mindenféle fegyverekkel keresztűz, vízszintes és függőleges tűz alatt tudják tartani. A partszakasz két szélén magasodó szirtre telepített tüzérségi állások 88 milliméteres ágyúi az Omaha-partot teljes hosszúságában tűz alatt tudták tartani. Az árokrendszernek föld alatti szakaszai is voltak, s alagutakkal összekötött raktárhelységei. A védelmi csomópontok a szurdokok bejáratánál koncentráálódtak, amelyeket mindezen túlmenően még nagy beton útkadályok is védtek. A nagyobb ágyúkat a tenger felőli oldalon beton szárnyfalak óvták. Nem volt a partnak egyetlen tenyérnyi területe sem, amely ne lett volna előre belőve.”

Forrás: AMBROSE 2002. 344–345. o.

Az „elit alakulat”²⁶ Normandiában

„Winters²⁷ – ösztönösen meghozva döntéseit – azonnal munkához látott. Megparancsolta az E század tagjainak, hogy minden felszerelést rakjanak le, csak a fegyvereket, a lőszert és a kézigránátokat tartsák maguknál. Vázolta a katonáknak a támadás tervét: gyors, frontális roham magukhoz az ágyúkhöz, a lehető legközelebb, több állásba elüretelepített tűztámogatással. Winters azonnal felállított két géppuskát és azok tüzével fedezte az ejtőernyősök előrevonását a meginduló állásokba. Az ütegállásnak helyt adó mező szabálytalan alaprajzú földterület volt, hét hegyesszögű sarokkal a környező sövényekben. Wintersnek ez adott lehetőséget a több irányból vezetett tűztámogatásra.

A két géppuskáját (az egyiket John Plesha és Walter Hendrix, a másikat Cleveland Petty és Joe Liebgott közlegény kezelte) Winters a célterülethez vezető sövény mögé rejtette, és a rohamot fedező lefogyó tűzre utasította az irányzókat. Ezután a főhadnagy továbbkúszott előre, a roham megindulási vonala felé, s egyszer csak meglátott egy német rohamsisakos fejet a szemközti lövészárokból. A német katona előregörnyedve haladt, csak a feje látszott. Winters célba vette M-1 puskájával, leadott két gyors lövést és megölte.

Compton hadnagynak Winters azt a parancsot adta, hogy Guarnere és Malarkey őrmesterrel húzódjon a század bal szárnyára, a szomszédos mezőn kússzanak a lehető legközelebb az üteg első lövegéhez, és onnan dobáljanak kézigránátokat. Lipton és Ranney őrmestert viszont a jobb szárnyra küldte egy kisebb facsoporthoz, hogy ők onnan vegyék oldalazó tűz alá a német üteget.

A rohamot Winters az üteg arcvonalára merőleges sövény mentén indította meg, többek között Gerald Lorraine (az ezredtörzsből eredetileg ő volt Sink ezredes dzsipjének sofőrje) és Popeye Wynn közlegénnyel, valamint Joe Toye tizedessel.

Itt térült meg a kiképzésbe fektetett rengeteg idő és energia. Lipton pontosan fogalmazta meg a lényegét: »Csapatként harcoltunk, kiemelkedő sztárok nélkül. Olyan egy sem volt közöttünk, aki felugrott és szemből rárohant volna egy géppuskára. Mi előbb kinyírtuk, vagy együttes manőverrel, esetleg aknavetőnk tüzével visszahúzódnásra kényszerítettük. Nekünk eszünk volt, nem látványos hősi pózaink. Mi megtanultuk, a hősködésnek az a vége, hogy megölik az embert és a feladatát sem teljesíti. Nekünk mindennél fontosabb volt a feladat elvégzése.«

Ranney és Lipton a facsoportja felé kúszva kénytelen volt konstatálni, hogy a lombok és a terep hajlatai eltakarják előlük a célt. Sebaj. Lipton elhatározta, felmászik egy fára, csakhogy egynek a törzse sem volt olyan vastag, hogy mögé bújva lövöldözhetett volna. A végül kiválasztott fán Lipton a németek felőli oldalon kényszerült kuporogni és folyamatosan egyensúlyoznia kellett a vékony, gyöngye ágak között. Csak abban reménykedhetett, hogy egy német sem néz föl egyenesen oda, ahol ő próbál fennmaradni a fán. Lipton alig 75 méternyire legalább tizenöt ellenséges katonát látott. Egy részük a lövészárokból, a többi előtte hasalva vívott tűzharcot az E század rohamozó tagjaival. Liptont egyikük sem vette észre, figyelmüket túlságosan lekötötte az, ami a kiépített arcvonaluk előtt zajlott.

26 Utalás az amerikai 506. ejtőernyős gyalogsági ezred 'E' századára, illetve a század második világháború történetét bemutató filmsorozatra.

27 Richard Winters főhadnagy (1918–2011) főhadnagy, a normandiai harcok idején ideiglenesen átvette a század parancsnokságát.

Lipton azzal a karabéllyal felfegyverkezve indult harcba, amit az éjjel szedett össze. Rálőtt az egyik szabadban hasaló németre, mire az mintha összebb húzta volna magát. Lipton újra lőtt, a célpontja most már nem mozdult. Nem tudta, belőtték-e rendszeren a karabélyt, ezért a német feje elé célzott a földre és megeresztett még egy lövést. A por pontosan ott csapódott föl, ahová a golyót szánta, a karabély irányzéka tehát pontos, Lipton az első lövéssel megölte ellenfelét. Most, hogy fegyverében már megbízott, nekilátott a gyors célzott tűznek, már amennyire inga-tag helyzetében ilyesmi kitelt tőle.

Compton hadnagy is éjjel szerzett fegyverrel indult harcba, azzal a Thompson géppisztollyal, amelyet a D század egyik ugráskor lábát tört tisztjétől vett át. Minden sportban szerzett ügyességét kihasználva Guarneri és Malarkey társaságában átkúszott a nyílt mezőn a túlsó sövényhez. A németek ekkor már kaptak tüzet a bal szárnyukkal szemben telepített géppuskától, a hátuk mögül Liptontól és Ranneytől, szemből pedig Winters csapatától. Comptonék közeledését észre sem vették.

Amikor elérte a sövényt, Compton azonnal átugrotta. Kicsit fölötte, kicsit benne repült át és teljes meglepetést ért el. Pontosán a fegyvere csöve előtt mozogtak a német tüzerek és az őket fedező gyalogosok. Meghúzta a kölcsönkapott géppisztoly elsütőbillentyűjét, de semmi sem történt. A Thompson elakadt.

Ugyanebben a pillanatban kiáltotta el magát Winters: »Utánam!« s a rohamcsoport már száguldott is Compton felé a sövény mentén. Ugyanekkor Guarneri is odaugrott Compton mellé az ellenséges árokba. Az első ágyú személyzete elfutott a három irányból közeledő támadók elől. Velük menekült az árok mélyén a gyalogság is, csak el Comptontól, Guarneri-től és Malarkeytől. Az Easy század katonái sűrű gránátobálással buzdították a menekülőket.

Compton civilben a Los Angeles-i egyetem válogatott baseballdobó játékosa volt. Az ellenség nagyjából azon a távolságon szedte a lábát, amelyen a baseballdöntő labdáit dobják. Compton nem ívben, hanem nyílegyenesen hajította el a gránátját, és az akkor robbant, amikor fejbe talált egy németet. Ezután Malarkeyval és Guarneri-ral hármásban nekiláttak kézigránáttal kitisztogatni az árokrendszeret.”

Forrás: AMBROSE 2001. 97–99. o.

A Bagratyion hadművelet

„Az egész hadművelet a »Bagratyion« fedőnevet kapta. A négy front csapatai fontos hadászati és politikai feladatokat kaptak: számolják fel az ellenség kiszögellését Vityebszk–Bobrujszk–Minszk körzetében, zúzzák szét és semmisítsék meg az ellenség nagy csoportosítását, a »Közép« hadseregcsoportot s szabadítsák fel a Belorusz Szocialista Köztársaságot. Majd ezután kezdjék meg a testvéri Lengyelország felszabadítását, s helyezték át a haditevékenységet a fasiszta Németország területére. Nagy jelentőséget tulajdonítottunk az együttműködés megszervezésének, különösen a 3. és az 1. Belorusz Front között: e két front csapatainak kellett gyors ütemben előretörniük nyugatnak és szárnyaikat összezárniuk Minszktől nyugatra...

A mi frontunknak²⁸ a négy jobbszárnyhadsereggel kellett megindítania a támadást, azzal feladattal, hogy kerítsék be és semmisítsék meg az ellenség bobrujszki csoportosítását, foglalják

28 Konsztyantin Konsztyantinovics Rokosszovszkij hadseregtábornok (1896–1968) ekkor az 1. Belorusz Front parancsnoka volt.

el Bobrujszk–Glusa—Gluszk körzetét, majd támadjanak a bobrujszk–minszki és a bobrujszk–baranovicsi irányban. A balszárnycsapatoknak csak azután kellett megindulniuk, amikor bejeződött a német csapatok bekerítése Minszk körzetében és jobbszárnycsapataink kijutottak Baranovicsi terepszakaszára.”

...

„Nem könnyű feladat várt katonáinkra és tisztjeinkre – át kellett hatolniuk ezeken az ingoványokon, mégpedig harcolva, és gyorsan. Az emberek szorgalmasan készültek erre az emberfeletti feladatra. A gyalogosok a peremvonalától nem messze úszni tanultak, gyakorolták, hogyan kell leküzdeni a mocsarakat és patakokat helyi eszközökkel, hogyan kell tájékozódni az erdőben. Előkészítettek rengeteg »mocsárjáró« alkatosságot – mocsári sítalpakot, sarukat a géppuskák, aknavetőök és könnyű lövegek számára, csónakokat és tutajokat építettek. A harckocsizók külön gyakorlatoztak. Emlékszem, Batov tábornok²⁹ egy ízben a hadsereg mögöttes területén megmutatott nekem egy mocsárban berendezett »harckocsi-gyakorlóteret«. Másfél órán át figyeltük, amint a harckocsik egymás után belesüppedtek az ingoványba és sorra átjutottak rajta. A harckocsizók az utászokkal együtt rőzsekötegeket, gerendákat kötöztek a harckocsikra, valamint különleges bakokat a széles árkok leküzdéséhez. A legnagyobb elismeréssel kell szólnom derék utászainkról, akik itt különösen önfeláldozóan és leleményesen dolgoztak. Csupán júniusban húsz nap alatt 34 ezer ellenséges aknárt szedtek fel, a főcsapás irányában 193 átjárót nyitottak a harckocsik és a gyalogság számára, több tucat hidat vertek a Drutyon és a Dnyeperen. És mennyi gerenda- és más utat építettek!”

Forrás: ROKOSSZOVSKIJ 1971. 270–271. o.

Vaszilij Groszmann³⁰ szovjet haditudósító beszámolója a hadifogságba esett von Lützw német altábornaggyal való találkozásról.

„Lützw³¹ altábornagy nem különösebben dicséri a mi hadseregünket. A katonákból hiányzik a kezdeményezőkézség. Amikor nincsen vezetőjük a csatamezőn, nem tudják, mihez fognanak. A tűzérés erő. A [szovjet] légierő bármiféle célzás dobja le bombákat.

Lützw panaszkodott a cselekvési szabadság teljes hiányára. Például csak a hadsereg-parancsnokság engedélyével üríthetett ki hadállást, hadseregnek viszont a hadseregcsoport engedélyét kellett kérnie, hadseregcsoportnak pedig a vezérkartól.

Lützw csak akkor kapott engedélyt a XXXV. hadtest visszavonulására, mikor már bezárult körülöttük a bekerítés gyűrűje.”

Forrás: GROSZMAN 2007. 306–307. o.

29 Pavel Ivanovics Batov vezérezredes (1897–1985) ekkor a 65. hadsereg parancsnoka volt.

30 Vaszilij Szemjonovics Groszmann (1905–1964) szovjet író. A második világháborúban haditudósítóként a fronton szolgált.

31 von Lützw, Kurt-Jürgen Freiherr német altábornagy. A Bagratyion hadművelet során bekerített német XXXV. hadtest parancsnoka. Csapataival együtt fogságba esett.

Larry LeSueur³², a CBS tudósítójának beszámolója 1944. június 25-én Cherbourg egyik erődjének elfoglalásáról.

„A német bunkerek még mindig égtek a lángszórósok támadásának következtében. Oda-bent olyan nagy volt a forróság, hogy a felrobbanó német lőszeres jobbra-balra repkedtek az intenzív hő hatására. Az erdős gerincen egy öt méter mély, tankok elleni árok húzódott végig; mindenhol fémroncsokat és hatalmas krátereket láttam, némelyikbe egy kisebb ház is belefért volna – légierőnk bombatámadásának nyomai. A harcmezők legjellegzetesebb eleme azonban a német betonerőd volt. A két méter vastag falak tízméternyire vagy még mélyebbre nyúltak le a földbe; a németek először nyilván hatalmas lyukakat ástak, építettek bele egy betonbunkert, majd a föld alatti erődítmény körül földdel töltötték ki a helyet.

A bombázásunk következtében itt-ott beomlott, fedett futóárkok a többi bunkerhez vezettek, melyek úgy voltak elhelyezve, hogy minden irányból védelmet biztosítsanak. Ezekben a földalatti, bombabiztos erődökben egyik szoba következett a másik után; a németeket csak úgy lehetett kiverni, ha az embereink hosszú póznákra erősített robbanóanyagot dugnak be a nyílásokon – és a mieink pontosan ezt is tették. Az egyik ilyen erődben 300 foglyot ejtettünk, akik elszedültek a robbanásoktól, és pánikba estek lángszóróinktól. A Cherbourg mögötti német védelmi rendszer miniatűr Maginot-vonalként volt megtervezve, csak sokkal nagyobb mélységben.

Miközben az elfoglalt német erődöt szemrevételeztem, amerikai utászok érkeztek egy dzsipen, hatalmas robbanótöltetekkel. Elhelyezték a betonépítmények belsejében, és felnyitották, mint valami óriási szardíniásdobozokat – arra az esetre, ha a németek esetleg visszaszivárognának az elfoglalt területre.”

Forrás: DELAFORCE 2007. 75–76. o.

John Frost alezredes, a brit 2. ejtőernyős zászlóalj parancsnoka az arnhemi ejtőernyős bevetésről.

„Szeptember 15-én Gerald Lathbury dandártábornok eligazítást tartott az 1. ejtőernyős-dandár beosztott parancsnokainak. Egy nagy offenzívában kellett rész vennünk, melynek végső célja a Ruhr-vidék bekerítése volt, illetve a háború folytatásának lehetetlenné tétele a németek számára. Az első fázisban a szövetséges légideszant-hadsereg »szőnyeget« fektet le, melyen a 2. brit hadsereg XXX. hadteste nagy sebességgel végigszágul. A légideszantcsapatok kulcsfontosságú célpontjai a Maas, a Waal és az Alsó-Rajna jelentette akadályokon átívelő közúti hidak voltak. Az 1. légideszant-hadosztálynak jutottak az arnhemi Rajna-hidak. Ezek voltak a legmesszebb a XXX. hadtest kiindulási pontjától, de mindenki úgy számolta, hogy ha az közbülső hidakat sikerült épségben elfoglalni, akkor az éket alkotó egységek huszonnégy órán belül elérhetik Arnhemet.

Örültünk, hogy végre méltó feladatot kaptunk. Ez volt az a légideszantos akció, amelyre már régóra vártunk, és úgy éreztük, ha minden a terveknek megfelelően alakul, komoly szerepet játszhatunk abban, hogy a háború még 1944 vége előtt befejeződjön.

32 Laurence Edward LeSueur (1909–2003). Az első tudósítók között volt, aki 1944. június 6-án partraszállt Normandiában.

Volt azonban néhány feltűnő bökkenő a tervben. Először is, a légierő által kijelölt landolási zóna több kilométernyire volt a célponttól, ráadásul a folyó északi partján. Ez azt jelentette, hogy hosszú gyalogmenetet kellett végrehajtanunk elkerített, illetve beépített területeken, vagyis ha ellenállásba botlunk, le kell mondanunk a meglepetés előnyéről, az ellenségnek pedig lesz ideje és lehetősége felrobbantani a hidakat. Ráadásul a hidak elfoglalása – melyek voltaképpen szűk átjárók – különösen nehéz, ha csak az egyik oldalról lehet megindítani a támadást, mert az ellenség hatalmas tüzerőt koncentrálnak az átjáró egyik végére a másik oldal viszonylagos biztonságából. Ezért ha nagyobb veszteségek nélkül akarsz elfoglalni egy átjárót, mindkét oldalról kell támadnod. A légideszantcsapatok egyik nagy előnye, hogy a csata előtt mindkét oldalra el lehet őket juttatni, ám most, amikor ez valóban létfontosságú lett volna, a légierő egyszerűen nem volt hajlandó alkalmazkodni.

Ennek a látszólag meggondolatlan hozzáállásnak az oka az volt, hogy a hidak, valamint a néhány kilométerre északra fekvő deeleni repülőtér védelmére légvédelmi lövegeket telepítettek, és a gépeknek pont ezek közelében kellett volna elhaladniuk.

Azonban a háború ebben a szakaszában a légierőnk már teljes fölényt harcolt ki magának a Luftwaffével szemben, és több száz vadászgép, illetve vadászbombázó állt rendelkezésre, hogy előörsként, vagy kíséretként bevessék. Amennyiben fő célpontjuknak tekintik a légvédelmi lövegeket, joggal gondolhattuk volna, hogy sikerül ezeket megsemmisíteni, vagy oly mértékbe hatástalanítani, hogy ne jelentsenek komoly veszélyt a légi szállítóflottára. Összehasonlíthatatlanul előnyösebb megoldás lett volna kitenni a légideszantcsapatokat egy valamivel kockázatosabb elérési út veszélyeinek, mint a hosszú és kétséges eredménnyel járó menetelésnek.

A légierő stratégiai ezenkívül azt állították, hogy a folyótól délre húzódó mezőgazdasági területek használhatatlanok a vitorlázógépek számára, és nem igazán alkalmasak ejtőernyősök fogadására sem. Ez utóbbi érvet azonban ők maguk sem találták elég meggyőzőnek, mert a terv szerint a D-nap utáni második napon fő hídfőtől délre akarták ledobni a lengyel dandárt. A valójában egy nappal később érkeztek, de sikeresen landoltak a vasúti töltés déli oldalán. Vitorlázógépes különítményüket viszont a folyótól északra kijelölt landolási zónába irányították. Parancsnokaink szinte vitába sem szállhattak ezekkel a döntésekkel, mivel a hadsereg és a légideszanthadtest többórnyira lévő parancsnokságán hozták meg, és ilyesmi nem lehet telefonon megbeszélni.

Ám még a landolási zónák nem megfelelő kiválasztása sem jelentett volna problémát, ha a légierő hajlandó egy nap két szállítmányt célba juttatni. Az Egyesült Királyság repülőtereit nem választotta el nagy távolság Hollandia közepétől, és megfelelő szervezéssel a repülőgépek öt órát sem tartózkodtak volna a levegőben. Így ha az első hullámot a D-nap hajnalán célba juttatják, az első célkitűzéseket délre teljesíteni lehetett volna, és a nap hátralévő részében felkészülhettek volna második hullám fogadására. A hatalmas légiflotta azonban huszonnégy órán keresztül nem mozdult – úgy látszik, túl nagy kívánság lett volna még egy bevetést kérni a legénységtől.

A bizonytalan időjárás a mi érveinket erősítette. Minden földművelő tisztában van vele, hogy akkor kell kaszálni, amikor a nap süt, és akik nem használják ki az időt, azok drága árat fizetnek érte. A D-napon remek idő volt, de egy nappal később már nem. Ez késleltette a második hullám megérkezését, ami további problémákat okozott, nemcsak a földi egységek, hanem a légi személyzet számára is, mert sokkal kockázatosabb bevetésre kellett vállalkozniuk, mintha a D-nap estéjén próbálkoztak volna.

Mindennek a következménye az volt, hogy a D-napon csupán a hadosztály felét jutatták célba, és ennek is csak fele indulhatott el célpontok elfoglalására, mivel többieknek a landolási zónát kellett biztosítani a következő hullám számára. Így a D-napon mindössze egyetlen hadosztály, az 1.-nek sikerült teljesítenie a feladatát. A többi, a folyó déli oldalán ledobott amerikai hadosztályok hasonló hátránnyal indultak.

Azonban az ellenségéről szóló információk alapján biztosítottak minket, hogy nem kell aggódnunk. Azt mondták, Arnheim közelében mindössze tüzéséggel és páncélosokkal nem rendelkező SS-sorozottak tartózkodnak, és rövid időn belül legfeljebb a deeleni repülőtér Luftwaffe-legénységét, valamint a létesítmények kezelőszemélyzetét mozgósíthatják. A német hadsereg olyan verést kapott Normandiában, hogy maradék haderejüket az Albert-csatornánál vonták össze, a XX. hadtesttel szemben, és semmi tartalékuk nem maradt.”

Forrás: FROST 2006. 177–179. o.

„Azt hiszem, egyikünk sem kételkedett a hadműveletben résztvevő egységek képességeiben. Ami a feladatot illeti, a magam részéről semmiféle nehézségre nem számítottam, és már alig vártam az alkalmat, amikor ismét gyalogságként harcolhatunk, megfelelő tüzéségi támogatással, saját tankjainkkal a közelben, és a nehéz szállítóeszközök elérhetősége miatt mindig rendelkezésre álló eszközökkel.”

Forrás: FROST 2006. 181. o.

Az 5. tengerészgyalogos ezred 3. zászlóalja a Peleliu-i csatában.

„A hídfőt rövidesen sikerült biztosítani, s a lövészek elsőként indultak a sziget belseje felé. Az ellenség tüze nyomban felerősödött, ahogy a tengerészgyalogosok 9.42-kor átrohantak a kis repülőtérre az épületek és a gurulópályák felé. Mögötte a bozotosban kemény ellenállással találkoztak, amely megállította az előrenyomulást. A bunkerek, barlangok és lőállások hálózatát a tisztek kedvelt szavával élve »fel kellett morzsolni«. A K század területén a terep egyre görönyösebb lett, így a tankok nehezebben nyújtottak támogatást.

Burgin 2. aknavető raja megállt, amikor észrevették, hogy előttük a lövészek fedezékbe húzódnak. Egy bunker takarásában Balhész és Sledge felállította a 60-as aknavetőt, hogy felkészüljenek a tüzelésre. Burginnak ki kellett találnia, hogyan támogathatják leghatékonyabban a rohamosztásokat. »Burgin, ebben az izében még vannak japcsik« – mondta Sledge. Burgin ránézett a fura alakú kis épületre, amelyet félig betakart a homok. Az építmény nagyjából öt láb magas volt, tizenhat láb hosszú, és négy láb széles. Az őrmester úgy vélte, nincsenek benne japánok.

– Te, Pöröly, biztos vagy benne, hogy tudod, mit beszélsz?

– Igen, hallom a karattyolásukat.

Burgin meglátott egy kis szellőzőnyílást a közelben. »Felmásztam a bunker oldalán és belestem. Az a japcsi épp abba a lyukba tolt a kését... Nos, négyszer-ötször belelőttem, mielőtt

kihúzhatta volna a fejét. « Miután a tára kiürült, »azok még mindig pofáztak. Egy géppuska is megszólalt, és kilőtt pár golyót. « Gránátokat is szórtak rájuk.

»Sledge – utasította Burgin – nézz szét, mit látsz. « Pöröly felrohan és belesett az ajtón, de már le is vetette magát a földre, amilyen gyorsan csak bírta. »Végül is újonc – vélekedett Burgin –, nem őt kellett volna először felküldenem.« A 2. aknavető raj parancsnoka gondolkodni kezdett. „Hány japán lehet odabent, tudja, kezdenem kellett velük valamit. Ha nem sikerül, kinyírnak mindnyájunkat.” Az ellenség gránátokat dobált rájuk, a repeszek a raj két emberét eltalálták. Burgin felmérte a bunkert. A vastag betonfalon semmi nem megy át, amivel ő rendelkezik. Odabent géppuskák vannak, gránátok, és még ki tudja, még mi minden. »Úgy döntöttem, nem végeztünk valami jó munkát, és beláttam, ha tovább szerencsétlenkedünk itt, valaki meghal. « R. V. Burgin hátrarohant tűztámogatásért.

Hetvenöt lépésre mögöttük, a part irányába talált egy Sherman harckocsit, mellette Womack, a K század egyik lángszórósa állt. Burgin közölte vele, hogy szüksége van a segítségére, és telefonnal hátulról odairányította a tankot. A visszatérés csak néhány félelmetes percet vett igénybe. A Sherman három-négy eresztett meg közelről, amíg egyik lövedéke átütötte a betont és a bunker belsejében robbant. Womack előrelépett és egy hatalmas lángnyelvet fújt a lyukba. Burgin azt hitte, ennyi borzalom után a japánok mind meghaltak, de kirohantak az oldalajtókon, néhányuk gatyáját tartotta, másik testét lángoló napalm borította. Legtöbbjük-nél puska volt.

Balhés, Pöröly és a többiek azonnal tüzet nyitottak az ellenségre, ahol megjelent. Az első roham után rövid szünet következett, majd újabb japán katona tűnt fel. »Egyenesen a mellére céloztam és löni kezdtem. Ahogy az első golyó eltalálta, az arca eltorzult a fájdalomtól... a gránát kihullott a kezéből« – idézte fel Sledge.”

Forrás: AMBROSE 2010. 502–503. o.

A szövetséges hadviselésről

„A korszerű háborúban egy közös célért harcoló két baráti fegyveres erő közti koordináció jóval fontosabb, mint azokban az időkben, amikor a harc egy keskeny területsáv mentére korlátozódott, amelyet a kézfegyverek és a tábori lövegek hordtávolsága határozott meg. Napjainkban a támadó hadsereget támogató vadászbombázók állandóan átlélik az ellenség vonalait, néha több száz mérföld mélyen behatolnak mögöttes területére. Céljuk az, hogy megtalálják és megsemmisítsék az ellenséges parancsnokságokat, tartalékokat és utánpótlási vonalakat. Még jóval azelőtt, hogy két baráti hadsereg kapcsolatba lép egymással, nehézségek adódhatnak az összehangolásban. A tervek egyeztetésének az a célja, hogy a szövetséges, de egymástól elválasztott erők között megakadályozza a félreértések és összekülönbözések előfordulását.”

...

„Amerikai vezérkari főnökök és a harctéri parancsnokok közti viszony lényegesen különbözött a brit fegyveres erőknél követett gyakorlattól. Az amerikai elmélet mindig az volt, hogy ki kell jelölni a hadszíntér parancsnokának feladatát, rendelkezésre kell bocsátani bizonyos erőt, és utána minél kevésbé kell beavatkozni terve végrehajtásába. E szerint az elmélet szerint az,

aki a harctéren van, jobban ismeri a kialakult helyzetet, mint akit sok ezer mérőföld választ el a harctevékenység színhelyétől. És ha a harctéri parancsnok által elért eredmények nem kielégítőek, a helyes eljárás nem az, hogy figyelmeztetjük, megintjük és zaklatjuk, hanem egy másik parancsnokot nevezünk ki a helyébe.”

Forrás: EISENHOWER 1998. 361. o.

Bodo Zimmermann³³ altábornagy a nyugati front 1944-es eseményeiről.

„Magunk között legyen mondva, Hitler röviddel a második világháború kitörése előtt egyszercs azt mondta, hogy két embertől tart igazán: Churchilltól és Sztálintól. Akkor még nem hallott Eisenhowerról, különben bizonyára őt is felvette volna halálos ellenségeinek listájára.

A sors iróniája, hogy Eisenhower, a demokrácia szolgája, egyszemélyben parancsolt egy olyan hadseregnek, amely mindhárom haderőneme egyesítette. Nálunk, akiknél diktatúra volt, és ahol az irányítás egysége kézenfekvő lett volna, mindhárom haderőnem külön-külön harcolt. Sem Rundstedt³⁴, sem Rommel³⁵ nem jár sikerrel, amikor megpróbálta megváltoztatni a helyzetet, és létre akarták hozni az egyesített parancsnoklást. Ennek az lett az eredménye, hogy a német szárazföldi erő egyedül harcolt a szövetségesek minden fegyveres ereje ellen. Az utóbbiak elsöprő fölénye miatt a vereségünk elkerülhetetlen volt. Ezt a vereséget még az is biztosabbá tette, hogy Hitler ragaszkodott az abszolút merev védekezéshez, ahhoz, hogy minden négyzetmétert az utolsó emberig és töltenyig tartani kell. Az elesettek száma öt és hatezer között mozgott, beleértve az erődökben harcoló csapatokat is, elvesztettük egész Franciaországot és Belgiumot, a német védelmet Németország határáig szorították vissza.

1944 augusztusában gyakran tűnődünk azon, vajon az ellenség miért nem nyomult tovább azonnal kelet felé a Moselle-en át, Metz térségébe vagy miért nem próbálta elvágni az északi irányba visszavonuló G Hadseregcsoportot. A későbbi fejlemények azonban megmagyarázták Eisenhower hadászataát. Az ő célpontja a Ruhr-vidék, a német lapály és Berlin volt. Ezek előtt azonban el kellett foglalnia Aachen és a Rajna alsó kanyarulatát. Ha a térképre pillantunk, láthatjuk, hogy Normandiától Berlinig Aachenen és a Ruhr-vidéken keresztül húzható egy egyenes vonal. Ha ez a stratégia 1944 őszén sikeresnek bizonyult volna, akkor nem kellett volna a Westwallért³⁶ harcolniuk, se ma Rajna középső és felső szakaszáért, hiszen ezek automatikusan elesetek volna.

Mivel a szövetségesek úgy döntöttek, megállnak a Westwallal és a nyugati állással szemben,

33 Bodo Zimmermann altábornagy (1886–1963) 1944-ben a nyugati fronton szolgált különböző törzsbeosztásokban.

34 Gerd von Rundstedt tábornagy (1875–1953) a normandiai partraszálláskor a Nyugat Főparancsnokság (OB West) parancsnoka. 1944. július 1-én Hitler leváltja. Szeptemberben veszi át újra posztot, és 1945. márciusig tölti be

35 Erwin Rommel tábornagy (1891–1944) a normandiai partraszálláskor a partszakasz védelméért felelős B Hadseregcsoport parancsnoka.

36 A német–francia határon húzódó német erődvonat.

ez lélegzetvételnyi szünethez jutott minket, amit a legteltesebb mértékben ki is használtunk. A német főparancsnokság ezúttal minden tőle telhetőt megtett, hogy a nyugati arcvonalt újra megerősödjön. Az Aachennél folyó harcok ellenére erősítést küldtek az egész arcvonatra, a páncéloshadosztályokat ismét harckocsikkal töltötték fel, a tüzérséget megerősítették, Rundstedt pedig igen tehetséges vezérkari főnökének³⁷ segítségével határozott ellenőrzése alatt tartotta a parancsnoksága alá tartozó alakulatokat. Kezeik között újjászerveződtek, és ismét ütöképes erővé váltak. A G Hadseregcsoporthoz lassan visszavonták Châlon-sur-Saône térségéből, és jobbán az 1. hadsereggel a Moselle felső szakaszától a svájci határig terjedő szakaszt tartotta. A várakozásokkal ellentétben sikerült egy megerősített, egyesített arcvonalt létrehozniuk.”

Forrás: FREIDEN – RICHARDSON 1998. 227–228. o.

Alfred Stone tengerészgyalogos az Iwo Jimai harcokról.

„1945. február 26-án, hétfőn megkezdődött a csata második hete. Sokkal erősebb ellenállással kell szembenéznünk, mint amit bárki megjósolhatott. A hírszerzés hátul, hajók fedélzetén az mondta, hogy 12 000 védője van a szigeteknek, de mi körülbelül kétszer annyit találtunk. Bár a szigetre nincs semmiféle ellátási vonaluk, nagyon sok utánpótlással rendelkeznek.

A nap normálisan kezdődött: a flotta ágyútüze, tüzérség, aknavetők, rakéták a rakétahajókról, légibombázás, és meglepetésszerű ágyútűz a sziget északi végén. Míg ez tartott mi nagyon kevés tüzet kaptunk a japánoktól. De miután megszűnt az ágyútűz, megkezdtük támadásunkat északra és súlyos védelmi tüzet kaptunk, tüzérség, aknavetők és kézifegyverek lötték nagyon hevesen a területünket.

A 4. tengerészgyalogos hadosztály a jobbszárnyon, a sziget keleti oldalán volt. A 3. tengerészgyalogos hadosztály a sziget közepén helyezkedett el. Az 5. tengerészgyalogos hadosztály a balszárnyon, vagyis a sziget nyugati oldalán foglalt állást.”

...

„Délután 5 óra körül King százados megkért, hogy fektessek telefonvonalat a jobbszárnyunkon álló 27. ezredbeli századhoz.”

...

„Miután mindent megoldottam, elhagytam a század peremvonalát jobb kezemben a vezetéktekerccsel, az M1 puská feltűzött szuronnal pedig a balban. Egész végig, míg a szigeten voltunk, a közelharc miatt feltűzött szuronnal kellett hordanunk a puskát. Olyan gyorsan mentem, ahogy csak tudtam, remélve hogy nem látnak meg a félhomályban.

Körülbelül 200 yardot mentem, mikor japán aknavető- és tüzérségi tűz kezdett hullani a területre, ahol voltam, így fedezék után néztem. Elöttem balra 20 yardnyira láttam, hogy van egy lövedék kráter. Feléje rohantam. A tüzelés erősödött, így ahogy a kráterhez értem, beleugrottam – és ott volt benne négy japán katona. Védelmi pozícióban voltak, egyikük a nyugati oldalon, ahol én bejöttem, egy a keleti, egy az északi és egy a déli oldalon, szemben minden iránnyal.

³⁷ Siegfried Wesphal altábornagy (1902–1982) 1945. februártól lovassági tábornok. 1944 szeptemberében Rundstedt alárendeltségében vette a Nyugat Főparancsnokság (OB West) vezérkari főnöki posztját.

Ahogy beugrottam a kráterba, a velem kicsit jobbra, szemben lévő katona feltérdelt, és én erőteljesen arconcsaptam a 25 fontos vezetéktekercsel. Ezzel őt elintéztem. A kráter alján a kezimmel és térdemmel értem földet, azonnal balra fordultam, megragadtam a puskám és lelőttem a déli oldalon – tőlem jobbra – álló katonát. Kettő elintézve, kettő maradt! Feltérdeltem, keresve a keleti oldalon álló katonát, s mikor felnéztem, láttam, jön le a gödör oldalán. Feemeltem a puskám és néztem, ahogy a teste közepén felnyársalja magát a bajonettemre. Bal oldalára rogyott, és én nem tudtam a szuronyt kihúzni a testéből. Bele kellett lőnöm egy golyót, hogy a teste elengedje a bajonettemet. Mikor a bajonett engedett, hanyatt estem a gödör alján lévő laza homokba. Láttam, hogy az északon álló katona próbálja felhúzni a puskáját, így lelőttem. A katona próbálkozása, hogy újratöltse a puskáját azt mutatta, hogy már korábban legalább egyszer rám lőtt: Nyilvánvalóan egy újabb golyót akart a töltényúrbe tenni, mikor lelőttem.

A reakcióm az volt, hogy próbáltam másokat találni, így kimásztam a kráter szélére és elkezdtem az ellenséget keresni. Nem láttam egyet sem, éber maradtam, s megint az Istenhez fohászkodtam, és hálát adtam neki, hogy megmentette az életem. Aztán elnézését kértem, hogy megöltem azt a négy katonát.”

Forrás: STONE 2000. 65–67. o.

Alekszandr Szolzsenyicin³⁸, 1945-ben a Vörös Hadsereg századosa így ír letartóztatásáról.

„Az én letartóztatásom valószínűleg a legkönnyebb fajta volt, amit csak ember elképzelhet magának. Nem ragadott ki szeretteim öleléséből, nem szakított ki a szívünknek kedves otthoni környezetből. Tespedt európai februárban szippantott el a Balti tenger egy keskeny földnyelvéről, ahol vagy mi fogtuk körül a nemeteket vagy azok minket – s nem fosztott meg mástól, csak megszokott hadosztályomtól s a háború utolsó hónapjainak jeleneitől.

A brigádparancsnok behívatott a parancsnokságra, valami ürüggyel elkérte a pisztolyomat, én átadtam, nem gyanítva semmi csalafintaságot, s a mozdulatlan feszültségből, s a tisztí körlet sarkából hirtelen előrohant két kémelhárító, néhány ugrással átvágott a szobán, s egyszerre négy kézzel ragadta meg a sapkacsillagot, a váll-lapokat, a derékszíjat s a tábori táskát, miközben drámai hangon kiáltotta: »Le van tartóztatva!«

S én, tetőtől talpig megperzselve, megtépázva nem tálaltam ki semmi okosabbat, csak ezt: – Én? Miért?

Bár erre a kérdésre általában nincs felelet, csodák csodája, én feleletet kaptam. Ezt már csak azért is meg kell említeni, mert annyira eltér a nálunk uralkodó szokástól. Alighogy befejezték kopasztásomat a kémelhárítók, akik a táskával együtt birtokukba vettek írásaimat is, politikai eszmefuttatásokat, s mivel a német belövésektől rázkódó ablaküvegek igyekvésre nógatták őket, a lehető leggyorsabban vonszoltak a kijárat fele – hirtelen felzendült mögöttem egy erős hang, mely engemet szólított – igen, azon a süket szakadékon át, mely köztem és a hátramaradok közt tátongott s mely attól a súlyosan lezuhanó szótól támadt: »letartóztatva«; azon a pestises

38 Alekszandr Szolzsenyicin (1918–2008) Nobel-díjas orosz író. A második világháborúban tüzérségi felderítő tiszt, letartóztatásakor ütegparancsnok.

övezeten át, melyen egy mukkanás sem bátorkodott többé átszivárogni, érkeztek hozzám a brigádparancsnok elképzeltetlen, regébe illő szavai:

– Szolzsenyicin! Jöjjön vissza!

Én pedig egyetlen kurta rántással kitéptem magam a szmerslegények³⁹ kezéből es vissza léptem a parancsnok elé. Nem nagyon ismertem őt, sohasem ereszkedett le hozzám egyszerű beszélgetésre. Számomra mindig csak rendelkezést, parancsot, bosszúságot fejezett ki az arca. De most töprengőn megenyhült – a szégyentől-e, hogy akarata ellenére részese lett egy piszkos ügynek? Vagy hogy fölbe emelkedjék egyszer az életét kitöltő szegényes fegyelemnek? Tíz nappal korábban majdnem sértetlenül vontam ki felderítő ütegemet abból a »szákból«, melyben bennrekedt az ő tüzérhadosztálya, tizenkét nehéz ágyú – s most meg kellett tagadnia egy lepecsételt papírfecni kedvéért?

– Van önnek... – kérdezte megnyomva a szót – van önnek egy barátja az Első Ukrajnai Fronton?

– Ez tilos!... Önnek nincs joga! – kiáltott az ezredesre a kémelhárító kapitány és az őrnagy. Rémulten lapult meg a sarokban torzisztai kar, mint akik félnek osztozni a brigádparancsnok hallatlan könnyelműségében. (a politikai osztályosok pedig máris készültek, hogy anyagot gyűjtsenek a parancsnok ellen). De nekem elég volt ennyi: rögtön megértettem, hogy iskola-társammal való levelezésem miatt tartóztattak le, s tudtam, honnan varható a veszély. Itt aztán meg is állhatott volna Zahar Georgijevics Travkin! De nem! Továbbment, hogy saját maga előtt bizonyítsa erkölcsi tisztaságát s gerincességét; fölállt az asztal mellől (azelőtt, abban az előző életben sohasem állt fel, hogy élém jöjjön), kezét nyújtotta a pestises övezeten át (mikor még szabad voltam, sohasem nyújtott kezet), s kényszerítés közben, a tisztikar néma rémületére, bátran, tagoltan mondta, miközben a mindig szigorú arc melegen fordult felém:

– Sok szerencsét kívánok önnek, kapitány.

Pedig én akkor már nemcsak hogy kapitány nem voltam, hanem a nép leleplezett ellensége voltam (mert nálunk rögtön a letartóztatás pillanatában tökéletesen le van leplezve minden letartóztatott). Így hát ő az ellenségnek kívánt szerencsét?

Rezegtek az ablaktáblák. Kb. kétszáz méternyire német belövések szaggatták fel a földet, arra emlékeztetve, hogy ilyesmi nem történhetett volna beljebb a mi országunkban, a rendezett körülmények búrja alatt, csupán a közeli s mindenkit egyformán fenyegető halál légkörében.

Ez a könyv nem a saját életemről szóló visszaemlékezéseknek van szánva, ezért nem is meselem el semmihez sem hasonlítható letartóztatásom szórakoztató részleteit. Azon az éjszakán a szmersek végképp lemondtak arról, hogy kiismerjék magukat a térképen (nem is ismerték ki magukat soha rajta), s szeretetreméltóan nekem adták át, azzal a kéréssel, hogy magyarázzam el a sofőrnek, hogy jutunk el a hadsereg kémelhárító osztályára. Magam vittem el magamat és őket ebbe a börtönbe, s hálából rögtön szigorított zárkába dugtak közönséges cella helyett. De már erről a német parasztházban lévő spájzról, mely átmenetileg a szigorított szerepet töltötte be, mégsem szabad nem szólnom.

Kb. emberhosszúságú volt, szélessége pedig... három fekhett benne szűkösen, négy pedig összehúzóval. Hogy-hogy nem, én lettem a negyedik, már éjfél elmúlt; mikor belöttek, a három ott fekvő álmában fintorgott rám az olajmécs világánál es odébb mozdult. Nyolc csizma és négy köpeny az ajtó felől: így hevertünk ott a padló pozdorjává taposott szalmáján. Ők alud-

39 Szmers a szovjet katonai kémelhárítás elnevezése. Neve a „Szmertyi szpionam” – ’Halál a kémekre’ kifejezésből ered.

tak, én kínlódtam. Minél önérzetesebb voltam fél napja mint kapitány, annál fájdalmasabban esett összepréselődni ennek a zárkának az alján. Egyszer-kétszer felébredtek a fiúk arra, hogy elzsibbadt az oldaluk, olyankor egyszerre fordultunk át a másik oldalunkra. Reggel fölébredtek, ásítottak, krákogtak, fölhúzták a lábukat, áthúzódtak a sarkokba, s kezdődött az ismerkedés.

– Hát te, miért?

De a szmers mérgezett tetője alatt engem akkor mér megcsapott valami homályos gyanakvás szelle, s adtam az együgyű csodálkozót:

– Fogalmam sincs róla. Talán megmondják a bitangok?

De cellatársaim, tankosok, fekete, puha sisakkal, nem titkolóztak. Három becsületes, egyszerű katonaszív, abból az emberfajtából, melyet a háborús években megszerettem, lévén magam bonyolultabb is, rosszabb is. Tiszt volt mind a három. Vad erőszak tépte le az ő váll-lapjaikat is, itt-ott cérnacsomók meredeztek a feltépett szövetből. Nyútt gimnasztyorkaikon világos foltok: a felvarrott rendjelek nyomai, arcukon és kezeiken feketés-vöröses forradások: sebesülések és megpörkölések emlékei. Vesztükre hadosztályuk idejött felrészíteni állományát, éppen abba a faluba ahol a 48-as hadsereg⁴⁰ Szmerskémelhárító részlege állomásozott. Kilúgozva a tegnapelőtti csatától tegnap felöntöttek a garatra, s a falu kertjei alatt betörték egy fürdőházba, mert észrevették, hogy két tűzrőlpattant leányzó ment be fürödni. A lányoknak sikerült félig öltözötten elfutni az ő nehezen engedelmesködő részeg lábaik elől. Csakhogy az egyik lány nem akárci volt, hanem a Hadsereg Kémelhárító parancsnokának a szeretője.

Úgy bizony! Már három hete Németország területén folytak a harcok, és mindnyájan tudtuk ha német a lány, meg lehet erőszakolni s utána agyonlőni, s ez szinte hőstett-számba megy; ha lengyel vagy éppen elhurcolt orosz nő – ezeket akár meztelenre vetköztetve hajkurászhatjuk a kerteken át és rácsapkodhatunk a combjukra tréfa és mulatság az egész. De mivelhogy ez a nő a kémelhárító parancsnok »hadi-tábori felesége«, holmi vonal mögötti őrmester rögtön zordul letépte miatta három tűzvonalszéli tiszt rangjelzéseit, melyeket a fronton kiadott napiparancs hagyott jóvá, megfosztotta őket rendjeleiktől, melyeket a Legfelső Tanács Elnöksége bocsátott ki, most e harcosokat, akik végigverekedtek a háborút s talán több ellenséges lövészárók-vonalat áttörtek, ítélet várja a haditörvényszéken, mely az ő harcokcsijuk nélkül el sem jutott volna ebbe a faluba.”-

Forrás: SZOLZSENYICIN 1989. 25–28. o.

Iwo Jimai japán csapatok parancsnokának, Kuribajasi tábornoknak a búcsútávirata

1945. március 16.

„A csata a végső fázisába. Még az istenek is megkönnyeznék azt a hősi küzdelmet, amit a vezetésem alatt álló katonák vívnak az ellenség partraszállása óta. Különösen az tölt el gyarló örömmel, hogy nem adták fel bátor harcukat, bármennyire is teljesen pusztá kézzel és hiányos felszereléssel kell szembeszállniuk a minden képzeletet felülmúló technikai fölényben lévő földi, tengeri és légi támadásokkal.

Egymás után esnek el az ellenség szüntelen heves rohamaiban. Ennek folytán a helyzet megérett rá, amikor a reményeket megcsúfolva kénytelen vagyok ezt a fontos földdarabot az ellenség kezére átengedni. Alázattal és őszinte sajnálattal kérek bocsánatot ezért.

⁴⁰ Ekkor a 2. Belorusz Front állományába tartozott.

Lőszerünk fogytán, kulacsunk kiürült. eljött az idő, hogy mindannyian végső ellentámadásra induljunk, és bátran, erőnket megfeszítve, egyetlen porcikánkat sem kímélve harcoljunk a császárért.

Hiszem, hogy a császárság szent földje mindaddig nem lehet biztonságban, amíg ezt a szigetet vissza nem foglaljuk. Ezért megesküszöm, hogy még haló poraimban is azon leszek, hogy a japán császári hadsereg vereségét győzelemre váltsam.

A vég kapujában állok. Miközben hangot adok legmélyebb érzéseimnek, buzgón imádkozom a biztos győzelemért és a birodalom üdvéért. Mindörökké isten veletek.

Ami Csicsi Dzsímát és Haha Dzsímát illeti, biztos vagyok benne, hogy az ott alámrendelt katonák az ellenség összes támadási kísérletét ízzé-porrá zúzzák. Ezt a küldetést rátok bízom.

Végezetül alább egy szerény fércművet bocsátok elolvasásra. Kérlek, nézzétek el fésületlenségét.

Utóirat

Szomorú hősi halált halni üres puzdrával, tárral,
belebukva a ránk rótt nagy feladatba.

De amíg nem végeztem ellenemmel,
testem el nem enyészhet a földbe
Biz' én hétszer is újjászületek,
s azonmód kardot szegeztek.

Hiába növi be undok dudva e szigetet,
egyetlen gondom a császári haza lesz.”

Forrás: KAKEHASHI 2008. 218–219. o.

Iwo Jima védőinek távirata a japán császári főhadiszállásnak. 1945. március 5.

„Az ellenség légi fölénye teljes és tökéletes, néha egyetlen nap eléri az 1600 repülőgépet is. Az az igazság, hogy hajnal előttől sötétedésig pernyi szünet nélkül legalább húsz-harminc, de néha száznál is több repülőgépük van a levegőben, géppuskáz és bombáz minket könyörtelenül. Az ellenség ezáltal nemcsak csírájában fojtja el napközbeni harci tevékenységünket, hanem a támogatás lehetővé teszi számukra, hogy biztonságban a közelünkbe férkőzzenek, és harckocsijaik védelmében pimaszul áthatoljanak azokon a pontokon, ahol híján vagyunk katonáknak.

A magunk részéről már-már képtelenek vagyunk reagálni, mert tüzéségünk és nehézfegyverzetünk teljesen megsemmisült. A jelenlegi helyzetben mindössze annyit tehetünk, hogy kézfegyverekkel és kézigránatókkal szállunk szembe egy sor kínkeserves csatában a folyamatos anyagi-technikai fölényben lévő ellenséggel.

Harci jelentésem ezen a ponton véget ér. És bátorkodom köntörfalazás nélkül küldeni jelentésemet ebből a minden képzeletet felülmúló világi pokolból, bármennyire is siránkozásnak tűnhet.”

Forrás: KAKEHASHI 2008. 197–198.

Erich Hartmann⁴¹ a légiharcról

„Sosem rajongtam a közelharcokért, ha tehettem, nem bocsátkoztam közelharcba az oroszokkal. Az én taktikám a meglepetésszerű támadás volt. Olyan nagy magasságba emelkedtem, amilyenbe csak tudtam, és a Nap irányából támadtam... támadásaimnak 90 %-a meglepetésszerű támadás volt. Ha leszedtem egy gépet, kávészünetet tartottam, és újra nekivágtam.

Az, hogy valaki rátaláljon [az ellenségre], a földi irányítókon és a kilátáson múlik. A földi irányítók rádión adták meg az ellenséges gépek koordinátáit, amit mi egy térkép segítségével beazonosítottunk. Tehát jó helyen keresgélünk, és igyekeztünk elfoglalni a legkedvezőbb támadópozíciót. Ha már egyszer fenn voltam, támadást indítottam alulról, a Nappal a hátam mögött, mert a fehér felhők között messzire el lehetett látni. A pilóta, aki látja ellenfelét, már félig megnyerte a csatát.

A támadás második lépése a döntés volt. Azt értem ezalatt, ha megpillantod az ellenséget, el kell döntened, azonnal rátámadsz-e, vagy vársz egy kicsit, hogy kedvezőbb pozícióba kerülj, manőverezz-e, hogy sikeres legyen a támadás, vagy hogy egyáltalán ne támadj. Például, ha Nappal szemben vagy, vagy nem vagy elég magasán, ha nincsenek felhők ott, ahol az ellenség repül, végig az ellenfélén kell tartanod a szemed, hogy esetleg támadóhelyzetet változtass, felmenj a felhők közé, vagy a Napnak háttal állj, alázuhanj-e, és magasságodat sebességgé alakítsd.

Aztán jöhet a támadás. Nem számít, ha a kötelékből kiszakadt gépre támadsz rá. A cél az, hogy szétlődd az ellenség egyik gépét. Gyorsan és agresszívan kell manőverezned, és menj olyan közel, hogy biztosan eltaláld, de hagyj elég helyet magadnak, hogy visszafordulhass, ha a szűkség úgy hozza. Én mindig azt mondtam az embereimnek, hogy csak »csak akkor tüzeljetek, ha már a célpont betölti a szélvédőt«.

Aztán fordulj meg, és tűnj el! Ha eltaláltad, fuss és mentsd az életet! Ellenőrizd, hat óránál van-e valaki. Nézz szét a környéken, nincs-e, aki rád akar támadni, vagy újabb lehetséges áldozat. Ha igen, kezd újra az egészet, persze csak ha kedvező pozícióban vagy.”

Forrás: SPICK 1998. 226–228. o.

1945. augusztus 8. A tokiói rádió jelenti

„A pusztító támadás után, ami Hiroshima városát hétfőn sújtotta az új típusú ellenséges bomba bevetésével, a rend fokozatos helyreállításával foglalkoznak, de a hatóságok még nincsenek abban a helyzetben, végleges áttekintést nyerjenek a civil lakosságot ért veszteségek mértékéről. A mentőcsapatok, melyeket a szomszédos kerületekből vezényeltek oda, nem tudták a halottakat megkülönböztetni a sebesültektől, nem is beszélve az azonosításukról.

A bomba hatása olyan rettenetes volt, hogy gyakorlatilag minden élőlény, emberek és állatok egyaránt, az iszonyú forróság és a robbanás keltette nyomás következtében halálra perzselődött. Minden halott és sebesült a felismerhetetlenségig összeégett. Tekintettel, a megsemmisített házakra és építményekre, köztük a katasztrófahelyzetre felkészített orvosi intézményekre,

41 Erich Hartmann (1922–1993) a második világháború legsikeresebb vadászpilótája. A Luftwaffe kötelékében 352 légygözelmel aratott.

hatóságokat most teljesen elfoglalja az, hogy az adott körülmények között lehetőleg mindenkinek segítséget nyújthassanak. A bomba széles körben mindfent elpusztított. Aki a szabadban tartózkodott, megégett, a házakban lévő embereket a leírhatatlan légnyomás és forróság ölte meg. Az Egyesült Államoknak a háború során Japán ellen felhasznált módszerei túlszárnyalják Dzsingisz kán szörnyű kegyetlenségét is.”

Forrás: PIEKALKIEWICZ 2007. 352–353. o.

**HADIJOG, HÁBORÚS BŰNCSELEKMÉNYEK,
ÁLDOZATOK**

A hágai nemzetközi egyezményekben foglaltak a hadviselés módjáról

(részletek)

„III. Egyezmény az ellenségeskedések megkezdéséről

Első Cikk

A szerződő Hatalmak elismerik, hogy közöttük az ellenségeskedéseknek nem szabad megkezdődniük előzetes és minden kétséget kizáró értesítés nélkül, amely akár megokolt hadüzenetnek, akár ultimátumba foglalt feltételes hadüzenetnek alakjába foglalható.

2. Cikk

A háborús állapotot a semleges Hatalmakkal haladéktalanul közölni kell, s az rájuk nézve csak akkor válik hatályossá, ha kézhez vettek ily közlést, amely távirati úton is történhetik. Mindazonáltal a semleges Hatalmak nem hivatkozhatnak a közlés elmaradására, ha kétségtelenül meg van állapítva, hogy tényleg tudomásuk volt a háborús állapotról.

IV. Egyezmény a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól

Az Egyezmény melléklete

Szabályzat a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól

I. RÉSZ A hadviselő felekről

I. FEJEZET

A hadviselő fél fogalma

1. Cikk

A háborúra vonatkozó törvények, jogok és kötelességek nem csupán a hadsereg, hanem a néphadra (miliciára) és az önkéntes csapattekre is irányadók, ha ezek a következő feltételeknek megfelelnek:

1. ha élükön oly személy áll, aki alárendeltjeiért felelős;
2. ha meghatározott megkülönböztető jelvényt viselnek, amely messziről felismerhető;
3. ha fegyvereiket nyíltan viselik, és
4. ha a hadműveleteikben a háború törvényeihez és szokásaihoz alkalmazkodnak.

Azokban az országokban, ahol a hadsereg vagy annak egy része néphadból (miliciából) vagy önkéntes csapattekből áll, a hadsereg elnevezés ezekre is vonatkozik.

2. Cikk

Valamely meg nem szállott terület lakosságát, amely az ellenség közeledtével önként ragad fegyvert, hogy szembeszálljon a benyomuló csapatokkal, és amelynek nem volt ideje az első

czikkek megfelelően szervezkedni, hadviselő félnek kell tekinteni, ha fegyvereit nyíltan viseli, és ha a háború törvényeit és szokásait tiszteletben tartja.

3. Cikk

A hadviselő felek fegyveres ereje harczoló és nem harczoló állományú egyénekből állhat. Úgy amazoknak, mint ezeknek joguk van arra, hogy az ellenség ha őket elfogja, úgy bánjék velük, mint a hadifoglyokkal.

[...]

II. RÉSZ

Az ellenségeskedésekről

22. Cikk

A hadviselő feleknek nincs korlátlan joguk az ellenségnek ártó eszközök megválasztásában.

23. Cikk

A külön egyezményekkel megállapított tilalmakon felül tilos nevezetesen:

- a) mérget vagy mérgezett fegyvereket használni;
- b) az ellenséges nemzethez vagy hadsereghez tartozó egyéneket orvul megölni vagy megsebesíteni;
- c) a fegyverét letevő vagy védtelen és magát kegyelemre megadó ellenfelet megölni vagy megsebesíteni;
- d) kijelenteni, hogy kegyelemnek nincs helye;
- e) szükségtelen bajokat okozó fegyvereket, lövedékeket, vagy anyagokat használni;
- f) a békekövetek zászlajával, az ellenség zászlajával vagy ennek hadi jelvényeivel és egyenruhájával vagy a Genfi Egyezmény megkülönböztető jelvényével visszaélni;
- g) az ellenséges tulajdont elpusztítani vagy elvenni, kivéve ha elpusztításukat vagy elvételüket a háború követelményei okvetlen kívánják;
- h) kijelenteni, hogy az Ellenfél állampolgárainak jogai és követelése megszűntek vagy per útján nem érvényesíthetők.

Hasonlóképen tilos a hadviselő fél Ellenfelének állampolgárait arra kényszeríteni, hogy a saját hazájuk ellen irányuló hadműveletekben résztvegyenek; ez még akkor is tilos, ha a háború kitörése előtt szolgálatában állottak.

24. Cikk

Megengedettnek kell tekinteni a hadicselt, valamint mindazoknak az eszközöknek használatát, amelyek szükségesek arra, hogy az ellenségről és a terepről tájékozódás legyen szerezhető.

25. Cikk

Nem védelmezett városokat, falvakat, lakott helyeket vagy épületeket megtámadni vagy bombázni mindenképen tilos.

26. Cikk

A támadó csapatok parancsnoka - roham esetét kivéve - köteles a bombázás megkezdése előtt minden tőle telhetőt megtenni oly célból, hogy a hatóságok a bombázásról előzetesen értesüljenek.

27. Cikk

Ostromzár és bombázás esetében minden szükséges intézkedést meg kell tenni a végből, hogy amennyire lehetséges, az istentiszteletre szánt, valamint a művészeti, tudományos és jótékony célokra rendelt épületek, a történelmi műemlékek, a kórházak, valamint a betegeknek és a sebesülteknek összegyűjtésére szolgáló helyek megkíméltesse, feltéve, hogy azokat akkor nem használják katonai célokra.

Az ostromlottaknak kötelessége ezeket az épületeket vagy gyülekező helyeket látható különös jelekkel megjelölni és ezeket a jeleket az ostromlóval előre közölni.

28. Cikk

A fosztogatást megengedni még a rohammal bevett városban vagy helyen is tilos.

[...]

III. FEJEZET

A békekövetekről

32. Cikk

Békekövetnek kell tekinteni azt a fehér zászlóval jelentkező egyént, akit a hadviselő felek egyike felhatalmazott arra, hogy a másik féllel tárgyalásokat kezdjen. A békekövetnek, valamint az őt netalán kíséző trombitásnak, kürtösnek vagy dobosnak, zászlóvivőnek és tolmácsnak sérthetlensége van joga.

33. Cikk

Az a parancsnok, akihez békekövetet küldenek, nem köteles a békekövetet minden körülmények között elfogadni.

A parancsnok megtehet minden szükséges intézkedést annak megakadályozása végett, hogy a békekövet értesülés szerzésére küldetését fel ne használhassa.

A parancsnoknak jogában áll a követet visszaélés esetében ideiglenesen visszatartani.

34. Cikk

Ha határozottan és megcáfолhatatlanul bebizonyult, hogy a békekövet kiváltságos állását áruulás előidézésére vagy elkövetésére használta fel: sérthetlenségi joga megszűnik.

[...]

V. FEJEZET

A fegyverszünetről

36. Cikk

A fegyverszünet a hadműveleteket a hadviselő felek kölcsönös megegyezésével felfüggeszti. Ha a fegyverszünet tartama meghatározva nincsen, a hadviselő felek a hadműveleteket bármikor újra megkezdhetik, de csak úgy, ha erről az ellenséget a kikötött időben a fegyverszünet feltételeinek megfelelően értesítették.

37. Cikk

A fegyverszünet általános vagy helyi lehet. Az előbbi mindenütt, az utóbbi pedig csak a hadviselő felek seregeinek bizonyos részei közt és csak meghatározott övezeten belül függeszti fel a hadviselő Államok hadműveleteit.

38. Cikk

Az illetékes hatóságokat és csapatokat a fegyverszünetről szabályszerűen és kellő időben kell értesíteni. Az ellenségeskedések felfüggesztése vagy azonnal az értesítés után, vagy pedig a megállapított időpontban következik be.

[...]

III. RÉSZ

A katonai hatalomról az ellenséges állam területén

42. Cikk

Megszállottnak kell tekinteni azt a területet, amely tényleg az ellenség hadseregének hatalmába került.

A megszállás csupán azokra a területekre terjed ki, ahol ez a hatalom fennáll és gyakorolható.

43. Cikk

Ha tényleg a megszálló kezébe került a törvényes hatalom, ennek minden tőle függő intézkedést meg kell tennie a végből, hogy amennyire lehetséges, helyreállítsa és biztosítsa a közrendet és közéletet, még pedig - ha ez elháríthatatlan akadályba nem ütközik - az országban érvényes törvények tiszteletbentartásával.

44. Cikk

Tilos a hadviselő félnek a megszállott terület lakosságát arra kényszeríteni, hogy a másik hadviselő fél hadseregéről vagy védelmi eszközeiről felvilágosításokat adjon.

45. Cikk

Tilos a megszállott terület lakosságát arra kényszeríteni, hogy az ellenséges Hatalomnak hűséget esküdjön.

46. Cikk

A becsületet és a családi jogokat, az egyéni élet biztonságát és a magántulajdont, valamint a vallási meggyőződést és a vallás szabad gyakorlatát tiszteletben kell tartani.

A magántulajdon el nem kobozható.

47. Cikk

Kifejezetten tilos a fosztogatás.

48. Cikk

Ha a megszálló a megszállott területen az állam adókat, vámokat és illetékeket beszedi, ezt, amennyire lehetséges, a kivetésükre és felosztásukra nézve fennálló szabályok szerint kell tennie és ebből az a kötelezettség is háramlik rá, hogy a megszállott terület közigazgatásának költségeit abban a mértékben fedezze, amelyben erre a törvényes kormány kötelezve volt.

[...]

53. Cikk

Az a hadsereg, amely valamely területet megszáll, csakis az állam tulajdonában álló készpénzt és értékeket, az Államot megillető behajtható követeléseket, a fegyvertárakat, szállítási eszközöket, raktárakat és élelmezési készleteket és általában az államnak csakis oly ingó tulajdonát foglalhatja le, amelyet a hadműveletekre lehet használni.

Le lehet foglalni a hírek továbbítására és a személyek vagy tárgyak szállítására szárazföldön, tengeren vagy levegőben alkalmazott minden eszközt, a tengeri jog alá tartozó esetek kivételével; le lehet továbbá foglalni a fegyvertárakat és általában mindennemű hadiszerek minden fajtát, még

ha magánszemélyek tulajdonai is. A békekötés alkalmával azonban ezeket vissza kell szolgáltatni és az értük járó kártalanítást meg kell állapítani.

[...]

VII. Egyezmény a kereskedelmi hajók átalakításáról hadihajókká

[...]

Első Czikk

Hadihajóvá átalakított kereskedelmi hajónak nem lehetnek meg az ezzel a minőséggel járó jogai és kötelezettségei, ha nem áll annak a Hatalomnak egyenes fennhatósága, közvetlen ellenőrzése és felelőssége alatt, amelynek lobogóját viseli.

2. Czikk

A hadihajókká átalakított kereskedelmi hajóknak viselniük kell a hazájuk hadihajóinak külső megkülönböztető jelvényeit.

3. Czikk

A parancsnoknak az Állam szolgálatában kell állania és bírnia kell az illetékes hatóságok kellő felhatalmazását. Nevének a haditengerészet tisztjeinek névsorában kell szerepelnie.

4. Czikk

A hajó személyzetének a katonai fegyelem szabályai alatt kell állania.

5. Czikk

Minden hadihajóvá átalakított kereskedelmi hajó köteles műveleteiben a haditörvényeket és szokásokat megtartani.

[...]

IX. Egyezmény a bombázásról tengeri haderővel háború idejében

[...]

Első fejezet

A nem védelmezett kikötők, városok, falvak, lakóhelyek vagy épületek bombázása

Első Czikk

A nem védelmezett kikötőket, városokat, lakóhelyeket vagy épületeket tengeri haderővel bombázni tilos.

Nem szabad valamely helységet kizárólag azért bombázni, mert kikötője előtt a tenger alatt önműködő ütköző aknáknak vannak elhelyezve.

2. Czikk

Mindazonáltal ez a tilalom nem vonatkozik a katonai művekre, a katonai vagy a haditengerészeti telepekre, a fegyvertáakra és a hadiszerek raktáira, azokra a műhelyekre és berendezésekre, amelyek alkalmasak arra, hogy azokat az ellenséges hajóraj vagy hadsereg céljaira felhasználják és nem vonatkozik a kikötőben lévő hadihajókra. A tengeri haderő parancsnoka megfelelő határidőt szabó felszólítás előrebocsátása után ágyútűzzel mindezeket megsemmisít-

heti, ha másféle eszközt használni lehetetlen és ha a helyi hatóságok a kiszabott határidő alatt nem kezdhették meg szétrombolásukat.

A parancsnokot semmi felelősség nem fogja terhelni azokért a nem szándékolt károkért, amelyeket a bombázás esetleg okozhat.

Ha a kényszerítő katonai szempontok - amelyek rögtöni fellépést kívánnak - a haladék adását meg nem engedhetik, magától értetődik, hogy a nem védelmezett város bombázásának tilalma éppúgy fennáll, mint az első bekezdésben megjelölt esetben és hogy a parancsnoknak meg kell tennie a kellő intézkedéseket oly célból, hogy a várost a bombázás miatt minél kevesebb hátrány érje.

3. Cikk

Határozott bejelentés után a nem védelmezett kikötők, városok, falvak, lakóhelyek vagy épületek bombázásához is hozzá lehet fogni, ha a helyi hatóságok alakszerű felszólítás ellenére késedelembe esve vonakodnak oly élelmiszerek és ellátási cikkek szolgáltatására vonatkozó követelést teljesíteni, amelyek a helység előtt tartózkodó tengeri haderő pillanatnyi szükségletére nélkülözhetetlenek.

A követelt szolgáltatásoknak a helység anyagi erejével arányban kell állniuk.

Ezek a szolgáltatások csakis az említett tengeri haderő parancsnokának felhatalmazásával követelhetők s értük, amennyire lehetséges, készpénzt kell fizetni, ha pedig ez nem lehetséges, elismervényt kell adni róluk.

4. Cikk

A nem védelmezett kikötőket, városokat, falvakat, lakóhelyeket vagy épületeket pénzbeli követelések meg nem fizetése miatt bombázni tilos.

[...]

X. Egyezmény

a Genfi Egyezmény elveinek alkalmazásáról a tengeri háborúra

[...]

Első Cikk

A katonai kórházhajók, vagyis azok a hajók, amelyeket az Államok külön és kizárólag abból a célból építenek vagy rendeznek be, hogy azok a sebesülteknek, betegeknek és hajótörötteknek segítségére legyenek és amelyeknek nevét az ellenségeskedések megkezdésekor vagy folyamán, mindenesetre azonban bármilyen használatba vételük előtt a hadviselő Hatalmakkal közölték, kíméletben részesülnek és az ellenségeskedések tartama alatt nem foglalhatók le.

Ezek a hajók még akkor sem esnek a hadihajókkal azonos megítélés alá, ha semleges kikötőben tartózkodnak.

[...]

5. Cikk

A katonai kórházhajókat fehér színű külső festéssel és ezen vízszintesen körülfutó, mintegy másfél méter széles zöld sávval kell felismerhetőkké tenni.

A 2. és 3. Cikkben említett hajókat fehér színű külső festéssel és ezen vízszintesen körülfutó, mintegy másfél méter széles vörös sávval kell felismerhetőkké tenni.

Az imént említett hajók csónakjait, valamint a kórházi szolgálatra használható kisebb vízi járműveket hasonló festéssel kell felismerhetőkké tenni.

A kórházhajók ismertetőjelül mind kötelesek a Genfi Egyezményben megállapított vörös ke-

resztes fehér lobogót saját nemzeti lobogójuk mellé felvonni és ha semleges államhoz tartoznak, ezenkívül még annak a hadviselő félnek nemzeti lobogóját is kötelesek a főárbocra felvonni, amelynek vezetése alá helyezkedtek.

[...]

.

8. Cikk

A kórházhajókat és a hadihajóknak a betegek elhelyezésére szolgáló helyiségeit megillető védelem megszűnik, ha azokat az ellenségnek ártó műveletekre használják fel.

[...]

16. Cikk

Minden ütközet után, amennyire a katonai érdekek megengedik, köteles a két hadviselő Fél megtenni az intézkedéseket oly célból, hogy a hajótöröttet, sebesülteket és betegeket felkutatassák és hogy ezek, valamint a halottak a fosztogatástól és bántalmazástól megóvassanak.

Őrködniök kell a fölött, hogy a halottak eltemetését, tengerbe süllyesztését vagy elhamvasztását holttetemeiket beható vizsgálata előzze meg. [...]"

Forrás: *Az 1913. évi XLIII. törvénycikk*

A hadrakelt seregek sebesültjei és betegei helyzetének javítása és a hadifoglyokkal való bánásmód tárgyában Genfben 1929. évi július hó 27. napján kelt egyezmények (részletek)

Genfi egyezmény a hadrakelt seregek sebesültjei és betegei helyzetének javítására

A Német Birodalom Elnöke, az Amerikai Egyesült Államok Elnöke, az Osztrák Köztársaság Szövetségi Elnöke, Ő Felsege a Belgák Királya, Bolívia Köztársaság Elnöke, a Brazíliai Egyesült Államok Köztársaságának Elnöke, Ő Felsege Nagy-Britannia, Írország és a Tengerentúli Brit Birodokok Királya, India Császára, Ő Felsege a Bolgárok Királya, Chile Köztársaság Elnöke, a Kínai Köztársaság Elnöke, Columbia Köztársaság Elnöke, Cuba Köztársaság Elnöke, Ő Felsege Dánia és Izland Királya, Santo Domingo Köztársaság Elnöke, Ő Felsege Egyiptom Királya, Ő Felsege Spanyolország Királya, az Észk Köztársaság Elnöke, a Finn Köztársaság Elnöke, a Francia Köztársaság Elnöke, a Görög Köztársaság Elnöke, Ő Főméltósága Magyarország Kormányzója, Ő Felsege Olaszország Királya, Ő Felsege Japán Császára, a Lett Köztársaság Elnöke, Ő Királyi Fensége Luxemburg Nagyhercegnője, a Mexicói Egyesült Államok Elnöke, Nicaragua Köztársaság Elnöke, Ő Felsege Norvégia Királya, Ő Felsege Németalföld Királynője, Ő Császári Felsege a Perzsa Sah, a Lengyel Köztársaság Elnöke, a Portugál Köztársaság Elnöke, Ő Felsege Románia Királya, Felsege a Szerbek, Horvátok és Szlovének Királya, Ő Felsege Sziám Királya, Ő Felsege Svédország Királya, a Svájci Szövetségi Tanács, a Csehszlovák Köztársaság Elnöke, a Török Köztársaság Elnöke, Uruguay Keleti Köztársaság Elnöke, a Venezuelai Egyesült Államok Köztársaságának Elnöke, egyaránt áthatva attól az óhajtól, hogy a háborúval elválaszthatatlanul összefüggő bajokat tőlük telhetőleg csökkentésük és ebből a célból a hadrakelt seregek sebesültjei és betegei helyzetének

javítására Genfben 1864. augusztus 22-én és 1906. július 6-án megállapított rendelkezéseket tökéletesíteni és kiegészíteni óhajtván, elhatározták, hogy ebből a célból új Egyezményt kötnek és Meghatalmazottaikat megnevezték, akik jó és kellő alakban talált meghatalmazásaik bemutatása után a következőkben állapotok meg:

1. Cikk. A hivatalosan a hadsereghez tartozó katonai és egyéb személyek megsebesülésük vagy megbetegedésük esetén minden körülmények közt kíméletben és védelemben részesítendő; az ilyeneket az a hadviselő fél, amelynek hatalmába kerültek, tartozik nemzetiségi különbség nélkül, emberséges bánásmódban részesíteni és gondozni.

Mindamellet az a hadviselő fél, amely sebesülteket és betegeket kénytelen ellenfelének hátrahagyni, ezek ápolására egészségügyi személyzetének és felszerelésének egy részét, amennyire ezt a katonai követelmények engedik, velük otthagyni köteles.

2. Cikk. Valamely hadseregnek a másik hadviselő fél hatalmába jutott sebesültjei és betegek az előbbi cikk értelmében őket megillető gondozás fenntartásával hadifoglyokká válnak és velük szemben a nemzetközi jognak a foglyokra vonatkozó általános szabályai alkalmazandók.

Mindazonáltal a hadviselő feleknek jogukban áll, hogy a sebesült vagy beteg foglyok érdekében és a fennálló kötelezettségeken túlmenőleg célszerűeknek látszó kikötésekben állapodjanak meg.

3. Cikk. Minden ütközet után a csatateret birtokában tartó hadviselő fél köteles intézkedni, hogy a sebesültek és a halottak felkutattassanak és ezek a fosztogatással és a kegyetlenkedéssel szemben megvédelmeztessenek.

Valahányszor a körülmények megengedik, helyi fegyverszünetben vagy a tüzelés megszakításában kell megállapodni, hogy a harc vonalak közt maradt sebesültek elvitele megengedtessek.

4. Cikk. A hadviselő felek a lehető legrövidebb időn belül kölcsönösen közlik egymással a felfedezett vagy megtalált sebesültek, betegek és halottak neveit, valamint a személyazonosságuk megállapítására alkalmas összes adatokat.

Kiállítják és megküldik a halotti bizonyítványokat.

Hasonlóképpen összegyűjtik és megküldik a csatatereken vagy a halottaknál talált személyi használatra szánt összes tárgyakat, különösen a személyazonossági lapok felét, amelyeknek másik fele a holttesten hagyandó.

Ügyelnek arra, hogy a halottakat eltemetésük vagy elhamvasztásuk előtt figyelmes, ha lehet, orvosi vizsgálatnak vessék alá a végett, hogy a halál megállapíttassék, a személyazonosság biztosíttassék, és hogy erről számot lehessen adni.

Ügyelnek azonkívül arra, hogy a halottakat tisztességesen eltemessék, hogy sírjaikat tiszteletben tartsák és hogy azok mindig megtalálhatók legyenek.

Ebből a célból az ellenségeskedések kezdetén hivatalos szervezetet létesítenek a sírok gondozására a célból, hogy az esetleges exhumálások lehetővé tétessenek és a holttestek személyazonossága megállapíttassék, bárhol legyen is a sírok sorozatos fekvése.

Az ellenségeskedések beszüntetése után kicserélik a sírok, valamint a temetőikben és más hol eltemetett halottak jégycékét.

5. Cikk. A katonai hatóságok a lakosságot felszólíthatják, hogy ellenőrzés mellett felebaráti szeretetből a hadseregek sebesültjeinek és betegeinek összeszedésénél és ápolásánál közreműködjenek, különleges védelmet és bizonyos kedvezményeket biztosítva azok számára, akik a felhívásnak eleget tesznek.

6. Cikk. A mozgó egészségügyi alakulatokat, vagyis azokat, amelyeknek rendeltetése, hogy a hadrakelt sereget kövessék, valamint az egészségügyi szolgálat helyhez kötött intézeteit a hadviselő felek tiszteletben fogják tartani és védelmükbe veszik.

7. Cikk. Az egészségügyi alakulatok és intézetek védelme megszűnik, ha azokat az ellenségre nézve káros műveletek véghezvitelére használják.

8. Cikk. A 6. Cikkkel biztosított védelemnek valamely egészségügyi alakulattól vagy intézettől való elvonására nem tekinthető alkalmasnak:

1. az a tény, hogy az alakulat vagy az intézet személyzete fegyverrel van ellátva és saját vagy sebesültjei és betegei védelmére fegyverét használja;
2. az a tény, hogy a fegyveres betegápolók hiányában az alakulatot vagy intézetet készütség vagy őrség védelmezi;
3. az a tény, hogy az alakulatnál vagy intézetnél a sebesültektől és betegektől elvett, de az illetékes helyre még be nem küldött hordozható fegyverek és lőszeresek vannak;
4. az a tény, hogy az alakulatnál vagy intézetnél ennek szervei részét nem képező állategészségügyi személyzet és anyag található.

9. Cikk. A kizárólag a sebesültek felszedésére, szállítására és kezelésére, valamint az egészségügyi alakulatok és intézetek ügyvitelére alkalmazott személyzet, a hadsereghez tartozó tábori lelkészek minden körülmények között tiszteletben tartandók és védelemben részesítendőek. Ha az ellenség kezébe esnek, nem kezelhetők hadifoglyokként.

Azok a katonák, akik különlegesen ki vannak képezve, hogy adott esetben mint kisegítő ápolók vagy sebesültvivők teljesítsenek szolgálatot a sebesültek és betegek felszedésénél, szállításánál és kezelésénél és igazoló irattal vannak ellátva, ha ilyen ténykedésük közben esnek fogságba, ugyanolyan kedvezményes elbánásban részesülnek, mint az állandó egészségügyi személyzet.

10. Cikk. A 9. Cikk első bekezdésében említett személyzettel egyenlő elbírálásban részesül a kormányuk által szabályszerűen elismert és engedélyezett önkéntes segítőegyesületeknek oly személyzete, amely ugyanazon műveleteknél van alkalmazva, mint az említett bekezdésben jelzett személyzet, azzal a kikötéssel, hogy az ily egyesületek személyzete a katonai törvények és szabályzatok alá tartozik.

A Magas Szerződő Felek mindegyike még béke idején, vagy az ellenségeskedések megkezdésekor vagy folyamán, de mindenesetre az egyesületek szolgálatainak tényleges igénybevétele előtt közli a másikkal azoknak az egyesületeknek a nevét, amelyeknek engedélyezte, hogy felelőssége alatt hadserege hivatalos egészségügyi szolgálatának segítségére legyenek.

11. Cikk. Valamely semleges állam elismert egyesülete csak a saját kormányának előzetes beleegyezésével és magának a hadviselő félnek az engedélyével jöhet egészségügyi személyzetével és alakulataival valamely hadviselő fél támogatására.

Az a hadviselő fél, amely a támogatást elfogadta, erről, a támogatás igénybevétele előtt értesíti az ellenséget.

12. Cikk. A 9., 10. és 11. Cikkekben jelzett egyének, ha az ellenfél hatalmába jutottak, nem tarthatók fogva.

Ellenkező értelmű megállapodás hiányában, mihelyt elutazásuk lehetővé válik és a katonai körülmények megengedik, visszaküldendők ahhoz a hadviselő félhez, amelyhez tartoznak.

Visszaszállításuk idejéig az ellenfél vezetése mellett folytatják hivatásukat; főleg annak a hadviselő félnek a sebesültjei és betegei ápolásánál alkalmazandók, amelyhez tartoznak.

Elutazásuk alkalmával magukkal viszik a tulajdonukat képező tárgyakat, eszközöket, fegyvereket és szállítási eszközöket.

13. Cikk. A hadviselő felek a 9., 10. és 11. Cikkben jelzett személyzet részére arra az időre, míg hatalmukban van, ugyanolyan eltartást, lakást, fizetést és zsoldot biztosítanak, mint a hadseregük megfelelő személyzetének.

Az ellenségeskedések megkezdésekor megegyeznek egészségügyi személyzetük rendfokozatainak viszonylatáról.

IV. Fejezet

Az épületekről és felszerelésekről

14. Cikk. Az ellenfél hatalmába került összes mozgó egészségügyi alakulatok megtartják felszerelésüket, szállító eszközeiket és járműveket vezető személyzetüket.

A katonai hatóság azonban ezeket a sebesültek és betegek ápolására felhasználhatja; visszaadásuk az egészségügyi személyzetre nézve érvényes feltételek mellett és amennyire lehet, azzal egyidejűleg történik.

15. Cikk. A hadsereg helyhez kötött egészségügyi intézeteinek épületeire és felszerelésére a hadijog marad érvényben, de amíg ezekre a sebesülteknek és betegeknek van szükségük, rendeltetésüktől el nem vonhatók.

A hadműveletet végző csapatok parancsnokai azonban, ha katonai szempontból sürgősen szükséges, rendelkezhetnek velük, előzetesen biztosítva az ott ápolott sebesültek és betegek elhelyezését.

16. Cikk. Az egyezmény kedvezményeire jogosult egyesületek épületei magántulajdonnak tekintendők.

Az ilyen egyesületek felszerelése, bárhol legyen is található, ugyancsak magántulajdonnak tekintendő.

A háború törvényeivel és szokásaival a hadviselő felek részére elismert igénybevétel (rekvirálás) joga csak szükség esetén és csak akkor alkalmazható, ha a sebesültek és betegek biztonságáról gondoskodás történt.

V. Fejezet

Az egészségügyi szállításokról

17. Cikk. Az egészségügyi szállításokra berendezett s egyenkint vagy oszlopban közlekedő járművek úgy kezelendők, mint a mozgó egészségügyi alakulatok, a következő különleges rendelkezések szemmel tartásával:

A hadviselő fél, amely egyenkint vagy oszlopban haladó egészségügyi szállító járműveket fog el, ha katonai szempontokból szükséges, az ilyen járműveket megállíthatja, az oszlopot feloszlathatja, magára vállalván minden esetben a benne levő sebesülteket és betegeket. Az ilyen járműveket csak abban a körzetben használhatja, ahol elfogják és kizárólag egészségügyi célokra. Ezek a járművek, amint helyi jellegű használatuk megszűnt, a 14. Cikkben jelzett körülmények között visszaadandók.

A szállítmány mellé rendelt és erre vonatkozólag szabályszerű igazolvánnyal ellátott katonai személyzet az egészségügyi személyzetre vonatkozólag a 12. Cikkben jelzett körülmények között

és a 18. Cikk utolsó bekezdésének tekintetbevételével visszaküldendő.

A szállításokra különlegesen szervezett összes szállítóeszközök és az ily szállítóeszközöknek az egészségügyi szolgálathoz tartozó felszerelési anyaga a IV. fejezet rendelkezései szerint adandók vissza.

A nem az egészségügyi szolgálathoz tartozó katonai szállítóeszközök fogataikkal együtt elfoghatók.

A polgári személyzet és a rekvirálásból származó összes szállítóeszközök a nemzetközi jog általános szabályai alá tartoznak.

18. Cikk. Az egészségügyi szállítás eszközeiként használt légi járművek az alatt az idő alatt, míg kizárólag a sebesültek és betegek elszállítására, az egészségügyi személyzet és felszerelés szállítására szolgálnak, az egyezmény védelme alatt állanak.

Ezek fehérre festendők és feltűnően viselniük kell alsó és felső felületükön a nemzeti színek mellett a 19. Cikkben leírt ismertetőjelet.

Kifejezetten külön engedély nélkül tiltva van a tűzvonal és az orvosi főgyűjtőállomások előtt fekvő öv, nemkülönben általában az ellenséges vagy az ellenség által megszállt terület felett átrepülni.

Az egészségügyi légi járművek a leszállásra vonatkozó mindennemű felszólításnak engedelmeskedni tartoznak.

Ellenséges vagy az ellenség által megszállt területen az ilyen felszólításra történő, vagy esetleges leszállás esetén a sebesültek és betegek, valamint az egészségügyi személyzet és felszerelés, ideértve a légi járművet is, a jelen szerződésben foglalt kedvezményeket élvezik.

Az elfogott pilóta, a szerelők és a szikratávíró kezelői visszaadandók azzal a feltétellel, hogy az ellenségeskedések beszüntetéséig csak az egészségügyi szolgálatnál használhatók.

VI. Fejezet

Az ismertetőjelről

19. Cikk. Svájc iránti tiszteletből a szövetségi színek felcserélésével létesített címerkép, azaz fehér alapon nyugvó vöröskereszt, megmarad a hadsereg egészségügyi szolgálatának jelképeként és ismertetőjelként.

Azoknál az országoknál azonban, amelyek már a vöröskereszt helyett a vörös félholdat vagy a vörös oroszlánt és napot használják fehér alapon ismertetőjelként, ezek a jelvények a jelen egyezmény értelmében elfogadtatnak.

20. Cikk. A jelvénynek az illetékes katonai hatóság engedelmével rajta kell lennie a zászlókon, a karszalagokon, valamint az egészségügyi szolgálathoz tartozó minden felszerelésen.

[...]

22. Cikk. Az egyezmény ismertető lobogója a katonai hatóság engedelmével csak az egyezmény védelme alatt álló egészségügyi alakulatokra és intézetekre tűzhető ki. Az ismertető lobogó mellé a helyhez kötött intézeteknél ki kell, a mozgó alakulatoknál pedig ki lehet tűzni annak a hadviselő félnek a nemzeti lobogóját, amelyhez az alakulat vagy intézet tartozik.

Azonban az ellenség hatalmába került egészségügyi alakulatok mindaddig, amíg ott vannak, csak az egyezmény lobogóját tűzhetik ki.

A hadviselő felek, amennyire azt a katonai követelmények engedik, megteszik a szükséges intézkedéseket aziránt, hogy mindennemű támadó művelet lehetőségének távoltartása céljából a szárazföldi, légi és tengeri ellenséges haderők előtt tisztán láthatók legyenek az egészségügyi alakulatokat és intézeteket jelző ismertető jelvények.

[...]

24. Cikk. A fehér alapon levő vöröskereszt-jelvény, valamint a „vöröskereszt” vagy „genfi kereszt” szavak akár béke, akár háború idején csak az egyezmény által védett egészségügyi alakulatok és intézetek, valamint a személyzet és felszerelés védelmére vagy megjelölésére használhatók.

[...]

I. Cím

Általános rendelkezések

1. Cikk

2) a hadviselő felek haderejéhez tartozó és az ellenség által tengeri vagy légi hadműveletek folyamán elfogott egyénekre, kivéve, ha az elfogás körülményei más elbánás alkalmazását elkerülhetlenné teszik. Azonban az ilyen elbánás ennek az Egyezménynek alapelveivel nem ellenkezik; ez azonnal megszüntetendő, mielőtt a foglyul ejtettek valamely foglyaltáborba érkeznek.

2. Cikk. A hadifoglyok az ellenséges hatalomnak, nem pedig az őket foglyul ejtő egyéneknek, vagy csapattesteknek vannak a hatalmában.

Velük mindig emberségesen kell bánni és őket különösen az erőszakos cselekedetekkel, a sértegetésekkel és a nyilvános kíváncsisággal szemben megvédeni.

Tilos velük szemben megtorló rendszabályokat (represszáliákat) alkalmazni.

3. Cikk. A hadifoglyoknak joguk van személyük és becsületük tiszteletbentartásához. A nőekkel a nemüket megillető teljes tisztelettel kell bánni.

A hadifoglyok megtartják polgári jogaik teljességét.

4. Cikk. A hadifoglyokat fogvatartó hatalom tartozik ellátásukról gondoskodni.

A hadifoglyokkal való bánásmódban megkülönböztetések csak akkor engedhetők meg, ha ezek alapjául a kedvezményeket élvezők katonai rendfokozata, testi vagy szellemi egészségi állapota, hivatásbeli képessége, vagy neme szolgál.

II. Cím

Az elfogatásról

5. Cikk. Minden hadifogoly, ha erre vonatkozólag hozzá kérdést intéznek, tartozik valódi nevét és rendfokozatát, vagy törzskönyvi anyakönyvi számát bemondani.

Ha ezt a szabályt nem tartja be, kiteszi magát annak, hogy a csoportjába tartozó hadifoglyoknak járó kedvezményeket vele szemben korlátozzák.

A hadifoglyok semmiképpen sem kényszeríthetők arra, hogy hadseregük vagy országuk helyzetére vonatkozólag felvilágosítást adjanak. A feleletet megtagadó hadifoglyokat sem fenyegetni, sem bántalmazni, sem semmiféle kellemetlenségnek, vagy kedvezőtlen helyzetnek kitenni nem szabad.

Azt a hadifoglyot, aki testi vagy szellemi állapot miatt nem képes személyazonosságára vonatkozó adatokat közölni, át kell adni az egészségügyi szolgálatnak.

6. Cikk. A fegyverek, lovak, katonai felszerelés és a katonai iratok kivételével, a személyi használatra szolgáló összes ruhák és tárgyak a hadifogoly birtokában maradnak, ideértve a fémsisakokat és gázálcokat is.

A hadifoglyoknál levő pénz csak valamely tisztnek parancsára és összegének megállapítása után vehető el. Erről átvételi elismervényt kell kiállítani. Az így elvett pénzt az illető hadifogoly számlájára kell vezetni.

A személyazonossági igazolványokat, a rendfokozati jelvényeket, kitüntetések és az értéktárgyakat a hadifoglyoktól elvenni nem szabad.

I. Szakasz

A hadifoglyoknak az a arcvonal mögé való továbbításáról

7. Cikk. A hadifoglyokat elfogatásuk után a lehető legrövidebb időn belül az arcvonaltól elég távol eső helyre kell továbbítani, hogy veszélyen kívül legyenek.

A veszélyes szakaszokon ideiglenesen csak azok a hadifoglyok tarthatók vissza, akikre nézve sebesülésük, vagy betegségük miatt a továbbítás nagyobb veszéllyel járna, mint az ottmaradás.

A hadifoglyokat az arcvonalszakaszból való továbbításukig ok nélkül veszélynek kitenni nem szabad. A hadifoglyok gyalogos továbbítása rendes körülmények közt csak napi 20 kilométeres szakaszonként történhetik, kivéve, ha víz és élelmiszerraktárak eléréséhez hosszabb szakaszokra van szükség.

8. Cikk. A hadviselő felek tartoznak a lehető legrövidebb időn belül a 77. Cikk szerint szervezett tudakozódóhivatalok útján, kölcsönösen közölni minden fogságba jutást. Hasonlóképpen tartoznak kölcsönösen tudatni egymással azt a hivatalos címet, ahová a hozzátartozóknak a hadifoglyokhoz szóló levelezése intézhető.

Amint lehetséges, minden hadifoglyoknak alkalmat kell adni, hogy a 36. és következő cikkekben foglalt feltételek mellett ön maga levelezhessen családjával.

Ami a tengeren elfogott hadifoglyokat illeti, ennek a cikknek a rendelkezéseit a kikötőbe való érkezés után lehetőleg mielőbb alkalmazni kell.

II. Szakasz

A hadifoglytáborokról

9. Cikk. A hadifoglyok városban, erődben, vagy bármely helyen internálhatók azzal a kötelezettséggel, hogy onnan bizonyos határokon túl ne távozzanak. Ugyanígy internálhatók körülrzárt táborokban is; elzárni vagy külön őrizni őket csakis elengedhetetlen biztonsági vagy egészségügyi szempontokból lehet és csakis addig, míg fennállanak azok a körülmények, melyek ezt a rendszabályt szükségessé teszik.

Az egészségtelen, vagy mérsékelt égövi tájakra való egyénekre veszélyes éghajlatú vidékeken elfogott hadifoglyok azonnal, amint csak lehetséges, egészségesebb vidékekre szállítandók.

A hadviselő felek, amennyire csak lehet, elkerülik, hogy különböző fajú, vagy nemzetiségű hadifoglyokat ugyanabban a táborban helyezzenek el.

A hadifoglyokat nem szabad semmi körülmények közt sem visszavinni olyan vidékre, ahol ki

lehet téve az arcvonal tüzeinek, sem pedig arra felhasználni, hogy jelenlétével bizonyos pontok vagy bizonyos vidékek az ágyúzással szemben biztonságba helyeztessenek.

1. Fejezet

A tábor berendezéséről

10. Cikk. A hadifoglyok az egészségügyi és tisztasági követelményeknek a lehető legnagyobb mértékben megfelelő épületekben vagy barakokban helyezendők el.

A helyiségeknek teljesen szárazaknak, elegendően fűtötteknek és világítottaknak kell lenniök. A tűzveszéllyel szemben minden intézkedést meg kell tenni.

A hálólhelyiségeknél a felület, a levegő köbtartalma, a berendezés és a fekvőhelyek anyaga tekintetében a feltételek ugyanazok, mint a fogvatartó hatalom pótkereteinél levő csapatonknál.

2. Fejezet

A hadifoglyok élelmezéséről és ruházatáról

11. Cikk. A hadifoglyok élelmiszeradagainak mennyiségileg és minőségileg a pótkeretek csapataival egyenlőknek kell lenniök.

A hadifoglyoknak továbbá módot kell adni arra, hogy rendelkezésükre álló élelmiszerpótlásait maguk elkészíthessék.

Elegendő ivóvizet kell kapniok. A dohányzást a hadifoglyoknak meg kell engedni. A hadifoglyokat a konyhánál alkalmazni lehet.

Az élelmezést érintő mindennemű kollektív fegyelmi rendszabály tilos.

12. Cikk. A hadifoglyok ruházatát, fehérneműjét és lábbelijét a fogvatartó hatalom adja. Ezeknek a cikkeknak pótlásáról és javításáról rendszeresen kell gondoskodni. Azonkívül azoknak, akik dolgoznak, ott, ahol a munka természete megkívánja, munkaruhát kell adni.

Minden táborban kantinekat kell felállítani, ahol a hadifoglyok helyi kereskedelmi áron élelmiszert és használati cikkeket szerezhetnek be.

A kantinból a tábor vezetőségéhez befolyt hasznót a hadifoglyok javára kell fordítani.

3. Fejezet

A táborok egészségügyéről

13. Cikk. A hadviselő felek tartoznak a táborok tisztaságának és egészségének biztosítására, valamint a járványok megelőzésére szükséges összes egészségügyi rendszabályokat alkalmazni.

A hadifoglyoknak nappal és éjjel az egészségügyi szabályoknak megfelelő és állandóan tisztán tartott berendezések álljanak rendelkezésükre.

Azonkívül fürdők és zuhanyok mellett, amelyekkel a táborok a lehetőséghez képest felszerelendők, a foglyoknak testi tisztaságuk ápolására elegendő mennyiségű vizet kell adni.

Lehetővé kell tenni, hogy testgyakorlatokat végezzenek és hogy a szabad levegőt élvezhessék.

14. Cikk. Minden tábornak kell betegszobájának lennie, ahol a hadifoglyok mindazt az ápolást megkapják, amire szükségük lehet. Adott esetben a ragályos betegségben szenvedő betegek számára elkülönített helyiségeket kell fenntartani.

Az ápolási költségeket, ideértve a testhiányok pótlására szolgáló ideiglenes készülékek költségeit is, a fogvatartó hatalom fedezi.

A hadviselő felek kívánatra tartoznak minden ápolat hadifogolynak hivatalos bizonylatot adni betegségére neméről és tartamáról, valamint a kezeléssel, amelyben részesült.

A hadviselő feleknek jogukban áll egymást különleges egyezménynek útján kölcsönösen felhatalmazni, hogy a táborokban fogoly honfitársaik ápolására orvosokat és betegápolókat visszartartsanak.

A fontos sebészi beavatkozást igénylő, vagy súlyos betegségben szenvedő foglyokat a fogvatartó hatalom költségére fel kell venni a kezelésükre alkalmas bármely katonai vagy polgári intézménynél.

15. Cikk. A hadifoglyokat havonta legalább egyszer orvosilag meg kell vizsgálni. A vizsgálat célja az, hogy ellenőrizze az általános egészségi állapotot és a tisztaságot és hogy felderítse a ragályos betegségeket, főleg a gümőkórt és a nemibetegségeket.

4. Fejezet

A hadifoglyok szellemi és erkölcsi szükségleteiről

16. Cikk. A hadifoglyoknak vallásuk gyakorlására teljes szabadságot kell biztosítani, ideértve a hitfelekezetük istentiszteletein való részvételt, azon egyetlen feltétel alatt, hogy a katonai hatóság részéről előírt rend- és közbiztonsági szabályokat betartják.

Valamely hitfelekezet hadifogoly lelkészeinek, akármi is legyen ennek a hitfelekezetnek az elnevezése, meg kell engedni, hogy lelkészi ténykedésüket hitsorsosaik között teljes mértékben gyakorolják.

17. Cikk. A hadviselő felek lehetőleg elősegítik a hadifoglyok által rendezett szellemi és sport-szerű szórakozásokat.

5. Fejezet

A táborok belső fegyelméről

18. Cikk. Minden hadifogolytábort egy felelős tiszt parancsnoksága alá kell helyezni.

A hadifoglyok a honfitársaikkal szemben saját hadseregüknél érvényes szabályzatok által előírt külső tiszteletadás jelein kívül tisztelegni tartoznak a fogvatartó hatalom összes tisztjeinek.

A hadifogly tisztnek csak a fogvatartó hatalom ugyanolyan vagy magasabb rendfokozatú tisztjeinek tartoznak tisztelegni.

19. Cikk. A rendfokozatok jeleinek és a kitüntetéseknek viselése meg van engedve.

20. Cikk. Mindennemű szabályzat, rendelet, értesítés és közlemény olyan nyelven közzétendő a hadifoglyokkal, amelyet azok megértenek. Ugyanez az elv alkalmazandó a kihallgatásokra.

6. Fejezet

A tisztekre és a hasonállásúakra vonatkozó különleges rendelkezések

21. Cikk. A hadviselő felek az ellenségeskedések megkezdésekor közölni tartoznak egymással a hadseregeiknél érvényben levő címeket és rendfokozatokat, hogy az egyenlő rendfokozatú tisztek és hasonló állásúak között az egyenlő bánásmódot biztosíthassák.

A hadifogoly tiszteket és hasonló állásúakat a rendfokozatuknak és koruknak megfelelő bánásmódban kell részesíteni.

22. Cikk. A tiszti táborok kiszolgálásának biztosítására ugyanahhoz a hadsereghez tartozó és amennyiben lehet, ugyanazt a nyelvet beszélő hadifogoly katonákat kell vezényelni elegendő számban és tekintettel a tisztek és hasonló állásúak rendfokozatára.

Ezek élelmezésüket és ruházatukat a fogvatartó hatalom által kiutalt zsoldjukból fedezik. Az étkezdének maguk a tisztek által való kezelését mindenképpen támogatni kell.

7. Fejezet

A hadifoglyok pénzbeli segédforrásairól

23. Cikk. A hadifogoly tisztek és hasonló állásúak a [...] a fogvatartó hatalomtól ugyanazt a fizetést kapják, mint az illető hatalom megfelelő rendfokozatú tisztjei, azzal a feltétellel, hogy ez a fizetés ne emelkedjék túl azon, amelyhez joguk van annak az államnak hadseregében, amelyet szolgáltak. Ezt a fizetést teljes egészében kapják, ha lehet havonta egyszer, a nélkül, hogy a fogvatartó hatalom terhére eső költségekért bármiféle levonás történhetnék, még akkor sem, ha ez az ő javukra esnék.

A hadviselő felek közt létrejött megegyezés állapítja meg az ezeknél a fizetéseknél alkalmazandó váltóárfolyamot; ilyen megegyezés hiányában az ellenségeskedések megkezdésekor érvényes árfolyamot kell elfogadni.

A hadifoglyoknak fizetés(zsold)képpen kifizetett összegek az ellenségeskedések megszűntével az általuk szolgált hatalom által megtérítendőek.

24. Cikk. A hadviselő felek az ellenségeskedések megkezdésekor, közös megegyezéssel megállapítják azt a legnagyobb készpénzösszeget, amelyet a különböző rendfokozatú és osztályba tartozó hadifoglyok maguknál tarthatnak. A hadifoglyoktól elvett, vagy részére visszatartott ezt meghaladó összeg, valamint részéről történő minden pénzletét a számlájára vezetendő és más pénznemre beleegyezése nélkül át nem változtatható.

Fogságuk végén a hadifoglyoknak ki kell fizetni a számlájuk szerint őket megillető egyenleget. Fogságuk alatt elő kell segíteni nekik, hogy ezeket, az összegeket egészben vagy részben átutalassák hazájukban levő bankokba vagy magánosokhoz.

[...]

III. Szakasz

A hadifoglyok munkájáról

I. Fejezet

Általános rendelkezések

27. Cikk. A hadviselő felek az alkalmas hadifoglyokat rendfokozatuk és képességeik szerint alkalmazhatják mint munkásokat, a tisztek és hasonló állásúak kivételével.

Mindazonáltal, ha valamely tiszt vagy hasonló állású, neki megfelelő munkát kér, ezt a lehetőséghez képest meg kell engedni.

A hadifogoly altisztek csak felügyelői munkára kényszeríthetők, hacsak kifejezetten nem kérnek fizetéssel járó munkát.

A hadviselő felek kötelesek a fogság egész tartama alatt a munkából eredő baleseteknek [...]

29. Cikk. A hadifogoly nem alkalmazható oly munkára, amelyre testileg alkalmatlan.

30. Cikk. A hadifoglyok napi munkaideje, a munkábemenés és a visszatérés idejével együtt, túlhosszú nem lehet és semmiesetre sem haladhatja meg az azon a vidéken ugyanolyan munkánál alkalmazott polgári munkásokét. Minden hadifogolynak minden héten, lehetőleg vasárnap, egymásután következő 24 óra pihenő jár.

3. Fejezet

A tiltott munkáról

31. Cikk. A hadifogoly munkája a hadműveletekkel semmiféle közvetlen kapcsolatban nem állhat. Különösen tilos foglyokat bárminemű fegyver vagy lőszer gyártásánál és szállításánál, valamint a harcoló csapatok részére szánt anyag szállításánál alkalmazni.

[...]

32. Cikk. Tilos a hadifoglyokat egészségtelen, vagy veszélyes munkára alkalmazni.

A munkafeltételeknek fegyelmi intézkedéssel való súlyosbítása tiltva van.

[...]

IV. Szakasz

A hadifoglyoknak a külvilággal való érintkezéséről

35. Cikk. A hadviselő feleknek az ellenségeskedések megkezdésekor közölniök kell a jelen szakasz rendelkezéseinek végrehajtásáról vonatkozólag tett intézkedéseket.

36. Cikk [...] a levelek és levelezőlapok posta útján a legrövidebb útvonalon továbbítandók. Fegyelmi okokból sem nem késleltethetők, sem vissza nem tarthatók.

Minden fogolynak a táborba való érkezése után, legkésőbb egy hét múlva, valamint betegség esetén alkalmat kell adni, hogy családjának levelezőlapot küldjön, értesítve azt fogságbajutásáról és egészségi állapotáról. Ezek a levelezőlapok a lehető legsürgősebben továbbítandók és semmi körülmények közt sem késleltethetők.

A foglyok levelezése általában anyanyelvükön történik. A hadviselő felek megengedhetik a más nyelveken való levelezést is.

37. Cikk. A hadifoglyoknak meg van engedve, hogy élelmiszereket, valamint élelmezésüket, vagy ruházódásukat szolgáló egyéb cikkeket tartalmazó postacsomagokat kapjanak. A csomagokat a címzetteknek elismervény ellenében kell átadni.

[...]

V. Szakasz

A hadifoglyoknak a hatóságokkal való érintkezéséről

1. Fejezet

A hadifoglyoknak a fogságban való bánásmódra vonatkozó panaszairól

42. Cikk. A hadifoglyoknak jogukban áll, hogy a katonai hatóságokkal, amelyeknek alá vannak rendelve, közöljék a fogságban való bánásmódra vonatkozó kérelmeiket.

Ugyancsak jogukban áll, hogy a védőhatalom képviselőihez forduljanak a végett, hogy azokkal közöljék azokat a pontokat, melyek tekintetében a fogságban való bánásmódot illetőleg panaszaik merültek fel.

[...]

3. Fejezet

A hadifoglyokkal szemben alkalmazandó büntető rendelkezésekről

45. Cikk. A hadifoglyok a fogvatartó hatalom hadseregében érvényes törvényeknek, szabályzatoknak és rendeleteknek vannak alárendelve.

Fegyelemsértő cselekmények miatt velük szemben az ezekben a törvényekben, szabályzatokban és rendeletekben foglalt rendszabályok alkalmazhatók.

Mindazonáltal ennek a fejezetnek rendelkezései tekintetbe veendőek.

46. Cikk. A hadifoglyokra a fogvatartó hatalom katonai hatóságai és bíróságai nem róhatnak ki más büntetéseket, mint aminőket ugyanilyen cselekményekért a saját hadseregbeli katonáikkal szemben alkalmazni kell.

Azonos rendfokozatok mellett a fegyelmi büntetést elszenvető hadifogoly tiszt, altiszt vagy legénységi egyének nem vonhatók kedvezőtlenebb elbánás alá, mint aminőt a fogvatartó hatalom hadseregében ugyanaz a büntetés előír.

Tilos minden testi fenyítés, napfény által meg nem világított helyiségben való bebörtönözés és általában bárminő kegyetlenkedés.

Ugyancsak tilos egyéni cselekedetek miatt csoportbüntetést alkalmazni.

47. Cikk. A fegyelemellenes cselekmények, különösen a szökés kísérlete sürgősen kivizsgálandó; az előzetes letartóztatást minden hadifogolyra nézve, akár van rendfokozata, akár nincs, a legrövidebb időre kell korlátozni.

A hadifoglyok elleni bírói vizsgálat a lehető leggyorsabban lefolytatandó; az előzetes letartóztatást, amennyire csak lehetséges, korlátozni kell.

Az előzetes letartóztatás tartama a fegyelmileg vagy bíróilag kimondott büntetésbe minden esetben beszámítandó, amennyiben az ilyen beszámítás a saját hadseregbeli katonaságnál meg van engedve.

48. Cikk. A hadifoglyok a kiszabott bírói vagy fegyelmi büntetések után nem részesíthetők más bánásmódban, mint a többi foglyok.

Mindazonáltal a szökés kísérlete miatt büntetett foglyok különleges felügyelet alá helyezhetők, ami azonban nem járhat a jelen egyezményvel a foglyoknak nyújtott bármely biztosíték megszüntetésével.

49. Cikk. A fogvatartó hatalom a hadifoglyot rendfokozatától meg nem foszthatja.

A fegyelmileg büntetett foglyok nem foszthatók meg a rendfokozatukkal járó előjogaiktól. Különösen a szabadságvesztés büntetésüket elszenvedő tiszteket és hasonló állásúakat nem szabad ugyanazokban a helyiségekben elhelyezni, mint az altiszteket vagy legénységi egyéneket.

[...]

2. Fegyelmi büntetések

54. Cikk. A hadifogolyra kiszabható legszigorúbb fegyelmi büntetés az elzárás.

Ugyanezen büntetés tartama 30 napnál több nem lehet.

Ez a maximális 30 nap akkor sem léphető túl, ha a hadifoglyot ügye tárgyalása alkalmával egyszerre több cselekedet miatt vonják fegyelmileg felelősségre, akár összefüggésben állanak ezek a cselekmények egymással, akár nem.

Ha fogoly az elzárás folyamán vagy végén újabb fegyelmi büntetésben részesül, az elzárás egyes szakaszai között három napi megszakításnak kell lennie, ha a szakaszok egyike 10 vagy több napos.

55. Cikk. [...] a büntetés szigorítása címén a fegyelmileg büntetett hadifoglyokra alkalmazhatók a fogvatartó hatalom hadseregében megengedett élelmezési megszorítások.

Mindazonáltal ezek a megszorítások csak akkor rendelhetők el, ha a fogoly egészségi állapota ezt megengedi.

56. Cikk. A hadifoglyok a fegyelmi büntetés kitöltésére sohasem helyezhetők át büntető intézetekhez (fogházakhoz, fegyintézetekhez, fegyencatelepekhez stb.).

A helyiségeknek, ahol a fegyelmi büntetések kitöltendők, meg kell felelniök az egészségügyi követelményeknek.

A büntetést szenvedő foglyoknak lehetővé kell tenni, hogy magukat tisztántarthassák.

A foglyoknak mindennap módot kell adni, hogy testgyakorlatokat végezzenek, vagy hogy legalább két órán át szabad levegőn tartózkodjanak.

57. Cikk. A fegyelmileg büntetett hadifoglyoknak meg kell engedni, hogy írjanak és olvassanak, úgyszintén leveleket küldjenek és ártvegyenek.

Viszont megengedhető, hogy a csomagokat és pénzküldeményeket csak a büntetés kitöltése után kézbesítsék a címzetteknek. Ha a ki nem osztott csomagok romlandó cikkeket tartalmaznak, az ilyen cikkeket a tábor kórházának vagy konyhájának kell átadni.

3. Bűnvádi eljárás

[...]

61. Cikk. Egyetlen hadifogoly sem ítéltető el a nélkül, hogy a védekezésre alkalma ne lett volna.

A fogoly nem kényszeríthető arra, hogy a terhére rótt cselekményben magát bűnösnek ismerje el.

62. Cikk. A hadifogolynak jogában áll, hogy maga által választott hivatott védő támogatását, és ha szükséges, megfelelő tolmács szolgálatait vegye igénybe. Erről a jogáról a fogvatartó hatalom a tárgyalás előtt kellő időben értesítse.

Ha a fogoly nem választana védőt, ilyenről részére a védőhatalom gondoskodhatik. A fogvatartó hatalom a védőhatalommal ennek kérésére közli a védelem ellátására hivatott egyének névsorát.

A védőhatalom képviselőinek jogukban áll, hogy a per tárgyalásánál jelen legyenek.

Ez alól a szabály alól csak annak az egy kivételnek van helye, ha a tárgyalásnak az állam biztonsága érdekében zártnak kell lennie. A fogvatartó hatalom erről értesíti a védőhatalmat.

63. Cikk. Hadifogollyal szemben csak a fogvatartó hatalom haderejéhez tartozó személyekre nézve illetékes bíróság és csak az ezekre érvényes eljárás szerint hozhat ítéletet.

[...]

.

IV. Cím

A fogság végéről

[...]

68. Cikk. A hadviselő felek tartoznak a nagybeteg és súlyosan sebesült hadifoglyokat rendfokozatokra és számukra való tekintet nélkül, szállítható állapotba hozva, hazájukba visszaküldeni.

[...]

71. Cikk. A munkabaleseteknek áldozatul esett hadifoglyok, azok kivételével, akik sérülésüket szándékosan okozták, a hazaszállítást vagy a semleges országban való esetleges elhelyezést illetőleg ugyanezen rendelkezések kedvezményeiben részesítendőek.

[...]

74. Cikk. A hazaszállítottak tényleges katonai szolgálatra nem alkalmazhatók.

II. Szakasz

Az ellenségeskedések megszűntével történő szabadonbocsátásról és hazaszállításról

75. Cikk. Amint a hadviselő felek fegyverszüneti egyezményt kötnek, tartoznak ebbe elvileg a hadifoglyok hazaszállítására vonatkozó intézkedéseket belevenni. Ha ilyen intézkedések nem volnának az egyezménybe foglalhatók, a hadviselő felek tartoznak mégis erre vonatkozólag minél előbb érintkezésbe lépni egymással. Mindenestre a béke megkötése után a hadifoglyok hazaszállításának a lehető legrövidebb idő alatt meg kell történnie.

A közönséges büntett vagy vétség miatt bűnvádi eljárás alatt álló hadifoglyok mindamellatt az eljárás befejeztéig és adott esetben a büntetés letöltéséig visszatartandók. Ugyanez vonatkozik a közönséges büntett vagy vétség miatt elítéltekre.

A hadviselő felek közötti megállapodás szerint bizottságok küldhetők ki a különféle helyeken lévő foglyok felkutatására és hazaszállításuk biztosítására.

[...].

VIII. Cím

[...]

A) Irányelvek a közvetlen hazaszállításra

Közvetlenül hazaszállítandók:

1. Azok a betegek és sebesültek, akiknek gyógyulási lehetősége az orvosi vélemények szerint egy éven belül nem látszik valószínűnek, állapotuk kezelést igényel és szellemi vagy testi képességük lényeges csökkenést mutat.
2. A gyógyíthatatlan betegek és sebesültek, akiknek szellemi vagy testi képessége lényeges csökkenést mutat.
3. A gyógyult betegek és sebesültek, akiknek szellemi vagy testi képessége lényeges csökkenést mutat.

[...]

Forrás: *Az 1936. évi XXX. törvénycikk.*

Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállása 0428. sz. parancsa *1941. november 17.*

„A Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállása megparancsolja:

1. A német csapatok hátában, a peremvonaltól 40-60 km-es mélységben, az utaktól jobbra és balra 20-30 km-es távolságban romboljanak le és égessenek porig minden települést. A lakott településeknek a megjelölt körzetekben való rombolására azonnal vessék be a légierőt, széleskörűen alkalmazzák a tüzérségi és aknavető tüzet, valamint gyújtópalackokkal felszerelt felderítő-csapatokat, sítalpas osztagokat és partizán diverzáns csoportokat...

2. Minden ezredben hozzanak létre 20-30 fős vadászcsapatot a lakott települések robbantása és felégetése céljából. Azokat, akik a lakott települések megsemmisítésében kiemelkedő bátorságot tanúsítanak, terjesszék fel kormánykitüntetésre.”

Forrás: VOLKOGONOV 1990. 342. o.

A záróosztatok felállítása a Vörös Hadseregben

„A német fasizmussal szemben vívott harc tapasztalatai azt mutatták, hogy lövészadosztályainkban nem kevés a rémhírkeltő, sőt nyíltan ellenséges elem, akik az ellenség legelső akciójánál eldobják fegyvereiket, kiáltozni kezdenek: »be vagyunk kerítve!« – és magukkal ragadják a többi katonát. Az efféle elemek tevékenységének hatására a hadosztály megfutamodik, eldobálja felszerelését, a katonák pedig később egyenként kezdenek előjönni az erdőből. Ilyen jelenségek valamennyi fronton tapasztalhatóak... Az a baj, hogy nincs elegendő parancsnokunk és komisszárunk...”

1. Minden lövészadosztály rendelkezzen egy legfeljebb zászlóaljnyi létszámú, megbízható katonákból álló záróosztaggal.
  2. A záróosztág feladatai közé tartozik, hogy nyújtson közvetlen segítséget a parancsnoki karnak a kemény fegyelem megteremtésében, tartóztassa fel a pánikba esett, megfutamodó katonákat, ha szükséges, akár fegyveres harc árán is.
  3. A záróosztágok felállítását a parancs kézhezvételétől számított 5 napon belül be kell fejezni.
- I. Sztálin

Diktálta Sztálin elvtárs. B. Saposnyikov.

1941. szeptember 12. 23 óra 50 perc.

Forrás: VOLKOGONOV 1990. 315–16

Hitler kommandóparancsa (Kommandobefehl)

1942. október 18.

I. paragrafus.

Ellenségeink egy idő óta olyan módszereket alkalmaznak a hadviselésben, amelyek ellenkeznek a genfi nemzetközi egyezményvel. Különösen kegyetlen és aljas az úgynevezett kommandó alakulatok magatartása, amelyek tagjait, amint az bebizonyosodott, az ellenséges országokban részben a szabadon bocsátott bűnözők közül toborozzák. A kezünkbe került parancsokból kiderül, hogy ezek nemcsak a foglyok megbilincselését írják elő, hanem azt is, hogy a védtelen hadifoglyokat azon nyomban meg kell ölni, mihelyt a kommandó alakulatok tagjai úgy vélik, hogy céljaik megvalósításában a foglyok terhet jelentenek vagy másképpen akadályozhatják őket. Végül olyan parancsok is kezünkbe jutottak, amelyek elvből követelik a hadifoglyok megölését.

II. paragrafus.

Ezért abban a kiegészítésben, amelyet a fegyveres erők 1942. október 7-én kelt jelentéséhez fűztünk, már bejelentettük, hogy Németország az angolok és cinkosaik e szabotőr csapataival szemben a jövőben a teljes viszonyosság elve alapján fog eljárni, vagyis a német harcoló csapatok könyörtelenül le fogják kaszabolni az ilyen elemeket, ahol csak megjelennek.

III. paragrafus.

Ezért megparancsolom, hogy minden ellenséget, akivel a német katonák az úgynevezett kommandó akciók során Európában vagy Afrikában szembekerülnek, még ha egyenruhát viselő katonákról vagy szabotőr csapatokról van is szó, függetlenül attól, hogy van-e náluk fegyver vagy sem, harcban vagy menekülés közben az utolsó emberig meg kell semmisíteni. Ilyen esetekben lényegtelen, hogy műveleteik végrehajtására hajón vagy repülőgépen érkeznek, vagy ejtőernyővel dobják-e le őket. Még ha az ilyen egyének felfedeztetésük esetén jeleznék is, hogy megadják magukat, elvből meg kell tőlük tagadni minden kegyelmet. Minden egyes esetben részletes jelentést kell küldeni az OKW-nak, hogy azt a Wehrmacht hivatalos tájékoztatójában köztegyék.

IV. paragrafus.

Ha az ilyen kommandó alakulatok egyes tagjai, akik mint ügynökök, szabotőrök stb. dolgoznak, más úton kerülnek a Wehrmacht kezébe, például az általunk megszállt országok valamelyikében rendőrségünk fogja el őket, azonnal át kell őket adni az SD-nek. Szigorúan tilos őket, akár csak átmenetileg is, katonai őrizetben vagy hadifogolytáborban tartani.

V. paragrafus.

Ez a parancs nem vonatkozik az olyan ellenséges katonákkal való bánásmódra, akik a rendes hadműveletek során (nagyarányú offenzíva, partraszállási hadműveletek és légi ütközetek), nyílt csatában kerülnek fogságba vagy adják meg magukat. Nem vonatkozik továbbá azokra az ellenséges katonákra sem, akik tengeri csata után kerülnek kezünkbe vagy valamely légi ütközet után ejtőernyőn ugranak le, hogy így megmentsek életüket.

VI. paragrafus.

A parancs nem teljesítése esetén haditörvényszék elé állítok minden parancsnokot vagy tisztet, aki nem teljesíti azt a kötelességét, hogy e parancsról tájékoztassa katonáit, vagy aki e parancs ellenére cselekszik.

Adolf Hitler

Forrás: SZTE Egyetemi Könyvtár. Hadtörténeti Gyűjtemény. <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/doksi/k21018.html>

A Szovjetunió honvédelmi népbiztosának 227. számú

parancsa

1942. július 28.

„...A fronton egyes ostoba emberek azzal vigasztalják magukat, hogy hátrálhatunk tovább kelet felé, mivel nagy területeink vannak, sok földünk, sok lakosunk és gabonánk is lesz mindig bőveléssel. Ezzel akarják igazolni a frontokon tanúsított szégyenletes viselkedésüket. Ezek a nézetek azonban velejükig hamisak és hazugok, és csak ellenségeinknek kedveznek.

... Ukrajna, Belorusszia, a Baltikum, a Donyec-medence és más körzetek elvesztése után sokkal kisebb területünk maradt, lakosságunk, gabonánk, érceink, üzemeink és gyáraink száma alaposan megcsappant. Több, mint 70 milliós lakosságot veszítettünk, valamint évi 800 millió pud gabonát és több mint évi 10 millió tonna fémet. Sem az emberi tartalékok, sem a gabonakészletek terén nem vagyunk már fölényben a németekkel szemben. A további visszavonulás azt jelenti, hogy pusztulásra ítéljük önmagunkat, és ezzel együtt elpusztítjuk hazánkat is...

Egy lépést sem hátra! Ez kell hogy legyen a fő jelszavunk

Nem tűrhetjük tovább azokat a parancsnokokat, komisszárokat, politikai munkásokat, akiknek egységei és magasabbegységei önkényesen elhagyják állásaikat. Nem tűrhetjük tovább, amint egyes parancsnokok, komisszárok és politikai munkások megengedik, hogy néhány pánikkeltő

határozza meg a harctéri helyzetet, hogy ezek a többi harcost is magukkal ragadják a visszavonulásba és megnyissák a frontot a az ellenség előtt.

A pánikkeltőket és gyávákat a helyszínen fel kell koncolni.”

...

„a.) Feltétlenül számolják fel az önkényes visszavonulás hangulatát.

b.) Feltétlenül váltsák le beosztásukból és küldjék a főhadiszállásra, hadbíróság elé állítás céljából, azokat a hadseregparancsnokokat, akik megengedték, hogy csapataik önkényesen elhagyják elfoglalt állásaikat...

c.) Minden front állományában (a helyzettől függően) állítsanak föl egy-három büntetőzászlóaljzat (800-800 fővel), melyekbe a közép- és felső szintű parancsnokokat és politikai munkásokat vezényelheti...”

„Minden hadsereg kötelékében szervezzenek három-öt jól felfegyverzett záróosztatot (200-200 fővel), állítsák a megbízhatatlan hadosztályok hátában és kötelezzék, hogy pánik vagy a hadosztály egységeinek rendezetlen visszavonulása esetén a pánikkeltőket és a gyávákat a helyszínen végezzék ki...

Minden hadsereg kötelékében állítsanak fel (a helyzettől függően) 5–10 büntetőszázadot (150-200 fővel)...

Ezeket vezényeljék a hadsereg legnehezebb szakaszaira, hogy vérükkel moshassák le a haza ellen elkövetett bűneiket...

A parancsot olvassák fel minden században, lovasszázadban, tüzérütegben, repülőszázadban, csapatban és törzsben.

I. Sztálin honvédelmi népbiztos.

Forrás: VOLKOGONOV 1990. 350–351. o.

Milovan Đilas¹ második moszkvai útján való találkozása Sztálinnal

Sztálin válasza Đilasznak, miután Đilasz felemlíti, hogy a Vörös Hadsereg milyen erőszakos cselekményeket követett el, miközben átvonult Jugoszlávi északkeleti területein.

„És egy ilyen hadsereget sérteget Đilas! Đilas, akitől a legkevésbé vártam volna; az az ember, akit oly szívesen fogadtam. Azt a hadsereget. Amely nem sajnálta a vérét ontani értetek sem. Đilas író létére nem tudja, mi az emberi szenvedés, mi az emberi szív? Nem érti meg. Hogy a katona, aki vértócsákon, tűzön-vízen át több ezer kilométert tett meg, elcicázik egy fehérnéppel vagy elvesz valami apróságot?”

Forrás: ĐILASZ 1989. 88. o.

Az Auschwitz Jegyzőkönyv – részlet

Az Auschwitz Jegyzőkönyvet a nürnbergi per során bizonyítékként terjesztették be, NG-2061 szám alatt

„1942. április 13-án a szeredi koncentrációs táborban zárt tehervagonokba raktak bennünket – 100 férfit. A kocsik ajtaját kívülről lezárták, így nem tudtuk a menetirányt megállapítani. Hosszú utazás után az ajtókat kinyitották, s ekkor meglepve vettük észre, hogy átléptük a szlovák határt, s egy Zwardon nevű lengyel vasútállomáson vagyunk. Az őrséget – amely eddig a Hlinka-gárda tagjaiból állt – a Waffen-SS egysége váltotta fel. Miután néhány kocsit lekapcsoltak, folytattuk utunkat az auschwitzi állomásig, ahol egy mellékvágányon álltunk meg. A lekapcsolt vasúti kocsik visszahagyása állítólag az elszállásolási nehézségek következtében történt. A visszahagyottak egyébként néhány nap múlva követtek bennünket. Megérkezésünk után ötös sorokban sorakoztattak, majd megszámláltak bennünket. 640-en voltunk. Kb. 20 perces menetelés után, nehéz csomagokkal megrakodva – Szlovákiát jól felszerelve hagytuk el – megérkeztünk az auschwitzi lágerbe.

Auschwitzban azonnal egy nagy barakkba vezettek bennünket. A barakk egyik oldalán le kellett adnunk a csomagjainkat, a másikon teljesen le kellett vetköznünk, s átadtuk értékeinket. Utána meztelenül átmentünk a szomszédos barakkba, ahol a fejünket és az egész testünket leborotválták, s Lysollal fertőtlenítették. A barakkból kifelé jövet mindegyikünk kapott egy számot. A mi számozásunk 28.600-zal kezdődött, s sorozatosan ment tovább. E számot a kézben tartva hajtottak át bennünket egy harmadik barakkba, ahol a tulajdonképpeni felvétel lezajlott. Ez abból állt, hogy a második barakkban kapott számokat – rendkívül brutális módon – a bal mellkasunkra tetoválták. Ennek során sokan közülünk elájultak. A személyi adatainkat is felvették. Innen százas csoportokban egy pincébe vittek bennünket, később át egy barakkba, ahol rabruhát

1 Milovan Đilas (1911–1995) jugoszláv kommunista vezető, író, ideológus. A második világháborúban a jugoszláv partizánmozgalom egyik fontos vezetője.

és facipóket kaptunk. Az egész eljárás körülbelül délelőtt 10-ig tartott. Még ugyanazon a napon elvették tőlünk a rabruhákat, és helyettük régi orosz katonai egyenruhákat (inkább rongyokat) adtak. Ebben a felszerelésben kísérték át bennünket Birkenauba.

Auschwitz lényegében politikai foglyok, ún. védőőrizetesk gyűjtőtábor. Odairányításom idején, azaz 1942 áprilisában itt körülbelül 15.000 fogoly volt – főként lengyeleket, birodalmi német és orosz polgári személyeket, ún. őrizetes oroszokat gyűjtöttek ott össze. A táborlakók kis része bűnözőkből és munkakerülő elemekből állt.

Mind a birkenai munkatábor, mind pedig Harmanse, a tábor kis gazdasága az auschwitzi légerparancsnokságnak van alárendelve. Valamennyi odairányított fogoly először Auschwitzba kerül, ahol megfelelő számot kapnak, majd vagy ottmaradnak, vagy Birkenauba, illetve nagyon kis számban Harmanseba kerülnek. A foglyok érkezésük sorrendjében kapnak számot. Minden számot csak egyszer használnak, s így az utolsó szám az addig az időpontig a légerbe került foglyok összlétszámát jelzi. A birkenai táborból történő szökésünk idején, azaz 1944. április elején ez a szám kb. 180.000 volt. Kezdetben ezeket a számokat a foglyok bal mellkasára tetoválták, de mivel ezek elmosódtak, később a bal alkarra, a csukló fölé került.

Valamennyi fogolykategóriát nemzetiségtől függetlenül ugyanúgy kezelik. Csupán az ellenőrzések megkönnyítése céljából, különböző színű háromszögekkel különböztetik meg őket; ezek a fogoly számozása alatt, a bal mellkason helyezkednek el. A fogoly nemzeti hovatartozását a háromszögben található kezdőbetű jelzi (pl. a lengyeleknél: P=Pole). Az egyes színek a következő kategóriákat jelentik:

piros háromszög = politikai védőőrizetesk

zöld háromszög = köztörvényes bűnöző

fekete háromszög = munkakerülők (főleg oroszok)

rózsaszínű háromszög = homoszexuálisok

lila háromszög = a bibliakutatók szektájának tagjai.

A zsidó foglyok megjelölése ettől csak annyiban tér el, hogy a megfelelő háromszöget (többnyire piros) kis sárga háromszögekkel egy Dávid-csillaggá egészítik ki.

Az auschwitzi léger területén különböző gyárak vannak, így többek között a DAW (Deutsche Aufrüstungswerke), a Krupp és Siemens cégek egy-egy üzeme, valamint egy „BUNA” nevezetű, több kilométeres kiterjedésű épülő gyártelep, amelyik már a tulajdonképpeni táboron kívül fekszik. Ezekben az üzemekben dolgoznak a foglyok.

A szűkebb értelemben vett tábor, ahol a foglyokat elhelyezik, egy kb. 500X300 méteres területen fekszik. E tábort két sorban, kb. 3 méter magas betonoszlopok veszik körül. Az oszlopokat magasfeszültségű vezeték köti össze, amelyek mindkét oldalon szigetelőkre vannak erősítve. E két kerítéssor között, kb. 150-150 méteres távolságokban 5 méter magas őrtornyok állnak, géppuskákkal és reflektorokkal felszerelve. A belső magasfeszültségű kerítés előtt, kis távolságra egy szokványos drótkerítés húzódik. Ennek a kerítésnek már a pusztá megérintésére gépfegyvertűzzel válaszolnak a tornyokból. Maga a tábor három házsorból áll. Az első és a második házsor között van a tábor utcája. Kezdetben a második és a harmadik házsor között egy fal húzódott. 1942. augusztus közepéig a fal mögötti házakban helyezték el az 1942 márciusában és áprilisában deportált fiatal szlovák lányokat. Számuk kb. 7000 volt. Miután ezeket a lányokat Birkenauba szállították át, ezt a falat lerombolták. A bejárat fölött nagy betűkkel a következő felirat volt olvasható: „Arbeit macht frei”.

Az egész táborn kb. 2000 méteres körben őrtornyok övezik, cirka 150 méterre egymástól. A fent leírt őrzési rendszerrel ellentétben, amelyet „kis őrláncnak” hívnak, ez alkotja a „nagy őrláncot”. A kis és a nagy őrlánc közötti területen találhatóak a különböző üzemek és munkahelyek.

A kis őrlánc tornyait csak éjszaka foglalják el, s egyidejűleg a kettős kerítésrendszerbe áramot vezetnek. A kis őrlánc legénysége reggel elhagyja őrhelyét, s egyidejűleg a nagy őrlánc tornyait foglalják el őrök. A két őrzőnán átszökni majdnem kizárt. A kis őrláncan éjszaka nem lehet átjutni, míg a nagy őrgyűrű tornyai olyan közel állnak egymáshoz (csupán 150 méternyire, azaz egy torony csak 75 méteres kört őríz), hogy ezek észrevétlen megközelítése lehetetlen. Ha valaki ezek közelébe megy, akkor minden további nélkül lőnek. A nagy őrlánc őrjeinek esti váltása csak akkor történik meg, amikor a táborlakókat már megszámozták, s meggyőződtek arról, hogy valamennyi fogoly a kis őrláncban belül található. Abban az esetben, ha kiderül, hogy egyik vagy másik fogoly hiányzik, akkor szirénákkal riadót fújnak.

Ilyenkor a nagy őrlánc legénysége a tornyokban marad, a kis őrlánc őrjei szintén elfoglalják helyüket a tornyokban, s akkor megkezdődik a keresés a két őrlánc közötti területen; ezt néhány SS-katona végzi vérebeikkel. A szirénákkal a láger távolabbi környékét is riadóztatják, s így a fogolyok, ha csodával határos módon mégis sikerült a két őrláncot átlépnie, minden valószínűség szerint számolnia kell azzal, hogy az SS és a rendőrség megerősített őrjáratának kezébe kerül. A fogoly kopaszra nyírt feje, feltűnő ruházata (vagy a csíkos rabruha, vagy a piros színnel bemázolt rongyok), valamint a környéken élő, a megfélemlítés révén a legjobb esetben passzív lakosság magatartása is tovább nehezíti a szökést. Nemcsak a legcsekélyebb segítségnyújtást, de az azonnali feljelentés elmulasztását is halálal büntetik. Ha a foglyot három napon belül sem sikerül kézre keríteni, a nagy őrlánc addig a tornyokban tartózkodó legénysége azokat elhagyja, miután feltételezik, hogy a szökevénynek valamilyen módon sikerült elhagynia az őrláncokat. Ha élve fogják el a foglyot, akkor az egész láger szeme láttára felakasztják. Ha megtalálják a holttestét, akkor azt visszahozzák a lágerbe – akárhol akadnak is rá –, és a bejáratnál közszemlére teszik ki. A kezei közé tesznek egy táblát a következő felirattal: „Íme itt vagyok”. Fogságunk két éves időtartama alatt nagyon sok szökési kísérlet volt, azonban 2-3 eset kivételével élve vagy halva, de mindig visszahozták a szökevényt. Azt, hogy vajon azoknak, akiket nem hoztak vissza a táborba, tényleg sikerült-e megszökniük, nem tudjuk. Mégis, határozottan állíthatjuk, hogy azon zsidók közül, akiket Szlovákiából Auschwitzba vagy Birkenaubába vittek, mi vagyunk az egyetlenek, akiknek a szökés sikerült.”

Forrás: BAJTAY PÉTER (vál., ford., bev., jegyz) (1994): Emberirtás, embermentés. Svéd követjelentések 1944-ből. Az Auschwitzit Jegyzőkönyv. Budapest, Katalizátor Iroda.

Idézi:

Hadtörténeti gyűjtemény. Második világháború. http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/doksi/au_jegyz_1.html

Hadviselő országok embervesztése (1939–1945)

Ország	Katonai veszteség	Polgári veszteség	Összes
Szovjetunió	13 600 000	7 720 000	21 320 000
Németország	3 900 000	2 300 000	6 200 000
Kína	1 300 000	10 000 000	11 300 000
Japán	1 140 000	953 000	2 093 000
Lengyelország	320 000	6 028 000	6 348 000
Magyarország	162 000	900 000	1 062 000
Amerikai Egyesült Államok	292 000	5660	297 660
Nagy-Britannia	271 000	91 000	362 000
Olaszország	262 000	93 000	355 000
Franciaország	206 000	173 000	379 000
Románia	520 000	465 000	985 000
Finnország	79 000	-	79 000
Kanada	39 000	-	39 000
India	36 000	-	39 000
Ausztrália	29 000	-	39 000
Bulgária	18 000	10 000	28 000
Görögország	16 000	155 000	171 000
Hollandia	13 000	144 000	157 000
Új-Zéland	12 000	-	12 000
Belgium	9500	75 000	84 500
Dél-Afrika	9000	-	9000
Norvégia	5000	5400	10 400
Összesen	22 238 500	29 118 060	10 400

Forrás: SIPOS 1994. 87–88. o.

A Holokauszt áldozatainak száma

(becslések)

Ország	Zsidó lakosság száma a holoklauszt előtt	Halottak száma (minimum)	Halottak száma (maximum)
Ausztria	185 000	50 000	50 000
Belgium	65 000	28 900	28 900
Bulgária	50 000	0	0
Cseh-Morva Protektorátus	118 310	78 150	78 150
Dánia	7800	60	60
Észtország	4500	1500	2000
Finnország	2000	7	7
Franciaország	350 000	77 320	77 320
Görögország	77 380	60 000	67 000
Hollandia	140 000	100 000	100 000
Olaszország	44 500	7680	7680
Jugoszlávia	78 000	56 200	63 300
Lengyelország	3 300 000	2 900 000	3 000 000
Lettország	91 500	70 000	71 500
Litvánia	168 000	140 000	143 000
Luxemburg	3500	1950	1950
Magyarország	825 000	550 000	569 000
Németország	566 000	134 000	141 500
Norvégia	1700	762	762
Románia	609 000	271 000	287 000
Szlovákia	88 950	68 000	71 000
Szovjetunió	3 020 000	1 000 000	1 100 000
Összesen	9 976 840	5 595 529	5 860 129

Forrás: KARSAI 2001. 15. o.

HADITECHNIKAI ADATOK

Repülőgéphordozók

Típus:

könnyű: könnyű repülőgép-hordozó. Kíséítő, támogató feladatok ellátása alkalmazott típus.
flotta: flotta-repülőgéphordozó. A repülőgép-hordozók legnagyobb osztálya, mely egyaránt alkalmazható tengeri és szárazföldi célpontok ellen.

kísérő: kísérő-repülőgéphordozó: kereskedelmi konvojok, vagy más hajókötelékek számára biztosított légifedezetet, elsősorban tengeralattjárók ellen.

átalakított: eredetileg nem repülőgéphordozónak épült, hanem csatahajóból vagy más hadihajóból, illetve kereskedelmi hajóból átépített repülőgép-hordozó.

Mennyiség: az adott hajóosztályból szolgálatba állított össze hajóegység száma.

Év: szolgálatbaállítás éve

Repülőgépek: a hajóról maximálisan alkalmazható repülőgépek száma

Sebesség: a hajó maximális sebessége csomóban. 1 csomó: 1 tengeri mérföld (1852 m)/óra.

Méret: maximális hosszúság*maximális szélesség* maximális merülés méterben megadva.

Víziszorítás: teljes víziszorítás – üzemanyaggal, lőszerrel, ellátmánnyal teljesen feltöltve

Nagy Britannia

Osztály	Típus	Mennyiség (darab)	Év	Repülőgépek (darab)	Sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Víziszorítás (tonna)
Argus	könnyű	1	1918	20	30	401	172.2*20.7*7.3	15 750
Eagle	könnyű	1	1924	24	24	950	203.3*32.1*7.3	26 800
Hermes	könnyű	1	1924	20	25	664	181.8*21.4*6.9	13 000
Furious	átalakított, flotta	1	1925	36	29.5	1218	239.5*27.4*7.3	22 450
Courageous	flotta	2	1928–1930	48	30	1216	239.5*27.6*7.3	26 100
Ark Royal	flotta	1	1938	60	31	1580	243.8*28.9*6.9	27 200
Illustrious	flotta	3	1940–1941	36	30.5	1229	225.5*29.2*7.3	28 210
Indomitable	flotta	1	1941	48 ¹	30.5	1592	229.5*29.1*8.84	29 730
Implacable	flotta	2	1944	54 ²	32	1585	233.4*29.2*8.81	32 110
Unicorn	könnyű	1	1943	36	24	1094	196.9*27.43*7.32	20 300
Colossus	könnyű	10 ³	1944–46	37	25	1300	211.8*24.38*7	13 190
Egyéb	kísérő-hordozó	44 ⁴		6–24				

1 Maximum 68, ha ebből 20 darabot a fedélzeten tárolnak.

2 Maximum 81 darab, ha a fedélzeten is tárolnak repülőgépet.

3 1945. szeptember 2-ig 5 darabot állítottak szolgálatba.

4 Ebből csak 5 darab brit gyártású, a többi az Egyesült Államok szállította.

Amerikai Egyesült Államok

Osztály	Típus	Mennyiség (darab)	Év	Repülőgépek (darab)	Sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Víziszorítás (tonna)
Langley	könnyű	1	1922	33	14	410	165.3*19.96*7.32	14 700
Lexington	átalakított, flotta	2	1927	80	33.25	2122	270.66*32.12*10.5	43 054
Ranger	flotta	1	1934	76	29	1788	234.4*33.37*6.83	17 577
Yorktown	flotta	3	1937–1941	96	32.5	1890	251.38*33.37*7.9	25 500
Wasp	flotta	1	1940	84	29	1889	219.45*30.48*7.08	19 116
Essex	flotta	24 ⁵	1942–1950	91	32.7	2682	270.66*44.95*8.38	34 880
Independence	könnyű	9	1943	30	31	1569	189.74*33.27*7.39	14 750
Midway	flotta	3 ⁶	1945–1947	137	33	4100	295*41.45*10.51	59 901
Saipan	könnyű	2 ⁷	1946–1947	48	33	1553	208.35*32.91*8.22	18 750
	Egyéb kísérő-hordozó	86		16–36				

⁵ 1945 szeptember 2-ig 16 darabot állítottak szolgálatba.

⁶ Az első egység csak 1945. szeptember 10-én állt szolgálatba.

⁷ 1944-ben kezdtek építeni.

Japan

Osztály	Típus	Mennyiség (darab)	Év	Repülőgépek (darab)	Sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Vízszorítás (tonna)
Hosho	könnyű	1	1922	26	25	550	168.1*18*6.17	10 000
Alkagi	átalakított, flotta	1	1927	60	32.5	1600	260.7*31.32*8.71	34 364
Kaga	átalakított, flotta	1	1928	60	27.5	1340	247.65*32.5*9.48	33 693
Ryujo	könnyű	1	1933	48	29	600	179.9*20.78*7.08	11 070
Soryu	flotta	1	1937	71	34.5	1100	227.5*21.3*7.62	19 800
Hiryu	flotta	1	1939	73	34.5	1100	227.4*22.32*7.84	21 900
Shokaku	flotta	2	1941	84	34.25	1660	257.5*26*8.87	32 105
Zuiho	átalakított, könnyű	2	1940–42	30	28	785	204.8*18.2*6.64	14 200
Ryuhu	átalakított, könnyű	1	1942	30	28.9	800	215.6*19.58*6.67	15 300
Junyo	átalakított, flotta	2	1942	53	25.5	1200	219.3*26.7*8.15	29 464
Taiho	flotta	1	1944	60	33.33	1750	260.6*27.7*9.59	37 270
Chitose	átalakított, könnyű	2	1943	30	28	785	192.5*20.8*7.51	14 200
Shinano	átalakított, flotta	1	1944 ⁸	120	27	2400	265.8*36.3*10.3	71 890
Unryu	flotta	3	1944	65	34	1595	227.4*22*7.85	22 500
Taiyo	átalakított, kísérő-hordozó	4	1941–1942	24	24	829	180.24*22.5*7.74	16 748

Franciaország

Osztály	Típus	Mennyiség (darab)	Év	Repülőgépek (darab)	Sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Vízszorítás (tonna)
Bearn	átalakított, flotta	1	1927	40	21.5	865	182.6*35.2*9.3	28 400

⁸ Vízrebocsátottak, de soha nem állítottak szolgálatba.

Csatahajók, csatacirkálók

Mennyiség: az adott hajóosztályból szolgálatba állított hajók száma

Év: a szolgálatbaállítás éve.

Fő fegyverzet (a hajó főlövegeinek) adatai : lövegtornyok száma * az egy toronyban elhelyezett lövegek száma - löveg űrmérete centiméterben

Sebesség: a hajó maximális sebessége csomóban. 1 csomó: 1 tengeri mérföld (1852 m)/óra

Méret: maximális hosszúság*maximális szélesség* maximális merülés méterben megadva

Vízkiizorítás: teljes vízkiizorítás – üzemanyaggal, lőszerral, ellátmánnyal teljesen feltöltve.

Nagy-Britannia

Osztály	Mennyiség (darab)	Típus	Év	Fő fegyverzet	Maximális Sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Víziszorítás (tonna)
Queen Elisabeth	5	csatahajó	1915–16	4*2 -38.1	23	925–951	196.8*31.67*10.25	35 710
Royal Sovereign	5	csatahajó	1916–17	4*2 -38.1	23	908–997	190.3*31.6*10.21	33 500
Hood	1	csatacirkáló	1920	4*2 -38.1	31	1418	262.2*32*9.6	41 200
Renown	2	csatacirkáló	1916	3*2 - 38.1	27.5	1200	242*31.19 *9.8	37 490
Nelson	2	csatahajó	1927	3*3 - 40.6	23	1314 (1361)	216.4*32.31*10.21	41 250
King George V.	5	csatahajó	1940–42	2*4, 1x2 – 35.5	28	1422	227.07*31.39*9.93	42 076
Vanguard	1	csatahajó	1946	4*2 – 38.1	30	1893	248.2*32.92*10.62	51 420

Amerikai Egyesült Államok

Osztály	Mennyiség (darab)	Típus	Év	Fő fegyverzet	Maximális Sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Víziszorítás (tonna)
Wyoming	2	csatahajó	1912	6*2 - 30.5	21	1242	171.29*32.3*9.13	30 610
Texas	2	csatahajó	1914	5*2 - 35.6	21	1290	174.65*32.3*9.19	31 924
Nevada	2	csatahajó	1916	4*3 - 35.6	20.5	1374	177.7*32.91*9.04	31 706
Pennsylvania	2	csatahajó	1916	2*3, 2*2 - 35.6	21	1052	185.32*32.38*9.19	35 929
New Mexico	3	csatahajó	1917-1919	4*3 - 35.6	22	1443	190.19*32.38*9.44	36 157
California	2	csatahajó	1920-1921	4*3 - 35.6	21	1480	190.1*29.7*10.66	35 190
Maryland	3	csatahajó	1921-1923	4*2 - 40.6	21	1407	190.1*29.7*10.66	33 590
North Carolina	2	csatahajó	1941	3*3 - 40.6	28	1880	222.12*33.01*10.04	44 377
South Dakota	4	csatahajó	1942	3*3 - 40.6	27.5	1793	207.26*32.96*10.69	44 519
Iowa	4	csatahajó	1943-1944	3*3 - 40.6	32.5	1921	270.43*32.96*11.02	57 540

Franciaország

Osztály	Mennyiség (darab)	Típus	Év	Fő fegyverzet	Maximális Sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Víziszorítás (tonna)
Courbet	4	csatahajó	1913-1914	6*2 - 30.5	20	1085-1108	168*27.9*9	26 000
Bretagne	3	csatahajó	1913	5*2 - 34	20	1124-1133	166*26.9*9.8	25 000
Dunkerque	2	csatahajó	1937-1938	2*4 - 33	29.5	1431	214.5*31.08*8.7	35 500
Richelieu	2	csatahajó	1940-1949	2*4 - 38.1	30	1670	247.85*35.43*9.63	47 548

Szovjetunió

Osztály	Mennyiség (darab)	Típus	Év	Fő fegyverzet	Maximális Sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Víziszorítás (tonna)
Gangut	4	csatahajó	1914	4*3 - 38	23	1126	181.2*26.6*9.2	25 800

Németország

Osztály	Mennyiség (darab)	Típus	Év	Fő fegyverzet	Maximális Sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Víziszorítás (tonna)
Scharnhorst	2	csatacirkáló	1936–1938	3*3 - 28	32	1669–1840	229.8*30*9.91	38 900
Bismarck	2	csatahajó	1940–1941	4*2 - 38	29	2092	248*36*10.6	50 900

Japán

Osztály	Mennyiség (darab)	Típus	Év	Fő fegyverzet	Maximális Sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Víziszorítás (tonna)
Kongo	4	csatacirkáló (csatahajó 1929-től)	1913–1915	4*2 - 35.6	30.5	1437	222.05*29.04*9.72	36 400
Fuso	2	csatahajó	1915–1917	6*2 - 35.6	24.7	1396	212.75*30.64*9.69	38 546
Ise	2	csatahajó	1917–1918	6*2 - 35.6	25.3	1376	215.8*31.7*9.21	39 031
Nagato	2	csatahajó	1920–1921	4*2 - 40.6	25	1368	224.94*32.96*9.49	42 753
Jamato	2	csatahajó	1941–1942	3*3 - 46	27	2500	256*36.9*10.4	69 990

Olaszország

Osztály	Mennyiség (darab)	Típus	Év	Fő fegyverzet	Maximális Sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Víziszorítás (tonna)
Cavour	3	csatahajó	1914–1915	2*3, 2*2 – 30,5	28	1235	186.38*28*10.39	29 032
Doria	2	csatahajó	1915–1916	2*3, 2*2 – 30,5	27	1233	186.38*28*9.4	28 882
Littorio	3	csatahajó	1941–1942	3*3 – 38.1	30	1830–1950	237.76*32.82*9.6	45 236

Tengeralattjárók

Év: a szolgálatbaállítás éve

Fő fegyverzet:

torpedóvető-csövek (T): száma*átmérője (torpedókészlet);

lövegek (L): darab*űrméret centiméterben

Maximális sebesség: a hajó maximális sebessége víz felett/víz alatt csomóban. 1 csomó: 1 tengeri mérföld (1852 m)/óra

Méret: maximális hosszúság*maximális szélesség* maximális merülés méterben megadva

Vízkişorítás: maximális vízkişorítás víz felett/víz alatt

Nagy-Britannia

Osztály	Mennyiség (darab)	Év	Fő fegyverzet	Maximális sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Víziszorítás (tonna)
Thames	3	1932–1936	T: 6*53.3 (12); L: 1*12	22.5/10	61	105.15*8.61*4.85	2206/2723
Shark	8	1934–1937	T: 6*53.3 (12); L: 1*7.6	15/10	39	63.6*7.32*3.61	768/960
„T” Triton	53	1937–1944	T: 10*53.3 (12); L: 1*7.6	15.25/9	59	84.43*8.1*4.57	1325/1575
„U” Undine	49	1937–1944	T: 6*53.3 (10-17); L: 1*7.6	11.25/10	27	58.22*4.9*4.62	630/730
„S” Swordfish	62	1931–1945	T: 6*53.3 (12); L: 1*10.2	14.75/9	48	66.14*7.24*4.47	814/990

Amerikai Egyesült Államok

Osztály	Mennyiség (darab)	Év	Fő fegyverzet	Maximális sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Víziszorítás (tonna)
Salmon	6	1937–1938	T: 8*53.3 (24); L: 1*12	21/9	59	105.15*8.61*4.85	1430/2198
Sargo	10	1939	T: 8*53.3 (24); L: 1*7.6	21/8.75	59	63.6*7.32*3.61	1450/2350
Tambor	12	1940–1941	T: 6*53.3 (24); L: 1*7.6	20/8.75	60	93.63*8.31*4.5	1475/2370
Gato	77	1941–1944	T: 10*53.3 (10-17); L: 1*7.6 (v. 10.5, v 12.7)	20.25/8.75	80	95.02*8.31*4.65	1810/2415
Balao	128	1943–1945	T: 10*53.3 (24); L: 1*7.6 ((v. 10.5, v 12.7)	20.25/8.75	80	66.14*7.24*4.65	1810/2410
Tench	29	1944–1945	T: 6*53.3 (24); L: 1-2*12.7	20.25/8.75	81	66.14*7.24*4.75	1845/2415

Szovjetunió

Osztály	Mennyiség (darab)	Év	Fő fegyverzet	Maximális sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Vízkeszortás (tonna)
„D”	6	1928–1929	T: 8*53.3 (14); L: 1*10	14/9	53	76*6.5*3.8	933/1354
„L”	25	1931–1941	T: 6*53.3 (12); L: 1*10	14/9	54	81*6.6*4.18	1051/1327
„Shch”	96	1930–1937	T: 6*53.3 (10); L: 1*4.5	12.5/8.5	35	57*6.2*3.78	578/704
„S”	56	1935–1941	T: 6*53.3 (12); L: 1*10	19.5/9	46	95.02*8.31*4.65	840/1070
„K”	12	1938–1941	T: 10*53.3 (24); L: 2*10, 2*4.5	21/10	60	97.65*7.4*4.51	2104/2600

Németország

Osztály	Mennyiség (darab)	Év	Fő fegyverzet	Maximális sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Vízkihozás (tonna)
IID	16	1940	T: 6*53.3 (6); L: 1*2	12.7/6.9	25	44*4.9*3.9	309/358
VIIIC	593	1940–1944	T: 5*53.3 (14); L: 1*8.8	17/7.6	44	67.1*6.2*4.8	749/851
VIIIC/41	91	1943–1944	T: 5*53.3 (14); L: 1*8.8	17/7.6	44	67.2*6.2*4.8	747/847
IXA	8	1938–1939	T: 6*53.3 (22); L: 1*10.5	18.2/7.7	48	76.5*6.5*4.7	1016/1135
IXC	53	1940–1942	T: 6*53.3 (22); L: 1*10.5	18.2/7.3	48	76.8*6.8*4.7	1102/1213
IXC/40	87	1942–1944	T: 6*53.3 (22); L: 1*10.5	18.2/7.3	48	76.8*6.9*4.7	1126/1237
IXD	30	1941–1944	T: 6*53.3 (22); L: 1*10.5	19.2/6.9	48	87.6*7.5*5.4	1590/1775
XXI	118	1944–1945	T: 6*53.3 (23); L: 4*2	15.6/17.2	57	76.7*6.6*6.3	1595/1790
XXIII	61	1944–1945	T: 2*53.3 (2);	15/22	14	34.7*3*3.7	230/254

Japán

Osztály	Mennyiség (darab)	Év	Fő fegyverzet	Maximális sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Víziszorítás (tonna)
J1	4 (I összesen 20)	1924–1928	T: 6*53.3 (20); L: 2*14	18/8	68	67.1*6.2*4.8	2135/2791
KD6a	6 (KD összesen 35)	1934	T: 6*53.3 (14); L: 1*12	23/6.8.25	60–84	104.7*8.2*4.58	1785/2440
A1	2 (A összesen 6)	1944	T: 6*53.3 (18); L: 1*14, 7*2.5, 2 repülőgép	23.5/8	114	113.7*9.55*5.89	2919/4762
AM	2	1944	T: 6*53.3 (12); L: 1*14, 7*2.5, 2 repülőgép	16.7/5.5	114	113.7*11.7*5.89	3603/4792
B1	20 (B összesen 29)	1939–1942	T: 6*53.3 (17); L: 1*14; 1 repülőgép	23.6/8	101	108.7*9.3*5.14	2589/3654
B2	6	1942–1943	T: 6*53.3 (17); L: 1*14; 1 repülőgép	23.8/8	101	108.7*9.3*5.2	2589/3654
C1	11	1938–1939	T: 8*53.3 (20); L: 1*14;	23.5/8	95	109.3*9.1*5.35	2554/3561
STO	1	1945	T: 8*53.3 (20); L: 1*14; 3 repülőgép	18.75/6.5	144	122.3*12*7	5223/6560
RO (KS)	18 (RO összesen 47)	1941–1944	T: 4*53.3 (8); L: 1*7.62	14.25/8	38	60.9 *6*3.5	601/782
RO (K6)	18	1943–1944	T: 4*53.3 (10); L: 1*7.62	19.725/8	65	80. *7*4.05	1115/1447

Olaszország

Osztály	Mennyiség (darab)	Év	Fő fegyverzet	Maximális sebesség (csomó)	Legénység (fő)	Méret (méter)	Vízszorítás (tonna)
Marcelo	11	1938–1940	T: 8*53.3 (16); L: 2*10	17.4/8	57	73*7.19*5.1	1043/1290
Brin	5	1938–1939	T: 8*53.3 (14); L: 1*12	17.3/8	58	72.47*6.68*4.54	1000/1245
Marconi	6	1939–1940	T: 8*53.3 (12); L: 1*10	17.8/8.2	57	76.5*6.81*4.72	1175/1465
Cagni	4	1939–1940	T: 14*45 (36); L: 2*10	17/8.5	85	87.9*7.76*5.72	1653/2136
Argonauta ⁹	7	1931–1932	T: 6*53.3 (12); L: 2*10.2	14/8	44	61.5*5.7*4.7	650/800
Sirena (Perla, Adua)	12 (Perla: 10; Adua: 13)	1933	T: 6*53.3 (12); L: 1*10	14/8	44	60.18*6.45*4.7	650/800
Acciaio	13	1941–1942	T: 6*53.3 (12); L: 1*10	14/7.7	45	60.18*6.44*4.7	697/850
Flutto I.	9	1942–1943	T: 6*53.3 (12); L: 1*10	16./8	50	63.15*6.98*4.87	930/1093

⁹ Az Argonauta, Sirena, Perla, Adua, Acciaio az olasz flotta ún. 600-a sorozatú tengeralatjárói közé tartozik.

Legfontosabb repülőgéptípusok¹⁰

rövidítések:

V	vadászrepülőgép
VB	vadászbombázó
VÉ	éjszakai vadász
B	bombázó
BN	nehézbombázó
BKs	közepesbombázó
BKű	könnyűbombázó
BZ	zuhanóbombázó
CS	csatarepülőgép
É	éjszakai
F	felderítő
SZ	szállító
T	torpedóvető
H	repülőgéphordozó-fedélzeti
Hn	hidroplán
HT	haditengerészeti

Év: A szolgálatba állítás éve.

Gyárt. (db.): az adott típusból az össze legyártott mennyiség.

Altípus: azon altípus, melynek műszaki adatai a táblázatban találhatóak.

Legs.: A repülőgép legénységének létszáma. Szállító repülőgépeknél + jellel jelöljük a szállított utaslétszámot.

Hajtómű: Darab * egy hajtómű teljesítménye lóerőben.

Hatótáv.: a repülőgép maximális hatótávolság kilométerben.

Méret: Fesztávolság * hossz * magasság (méter)

Fegyverzet:

gp.: géppuska (darab * űrméret mm);

gá.: géppágyú (darab * űrméret mm));

B: bomba (kilogramm.);

R: rakéta (darab),

T: torpedó

¹⁰ Mindegyik repülőgép több változatban készült, melyek a műszaki adatai eltérnek egymástól. Az adatok ismertetésénél egy jellemző, vagy a legnagyobb számban készült altípus adatait közöljük.

Nagy Britannia

Típusjelzés (Gyártó)	Rendeltetés	Év	Gyárt. (db)	Altípus	Legs.	Hajtómű	Hatótáv. (km)	Szolgálati magasság (m)	Max. sebesség (km/h)	Méret (m)	Felszálló- tömeg (kg)	Fegyverzet
Whitley (Armstrong Whitworth)	B	1937	1676	Mk. V.		2*1075	2400	5360	365	25.6*22.18*4.58	12 800	gp: 5*7.7; B: 3180
Blenheim (Bristol)	BKs	1939	4354	Mk. IV.	3	2*905	2335	8320	426	17.2*12.98*2.99	6125	gp: 5*7.7; B: 454
Hamphen (Handley Page)	BKs	1938	1532	Mk. I.	4	2*965	3190	6920	426	21.1*16.33*4.34	6920	gp: 3*2*7.7; B: 1835
Wellington (Vickers)	BKs, F	1938	11461	Mk. X.	6	2*1585	2125	7325	408	26.25*19.67*5.34	14300	gp: 6* 7.7; B: 2720
Battle (Fairley)	BKü	1937	2419	-	3	1*1030	1450	7620	388	16.46*12.85*4.72	4895	gp: 2* 7.7; B: 452
Halifax (Handley Page)	BN	1940	6176	Mk. III.	7	4*1650	1650	7320	435	31.75*21.37*6.32	24 700	gp: 9* 7.7; B: 5900
Lancaster (Avro)	BN	1942	7374			4*1460	4070	7400	460	31.09*21.18*6	31 000	gp: 8*7.7; B: 6350
Stirling (Short)	BN, SZ	1940	2375	Mk. I.	7-8	4*1590	3090	6250	416	30.22*26.32*6.93	27 700	gp: 8* 7.7; B: 6350
Sunderland (Short)	F, HT, Hn	1938	700	Mk. V.	13	4*1200	4760	5460	3406	34.43*26 *9.87	27 200	gp: 2* 12.7, 8-12*7.7; B: 908
Walrus (Supermarine)	F, HT, Hn	1936	740	Mk. II.	4	1*775	960	5640	216	13.96*11.46*4.87	3265	gp: 2* 7.7;
Beaufort (Bristol)	T, F	1939	1120	Mk. I.	4	2*1130	1658	5040	424	17.56*13.58*3.78	9650	gp: 4*7.7; B: 908 (vagy akna vagy T)
Barracuda	T, F, HT	1943	2582	II.	3	1*1640	1100	5060	365	14.97*12.35*4.93	6320	gp: *7.6, B: 6*113, v. 4*227 v. T

Swordfish (Fairey)	T, HT	1936	2391	Mk. I.	2-3	1*690	874	3419	221	13.86*10.89*3.76	5870	gp: 2*7.6; T: akna, R; B: 680
Albacore (Fairey)	T, HT, H	1940	803	-	2-3	1*1065	1485	6300	267	15.23*12.14*4.97	4750	gp: 1*7.6, 2*7.6, B: 6*113, v. 4*227 v. T
Gladiator (Gloster)	V	1937	269	Mk. I.	1	1*840	656	10 090	405	9.83*8.36*3.14	2159	gp: 4*7.6
Meteor (Gloster)	V	1944	300	Mk. III.	1	2*809 kN	2145	6040	789	13.21*12.57*3.97	13 420	gá: 4*20
Typhoon (Hawker)	V, CS	1941	3314	Mk. IB.	1	1*2200	1570	10 730	656	12.67*9.073*4.66	5100	gá: 4*20; 2*227 v 454 vagy R:8
Fulmar (Fairey)	V, H	1940	600	Mk. I.	2	1*1080	1280	7930	448	14.12*12.27*3.25	4450	gp: 8*7.7
Hurricane (Hawker)	V, VB	1937	14533	Mk. II.B	1	1*1200	752	11 000	542	12.2*9.83*3.98	3740	gp: 12*7.7; B: 2*113 v. 227; v. R:8
Tempest (Hawker)	V, VB	1944	13940	Mk. V.	1	1*2420	2445	11 100	696	12.5*10.21*4.9	5240	gá: 4*20; 2*227 v 454 vagy R:8
Spitfire (Supermarine)	V, VB, F	1938	20351	Mk. VB.	1	1*1440	1800	11 300	602	11.24*9.12*3.84	2990	gp: 4* 7.7; gá: 2*20; B: 250
Mosquito (de Havilland)	V, VB, F, B	1941	6170	XVI (XIX)	2	2* 1290 (2*1635)	2195 (2930)	11 300 (10 500)	635 (604)	16.54*12.35*3.81 (16.54*12.77*4.79)	8650 (8900)	B: 1815 (gá: 4*20)
Firefly (Fairey)	V, VB, F, H	1943	1702	Mk. I.	2	1*1730 (vagy 1*1990)	1714	8540	505	13.57*11.47*3.98	6450	gá: 4*20; B: 2*454; vagy R: 8
Seafire (Supermarine)	V, VB, H	1942	2334	Mk. III.	1	1*1470	744	10 300	563	11.19*9.15*3.4	3220	gp: 4* 7.7; gá: 2*20; B: 250

Beaufighter (Bristol)	VÉ, CS, T,	1940	5962	Mk.-. X.	2	2*1770 (vagy 1*1990)	2350	5800	512	17.65*12.7*4.82	11540	gp: 7*7.7; gá: 4*20; B: 750 vagy T: 1 v. R: 8
---------------------------------	------------	------	------	----------	---	----------------------------	------	------	-----	-----------------	-------	---

Amerikai Egyesült Államok

Típusjelzés (Gyártó)	Rendeltesítés	Év	Gyárt. (db)	Al típus	Legs.	Hajtómű	Hatótáv. (km)	Szolgálati magasság (m)	Max. sebesség (km/h)	Méret (m)	Felszálló- tömeg (kg)	Fegyverzet
B-25 Mitchell (North American)	BKs	1941	9816	J	6	2*1850	2040	7620	440	20.57*16.12*4.8	15200	gp: 13*12.7; B: 1820
B-26 Marauder (Martin)	BKs	1942	5157	G	7	2*1920	1760	6040	553	21.65*17.12*6.2	17300	gp: 11*12.7; B: 1815
A-26 Invader (Douglas)	BKü, CS	1944	2426	-	3	2*2000	2255	6735	572	21.34*15.24*5.64	15876	gp: 10*12.7; B: 2710
B-17 Flying Fortress (Boeing)	BN	1940	12700	G	10	4*1200	2960	11400	480	31.64*22.26*5.8	25000	gp: 13*12.7; B: max. 7850
B-29 Superfortress (Boeing)	BN	1943	3970	-	10 (max. 14)	4*2200	5200	10250	572	43.08*30.2*8.47	54500	gp: 2*12.7; gát: 1*20; B: 9072
B-24 Liberator (Consolidated)	BN, F, HT, SZ	1941	18000	J	12	4*1200	3360	8550	480	33.55*21.16*5.498	26000	gp: 10*12.7; B: max. 5450
A-35 Vengeance (Vultee)	BZ	1942	1900	A	2	1*1700	960	6550	437	14.65*12.12*4.67	6125	gp: 5*12.7; B: 908
SB2C Helldiver (Curtiss)	BZ, H	1943	7199	-3	2	1*1900	3080	8950	471	15.18*11.18*4.01	6380	gp: 1*12.7; gát: 2*20; B: 454 v. T.
PBY Catalina (Consolidated)	F	1936	3290	PBY- 5A	8	2*1200	4960	4480	286	31.7*19.46*6.15	15420	gp: 5*12.7

P-47 Thunderbolt (Republic)	V, VB	1942	15 675	D	1	1*2535	2028	12800	686	12.42*11.01*4.32	7950	gp: 8*12.7; B: 1175; v: R
P-51 Mustang (North American)	V, VB	1942	15 586	D	1	1*1490	3325	12500	698	11.28*9.82*4.165	5260	gp: 4-6*12.7; B: 908; R: 10
P-63 Kingcobra (Douglas)	V, VB	1941	9558	Q	1	1*1200	1080	10 900	660	10.38*9.2*3.78	3765	gp: 4*12.7; gát: 1*37; B: 227
P-38 Lightning (Lockheed)	V, VB, F	1941	9923	L	1	2*1450	36 200	13390	663	15.88*11.55*2.99	7950	gp: 4*12.7; gát: 1*20; B: 1820 v; R: 12.7 cm.-es
F4F Wildcat (Grumman)	V, VB, H	1939	7943	-3	1	1*1200	1745	11 720	602	13.05*10.1*3.97	4100	gp: 6*12.7
A-20 Havoc, Boston (Douglas)	VB, VÉ, BKű,	1939	7385	G	3	2*1600	1640	7600	509	18.77*14.6*5.18	10 500	gp: 9*12.7? vagy gp: 5*12.7, gát: 5*20; B: 908 törzsben + 908 függesztve

Szovjetunió

Típusjelzés (Gyártó)	Rendeltesítés	Év	Gyárt. (db)	Alí- pus	Legs.	Hajtómű	Hatótáv. (km)	Szolgálati magasság (m)	Max. sebesség (km/h)	Méret (m)	Felszálló- tömeg (kg)	Fegyverzet
SB-2 (Tupoljev)	BKs	1936	6967	bis	3	2*990	2290	8500	448	21.54*12.65*3.25	6500	gp: 4*7.62; B: 1000
Tu-2 (Tupoljev)	BKs	1944	1111	S	4	2*1850	2000	9500	547	18.86*13.8*4.56	12800	gp: 3*12.7; gá: 2*20; B: 3000
IL-4 (Iljusin)	BKs, T	1937	5000	-	3-4	2*1100	4000	9350	424	21.4*18.84*4.1	10000	gp: 3*7.62; B: 2000 vagy T: 1
Pe-2 (Petjakov)	BKü, F	1941	11 427	-	2	2*1225	1920	9000	536	17.19*12.6*4	8500	gp: 1*12.7, 4*7.62; B: 1000
Pe-8 (Petjakov)	BN	1941	93	-	11	4*1200	3710	10 080	438	40.06*24.55*2.69	30800	gp: 2*12.7, 2*7.62; gá: 2*20; B: 4000
IL-2 (Iljusin)	CS	1941	36 183	-	2	1*1770	600	5945	412	14.6*11.6*3.4	6360	gá: 2*20; gp: 2*7.62, 1*12.7; B: 400 vagy R: 8
Be-2 Berjev	E, HT, Hn	1931	1500	MBR, 2bis	4-5	1*860	1400	6000	248	19*13.5*4	4245	gp: 2*7.7; B: 300
Li-2 (Lisunov)	SZ	1939	2700	-	4-5	2*1000	450	5600	280	28.81*19.65*5.15	10700	
Jak-1 (Jakovlev)	V	1940	8666	-	1	1050	700	9300	573	10*8.48*2.44	2844	gp: 2*7.62; gá: 1*20
Jak-3 (Jakovlev)	V	1944	4848	-	1	1*1500	1060	11 800	720	9.2*8.5*2.44	2984	gp: 2*12.7; gá: 1*20

Jak-7 (Jakovlev)	V	1941	6399	B	1	1180	645	9900	570	10*8.48*2.44	3010	gp: 2*7.62; gá: 1*20
I-16 (Polikarpov)	V, VB	1934	9450	29	1	1*1100	800	9800	429	9.04*6.13*-	4245	gp: 2*7.62, 1*12.7; R: 6
Jak-9 (Jakovlev)	V, VB	1942	16 700	D	1	1*1180	870	9100	591	9.74*8.56*2.44	3117	gp: 1*12.7; gá: 1*20
La-5 (Lavosckin)	V, VB	1942	10 000	FN	1	1*1850	845	11 000	644	9.79*8.51*2.69	3360	gá: 2*20; B: 150
La-7 (Lavosckin)	V, VB	1944	5753	-	1	1*1470	665	11 300	658	9.8*8.68*2.69	3250	gá: 2*20
LaGG-3 (Lavosckin)	V, VB	1940	6528	-	1	1*1100	648	9000	556	9.78*8.88*2.69	3190	gp: 2*12.7; gá: 1*20

Németország

Típusjelzés (Gyártó)	Rendeltetés	Év	Gyárt. (db)	Altípus	Legs.	Hajómű	Hatótáv. (km)	Szolgálati magasság (m)	Max. sebesség (km/h)	Méret (m)	Felszálló- tömeg (kg)	Fegyverzet
Do-217 (Dornier)	BKs, VÉ	1940	1700	E-1	4	2*1600	2400	9100	522	19*17,03*4,98	15 300	gp: 1*15, 5*7,9; B: 3000
Do-17 (Dornier)	BKs, F	1935	2139	Z-2	4-5	2*1000	2975	8160	419	18,02*15,86*4,72	8550	gp: 6*7,9; B: 1000
He-111 (Heinkel)	BKs	1936	7300	H-6	5	2*1340	2780	7780	414	22,63*16,63*4,18	11 350	gp: 6*7,9; gá: 1*20; B: 2500
Ju-188 (Junkers)	BKs, F	1942	1200	A-2	4	2*660	2480	10 100	520	29,25*18,9*4,51	14500	gp: 2*7,9, 2*13; gá: 1*20; B: 1360
Ju-88 (Junkers)	BKs, V, CS, F	1938	15 000	A-46R	4	2*1420	2480	8500	460	20,08*14,36*4,85	13590	gp: max. 7*7,9; gá: 1*20; B: max. 3600
He-177 (Heinkel)	BN	1942	1000	A-5	6	2*2950	3650	8080	473	31,44*21,9*6,65	31 000	gp: 3(-5)*13, 1*7,9; gá: 2*20; B: 6000
Ju-87 (Junkers)	BZ	1937	5709	D-1	2	1*660	1000	7320	408	29,25*18,9*4,51	5720	gp: 4*7,9; B: 1800
He-129 (Henschel)	CS	1942	800	B-1	1	2*700	560	9000	407	14,2*9,75*3,25	5110	gp: 2*7,9; gá: 2*20, 1*30 B: 100
Fw-189 (Focke-Wulf)	F	1940	846	A-1	3	2*465	688	8400	354	18,4*12*3,3	3950	gp: 4*7,9; B: 2*50
FW-200C (Focke-Wulf)	F, B, HT	1940	263	C-3	8	4*1000	6320	8760	384	33,02*23,87*7,13	22 600	gp: 5*7,9; gá: 1*20; B: 1500
Ju-52 (Junkers)	SZ	1930	3500	3m	2-3	3*660	1280	5490	264	29,25*18,9*4,51	11 000	gp: 2*7,9, 1*13;

Me-323 Gigant (Messerschmitt)	SZ	1942	200	E	5-7	6*1180	1095	4800	285	55.24*28.5*8	45 000	gp: 5*13; (130 utas v. 9760 kg. teher) gát: 3*30; gát: 2*30;
Me-109 (Messerschmitt)	V	1937	34 000	G-106 U4	1	1*1435	560	12 500	684	9.97*8.97*2.34	3500	gát: 2*30;
Me-163 Komet (Messerschmitt)	V	1944	350	B-1	1	1*1600 kp rakétamotor	80	16 500	955	9.33*5.92*2.74	1908	gát: 2*30;
Me-262 (Messerschmitt)	V	1944	400	A-1	1	2*890 kp sugárhajtó- mű	1042	11 450	865	12.51*10.60*3.83	6401	gát: 4*30;
Fw-190 (Focke-Wulf)	V, VB, CS	1941	20 000	A-8	1	1*1800	800	11 400	715	10.52*8.85*3.96	4430	gp: 2*13; gát: 4*20;
Me-110 (Messerschmitt)	V, VÉ, VB	1938	34 000	G-2	3	2*1475	2085	7940	546	16.27*12.64*3.99	9400	gp: 2*7.9; gát: 2*30, 2*20
Me-210 (410) (Messerschmitt)	VB, F	1941	1800	410A-1	2	2*1750	1480	10 000	611	16.37*12.48*4.27	10 680	gp: 2*7.9; gát: 4*20; B: 2000

Japán

Típusjelzés (Gyártó)	Rendeltetés	Év	Gyárt. (db)	Altípus	Legs.	Hajtómű	Hatótáv. (km)	Szolgálati magasság (m)	Max. sebesség (km/h)	Méret (m)	Felszálló- tömeg (kg)	Fegyverzet
G3M (Mitsubishi)	BKs	1936	1100	2	7	2*1000	4380	9120	382	25*16.48*3.66	8000	gp: 2*7.7; gá: 1*20 B: 1000 v. T: 1
G4M (Mitsubishi)	BKs	1941	2479	2a	7	2*1850	3620	9050	4352	24.9*19.62*4.1	12 500	gp: 1*7.7; gá: 4*20 B: 1000 v. T: 1
Ki.21 (Mitsubishi)	BKs	1938	1800	2	7	2*1490	2160	10 000	465	22.19*16*4.85	9750	gp: 5*7.7,1*12.7 B: 1000
Ki.49 Donryu (Nakajima)	BKs	1942	779	II	8	2*1450	2430	8760	467	20.42*16.5*4.25	10 680	gp: 1*7.7, 3*12.7; gá: 1*20; B: 1000
Ki.67 Hiryu (Mitsubishi)	BKs	1944	800	Ib	6-8	2*2000	3770	9500	535	22.46*18.6*4.8	9750	gp: 4*12.7; gá: 1*20 B: 800 v. T: 1
P1Y Ginga (Yokosuka)	BKü, V (É), F	1944	1100	1	3	2*1850	2560	10 230	552	20*15.1*4.29.	10 500	gp: 1*13.2; gá: 1*20; B: 800 v. T: 1
D4Y Suise (Yokosuka)	BZ, F, H,	1942	2319	3	2	1*1560	1510	10 500	560	11.52*10.18*3.28.	3760	gp: 2*7.7; B: 750
Ki.46 (Mitsubishi)	F	1940	17 380	II	2	2*1050	2460	10 700	600	14.7*11.05*3.3	5050	gp: 1*7.7,

H8K (Kawanishi)	F, HT	1942	167	2	10	4*1850	7080	8760	467	38*28.13*9.15	32 500	gp: 4*7.7; gá: 5*20; B: 2000
B6N Tenzan (Nakajima)	T, F, HT, H	1944	1268	2	3	1*1850	1440	8140	479	14.89*10.88*3.8	5650	gp: 2*7.7; . T: 1 v. B: 6*100
C6N Sajun (Nakajima)	T, T, HT, H	1944	498	1	3	1*1990	5280	10 750	608	12.5*11.16*3.96	4500	gp: 1*7.7; . T: 1
Ki.43 Hayabusa (Nakajima)	V	1940	5878	IIb	1	1*1130	1600	11 200	512	10.85*8.92*3.08	2420	gp: 2*12.7; B: 2*250
Ki.45 Toryu (Kawasaki)	V (É), CS	1942	1698	KAlc	1	2*1080	2490	10 000	544	15.06*11.02*3.7	5500	gá: 2*37, 2*20; B: 2*250
K.27 (Nakajima)	V, B(É)	1937	3386	b	1	1*710	624	12 250	458	11.32*7.53*2.8	1795	gp: 2*7.7; B: 100
Ki.84 Hayate (Nakajima)	V, BZ	1944	3513	Ia	1	1*1900	1965	10 500	621	11.26*9.91*3.60	3620	gp: 2*12.7; gá: 2*20 B: 500
A5M (Mitsubishi)	V, HT	1940	1000	4	1	1*710	1193	9800	437	11.24*7.56*3.06	1670	gp: 2*7.7; B: 2*30
Ki.61 Hien (Kawasaki)	V, VB	1942	2753	Ic	1	1*1775	1900	10 000	556	12*8.95*3.7	3480	gp: 2*12.7 vagy gá: 2*20; B: 2*250
N1K2-J Shiden (Kawanishi)	V, VB	1944	428	-	1	1*1990	1710	10 780	590	12*9.35*3.96	4100	gá: 4*20; B: 2*250
A6M Zero (Mitsubishi)	V, VB, H	1940	10 611	5b	1	1*1130	1560	10 700	561	12*9.07*2.8	2940	gp: 2*12.7; gá: 2*20 B: 318

Olaszország

Típusjelzés (Gyártó)	Rendeltesítés	Év	Gyárt. (db)	Altípus	Legs.	Hajtómű	Hatótáv. (km)	Szolgálati magasság (m)	Max. sebesség (km/h)	Méret (m)	Felszálló- tömeg (kg)	Fegyverzet
Z1007bis (CANT)	BKö	1939	561	bis	5	3*1000	2195	8100	460	25.8*18.34*5.17	13 000	gp: 2*12.7, 2*7.7; B: 1180
B.R. 20 Cicogna (Fiat)	BKs	1936	600	M	4	2*1000	2979	7200	408	21.6*16.16*4.75	10 100	gp: 4*7.7; B: 1600
SM.79 Sparviero (Savoia-Marchetti)	BKs, T	1936	1300	II	4	3*1000	1990	7000	432	21.18*16.21*4.08	11 300	gp: 3*12.7, 1*7.7; B: 1250 v. T: 2
P.108.B (Piaggio)	BN	1942	163	-	7	4*1500	2480	6000	432	32*22.9*5.2	29 400	gp: 8*12.7; B: 3500 v. T: 3
C.200 Saetta (Macchi)	V	1940	1000	-	1	1*840	566	8900	501	10.6*8.19*3.51	2300	gp: 2*12.7; B: 2*100 v. 160
C.202 Folgore (Macchi)	V	1941	1500	-	1	1*1175	610	11 500	591	10.26*8.86*2.9922	2200	gp: 2*12.7; B: 2*100 v. 160
C.R. 42 Falco (Fiat)	V	1939	1781	-	1	1*840	768	9900	426	9.69*8.28*3.58	2290	gp: 2*12.7; B: 2*100
G. 50 Freccia(Fiat)	V	1938	730	bis	1	1*840	672	10 700	421	10.73*7.8*2.96	2400	gp: 2*12.7

Franciaország

Típusjelzés (Gyártó)	Rendeltesítés	Év	Gyárt. (db)	Alúpus	Legs.	Hajtómű	Hatótáv. (km)	Szolgálati magasság (m)	Max. sebesség (km/h)	Méret (m)	Felszálló- tömeg (kg)	Fegyverzet
Breguet 690 (Marcel Bloch)	BKü, BZ, F	1938	824	-	2	2*680	1190	8900	490	15.4*9.67*3.19	5300	gp: 6*7.5; gát: 1*20; B: 400
D.520 (Devoitine)	V	1939	891	T	1	1*910	992	11 000	526	10.2*8.76*2.57	2095	gp: 4*7.5; gát: 1*20;
M.S.406 (Morane-Saulnier)	V	1938	1176	-	1	1*860	795	9400	481	10.28*8.17*2.83	1900	gp: 2*7.5; gát: 1*20;
MB-150 (Marcel Bloch)	V	1939	824	-	1	1*1080	600	10 000	512	10.53*9.11*3.95	2300	gp: 2*7.5; gát: 2*20;
Potez 63	V, VÉ, CS	1939	1250	631	2	2*700	1220	8800	442	16*11.07*3.62	3760	gp: 1*7.5; gát: 2*20;

Lengyelország

Típusjelzés (Gyártó)	Rendeltesítés	Év	Gyárt. (db)	Altípus	Legs.	Hajtómű	Hatótáv. (km)	Szolgálati magasság (m)	Max. sebesség (km/h)	Méret (m)	Felszálló- tömeg (kg)	Fegyverzet
P-37 Los (PZL)	BKs, F	1935	100	B	4	2*925	2580	6000	436	17,96*12,91*5,09	8500	gp: 3*7.7; B:2580
P-23 Karas (PZL)	BKü, F	1935	250	B	3	1*680	1490	7300	316	13,95*9,65*3,3	3140	gp: 3*7.7; B: 700
R-XIII. Lublin (Plage és Laskiewicz)	F CS	1932	300	D	2	1*220	516	4450	194	13,21*8,48*-	1330	gp: 2*7.7;
P-11 (PZL)	V	1934	250	C	1	1*645	805	11 000	387	10,73*7,56*2,85	1795	gp: 2*7.7;

Harckocsik, páncélozott harcjárművek

HK: harckocsi

PV: páncélvadász

RL: rohamlöveg

ÖL: önjárolöveg

PG: páncélgépkocsi

PSZ: páncélozott szállító jármű

N: nehéz

Ks: közepes

Kű: könnyű

Év: szolgálatbaállítás éve.

Gyárt.: az összes legyártott mennyiség

Altípus: Azon típus, melynek műszaki adatait a a táblázatban közöljük.

Legs.: A harcjármű kezelőszemélyzete. + -al jelölve a kezelőkön felül szállítható létszám.

Motor: a motor teljesítménye lóerőben.

Max. sebesség: a harcjármű maximális sebessége km/órában.

Páncélzat: Maximális páncélvastagság milliméterben.

Méret: Járműtest hosszúsága * szélesség*magasság méterben.

Tömeg: harcjármű harci tömege kilogrammban.

Fegyverzet: L: löveg(darab * űrméret mm) gp.: géppuska (darab * űrméret mm)

Nagy-Britannia

Típusjelzés típusnév	Rendeltetés	Év	Gyárt. (db)	Altípus	Legs.	Motor	Max. sebesség (km/h)	Hatótáv. (km)	Páncélzat (mm)	Méret (m)	Tömeg (kg)	Fegyverzet
Mk. VI.	HK - Kű	1939	1339	-	3	88	51.5	201	14	4.68*3.92*2.01	4680	gp: 1*15, 1*7.7
Mk. VII. Tetrarch	HK - Kű	1940	95	Mk. III	3	165	64	230	16	4.305*4.115*2.121	7620	L: 1*40; gp: 1*7.7
Mk. VI. Crusader	HK - Ks	1941	5300	Mk. I.	5	340	45	160	40	5.95*2.61*2.22	19 100	L: 1*40; gp: 1*7.7
Sherman	HK - Ks	1944	2346	VC Firefly	4	450	40	201	76	5.89*2.67*2.74	34 750	L: 1*77; gp: 1*7.62
Mk. VIII Cromwell	Hk - Ks	1943	2631	Mk. IV.	5	570	61	278	76 (101 pótpán- cél)	6.42*3.048*2.51	27 900	L: 1*75; gp: 2*7.7
Comet	HK -Ks	1944	1127	-	5	600	48	198	101	7.86*3.03*2.6	35 690	L: 1*77; gp: 2*7.7
Mk. II. Matilda	HK - Ks	1938	2991	-	4	190	24	257	78	5.613*2.59*2.51	26 926	L: 1*40; gp: 1*7.7
Mk. III Valentine	HK - Ks	1940	8275	III.	4	131	24	144	65	5.41*2.62*2.27	17 690	L: 1*40; gp: 1*7.7
Mk. IV. Churchill	Hk - N	1941	6342	VII.	5	350	24	144	152	7.44*2.43*3.45	40 642	L: 1*75; gp: 1*7.7
Archer	PV	1944	661	-	4	165	24	144	60	6.64*2.73*2.22	16 740	L: 1*77; gp: 1*7.7
Bishop	ÖL	1942	140	-	4	131	24	144	60	5.5*2.59*2.75	17 667	L: 1*87.5; gp: 1*7.7
Sexton	ÖL	1943	2122	-	6	400	40	290	50	6.12*2.72*2.44	25 855	L: 1*87.5; gp: 2*7.7
AEC	PG	1942	619	III.	4	155	66	402	30	5.61*2.7*2.69	12 700	L: 1*75; gp: 1*7.7
Daimler	PG	1941	2595	I.	3	95	80.5	330	16	3.96*2.44*2.23	7500	L: 1*40; gp: 1*7.7

Mk. I. Humber	PG	1941	3648	IV.	3	90	72	250	15	4.57*2.18*2.34	7100	L: 1*37; gp: 1*7.7
Bren Carrier	PSZ	1936	6866	No.1.	2	65	50	150	12	3.66*2.11*1.37	3600	gp: 1*7.7
Universal Carrier	PSZ	1937	70 770	-	2	85	53	150	12	3.76*2.11*1.6	3600	gp: 1*7.7

Amerikai Egyesült Államok

Típusjelzés típusnév	Rendeltetés	Év	Gyárt. (db)	Altípus	Legs.	Motor	Max. sebesség (km/h)	Hatótáv. (km)	Páncélfat (mm)	Méret (m)	Tömeg (kg)	Fegyverzet
M3 Stuart	HK - Kű	1941	13 859	A1	4	250	58	112.6	51	4.52*2.24*2.51	12 927	L: 1*37; gp: 3*7.62
M5	HK - Kű	1942	8884	A1	4	220	60	160	67	4.34*2.24*2.29	15 359	L: 1*37; gp: 3*7.62
M22 Locust	HK - Kű	1943	830	-	3	162	64	217	25	3.94*2.16*1.85	7429	L: 1*37; gp: 1*7.62
M24 Chaffee	HK - Kű	1944	4731	-	5	220	58	160	25	4.99*2.95*2.48	18 400	L: 1*75; gp: 2*7.62, 1*12.7
M3 General Grant	HK - Ks	1941	6258	-	6	340	40	193	37	5.56*2.72*3.12	27 180	L:1*75, L:1*37; gp: 3-4*7.62
M4 Sherman	HK - Ks	1942	49 324	A1	5	350	40	160	75	5.89*2.62*2.74	30 124	L: 1*75; gp: 2*7.62, 1*12.7
M26 Pershing	HK - N	1944	2202	-	5	500	48	148	102	6.51*3.5*2.77	41 676	L: 1*90; gp: 2*7.62, 1*12.7
M10	PV	1942	4993	-	5	375	50	320	37	5.97*3.05*2.46	30 000	L:1*75; gp: 1*12.7
M18	PV	1943	2507	-	5	400	83	240	12	5.28*2.97*2.58	18 120	L:1*75; gp: 1*12.7
M36	PV	1944	1600	-	5	375	50	240	50	5.97*3.05*2.72	25 400	L: 1*90; gp: 1*12.7
M7 Priest	ÖL	1942	4316	-	7	375	41	201	62	6.02*2.87*2.54	22 900	L: 1*105; gp: 1*12.7
M8	ÖL	1778	1942	-	4	220	60	160	67	4.34*2.24*2.29	16 308	L: 1*75; gp: 1*7.62
M40	ÖL	1945	418	-	8	395	40	180	12	6.65*3.15*2.84	36 250	L: 1*155
M3	PG	1941	20 069	A1	2+6	87	84	400	12	5.61*2.03*1.98	5600	gp: 1*7.62, 1*12.7

T17	PG	1942	4122	-	5	97	92	724	21	5.49*2.69*2.31	13 900	L: 1*37; gp: 3*7.62,
M8	PG	1943	12 314	-	4	110	92	563	19	5*2.54*2.24	7900	L: 1*37; gp: 1*7.62, 1*12.7
LVT	PSZ (kéreltrű)	1941	18 621	-2	2 + 7	250	32	241	13	7.97*3.25*2.5	11 000	gp: 1*7.62, 1*12.7
M3	PSZ	1941	41 170	-	1 + 12	147	63	282	12	6.32*1.96*2.26	9100	gp: 1*12.7, 1*7.62

Szovjetunió

Típusjelzés típusnév	Rendeltetés	Év	Gyárt. (db)	Altípus	Legs.	Motor	Max. sebesség (km/h)	Hatótáv. (km)	Páncélzat (mm)	Méret (m)	Tömeg (kg)	Fegyverzet
T-26	HK - Kű	1933	9337	B	3	90	35	175	15	4.88*3.41*2.41	9400	L:1*45; gp: 1*7.62
BT-7	HK - Kű	1935	5479	-	3	450	86	250	20	5.66*2.29*2.42	14 000	L:1*45; 2*7.62
T-60	HK - Kű	1941	6045	-	2	85	45	450	33	4.1*2.3*1.74	6500	L:1*20; gp: 1*7.62
T-70	HK - Kű	1942	8396	-	2	140	45	360	60	4.42*2.47*2.18	9200	L:1*45; gp: 1*7.62
T-34	HK - Ks	1940	35 585	A	4	500	55	300	52	5.92*3*2.44	26 500	L: 1*76; gp: 2*7.62
T-34/85	HK - Ks	1944	29 380		5	500	55	300	90	5.92*3*2.6	32 000	L: 1*85; gp: 2*7.62
KV-1	HK - N	1940	3259	5	5	600	35	250	100	6.9*3.32*2.71	47 500	L: 1*76; gp: 3*7.62
KV-1S	HK - N	1942	1206		5	600	43	250	75	6.9*3.35*2.64	42 500	L: 1*76; gp: 3*7.62
KV-2	HK - N	1940	202		6	600	26	160	110	6.95*3.32*3.25	53 000	L: 1*152; gp: 2*7.62
ISz-2	HK - N	1943	3395		4	600	37	240	160	6.68*3.07*2.73	46 000	L: 1*122; gp: 2*7.62, 1*12.7
SZU-85	PV	1943	2659	-	4	500	55	300	45	5.92*3*2.25	29 200	L: 1*85
SZU-100	PV	1944	2335	-	4	500	48	300	45	5.92*3*2.25	31 600	L: 1*100
SZU-122	RL	1942	636	-	5	500	55	300	45	5.92*3*2.25	30 900	L: 1*122
SZU-152	RL	1943	704	-	5	600	43	250	60	6.9*3.25*2.71	45 500	L: 1*152
ISZU-122	ÖL	1943	4075	-	5	600	37	180	90	6.8*3.07*2.48	45 500	L: 1*122; gp: 1*12.7
ISZU-152	ÖL	1943		-	5	600	37	180	90	6.8*3.07*2.48	46 000	L: 1*152; gp: 1*12.7
SZU-76	ÖL	1942	12641	-	4	140	45	450	35	4.88*2.73*2.17	11 800	L: 1*76; gp: 1*7.62

Németország

Típusjelzés típusnév	Rendeltetés	Év	Gyárt. (db)	Altípus	Legs.	Motor	Max. sebesség (km/h)	Hatótáv. (km)	Páncélzat (mm)	Méret (m)	Tömeg (kg)	Fegyverzet
Pz. I	HK - Kű	1934	5107	-	2	57	37	145	13	4.02*2.06*1.72	5400	gp: 2*7.92
Pz. II	HK - Kű	1936	1876	F	3	140	40	200	35	4.81*2.28*2.02	9500	L:1*20; gp: 1*7.92
Pz.35	HK - Kű	1936	277	-	4	120	40	190	25	4.44*2.14*2.2	10 500	L:1*37; gp: 2*7.92
Pz.38	HK - Kű	1939	1396	-	4	125	42	230	25	4.9*2.06*2.37	9700	L:1*37; gp: 2*7.92
Pz. III.	HK - Ks	1937	5774	A	5	230	32	150	14.5	5.69*2.81*2*34	15 000	L: 1*37 gp: 3*7.92
Pz. IV.	HK - Ks	1936	8721	H	5	300	38	210	80	5.9*3.33*2.68	25 000	L:1*75; gp: 2*7.92
Pz. V. Párduc	HK - N	1943	5984	D	5	650	46	177	100	6.88*3.43*2.95	43 000	L:1*75; gp: 1*7.92
Pz. VI.E. Tigris	HK - N	1942	1350	-	5	700	38	100	110	6.2*3.73*3.15	56 000	L:1*88; gp: 2*7.92
Pz. VI.B. Király- tigris	HK - N	1943	480	-	5	700	38	110	185	7.26*	69 400	L:1*88; gp: 2*7.92
Nashorn	PV	1942	473	-	5	300	40	200	30	5.8*2.95*2.65	24 000	L:1*88
Panzerjäger Tiger (P) Elefant	PV	1943	90	-	6	640	20	150	200	6.8*3.43*2.97	68 000	L:1*88
Jagdpanzer IV	PV	1944	769	V	5	300	45	210	80	6.04*3.28*1.96	25 800	L:1*75; gp: 1*7.92
Hetzer	PV	1944	3022	-	4	158	26	161	60	4.87*2.63*2.1	16 000	L:1*75; gp: 1*7.92
Marder I.	PV	1942	170	-	4	70	38	150	12	4.64*2.3*2.65	8300	L:1*75
Marder II.	PV	1942	276	-	4	140	45	185	30	4.64*2.3*2.65	10 700	L:1*76
Marder III.	PV	1943	1560	M	4	125	42	185	25	4.64*2.16*2.48	10 500	L:1*75

JgPz V. Vadász- párdúc	PV	1944	424	-	5	700	46	210	80	6.87*3.28*2.72	45 500	L:1*88; gp: 1*7.92
Vadásztigris	PV	1944	77	-	6	700	38	170	250	7.8*2.82*3.63	71 700	L:1*128; gp: 1*7.92
Stug III.	RL	1940	9270	A	4	300	45	161	50	5.41*2.92*1.95	21 300	L:1*75; gp: 1*7.92
Stug IV.	RL	1943	1141	-	4	300	38	320	80	6.7*2.95*2.2	23 000	L:1*75; gp: 1*7.92
StuH 42	RL	1942	1308	-	4	300	30	150	80	6.14*2.95*2.15	23 900	L: gp: 1*7.92
Wespe	ÖL	1943	678	-	5	140	40	140	20	4.79*2.24*2.32	11 500	L:1*105; gp: 1*7.92
Hummel	ÖL	1943	714	-	6	300	42	215	30	5.8*2.92*2.81	23 500	L:1*155; gp: 1*7.92
SdKfz 222	PG	1936	989	-	3	81	80	300	8	4.8*1.95*2	4800	L:1*20; gp: 1*7.92
SdKfz 231 (8 rad)	PG	1937	1235	-	4	150	85	270	15	5.85*2.2*2.34	8300	L:1*20; gp: 1*7.92
SdKfz 250	PSZ	1941	6628	/1	2+4	100	59.5	300	14	4.56*1.94*1.98	5380	gp: 1*7.92
SdKfz 251	PSZ	1939	21880	/1	2+10	100	52.5	300	15	5.8*2.1*1.75	7810	gp: 1*7.92

Olaszország

Típusjelzés típusnév	Rendeltesítés	Év	Gyárt. (db)	Altípus	Legs.	Motor	Max. sebesség (km/h)	Hatótáv. (km)	Páncélfat (mm)	Méret (m)	Tömeg (kg)	Fegyverzet
L6/40	HK - Kü	1940	402	-	2	70	42	200	30	3.78*1.92*2.03	6800	L: 1*20; gp: 1*8
M13/40 (M14/41 verzi- óval)	HK - Ks	1940	1495	-	4	125	32	200	42	4.92*2.2*2.37	14 000	L: 1*47; gp: 4*8
M15/42	HK - Ks	1941	220	-	4	192	40	220	42	5.04*2.23*2.39	15 500	L: 1*47; gp: 4*8
Semovente L.40. 47/32	ÖL	1941	282	-	2	68	42.3	200	30	3.8*1.86*1.86	6500	L: 1*47;
Semovente 75/18	RL	1942		M13	3	125	32	200	30	4.92*2.2*2.37	14 400	L: 1*75; gp: 2*8
Semovente 90/53	ÖL	1942	30	-	2	145	35.5	200	40	5.2*2.2*2.15	17 000	L: 1*90
AB41	PG	1941	624	.	4	80	76	400	15	5.2*2.33*2.4	7400	L: 1*20; gp: 1*8

Japán

Típusjelzés típusnév	Rendeltetés	Év	Gyárt. (db)	Altípus	Legs.	Motor	Max. sebesség (km/h)	Hatótáv. (km)	Páncélfat (mm)	Méret (m)	Tömeg (kg)	Fegyverzet
Type 97	HK - kis	1938	585	-	2	65	30		12	34.2*3.7*1.9	4200	1*7.7
Type 95	HK - Kű	1936	2300	-	4	120	45	250	12	4.38*2.15*2.18	7500	L: 1*37; gp: 2*7.7
Type 97	HK - Ks	1938	1162	-	4	170	38	210	25	5.55*2.33*2.23	14 300	L: 1*37; gp: 2*7.7
Type 97 Shinhoto	HK - Ks	1942	930	-	4	170	38	210	25	5.55*2.33*2.238	14 800	L: 1*47; gp: 2*7.7
Type 1	HK - Ks	1943	170	-	4	240	44	210	50	5.55*2.33*2.238	15 200	L: 1*47; gp: 2*7.7
Type 3	HK - Ks	1944	144	-	4	240	39	200	50	5.73*2.33*2.261	19 000	L: 1*75; gp: 1*7.7

Franciaország

Típusjelzés típusnév	Rendeltesítés	Év	Gyárt. (db)	Altípus	Legs.	Motor	Max. sebesség (km/h)	Hatótáv. (km)	Páncélfat (mm)	Méret (m)	Tömeg (kg)	Fegyverzet
R-35 Renault	HK - Kü	1936	1406	-	2	82	20	130	40	4.02*1.87*2.13	10 600	L: 1*37; gp: 1*7.5
H-35/39 Hotchkiss	HK - Kü	1936	1073	H39	2	120	36.5	120	40	4.22*1.92*2.13	12 100	L: 1*37; gp: 1*7.5
Char BI	HK - N	1937	403	bis	4	300	27	180	60	6.35*2.5*2.79	34 600	L: 1*75, 1*45; gp: 2*7.5
S-35 Somua	HK - Kö	1939	417	-	3	190	41	230	56	5.1*2.12*2.6	19 500	L: 1*47; gp: 1*7.5
AMD Panhard 178	PG	1936	543	-	4	105	72	300	20*13	4.79*2*2.31	8500	L: 1*25; gp: 1*7.5

Tüzérségi lövegek

Év: a szolgálatba állítás éve

Típusjelzés	Ország	Rendeltetés	Év	Űrméret (mm)	Csőhossz (m)	Lövedék tömeg (kg)	Max. lőtávolság (m)	Torkolati sebesség (m/s)	Harci tömeg (kg)
Q.F. 25	Nagy-Britannia	könnyű ágyútarack	1940	87.6	2.4	11.34	12 253	632	1800
Mk. I.	Nagy-Britannia	nehéz tarack	1941	183	4.343	91.61	15 453	518	10 387
Mk. VI.	Nagy-Britannia	nehéz tarack	1944	183	6.3	91.61	17 984	497	13 209
M2A1	Egyesült Államok	könnyű hegyi tarack	1927	75	1.194	6.24	8925	381	587.9
M2A1	Egyesült Államok	könnyű tarack	1941	105	2.574	14.97	11 430	472	1934
M1	Egyesült Államok	közepes ágyú	1938	155	7.366	42	23 221	853	12 600
M1	Egyesült Államok	nehéz tarack	1939	203	5.324	90.7	16 596	594	13 471
M1	Egyesült Államok	nehéz tarack	1943	240	8.407	163.3	23 093	701	29 268 (max.)
M1936	Szovjetunió	könnyű ágyú	1936	76.2	3.895	6.4	13 850	706	1350
M1942	Szovjetunió	könnyű ágyú	1942	76.2	3.246	6.21	13 215	680	1120
1937M	Szovjetunió	közepes ágyú	1937	152	4.925	43.5	17 265	655	7128
1938M	Szovjetunió	közepes tarack	1938	152	3.527	40	12 300	508	4100
1943M	Szovjetunió	közepes tarack	1943	152	4.207	51.1	12 400	508	3600
M1931	Szovjetunió	nehéz tarack	1931	203	5.087	100	18 025	607	17 700
leIG 18	Németország	könnyű tarack	1932	75	0.88	5.45	3550	210	400
leFH 18/40	Németország	könnyű tarack	1940	105	3.31	14.81	12 325	540	1955
sIG 33	Németország	közepes tarack	1936	150	1.53	38.5	4703	237	1512
K18	Németország	közepes ágyú	1940	105	5.46	15.14	19 075	835	5624
sFH 18	Németország	közepes tarack	1935	149	4.44	43.5	13 325	520	5512
K18	Németország	nehézágyú	1938	149	8.2	43	24 500	865	12 600
K39	Németország	nehézágyú	1939	149	8.25	43	24 700	865	12 200

K18	Németország	nehézágyú	1941	172.5	8.529	68	29 600	925	17 520
Mrs18	Németország	nehéz tarack	1939	210.9	6.51	121	16 700	565	16 700
75/27 M 06	Olaszország	könnyű ágyú	1906	75	2.25	6.25	10 240	502	1015
75/18 M35	Olaszország	könnyű tarack	1935	75	1.557	6.4	9565	425	1050
75/32 M37	Olaszország	könnyű ágyú	1937	75	2.574	6.3	12 500	624	1200
210/22	Olaszország	nehéz tarack	1938	210	5	101 v. 133.	15 407	560	15 885
Type 38	Japán	könnyű ágyú	1905	75	2.286	6.025	11 970	603	1136

Sorozatvetők

Típusjelzés	Ország	Év	Űrméret (mm)	Hossz (mm)	Cső / indítósnál száma	Egy rakéta tömege (kg)	Max. lőtávolság (m)	Torkolati sebesség (m/s)	Hordozó eszköz
M8	Egyesült Államok	1941	114,3	0.838	8, 24, 60	17,5	4205	259	teherautó, harcokosi
BM-8	Szovjetunió	1941	82	0.66	24-36	8	5900	315	vontatott, teherautóra szerelt
BM-13	Szovjetunió	1941	132	1.41	16-24	42,5	8500	355	vontatott, teherautóra szerelt
BM-30	Szovjetunió	1942	300	1.2	4	72	2800		vontatott, teherautóra szerelt
BM-31	Szovjetunió	1942	300	1.76	12	91,5	4300	255	vontatott, teherautóra szerelt
Wurfgranate 41	Németország	1941	158	0.979	6-10	131,8	7055	342	vontatott, vagy féllánctalpasra szerelt
Wurfgranate 42	Németország	1942	210	1.25	6	109	7850	320	vontatott
Wurfkörper 28	Németország	1940	210	1.19	6	82,2	2138		vontatott, vagy féllánctalpasra szerelt
Wurfkörper 32 MF 150	Németország	1940	320	1.289	6	79	2028		vontatott, vagy féllánctalpasra szerelt
Wurfkörper 30	Németország	1942	300	1.23	6	125,7	4550	230	vontatott, vagy féllánctalpasra szerelt

Páncéltörő ágyúk

Év: szolgálatbaállítási éve

Lövedék tömeg: páncéltörőgranát tömege kilogrammban

Páncéltörő képesség: a megadott lőtávolságon átütött páncélvastagság (milliméter) / lőtávolság (méter)

Típusjelzés	Ország	Év	Űrméret (mm)	Csőhossz (m)	Lövedék tömeg (kg)	Max. lőtávolság (m)	Torkolati sebesség (m/s)	Páncéltörő képesség (mm / m)	Harci tömeg (kg)
Q. F. 2 fontos	Nagy-Britannia	1936	40	2.08	1.08	548	792	53 / 455	831.6
Q. F. 6 fontos	Nagy-Britannia	1941	57	2.565	2.85	5030	900	68 / 915	1112
Q. F. 17 fontos	Nagy-Britannia	1942	76.2	4.44	7.65	9144	950	130 / 915	2097
M3	Egyesült Államok	1940	37	1.97	0.86	n.a.	885	25.4 / 915	410
M1	Egyesült Államok	1941	57	2.97	2.83	5030	900	68 / 915	1215
M5	Egyesült Államok	1941	76.2	4.23	6.94	14 720	792	102 / 915	2211
M1937	Szovjetunió	1937	45	2.07	1.43	n.a.	760	43 / 500	560
M1942	Szovjetunió	1942	45	3	1.43	4555	870	61 / 500	625
M1941 ZISZ-2	Szovjetunió	1941	57	4.162	3.138	8400	1020	140 / 500	1150
M1944	Szovjetunió	1944	100	5.96	15.6	21 000	900	192 / 450	3460
SA mle. 1937	Franciaország	1937	47	2.49	1.725	6500	855	80 / 200	1070
sPzB 41	Németország	1941	28	1.714	0.13	n.a.	1402	56 / 366	229
Pak 35/36	Németország	1928	37	1.665	0.354	7000	760	38 / 365	328
Pak 38	Németország	1940	50	3.18	2.06	2650	835	101 / 740	1000
Pak 40	Németország	1941	75	3.7	6.8	7680	930	98 / 2000	1425
Pak 43	Németország	1943	88	6.61	7.3	16 000	1130	226 / 457	1130
47/32 M35	Olaszország	1937	47	1.68	2.37	7000	630	43 / 500	277
Type 1	Japán	1941	47	2.527	1.528	n.a.	824	51 / 915	747

Kézi páncéltörő fegyverek

Rendeltetés: PP – páncéltörő puska, PR: páncéltörő rakéta
 Év: szolgálatbaállítás éve

Típusjelzés	Rendeltetés	Ország	Év	Űrméret (mm)	Csőhossz (m)	Max. lőtávolság (m)	Torkolati sebesség (m/s)	Páncéltűrő képesség (mm / m)	Harci tömeg (kg)
Mk. I. Boys	PP	Nagy-Britannia	1937	13.87	0.91	n.a.	991	21 / 302	16.33
PIAT	PR	Nagy-Britannia	1942	n.a.	110.9	338	76–131	n.a.	14.51
M1 Bazooka	PR	Egyesült Államok	1942	60	1.384	594	82.3	119.4	7.55
M9	PR	Egyesült Államok	1944	76.2	1.549	640	83	119.4	6.5
PTRD-41	PP	Szovjetunió	1941	14.5	1.35	n.a.	1010	25 / 500	17.44
PTRS-41	PP	Szovjetunió	1941	14.5	1.216	n.a.	1010	25 / 500	20.9
PzB 39	PP	Németország	1940	7.92	1.08	n.a.	1265	25 / 300	12.6
RPzB Panzerschrek	PR	Németország	1943	88	1.63	150	n.a.	160	9.2
Panzerfaust 30 klein	PR	Németország	1943	100	1	30	30	140	1.475
Panzerfaust 30	PR	Németország	1943	150	1	30	30	200	5.22
Panzerfaust 60	PR	Németország	1944	150	1	60	45	200	6.8
Panzerfaust 100	PR	Németország	1944	150	1	100	62	200	6.8
Type 97	PP	Japán	1937	20	1.06	n.a.	793	30 / 247	51.75

Aknavetőők

Év: szolgálatbaállítás éve

Típusjelzés	Ország	Év	Űrméret (mm)	Csőhossz (m)	Max. lőtávolság (m)	Lövedék tömege (kg)	Torkolati sebesség (m/s)	Harci tömeg (kg)
M.L. 2inch Mk. II.	Nagy-Britannia	1938	51.2	0.665	456	1.02	n.a.	4.1
M.L. 3 inch Mk. II.	Nagy-Britannia	1939	76.2	1.295	2516	4.54	n.a.	57.2
S.B.4.2 inch	Nagy-Britannia	1941	107	1.73	3751	9.08	223	151
M2	Egyesült Államok	1940	60	0.72	1816	1.36	158	19.7
M1	Egyesült Államok	n.a.	81	1.25	3010	4.82	227	61.7
M2 Chemical Mortar	Egyesült Államok	1943	107	1.01	4026	14.5	256	149.8
PM-40	Szovjetunió	1940	50	0.63	800	0.85	86	9.3
PM-41	Szovjetunió	1941	82	1.32	3100	3.4	202	45
PBHM-38	Szovjetunió	1938	107	1.57	6314	8	302	170
HM-38	Szovjetunió	1938	120	1.86	6000	16	272	280
MT-13	Szovjetunió	1943	160	2.89	5100	41.14	305	1080.5
BR-5	Szovjetunió	1939	280	4	16 400	200	356	18 390
le.Gr.W 36	Németország	1936	50	0.46	520	0.9	75	14
s.Gr.W 34	Németország	1934	81	1.14	2400	3.5	174	56.7
Gr.W 42	Németország	1942	120	1.86	6025	15.4	283	285
45/5 M35 Brixia	Olaszország	n.a.	45	0.26	536	0.465	83	15.5
81/14 M 35	Olaszország	n.a.	81	1.15	4052	3.265	255	59
Type 89	Japán	1929	50	0.254	650	0.79	n.a.	4.65
Type 97	Japán	1937	81	1.257	3001	3.27	n.a.	65.9
Type 99	Japán	1939	81	0.64	2000	3.27	n.a.	65.9
Type 97	Japán	1937	90	1.33	3797	5.22	n.a.	105.8
Type 97	Japán	1937	150	1.91	2001	25.88	n.a.	349.6

Gyalogsági lőfegyverek

Év: szolgálatbaállítás éve

Hossz: a fegyver teljes hosszúsága. zárójeles adat: behajtott válltámasszal.

Cső: a fegyver csővének hossza

Tár: tártkapacitás.

Típusjelzés	Rendeltetés	Ország	Év	Űrméret (mm)	Hossz (mm)	Cső (mm)	Tár (darab)	Torkolati sebesség (m/s)	Tömeg (kg)
Lee Enfield SMLE	puska, ismétlő	Nagy-Britannia	1907	7.7	1133	640	10	634	3.92
Lee Enfield No. 4. Mk. I.	karabély, ismétlő	Nagy-Britannia	1942	7.7	1128	521	10	751	4.14
Lee Enfield No. 5. Mk. I.	karabély, ismétlő	Nagy-Britannia	1944	7.7	100.3	476	10	730	3.25
De Lisle	karabély, hangrompítós	Nagy-Britannia	1944	11.43	895	184	7	253	3.74
Sten	géppisztoly	Nagy-Britannia	1941	9	895	196	32	365	3.7
Lancaster	géppisztoly	Nagy-Britannia	1940	9	851	203	50	380	4.34
Bren	könnyűgéppuska	Nagy-Britannia	1937	7.7	1156	635	20, 30	744	10.03
Vickers-Berthier	könnyűgéppuska	Nagy-Britannia	1928	7.7	1156	600	30	745	11.1
Vickers Mk. I.	géppuska	Nagy-Britannia	1912	7.7	1156	721	250, hevederes	744	18.1 (állvány: 22)
M1903 Springfield	puska, ismétlő	Egyesült Államok	1903	7.62	1105	610	5	855	4.1
M1 Garand	puska, öntöltő	Egyesült Államok	1936	7.62	1107	609	8	855	4.313
M1	karabély, öntöltő	Egyesült Államok	1941	7.62	904	457	15	600	2.36
M1928 Thompson	géppisztoly	Egyesült Államok	1928	11.43	813	267	20, 30, 50	280	4.74
M3	géppisztoly	Egyesült Államok	1944	11.43	745 (570)	203	30	280	4.65
M1918A2 BAR	golyószóró	Egyesült Államok	1937	7.62	1214	610	20	808	8.8
M1919A4 Browning	géppuska	Egyesült Államok	1919	7.62	1041	610	250, hevederes	854	14.06 (állvány: 6)
M2 Browning	nehézőgéppuska	Egyesült Államok	1921	12.7	1654	1143	110, hevederes	884	38.1 (állvány: 20)

Moszín-Nagant M1891/30	puska, ismétlő karabély, ismétlő	Szovjetunió	1930	7.62	1232	729	5	811	4
Moszín-Nagant M1938	karabély, ismétlő	Szovjetunió	1938	7.62	1016	508	5	766	3.47
SVT-40 Tokarev	puska, öntöltő	Szovjetunió	1940	7.62	1222	625	10	830	3.89
PPD 34/38	géppisztoly	Szovjetunió	1934	7.62	780	269	25, 71 (dob)	488	5.69
PPS-41	géppisztoly	Szovjetunió	1942	7.62	828	265	71 (dob)	488	5.4
PPS-43	géppisztoly	Szovjetunió	1942	7.62	831 (615)	250	35	488	3.67
DP Gyegnyarjev	könnyűgéppuska	Szovjetunió	1928	7.62	1266	604	47	840	11.3
M1910/30 Maxim	géppuska	Szovjetunió	1910	7.62	1070	720	250, hevederes	860	20 (kerékes állvány: 43)
SG-43 Gorjunov	géppuska	Szovjetunió	1943	7.62	1120	719	50, hevederes	863	13.8 (állvány: 27.2)
M1938 DSK	nehézzgéppuska	Szovjetunió	1938	12.7	1602	1002	50, hevederes	843	33.3 (kerékes állvány: 124)
Lebel 1886/93	puska, ismétlő	Franciaország	1893	8	1303	798	8	725	4.25
Berthier 1907/15M34	karabély, ismétlő	Franciaország	1907	7.5	1084	579	5	823	3.56
MAS 39	karabély, ismétlő	Franciaország	1936	7.5	1019	574	5	823	3.67
M1924/29	könnyűgéppuska	Franciaország	1929	7.5	1007	500	25	850	8.93
Gewehr 98	puska, ismétlő	Németország	1898	7.92	1250	740	5	640	4.2
Kar98k	karabély, ismétlő	Németország	1939	7.92	1107	600	5	755	3.9
Gewehr 43	karabély, öntöltő	Németország	1943	7.92	1117	549	10	776	4.4
MP 18, MP 28	géppisztoly	Németország	1918	9	815	200	20, 32	365	5.24
MP 40	géppisztoly	Németország	1940	9	833 (630)	251	32	365	4.7
FG 42	karabély, automata	Németország	1942	7.92	940	502	20	761	4.53
StG 44	gépkarabély, automata	Németország	1944	7.92	940	419	30	650	5.22

MG 34	géppuska	Németország	1934	7.92	1219	627	50, 75, hevederes	755	11.5
MG 42	géppuska	Németország	1942	7.92	1220	533	50, hevederes	755	11.5
M1891 Carcano	puska, ismétlő	Olaszország	1891	6.5	1290	780	6	700	3.8
M1938 Carcano	karabély, ismétlő	Olaszország	1938	7.35	1015	540	6	n.a.	3.4
Breda M30	könnyű géppuska	Olaszország	1930	6.5	1232	520	20	650	10.32
Breda M37	nehéz géppuska	Olaszország	1937	8	1270	740	20	790	19.3 (állvány: 19)
Type 38	puska, ismétlő	Japán	1905	6.5	1275	797.5	5	731	4.2
Type 100	gépisztoly	Japán	1942	8	900	230	30		4.4
Type 11	könnyű géppuska	Japán	1922	6.5	1105	483	30	700	10.2
Type 96	könnyű géppuska	Japán	1936	6.5	1054	552	30	730	9.07

TÉRKÉPEK

Amerikai Egyesült Államok

Terület: 9 357 914 km²

Lakosság: 122 825 324 fő

A tengelyhatalmak vereségében a háborút végigharcoló Nagy-Britannia és a legnagyobb emberáldozatot hozó Szovjetunió mellett a legfontosabb szerep az Amerikai Egyesült Államoknak jutott. Az óceánok által védett területe és szinte kimeríthetetlen erőforrásai az antifasiszta erők arzenáljává tették az országot. A brit és a szovjet haderők kitarása elegendő időt biztosított az Egyesült Államok számára, hogy gazdaságát és lakosságát háborúra állítsa át, és felszereljen egy olyan haderőt, mely Európában és a Csendes-óceánon egyszerre képes a nyugati szövetségesek között a legerősebb hadviselő féllé válni.

Kanada

Terület: 9 543 195 km²

Lakosság (1936): 11 028 000 fő

Nagy-Britannia oldalán a kezdetektől fogva részt vesz a háborúban. Gazdasági erőforrásainak háborús célokra való felhasználása mellett jelentős erővel vett rész az atlanti csatában és az európai hadszíntéren folyó harcokban. Ezt igazolja, hogy zömében kanadai csapatok hajtották végre a kudarcba fulladt dieppe-i partraszállást 1942. augusztus 17-én. Ugyancsak ide kapcsolható, hogy az Overlord-hadműveletben (normandiai partraszállás) a támadási célul kijelölt öt partszakasz közül egyet (Juno) a kanadai hadsereg kapott.

A Kanadában működő repülőiskolák (Brit Nemzetközösség Légi Kiképzési Terv keretében) több mint 130 000 pilótát és repülő személyzetet képeztek ki a szövetséges légierők számára.

Az Amerikai Egyesült Államok és Kanada.

Afrika

Terület: 30 000 000 km²

Lakosság: 155 000 000 fő.

1939-re a kontinens egész területe gyarmati fennhatóság alatt állott. Ebből Franciaország 11 000 000 km²-t mondhatott magáénak, míg 10 000 000 km² brit fennhatóság alatt volt. A többi rész belga, olasz, portugál és spanyol uralom alatt állt. Területén Észak-Afrikában, Etiópiában és a kelet-afrikai brit gyarmatokon folytak jelentős hadműveletek. Ezekben az anyaországok hadseregei mellett küzdöttek a gyarmatok lakosságából toborzott csapatok is. De nem csak Afrikában, hanem szinte az összes hadszíntéren bevetésre kerültek.

Afrika.

Nagy-Britannia

Terület: 242 606 km²

Lakosság (1939): 47 521 000 fő

Gyarmatok területe: 31 578 000 km²

Gyarmatok lakossága: 499 382 000 fő.

Az egyetlen európai hatalom, mely a második világháború kezdetétől a végéig megőrizte szuverenitását és harcolt a tengelyhatalmak ellen. Ebben legfontosabb tényezőként említhető földrajzi fekvése és pénzügyi, anyagi tekintetben egyaránt hatalmas mozgósítható tartalékai.

A sziget fekvése, megtámasztva a légierő és a flotta erejével, megakadályozta a fölényben lévő német szárazföldi erőket az invázióban. Ez időt adott a tartalékok mobilizálására. Ez utóbbiban döntő tényezőként vehetjük, hogy a szigetország kézben tartotta a világ legnagyobb gyarmatbirodalmát, maga mögött tudhatta az Amerikai Egyesült Államok támogatását és nagy áldozatok árán, de sikerült velük fenntartani az összeköttetést. A tengeri, légi és szárazföldi frontok mellett létezett egy másik, egy kevésbé szem előtt lévő, de annál jelentősebb küzdőtér is. Nagy-Britannia fontos szerepet játszott az ellenállási mozgalmak szervezésében, felszerelésében. Az ellenállási mozgalmakkal párhuzamosan felkarolta a területére menekült emigráns kormányokat, támogatta az emigráns fegyveres erők szervezését is.

Nagy-Britannia

Ausztrália

Terület: 7 704 000 km²

Lakosság (1936): 6 775 000 fő.

Új-Zéland

Terület: 268 000 km²

Lakosság (1936): 1 573 000 fő

Ausztrália és Új-Zéland a Brit Nemzetközösség tagállama. Nagy-Britannia szoros szövetségesei a háború kezdetétől. Erőforrásaik, haderejük fontos részét képezték a Nemzetközösség háborús erőfeszítéseinek. Emellett Ausztrália fontos támaszpontja a szövetséges haderők Japán elleni erőfeszítéseinek. Az ausztrál és új-zélandi csapatok mind az európai, mint a csendes-óceáni hadszíntéren jelen vannak: Észak-Afrika, Olaszország, Atlanti-óceán, Délkelet-Ázsia, sőt Ausztrália Új-Guineában gyakorlatilag a háború végéig önálló fronton harcolt a japánok ellen.

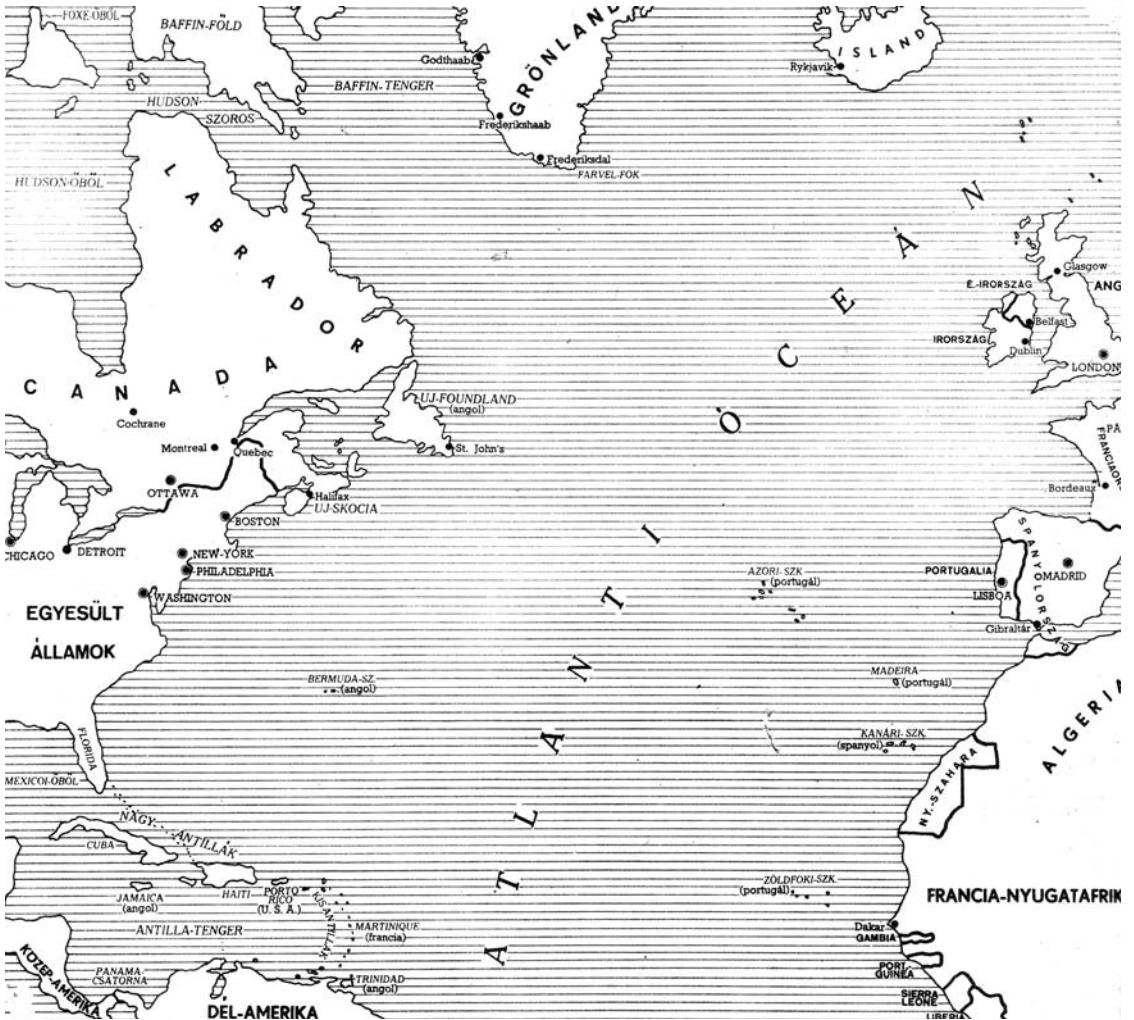

Ausztrália, a Brit Birodalom fontos bástyája.

Atlanti-óceán

Területe: 106 411 000 km².

Összeköti az európai szövetségeket az Egyesült Államokkal, illetve Nagy-Britanniát gyarmataival. A legforgalmasabb tengeri kereskedelmi és kommunikációs útvonalak futnak át rajta. Emiatt itt zajlik a világháború egyik leghosszabb összecsapása, az úgynevezett „Atlanti csata”. Itt a szövetséges haditengerészetek (többnyire brit, kanadai, amerikai) ellenfele a német hadiflotta, abból is főleg a tengeralattjáró fegyvernem. A csata tétje kezdetben pusztán a Brit-szigetek fennmaradása, majd a szövetségesek európai inváziója. Ugyancsak ide tartozik az Északi-tengeren zajló tengeri háború is, ahol a német haditengerészet a Szovjetunióba tartó szövetséges konvojok útját igyekszik elvágni.

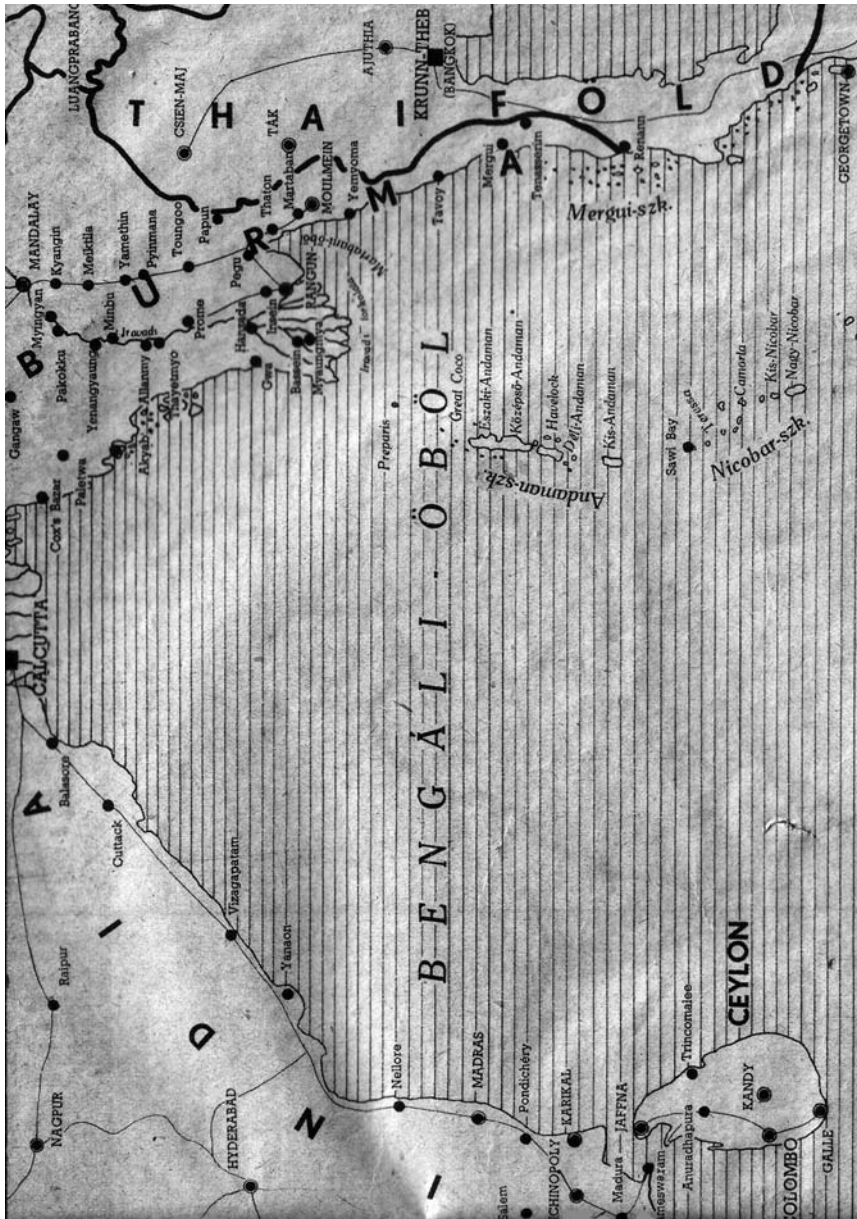

A szövetségesek számára stratégiai fontosságú Atlanti-óceán.

Bengál-öböl

Terület: 2 191 000 km²

A legnagyobb területe öböl a Földön. Nyugaton, és északon India, északkeleten Burma, keleten pedig Malájföld határolja, vagyis gyakorlatilag a Brit Birodalom és a japán hódítások közti tengeri határt jelenti.

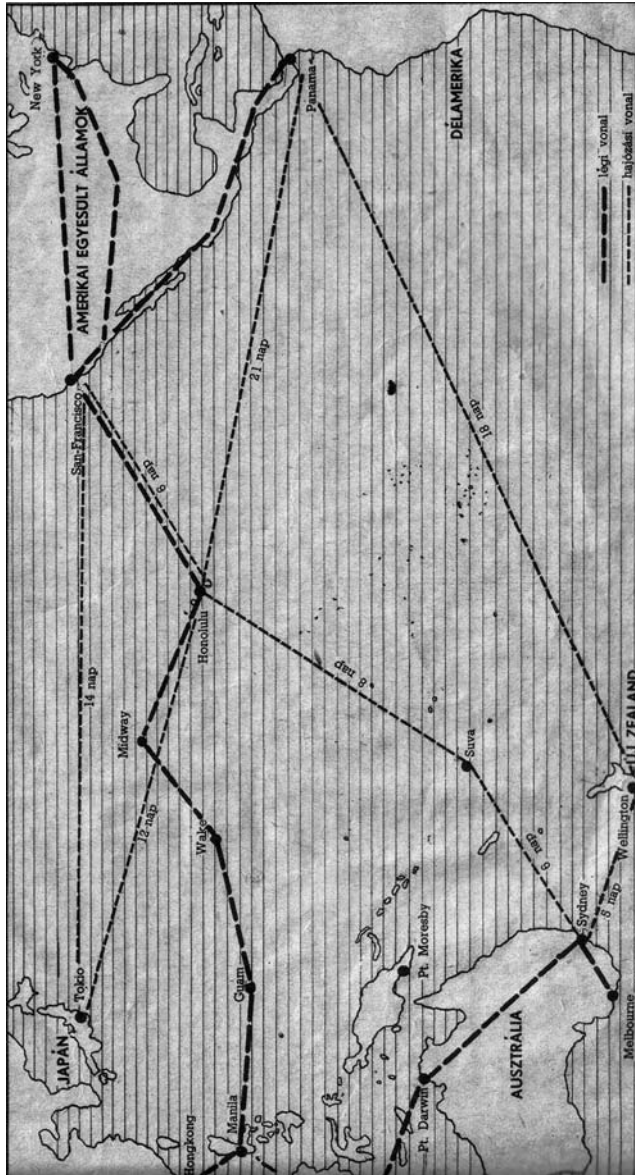

Bengáli-öböl

Csendes-óceán

Terület: 178 684 000 km²

A hatalmas távolságok egyformán jelentettek előnyt és hátrányt. A támadó félnek (Japán 1941-42-ben, Egyesült Államok 1944-45-ben) komoly logisztikai, szervezési kérdésekkel kellett szembenéznie. Ennek következtében felértékelődtek a szigetek, mint hadművelleti célok, hogy elfoglalásukkal aztán a következő hadművelet kiindulópontjává is szolgáljanak

Csendes-óceán: a hadszíntér méreteit jól mutatják a korabeli térképen jelzett hajózási távolságok.

Dél-Amerika

Terület: 18 000 000 km²

Lakosság: 98 780 000 fő.

Dél-Amerika államai a háború során kezdetben nem foglaltak egyértelműen állást. A körülmények miatt azonban végül szövetségesek oldalán léptek hadba. A politikai és gazdasági erőforrásaikon kívül támaszpontokat bocsátottak a szövetségesek rendelkezésére. Dél-Amerika államai közül egyedül Brazília támogatta katonai erővel is a szövetségesek erőfeszítéseit.

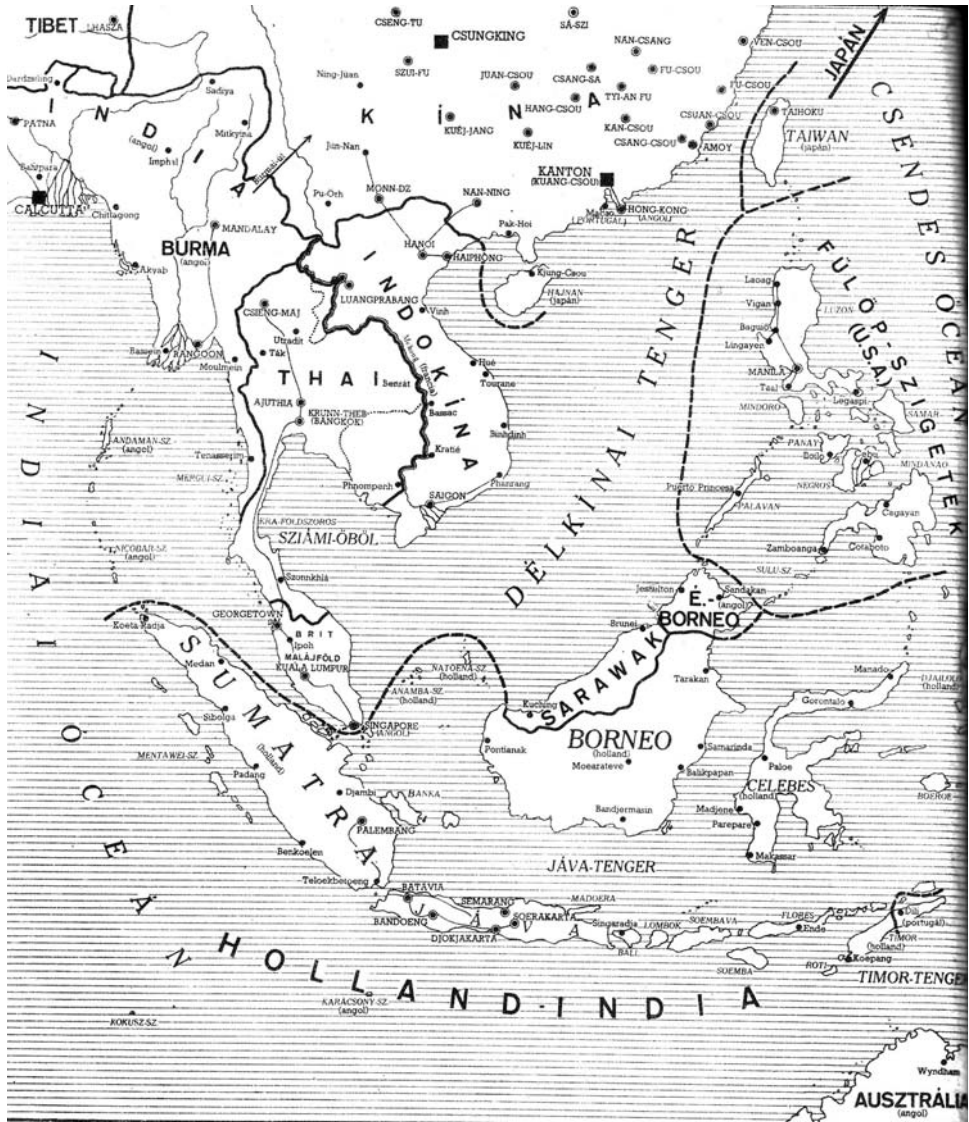

Dél-Amerika

Délkelet-Ázsia

A japán hódítás előtt területének legnagyobb része Holland-Kelet-India néven holland gyarmat, de jelentős birtokokkal rendelkezett itt Nagy-Britannia (Malájföld, Szingapúr, Borneó, Sarawak), Franciaország (Indokína), Egyesült Államok (Fülöp-szigetek).

Délkelet-Ázsia

Franciaország

Terület: 551 000 km²

Lakosság (1936): 41 180 000 fő

Gyarmatok területe: 12 467 000 km²

Gyarmatok lakossága: 69 100 000 fő

Németország nyugati határai mentén jelentős katonai erőt állomásoztatott, amely az akkoriiban a világ legerősebbnek tartott védelmi rendszere, a Maginot-vonal mögött sorakozott fel. Ez az erős és jól felszerelt haderőt azonban elavult elvek alapján készítették fel egy jövődő konfliktusra. Miután a korszerűen vezetett és alkalmazott német Wehrmacht 1940 májusában hetek alatt vereséget mért a franciákra, egy új szakasz kezdődött a háborúban. Az ország északi, középső és nyugati része német megszállás alá került, míg maradék területén kollaboráns kormány alakult. A legyőzött Franciaország mellett létezett egy másik is: ez az otthon és külföldön szervezkedő, a tengely-ellenes harcot vállaló Franciaország.

Franciaország

Fülöp-szigetek

Terület: 296 296 km²

Lakosság: 13 055 220 fő

Az Amerikai Egyesült Államok gyarmataként a terület elindult a függetlenné válás útján. Az 1934-ben hozott Függetlenségi törvény értelmében a folyamat 1944-ben fejeződött volna. Akkor kellett volna megszervezni az önálló fülöp-szigeteki hadsereget is. Ebben helyzetben került sor 1941. december 8-án a japán invázióra. Az amerikai csapatok mellett a szervezés alatt álló helyi haderő is kivette a részét az ellenállásból. A japán győzelem után a szigeteken erős és hatékony gerilla mozgalom bontakozott ki.

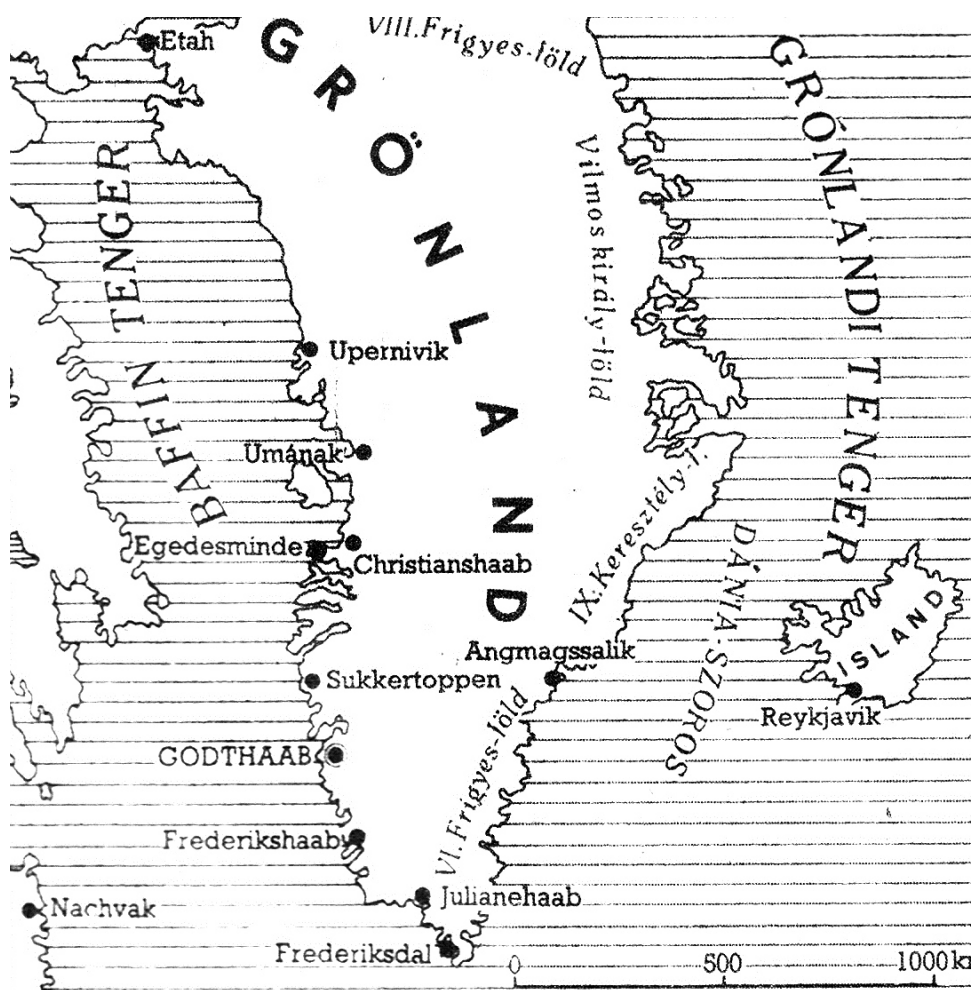
Fülöp-szigetek

Grönland

Terület: 2 166 086 km²

Lakosság: 17 100 fő

Dánia külbirtoka, a háború alatt szövetséges támaszpontok működnek a területén. A Grönlandon elhelyezett meteorológiai állomások fontos időjárás adatokkal szolgáltak a haditervekhez, ezért mindegyik hadviselő fél meteorológiai állomásokat hozott létre. A titokban felállított német állomások felderítésére és elpusztítására komoly erőfeszítéseket tettek a helyi lakosokból toborzott szánkós őrjáratok.

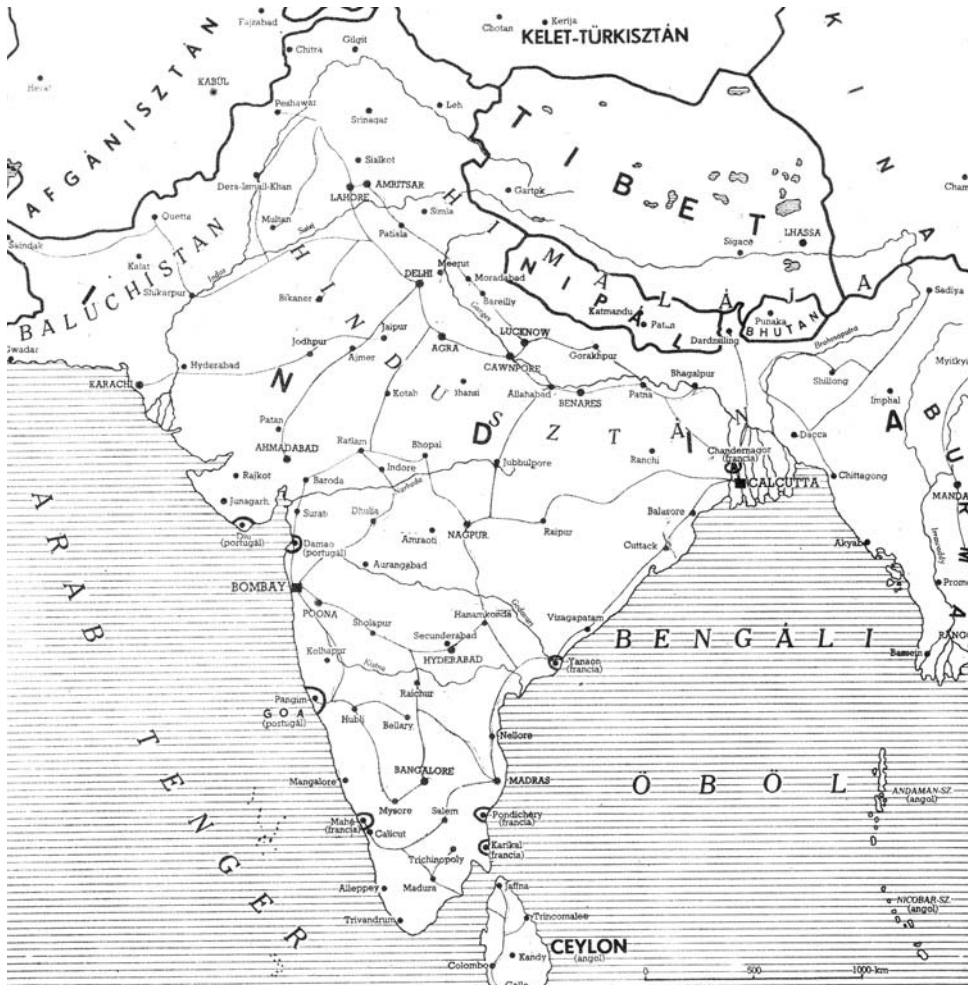
Grönland

India

Terület: 4 901 923 km²

Lakosság(1941): 319 000 000 fő

Az egyik legfontosabb brit gyarmat komoly erőforrásokkal vett rész a második világháborúban. Katonái minden hadszíntéren kivették a részüket a háborúból, míg maga az ország támaszpontja és ellátóbázisa volt a japánok ellen harcoló brit távol-keleti haderőnek. India csapatok harcoltak Brit-Szomáliában, Észak-Afrikában, Olaszországban, Burmában, Malaysiában. A gyarmattartó angolokkal szemben folytatott függetlenségi harc dacára, a japánoknak nem sikerült jelentős angolelleses mozgalmat feltámasztani.

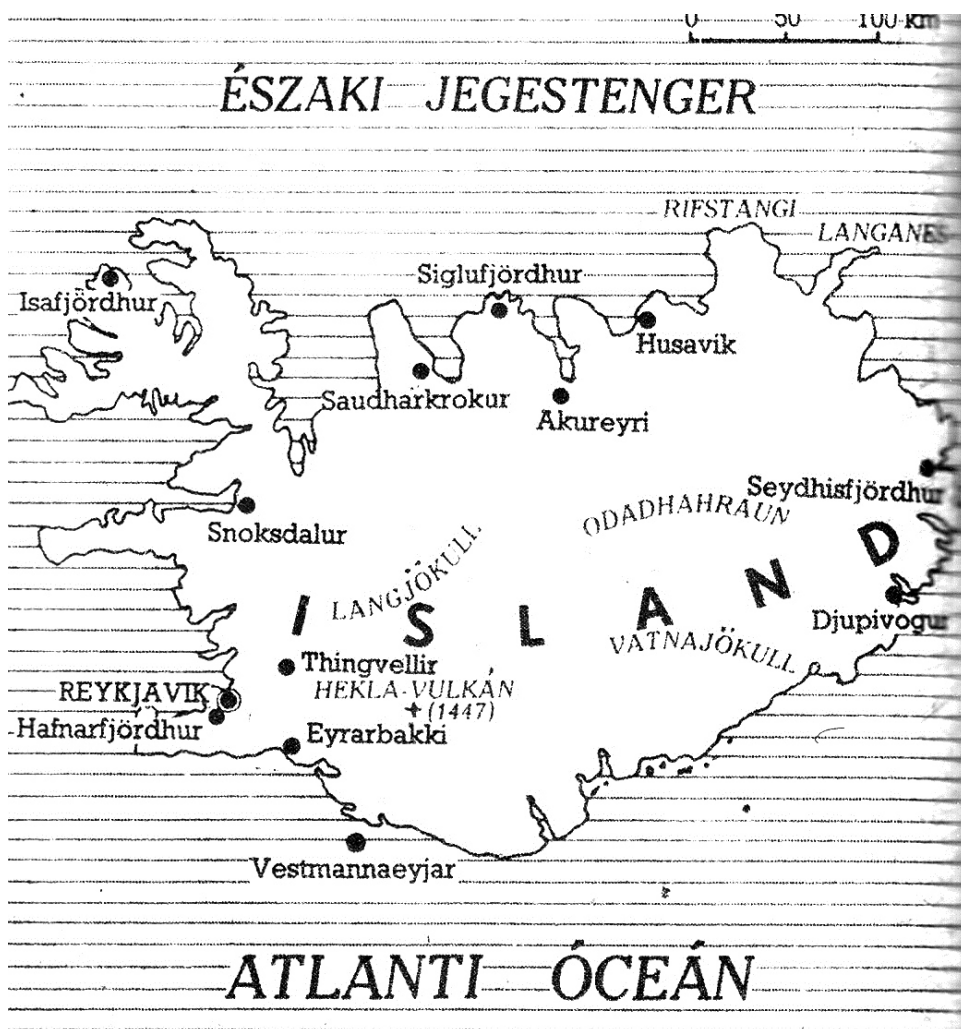
India, a brit korona ékköve

Izland

Terület: 101 826 km²

Lakosság: 113 400 fő

Dánia külbirtoka. Az atlanti csatában jutott komoly szerephez, mint a szövetséges támaszpont. A szigetre telepített nagy hatótávolságú felderítő repülőgépek rendszeres légi őrjáratai fontos tényezői voltak a német tengeralattjárók vereségének.

Izland

Japán

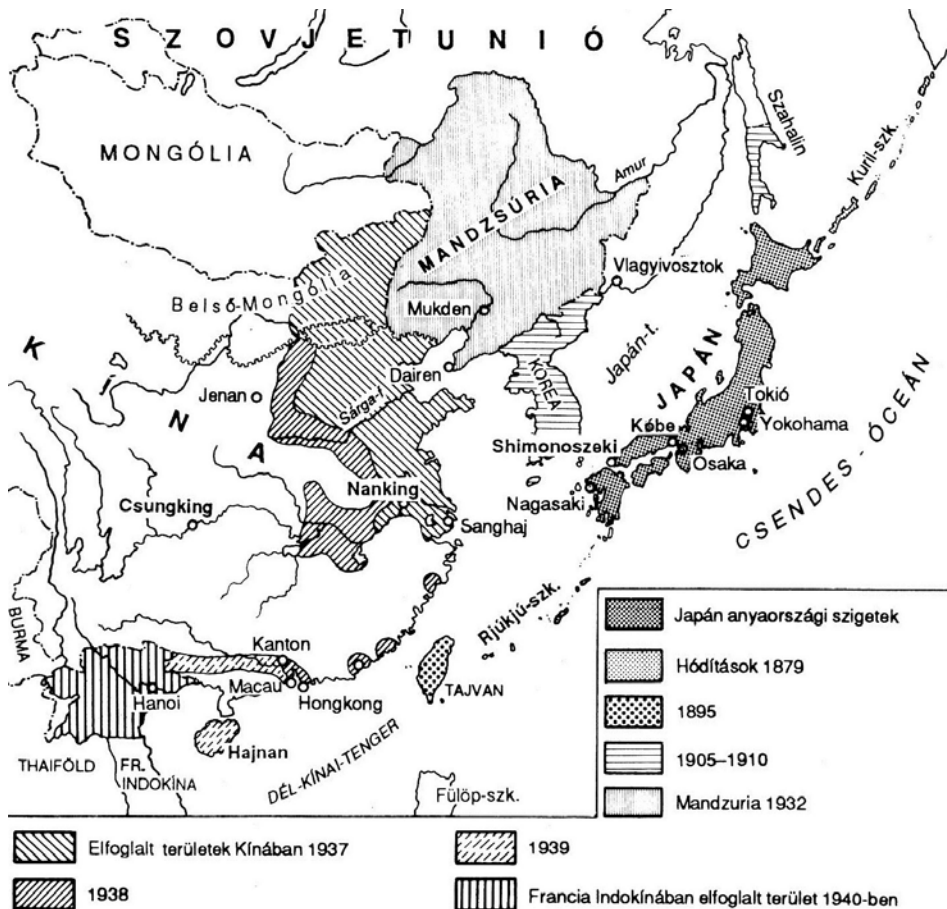
Terület: 382 545 km²

Lakosság (1940): 73 114 308 fő

Gyarmatok területe: 292 055 km²

Gyarmatok lakossága: 30 000 000 fő

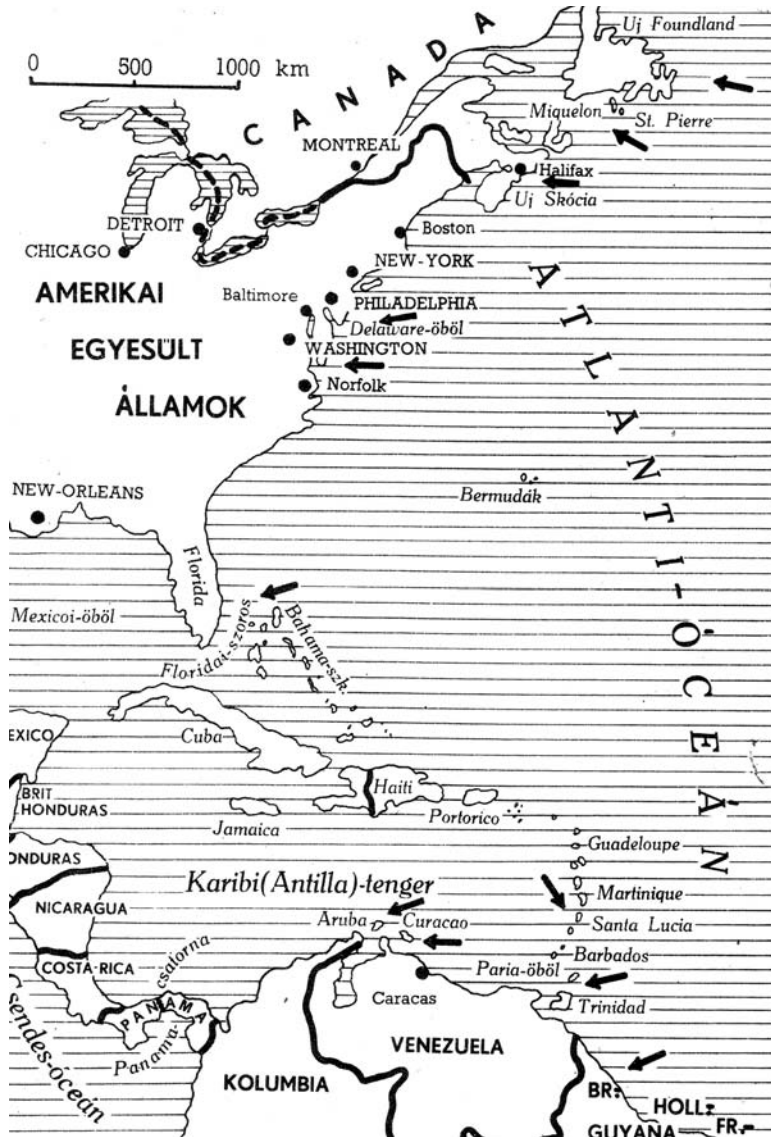
Az 1868-ban meginduló intenzív modernizáció a feudális, bezárkozó országot rövid idő alatt nagyhatalommá tette. Jó kikötőkkel, szigetországként Japán hasonló adottságokkal bír, mint Európában Nagy-Britannia. Az előnyös adottságai mellett azonban komoly hátrányokkal is bírt. Bár hatalmasat fejlődött a második világháborút megelőző évtizedekben, még sem érte utol potenciális ellenfeleit, az Egyesült Államokat és Nagy-Britanniát. Gazdaságának leggyengébb pontja, hogy nyersanyagok, többek között hadviseléshez nélkülözhetetlen olaj, tekintetében legnagyobbbrészt behozatalra szorult. A háború kimenetele szempontjából szintén döntő tényezőnek bizonyult, hogy Japánnak, Németországhoz hasonlóan, többfrontos háborút kellett vívnia.

Japán

Karib-tenger térsége

Az 1930-as években Karib-tenger térsége volt a Föld egyik leggazdagabb olajtermelő központja. Hagyományos gazdasági kapcsolatainál fogva kulcsszerepet töltött be a Brit Birodalom olajellátásában. Az észak felé irányuló hajóforgalom elvágására az német hadiflotta 1942-től tengeralattjárókat küldött a karibi vizekre. A térség országai közül Mexikó katonai erővel, egy önkéntes repülő alakulat bevetésével támogatta a szövetségeseket.

Karib-tenger térsége

A keleti front délnyugati része

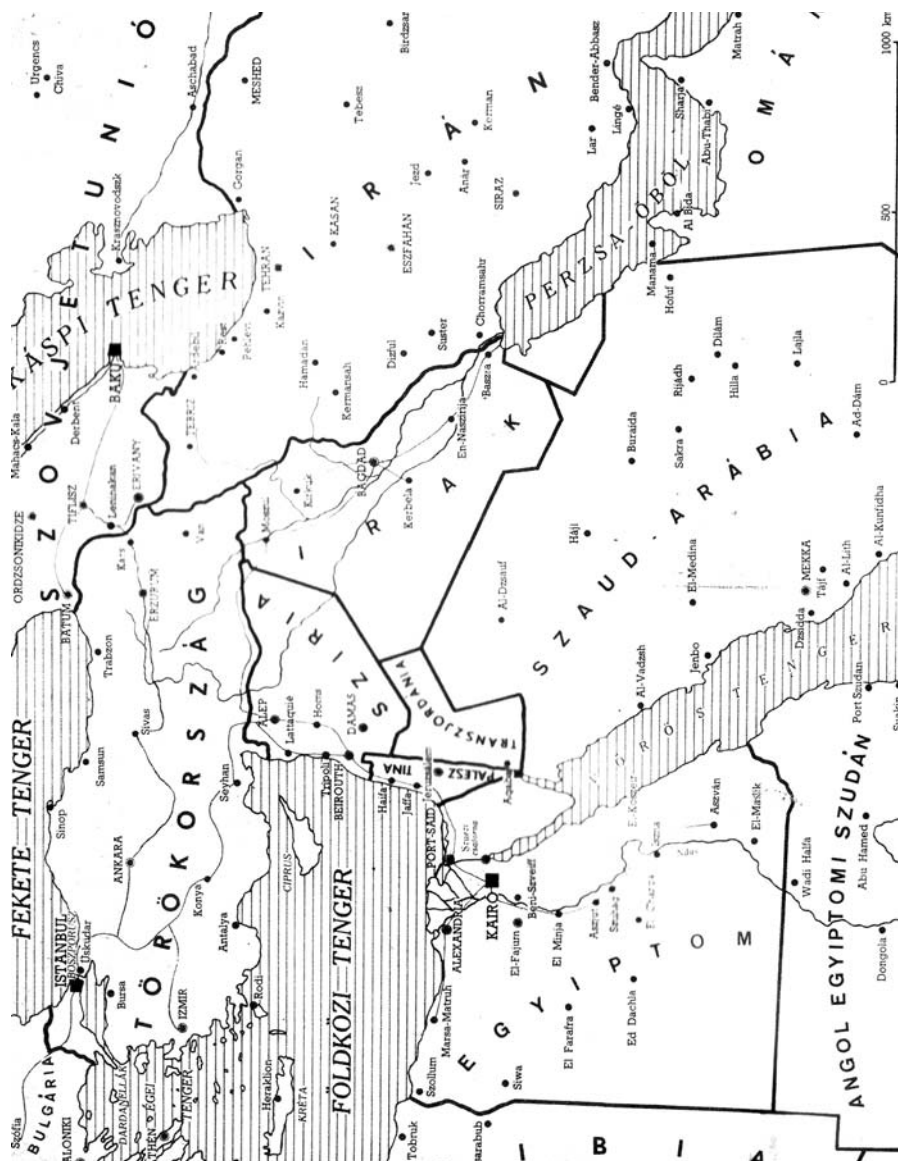
A Szovjetunió délnyugati része a bolsevik birodalom egyik legsűrűbben lakott, gazdaságilag legfejlettebb területe. Az 1941-ben bevetett magyar Kárpát-csoport, majd az abból kivált Gyors-hadtest alakulatai 1941 decemberéig ezeken a területeken teljesítettek harci feladatot.

Szovjetunió délnyugati területei

Közel-Kelet

A második világháborús hadszínterek jelentős peremterülete a térségben található olajmezők, és az átmenő tengeri, légi, szárazföldi útvonalak miatt. Iránon keresztül a Szovjetunióval való összeköttetés, illetve a brit anyaország ázsiai gyarmataival való kapcsolatát biztosító közlekedési vonalak és az olajmezők védelme különösen a háború kezdeti szakaszában jelentett komoly kihívást a szövetségesek számára.

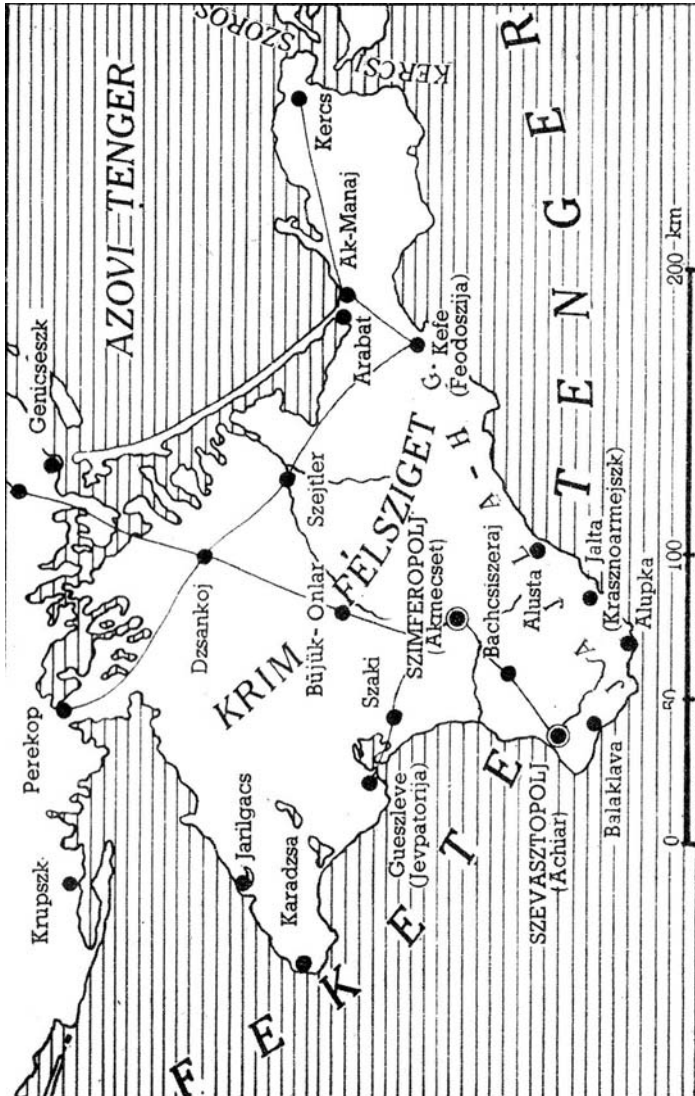

Közel-Kelet

Krím-félsziget

Terület: 27 000 km²

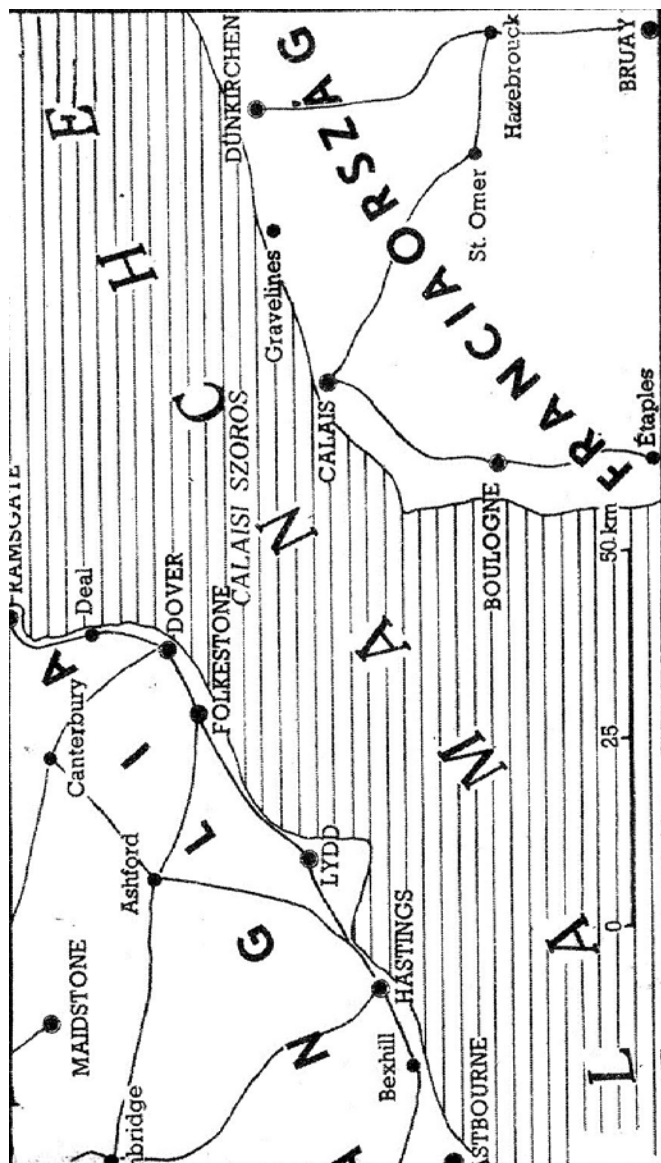
A Fekete-tenger és az Azovi-tenger között elhelyezkedő félsziget elsődleges jelentőségét a területén kiépített, megerősített haditengerészeti támaszpont, Szivasztopol adta. Emellett a félsziget birtoklásával ellenőrizhető az Azovi-tenger kijárata, a Kercsi-szoros is. Terepadottságainál fogva is jól védhető terület, de a védőnek leginkább kedvező tényező, hogy a szárazfölddel a körülbelül 30 km hosszú, s csak 9 km széles Perekopi-szoros köti össze.

Krim-félsziget

Le Manche-csatorna

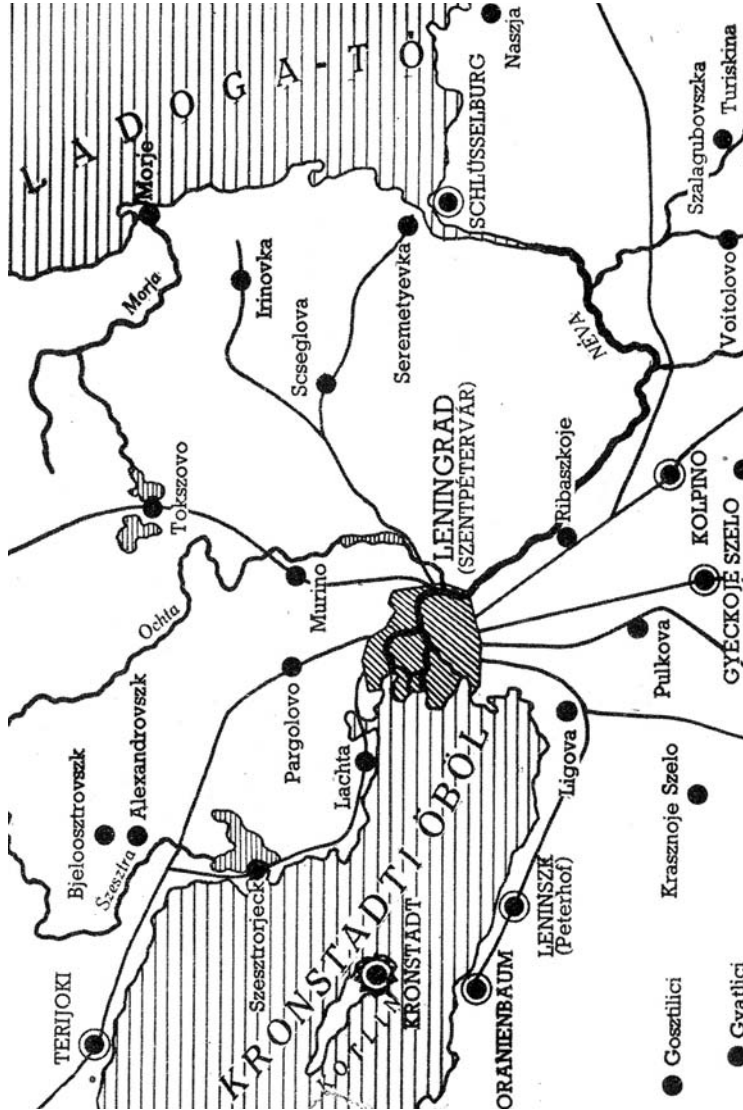
Az Atlanti-óceán és az Északi tenger között teremt észak–déli irányú összeköttetést. Hosszúsága 550 km, legkeskenyebb része a 33,8 km széles Doveri-szoros (Dover és Calais között). Európa egyik legforgalmasabb víziútja. Tengerészeti jelentősége mellett Hódító Vilmos (1066) óta a brit szigetek elsődleges védelmi vonala minden, Európából induló támadással szemben.

Le Manche-csatorna

Leningrád

A város, mint a forradalom bölcsője, fontos katonai, gazdasági, politikai szerepe mellett kiemelkedő morális jelentőséggel bírt. A németek számára elfoglalni „Lenin városa”-t egyrészt a Vörös Hadsereg és Flotta balti-tengeri és északi tengeri pozícióinak összeomlását jelentené, másrészt fontos erkölcsi sikerként lehetne felmutatni a város meghódítását. Ennek mindkét fél tudatában volt, s ez vezetett e világtörténelem egyik legborzalmasabb ostromához, mely 1941 szeptemberétől 1944. január 27-ig, 900 napon át tartott.

Leningrád

Brit-Malájföld

Terület: 130 792 km²

Lakosság (1936): 3 524 000 fő.

1941 december 8-án japán csapatok szálltak partra a félszigeten. A brit erők számbeli fölényük ellenére nem tudtak hatásosan szembeszállni a terepviszonyokat kihasználó ellenséggel. A dzsungelen keresztül, kerékpárokkal előrenyomuló japán erők így a szárazföld felől tudták megtámadni Szingapúrt. A város és támaszpont védelmi berendezései erre nem voltak felkészülve. A brit haditervekben nem számítottak arra, hogy a dzsungelen keresztül komoly támadás lehetne indítani ellenük, így a félsziget és város védelmét nem is készítették fel kellőképpen erre. A jól felkészült japánok villámháborús sebességgel nyomultak végig a félszigeten, hogy aztán 1942. február 15-én a bevehetetlennek hitt Szingapúr kapituláljon előttük.

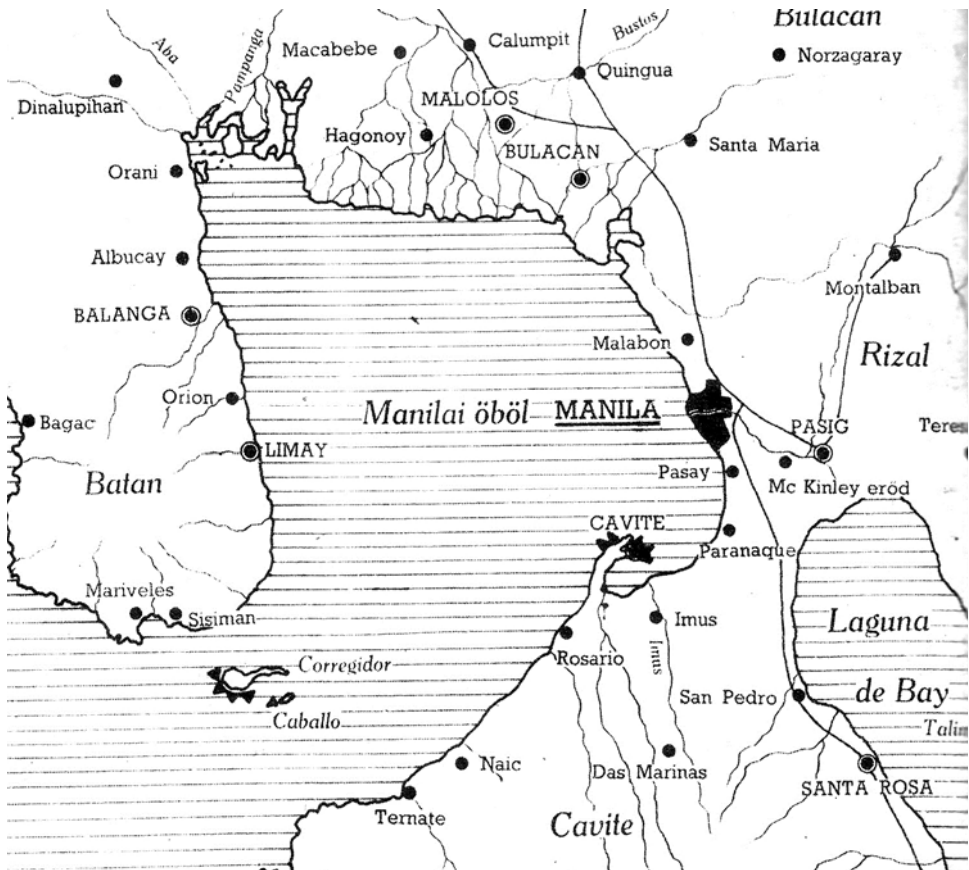

Malájföld

A Manilai-öböl

Terület: 2000 km²

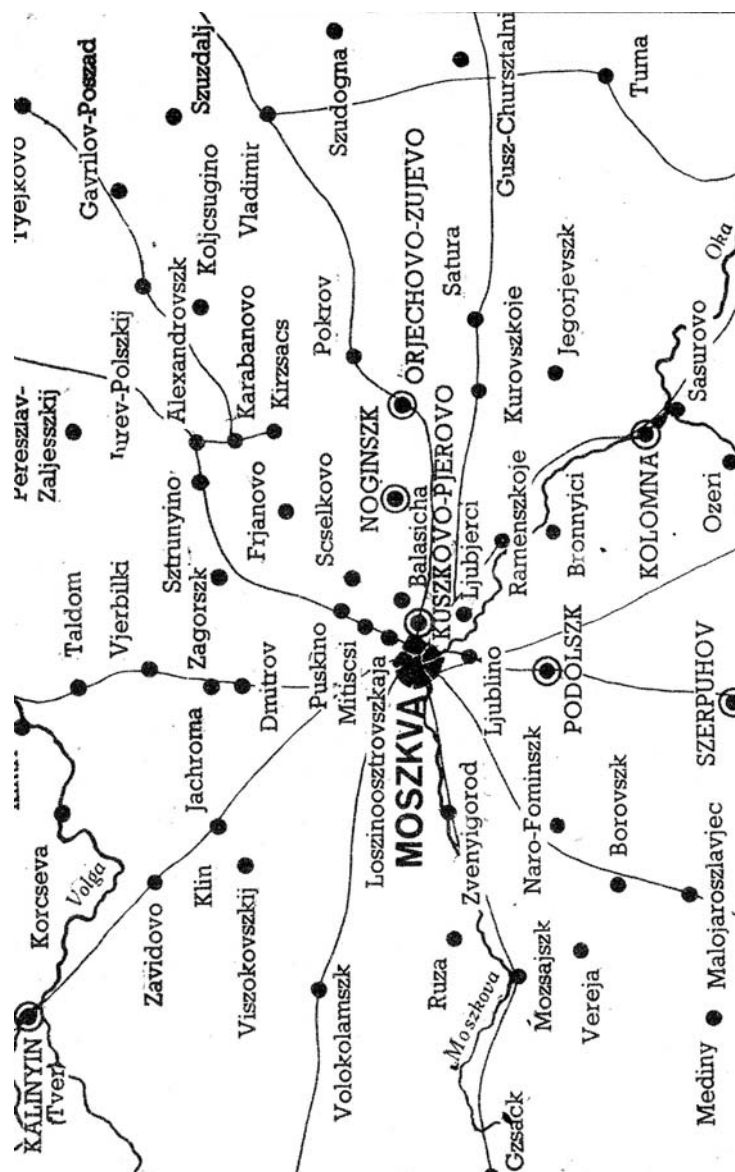
A Fülöp-szigetek fővárosa előtt fekvő öböl kulcsszerepet játszott az amerikai védelmi tervekben. A szigeteket ért japán támadás elől az öblöt keletről határoló Bataan-félszigetre vonultak vissza a védekező amerikai és filippinó csapatok. Miután a félsziget védelmét nem tudták tovább tartani, a védők egy része visszahúzódott az öböl bejáratát őrző Corregidor sziget sziklaerődjébe, ahol 1942. május 6-án letették a fegyvert.

Manilai-öböl

Moszkva

1941 decemberére a német Wehrmacht elérte a Szovjetunió fővárosát. A december 5-6-án bekövetezett szovjet ellentámadás sikere az első komoly német vereséget jelentette. A moszkvai csata háború egyik fordulópontjának tekinthető. A vereség egyértelműen jelezte a Barbarossa-terv kudarcát, illetve a Szovjetunió elleni hadjárat elhúzódását.

Moszkva, a Szovjetunió fővárosa.

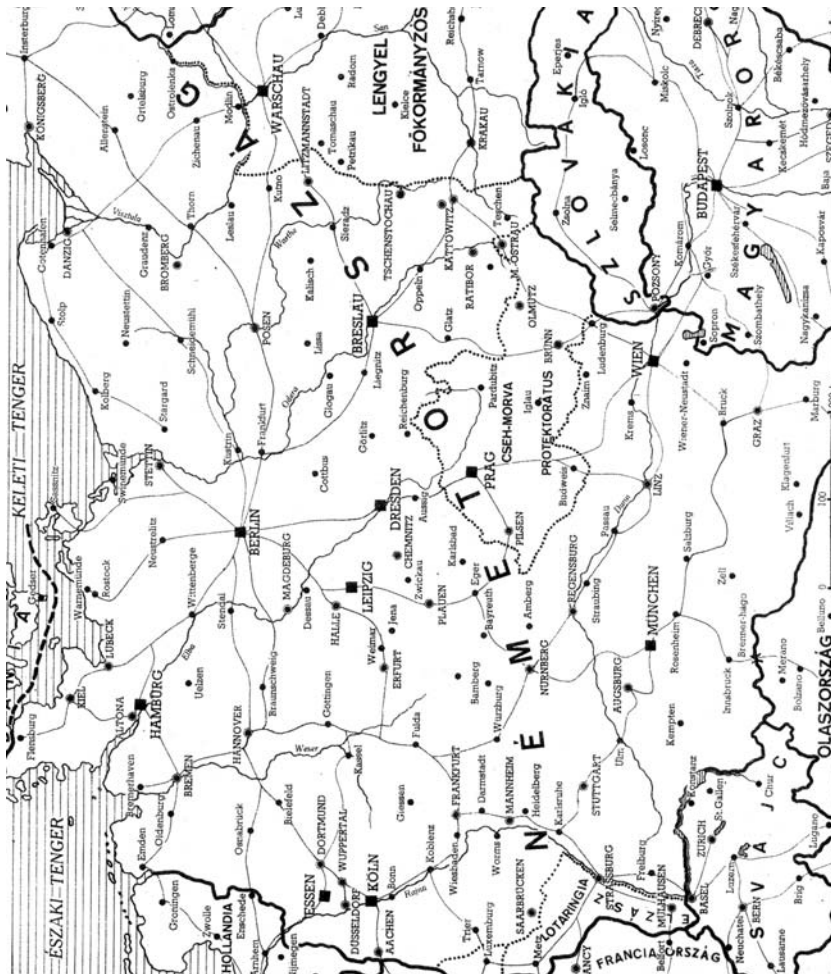

Németország – a Harmadik Birodalom.

Terület (1939): 586 238 km² (1941-ben: 891 403 km²)

Lakosság(1939): 79 500 000 fő (1941-ben: 116 000 000 fő)

Az Európa közepén fekvő állam már a 30-as években, diplomáciai úton, katonai erő bevetése nélkül is jelentős sikereket ért el. Az eredményes külpolitika másik eredménye, hogy 1914-ellentétben 1939-re Németország nem két ellenséges nagyhatalom közé szorulva kezdte a háborút. A nemzetszocialista ideológiára alapozva Adolf Hitler, a „Führer” totális diktatúrát vezetett be, és óriási erőforrásokat mozgósított a háborúra. Az anyagi, politikai, ideológiai és propaganda területén elért sikereket erősítették a hadviselés terén bevezetett újítások („Blitzkrieg”). A Harmadik Birodalom centrális fekvése amennyiben előny jelent, ha az erőket kell gyorsan átcsoportosítani, a háború előrehaladtával a rendelkezésre álló erőforrások kényszerű megosztásához, majd szétforgácsolásához vezetett.

Németország 1941-ben

Olaszország

Terület: 310 150 km²

Lakosság: 43 009 000 fő.

Gyarmatok területe (1939): 3 481 953 km²

Gyarmatok lakossága (1939): 8 314 123 fő

A római birodalom ábrándját kergető fasiszta Olaszország egyetlen hadszíntéren sem léphetett az ókori elődök nyomába. Az önállóan indított háborúi teljes kudarccal végződtek, hogy aztán Németország siessen a rangidős fasiszta állam segítségére. Sem katonailag, sem gazdaságilag nem rendelkezett megfelelő, vagy megfelelően kihasznált erőforrásokkal.

Olaszország

Panama-csatorna övezet.

Terület: 1422 km²

Lakosság: 42 000 fő.

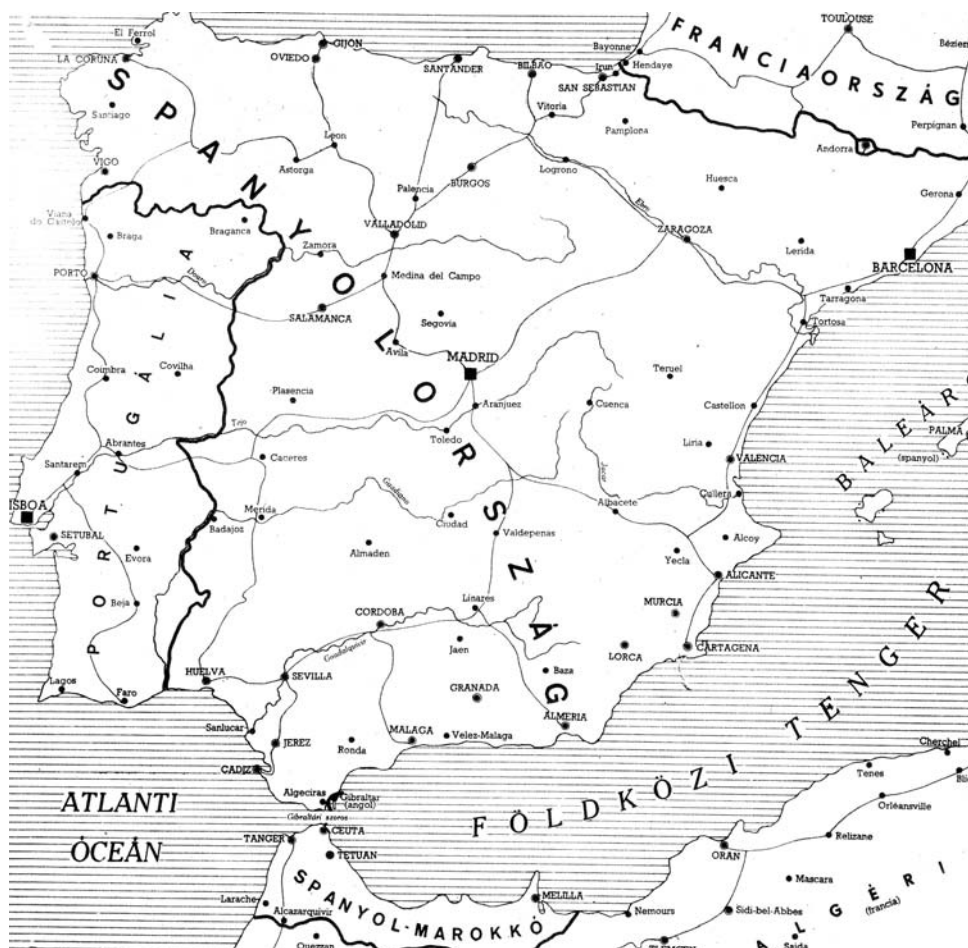
1903-tól az Amerikai Egyesült Államok birtoka. Stratégiai jelentőségét az Atlanti-óceánt és a Csendes-óceánt összekötő mesterséges víziút adja. Birtoklása felmérhetetlen stratégiai előnyt jelentett az Egyesült Államoknak: lehetővé teszi két az Atlanti-óceánon és a Csendes-óceánon állomásozó hadiflottái között a gyors átcsoportosítást.

Panama-csatorna

Spanyolország

A Franco fasiszta diktatúrája által uralt Spanyolország nem kerülhette el a küzdő felek figyelmét. A tengelyhatalmak próbálták bevonni a háborúba, míg a szövetségesek inkább a távoltartásán munkálkodtak. Nemcsak egy újabb szövetséges megnyerése vagy egy újabb ellenség szerzése volt a tét. Az ország fekvése (Atlanti-óceán, Gibraltári-szoros, Földközi-tenger) és gyarmatai „rossz kéz”-ben komoly nehézséget jelentettek volna a szövetségesek számára.

Az Ibériai-félsziget: Spanyolország és Portugália

Szingapúr

Brit gyarmat a Maláj-félszigeten. A területén épült, bevehetetlennek tartott támaszpont a 780 km hosszú Malaka-szoros feletti fennhatóságot biztosította a brit Királyi Haditengerészet számára. Ahogy a földközi-tengeri támaszpontok (Gibraltár, Málta) birtoklásával ellenőrizni lehetett az egész Mediterráneumot, úgy Szingapúr ugyanezt jelentette a Távol-Keleten.

Szingapúr, a Távol-Kelet Gibraltárja

Szovjetunió

Terület: 21 123 223 km² (1941: 21 605 900 km²)

Lakosság (1939): 170 500 000 fő (1941: 193 000 000 fő)

Szovjetunió sajátos érdekekből kifolyólag kettő szerepben tündökölt a második világháborúban. 1941. június 22-ig együttműködött a náci Németországgal, s a német sikereket kihasználva komoly területi gyarapodást ért el Kelet-Európában. A német támadás után pedig a legádázabb ellenségévé vált a Harmadik Birodalomnak. Az országot teljhatalommal irányító Sztálin alatt végbement iparosítás kulcsszerepet játszott a végső győzelemben, ugyanakkor a szovjet diktátort súlyos felelősség terheli a kezdeti háborús vereségekért, s hogy a Vörös Hadsereg minden más haderővel összehasonlítva súlyosabb veszteségeket szenvedett.

A megmutatkozó súlyos hiányosságokat ellensúlyozták az óriási anyagi és emberi tartalékok, a rendelkezésre hatalmas tér, a szövetségesek támogatása, a terror, s végül, nem utolsó sorban említve, a Szovjetunió népeinek hatalmas áldozatvállalása.

Thaiföld (Sziám)

Terület: 518 000 km²

Lakosság: 12 355 000 fő.

Az 1941 decemberében meginduló japán hadműveletek következményeképp Thaiföld is gyorsan a hódítók kezére került. Már az első napokban komoly ellenállási mozgalom bontakozott ki, mely szövetségesek támogatásával a háború végéig kitartóan harcolt a japánok ellen. Területén épült Burma–Thaiföld vasútvonala, ahol 61000 szövetséges hadifogoly dolgozott kényszer-munkásként. A szörnyű körülmények miatt közülük 13 708-an meghaltak. Szenvedésüknek és áldozatuknak állít emléket a *Hid a Kwai folyón* című film

Thaiföld

IRODALOMJEGYZÉK, AJÁNLOTT SZAKIRODALOM

1913. évi XLIII. törvénycikk az első két nemzetközi békeértekezleten megállapított több egyezmény és nyilatkozat becikkelyezése tárgyában. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=7239>
1936. évi XXX. törvénycikk a hadrakelt seregek sebesültjei és betegei helyzetének javítása és a hadifoglyokkal való bánásmód tárgyában Genfben 1929. évi július hó 27. napján kelt egyezmények becikkelyezéséről. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8021>
- ABDULIN, MANSZUR (2008): *A vörös út. A Volgától a Dnyeperig. egy szovjet gyalogos visszaemlékezései.* Debrecen, Gold Book.
- A második világháború 1939–1945.* I–III Budapest, 1963, Zrínyi.
- A második világháború története 1939–1945.* I–XII. Budapest, 1976–1982, Zrínyi.
- AMBROSE, HUGH (2010): *The Pacific.* A hős alakulat. Budapest, Cartaphilus.
- AMBROSE, STEPHEN E. (2002): *D-nap.* 1944. június 6. A partraszállás hiteles története.
- AMBROSE, STEPHEN E. (2002): *Vad égbolt.* A B-24-es bombázók fiatal hősei. Budapest, Gabo.
- AMBROSE, STEPHEN E. (2001): *Elit alakulat.* A 101. légideszant-hadosztály 506. ezred E századának útja Normandiától Hitler Sasfészkéig. Budapest, Gabo.
- BALOGH JÁNOS – CSISZÁR SÁNDOR (összeáll.) (1942): *Az új világháború térképei adatokkal.* Budapest, Magyar Népművelők Társasága.
- BROADBERRY, STEPHEN – HARRISON, MARK (2008): Economics of the Two World Wars. In Durlauf, Stephen – Blume, Lawrence (eds.): *The New Palgrave Dictionary of Economics.* 2nd edition. Palgrave Macmillan. Postprint. <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/mharrison/public/worldwars2008.pdf>
- CHURCHILL, W. S. (1989): *A második világháború. I-II.* Budapest, Európa.
- CRAWFORD, STEWE (2002): *Harckocsik a második világháborúban.* Debrecen, 2002.
- CSUJKOV, V. (1977): *Az évszázad ütközete.* Budapest, Zrínyi.
- CUDZSI, MASZANOBU (1999): *Szingapúr, 1942.* Debrecen, Hajja és Fiai.
- DAVIDOWICZ, LUCY S. (2000): *Háború a zsidók ellen.* Budapest, Múlt és Jövő Kiadó.
- DELAFORCE, PATRICK (2007): *Atlanti fal ostroma.* Hitler parti erődítményrendszerének elpusztítása. Debrecen, Gold book.
- DILASZ, MILOVAN (1989): *Találkozások Sztálinnal.* Budapest, Magvető.
- DUNCAN, ANDERSON – LLOYD, CLARK – WASH, STEPHEN (2002): *A keleti front.* Barbarossa, Sztálingrád, Kurszk, és Berlin. 1941–1945. Hajja és Fiai.
- DUNN, WALTER S. (1995): *The Soviet Economy and the Red Army. 1930–1945.* Westport, Connecticut – London, Praeger.
- EDWARDS, BERNARD (1998): *Dönitz farkasfalkái.* Az atlanti csata 1939–1945. Budapest – Debrecen – Miskolc – Nyíregyháza. LAP-ICS könyvkiadó.
- EISENHOWER, D. D. (1998): *Keresztsháború Európában.* Budapest, Kossuth.
- FLETCHER, DAVID (2008): *Sherman Firefly.* Osprey Publishing.
- FLETCHER, DAVID – BRYAN, TONY (2005): *Universal Carrier 1936–48.* The 'Bren Gun Carrier' Story. Osprey Publishing.
- FORTY, GEORG (2002): *A krétai csata.* Debrecen, Hajja és fiai.
- FREIDEN, SEYMOUR – RICHARDSON, WILLIAM (1998): *Végzetes döntések.* Budapest, Kossuth Kiadó

- FROST, JOHN (2006): *Híd a messzeségben*. Ford.: Novák Gábor. Debrecen, Gold Book.
- GALLAND, ADOLF (1991): *104 légyőzelem*. Elsők és utolsók. Budapest, Aero és Rádió Kft.
- GAULLE, CHARLES DE (1973): *Háborús emlékiratok*. Budapest, Gondolat.
- GEUST, CARL-FREDRIK – STENMAN, KARI – KESKINEN, KALEVI – NISKA, KLAUS (1979): *Red Stars in the Sky*. Soviet Air Forces in World War Two. Part 1. (Fighters). Forssa (Finland), Tietoteos.
- GEUST, CARL-FREDRIK – STENMAN, KARI – KESKINEN, KALEVI – NISKA, KLAUS (1981): *Red Stars in the Sky*. Soviet Air Forces in World War Two. Part 2. (Bombers and Assault Aircraft). Forssa (Finland), Tietoteos.
- GILBERT, ADRIAN (2001): *A német villámháború*. Lengyelország megszállásától El-Alameinig. 1939–1943. Hajja és Fiai.
- GLANTZ, DAVID M. (2007): *Leningrád ostroma*. 1941–1944. A félelem 900 napja. Debrecen, Gold Book.
- GORDON, YEFIM – KAHZANOV, DMITRIY (2002): *Yakovlev's Piston-Engined Fighters*. Midland Publishing.
- GRECSKO, A. A. (1970): *Harc a Kaukázusért*. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó.
- GREEN, JACK – MASSIGNANI, ALESSANDRO (2001): *Rommel észak-afrikai hadjárata*. 1940. szeptember – 1942. november. Debrecen.
- GROSZMAN, VASZILIJ (2007): *Író a háborúban*. Szerk.: Beevor, Antony – Vinogradova, Luba. Debrecen, Gold Book.
- GUDERIAN, HEINZ (1999): *Riadó! Páncélosok!* Budapest, Kossuth Kiadó.
- HALMOSY DÉNES (összeáll.) (1983): *Nemzetközi szerződések 1918–1945*. Budapest, Közgazdasági és Jogi – Gondolat.
- HARRISON, MARK (1998): The economics of World War II. An overview. In Harrison, Mark (ed.): *The Economics of World War II*. Six Great Powers in International Comparison. Cambridge, Cambridge University Press. 1–42. p. Postprint.
- HART, S – HART, R. (1999): *A II. világháború német páncélosa*. Debrecen, Hajja és Fiai.
- HOGG, IAN V. (1998): *Allied Artillery of World War Two*. Crowood Press, Ramsbury
- JACKSON, ROBERT (2000): *A II. világháború német haditengerészete*. Debrecen.
- JERSEY, STANLEY C. (2008): Hell's Island. *World War II*. vol. 22. no. 9. january-february. 44–51. o.
- KAKEHASHI, KUMIKO (2008): *Szomorú hősi halál*. Levelek Iwo Jimáról. Budapest, Európa.
- KARSAI LÁSZLÓ (2001): *Holokauszt*. Budapest, Pannonica Kiadó
- KEEGAN, JOHN (2003): *A második világháború*. Budapest, Európa Könyvkiadó.
- KEEGAN, JOHN (szerk.) (1995): *The Times Atlasz*. Második világháború. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- KEEGAN, JOHN (2002): *Who's Who in World War 2*. London – New York, Routledge.
- KENNEDY, PAUL (1992): *A nagyhatalmak tündöklése és bukása*. Gazdasági változások és katonai konfliktusok 1500–2000. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- KERSHAW, ROBERT (2002): *Háború virágfüzerek nélkül*. A Barbarossa-hadművelet, 1941–42. Debrecen, Gold Book.
- KING, ERNEST J. (1946): *U.S. Navy at War 1941–1945*. Official Reports to The Secretary of the Navy. Washington, United States Navy Department.

- MACDONALD, JOHN DANN (1995): *A II. világháború nagy csatái*. Budapest, Gabo.
- MANNERHEIM, GUSTAV (1997): *A téli háború. 1939–1840*. Budapest, Püski.
- MARSHALL, GEORGE C. (1946): *Így győztünk*. George C. Marshall tábornagy jelentése a hadügyminiszterhez az 1943. július 1-től 1945. június 30-ig terjedő kétéves időszakról. Budapest, Franklin Társulat.
- MATANLE, IVOR (1994): *A második világháború*. Budapest, 1994, Merhavia.
- MONTGOMERY, B. L. (1981): *Montgomery tábornagy emlékiratai*. Budapest, Kossuth – Zrínyi.
- MILWARD, ALAN S. (2000): *Háború, gazdaság, társadalom. 1939–1945*. Budapest, Aquila Könyvkiadó.
- MUNSON, KENNETH (1994): *A II. világháború repülőgépei*. Budapest, Műszaki Könyvkiadó.
- NÉMETH ISTVÁN (2001): *Európa tervek. 1300–1945*. Visszapillantás a jövőbe. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.
- NESS, LELAND (2002): *World War II Tanks and Fighting Vehicles*. The Complete Guide. London – New York, Harper Collins Publisher.
- OFFICE, CHIEF OF FINANCE. WAR DEPARTMENT. *Quantities of Lend-Lease Shipments*. A Summary of Important Items Furnished Foreign Governments by the War Department during World War II. 1946. <http://www.ibiblio.org/hyperwar/USA/ref/LL-Ship/index.html>
- PIEKALKIEWICZ, JANUSZ (2007): *Légi csaták. 1939–1945*. Budapest, Ventus Libro Kiadó.
- RÁNKI GYÖRGY (1990): *A második világháború gazdaságtörténete*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- RÁNKI GYÖRGY (1982): *A második világháború története*. Budapest, Gondolat.
- ROKOSSZOVSKIJ, K. K. (1971): *Katonai kötelesség*. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó.
- ROLSKI, TADEUSZ H. (1977): *Fehér sas kék mezőben*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó – Zrínyi Katonai Kiadó.
- ROMMEL, ERWIN (1991): *Háború gyűlölet nélkül*. Budapest, CO–NEXUS Print-teR.
- SIPOS PÉTER (1994): *Adattár a II. világháború történetéhez*. Budapest, História – MTA történettudományi Intézete.
- ROSKILL, STEPHEN W. (1998): *The Navy at War. 1916–1945*. Wordsworths
- SPICK, MIKE (1998): *A Luftwaffe ászai*. A Jagdflieger taktikai és harcéljárásai a II. világháborúban. Debrecen, Hajja Fiai Könyvkiadó.
- SZABÓ JÓZSEF (főszerk.) (1995): *Hadtudományi lexikon*. 2 kötet. Budapest, Magyar Hadtudományi Társaság
- SZABÓ PÉTER – SZÁMVÉBER NORBERT: *A keleti hadszíntér és Magyarország. 1941–1943*. Püedlo Kiadó.
- SZABÓ PÉTER – SZÁMVÉBER NORBERT: *A keleti hadszíntér és Magyarország. 1943–1945*. Püedlo Kiadó.
- SZANATI JÓZSEF (1984): *A tábori tüzéség az első és a második világháborúban*. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó.
- SZOLZSENYICIN, A. I. (1989): *A GULag szigetcsoport*. Budapest, Új Idő.
- STONE, ALFRED R. (2000): *A Marine remembers Iwo Jima*. Dog Company, 2nd Battalion, 27th Marines, Fifth Marine Division. Austin (Tex.), Eakin Press.
- VOLKOGONOV, DMITRIJ (1990): *Győzelem és tragédia*. Budapest, Zrínyi.

- WIEST, ANDREW – MATTON GREGORY LOUIS (2002): *Harc a Csendes-óceánon*. Pearl Harbourtól Hirosimáig. 1941–1945. Hajja és Fiai.
- TERRAINE, JOHN (1999): *Business in Great Waters*. The U-Boat Wars, 1916–1945. Wordsworths.
- TERRAINE, JOHN (1998): *The Right of the Line*. The Royal Air Forces in the European War. Wordsworths.
- The effects of strategic bombing on the German war economy*. United States Strategic Bombing Survey. 1945. <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015017684799;view=1up;seq=93>
- The Oxford companion to the Second World War*. Oxford – New York, 1995, Oxford University Press.
- ZALOGA, STEVEN J. (2007): *Japanese Tanks 1939–45*. Osprey.
- ZALOGA, STEVEN J. (2005): *US Anti-tank Artillery 1941–45*. Osprey Publishing.
- ZSUKOV, GEORGIJ K. (1970): *Emlékek, gondolatok*. Budapest, Kossuth – Zrínyi.

RÉSZLETES TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	7
Diplomáciai források a második világháború történetéhez	9
Kölcsönös garanciális szerződés Németország, Belgium, Franciaország, Nagy-Britannia és Olaszország között.	11
Barátsági szerződés Németország és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége között.....	12
Az angol–német flottaegyezmény.....	13
Az antikomintern paktum.	16
A Németország, az Egyesült Királyság, Franciaország és Olaszország között Münchenben létrejött egyezmény	19
A müncheni angol–német közös nyilatkozat.....	20
Megnemtráadási szerződés Németország és a Szovjetunió között	21
Német-szovjet határ- és barátsági szerződés.....	22
A háromhatalmi egyezmény.....	24
Az Atlanti Charta	25
Az Egyesült Nemzetek Nyilatkozata.....	26
A casablancai értekezlet	27
Az olasz katonai fegyverszünet feltételei	28
A moszkvai értekezleten (1943. október 19–30.) elfogadott nyilatkozatok.....	29
A kairói értekezlet.....	32
Közlemény a három szövetséges hatalom vezetőinek teheráni konferenciájáról	33
A „százalékos megállapodás” Moszkvai értekezlet.	35
Vacsora Sztálin villájában Sztálin és Tito tárgyalásai.	36
Nyilatkozat a három szövetséges hatalom - a Szovjetunió, az Egyesült Államok és Nagy-Britannia - vezetőinek krími konferenciájáról	36
A német kapituláció okmánya	41
Gazdasági adatok a második világháború történetéhez.....	43
Hadviselő felek katonai kiadásai 1933–1938 között.....	44
Az ipari termelés éves mutatói 1913–1938 között.....	45
A nagyhatalmak 1937-es nemzeti jövedelme és a védelmi ráfordítás aránya.....	45
A világ ipari termelésének megoszlása 1929–1938 között	45
A nagyhatalmak repülőgépgyártása 1932–1939 között	46
Részesedés a világ gépjárműgyártásából	46
Szövetségi rendszerek földrajzi erőforrásai	47
A nagyhatalmak hadianyag-termelésének értéke.....	47
Harcirepülőgép-gyártás 1939–1945.....	48
Harcokosi, rohamlőveg és önjárólöveg gyártás 1939–1945	49
Nagyhatalmak haditermelése	50
Szovjet harckocsigyártás és veszteségek.....	52
Lend-lease szállítások a Szovjetuniónak 1941. október 1. és 1946. március 31. között.....	52

A Szovjetuniónak szállított repülőgépek típus szerinti megoszlása	53
A Szovjetuniónak szállított harckocsik és páncélozott járművek típus szerinti megoszlása.....	54
Lend-lease szállításai a Brit Nemzetközösségnek az Egyesült Államok összetermelésének..	55
A Brit Nemzetközösségnek szállított amerikai repülőgépek típus szerinti megoszlása.....	55
A Brit Nemzetközösségnek szállított amerikai harckocsik és páncélozott járművek típus szerinti megoszlása	56
A női munkaerő aránya a termelésben	57
A külföldi munkaerő Németországban.....	58
Stratégiai anyagok termelése évenkénti megoszlásban	59
Szovjetunió gazdasági termelése	59
A Szovjetunió keleti területeinek részesedése a termelésből.....	60
Németország vasércellátása 1940–1944. között.....	61
Németország olajellátása	62
Japán olajellátása	62
Nagy-Britannia olajellátása	63
Nemzeti jövedelem 1938–1945	63
A háború pénzügyi költségei nemzeti valutában.....	64
Kereskedelmi flották mérete	64
Az Amerikai Egyesült Államok export és import egyenlegeinek mértéke és megoszlása	65
A Világháború források tükrében.....	67
Tadeusz Rolski a lengyel légierőről	69
Mannerheim marsall a finn–szovjet téli háborúról	69
Charles de Gaulle tábornok a nyugati hadjáratról.....	72
Adolf Galland a stratégiai légiháború és a Luftwaffe viszonyáról.....	73
Adolf Hitler titkos utasítása a Wehrmachtnek a Szovjetunió elleni támadás előkészítésére („Barbarossa-terv”)	74
Tyimosenko – Zsukov: Megfontolások a Szovjetunió haderői stratégiai felvonulási tervére a Németországgal és szövetségeseivel folyó háború esetére	77
Churchill rádióbeszéde 1941. június 22-én.....	80
Moszkva felé... Az első tél a keleti fronton – ahogy német katonák látták.....	81
Maszanobu Cudzsi a dzsungelháborúról	82
Pável Oszipov szovjet tüzérségi megfigyelő 1941 teléről.	83
Először Európa. A szövetséges nagysztratégia	84
A gazalai csatában bevetett brit páncélosok harcászataról egy brit törzstiszt véleménye	84
Az Empire Oil tartályhajó elsüllyesztése 1942. szeptember 11-én Edward Marshall, a hajó kapitányának beszámolója alapján	85
Sztálin, Zsukov és Vasziljevskij tanácskozása a Kremlben 1942. szeptember 12 én.....	86
Vaszilij Csujkov tábornok, a Sztálingrádban harcoló szovjet 62. hadsereg parancsnoka az utcai harcokról.....	87
Hisakichi Hara őrmester a japán 230. gyalogezredből így jellemzi az életkörülményeket Guadalcanalon.....	88

Tarawa.....	88
A páncélos hadsereg támadási terve.....	89
Az alameini ütközet előtt az össze magasabb beosztású tisztekhez intézett beszédem vázlata – Montgomery	90
Montgomery tábornok üzenete a 8. brit hadsereghez az el alamein-i támadás előtt	91
Szigetről szigetre.	92
Az alkohol öl, butít és.....	93
D-nap – Normandia, 1944. június 6.	94
Az amerikai 116. gyalogezred az Omaha-parton	95
Az „elit alakulat” Normandiában	97
A Bagratyion hadművelet	98
Vaszilij Groszmann szovjet haditudósító beszámolója a hadifogságba esett von Lützw német altábornaggyal való találkozásról.....	99
Larry LeSueur, a CBS tudósítójának beszámolója 1944. június 25-én Cherbourg egyik erődjének elfoglalásáról.....	100
John Frost alezredes, a brit 2. ejtőernyős zászlóalj parancsnoka az arnhemi ejtőernyős bevetésről.....	100
Az 5. tengerészgyalogos ezred 3. zászlóalja a Peleliu-i csatában.	102
A szövetséges hadviselésről.....	103
Bodo Zimmermann altábornagy a nyugati front 1944-es eseményeiről.....	104
Alfred Stone tengerészgyalogos az Iwo Jimai harcokról.	105
Alekszandr Szolzsenyicin, 1945-ben a Vörös Hadsereg századosa így ír letartóztatásáról.	106
Iwo Jimai japán csapatok parancsnokának, Kuribajasi tábornoknak a búcsútávírate.....	108
Iwo Jima védőinek távírate a japán császári főhadiszállásnak. 1945. március 5.	109
Erich Hartmann a légiharcról	110
1945. augusztus 8. A tokiói rádió jelenti.....	110
Hadijog, háborús bűncselekmények, áldozatok.....	113
A hágai nemzetközi egyezményekben foglaltak a hadviselés módjáról	115
A hadrakelt seregek sebesültjei és betegei helyzetének javítása és a hadifoglyokkal való bánásmód tárgyában Genfben 1929. évi július hó 27. napján kelt egyezmények	121
Légfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállása 0428. sz. parancsa	135
A záróosztagok felállítása a Vörös Hadseregben	135
A Szovjetunió honvédelmi népbiztosának 227. számú parancsa.	137
Milovan Đilas második moszkvai útján való találkozása Sztálinnal	139
Az Auschwitz Jegyzőkönyv – részlet.....	139
Hadviselő országok embervesztesége.....	142
A Holokauszt áldozatainak száma	143

Haditechnikai adatok	145
Repülőgéphordozók	147
Nagy Britannia	148
Amerikai Egyesült Államok	149
Japán	150
Franciaország	150
Csatahajók, csatacirkálók.....	151
Nagy-Britannia	152
Amerikai Egyesült Államok	153
Franciaország.....	153
Szovjetunió.....	154
Németország.....	154
Japán	154
Olaszország.....	155
Tengeralattjárók.....	156
Nagy-Britannia	157
Amerikai Egyesült Államok.....	158
Szovjetunió	159
Németország.....	160
Japán	161
Olaszország.....	162
Legfontosabb repülőgéptípusok	163
Nagy Britannia	164
Amerikai Egyesült Államok.....	167
Szovjetunió.....	170
Németország.....	172
Japán	174
Olaszország.....	176
Franciaország	177
Lengyelország	178
Harcokocsik, páncélozott harcjárművek	179
Nagy-Britannia	180
Amerikai Egyesült Államok.....	182
Szovjetunió	184
Németország.....	185
Olaszország.....	187
Japán	188
Franciaország	189
Tüzérségi lövegek.....	190
Sorozatvetők	192
Páncéltörő ágyúk	193
Kézi páncéltörő fegyverek	194
Aknavetők	195

Gyalogsági lőfegyverek	196
Térképek	199
Amerikai Egyesült Államok	200
Kanada	200
Afrika	202
Nagy-Britannia	203
Ausztrália	204
Új-Zéland	204
Atlanti-óceán	205
Bengál-öböl	206
Csendes-óceán	207
Dél-Amerika	208
Délkelet-Ázsia	209
Franciaország	210
Fülöp-szigetek	211
Grönland	212
India	213
Izland	214
Japán	215
Karib-tenger térsége	216
A keleti front délnyugati része	217
Közel-Kelet	218
Krím-félsziget	219
Le Manche-csatorna	220
Leningrád	221
Brit-Malájföld	222
A Manilai-öböl	223
Moszkva	224
Németország – a Harmadik Birodalom	225
Olaszország	226
Panama-csatorna övezet	227
Spanyolország	228
Szingapúr	229
Szovjetunió	230
Thaiföld (Sziám)	232
Irodalomjegyzék, ajánlott szakirodalom	233

Kiadta: Belvedere Meridionale
6725 Szeged, Hattyas sor 10.
belvedere@jgytf.u-szeged.hu
szerk@belvedere.meridionale.hu
Felelős kiadó: Dr. Szegfű László
Tipográfia és tördelés: s-Paw Bt.
Nyomda: s-Paw Bt.